

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนา
Chulalongkorn University
วิชาทฤษฎีชุมชน

Pillar of the Kingdom

นางสาวนลินรัตน์ รักกุศล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROPOSED GUIDELINES FOR ENHANCING SUBDISTRICT ADMINISTRATION

ORGANIZATIONS LEARNING PROCESS TO DEVELOP COMMUNITY ENTERPRISES

Pillar of the Kingdom

Miss Nalinrat Rakkusol

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Educational Policy, Management and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การ

บริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

นางสาวนลินรัตน์ รักกุศล

โดย

สาขาวิชา

พัฒนศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร

คณะกรรมการ คณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จัญญศรี มาดิลกโกวิท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร.อัฉรา วงษ์เอก)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Pillar of the Kingdom

นลินรัตน์ รัถกุล : การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนา
วิสาหกิจชุมชน. (PROPOSED GUIDELINES FOR ENHANCING SUBDISTRICT ADMINISTRATION
ORGANIZATIONS LEARNING PROCESS TO DEVELOP COMMUNITY ENTERPRISES) อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.ชนิตา รัถกุลเมือง, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : อ.ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร, 436
หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล (อบต.) เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจ
ชุมชน ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามรวบรวมความคิดเห็นจากผู้บริหาร อบต. จำนวน 247 คน และผู้แทนวิสาหกิจ
ชุมชนจำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 65.34 และ 60.71 ตามลำดับ นอกจากนี้ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญคัดเลือก อบต. เพื่อเป็นกรณีศึกษา 2
แห่ง คือ อบต.ท่าข้าม จ.สงขลา และ อบต.บางน้ำผึ้ง จ.สมุทรปราการ หลังจากนั้นจึงนำผลวิจัยเชิงสำรวจและกรณีศึกษามายก่างแนว
ทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน แล้วนำแนวทางดังกล่าวไปตรวจสอบโดยการสนทนากลุ่ม
ผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยเชิงสำรวจและกรณีศึกษาพบว่า อบต. มีบทบาทด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
ในช่วงเริ่มต้น ในลักษณะการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน และการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน สำหรับปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ผลการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่า อบต. ไม่มีงบประมาณเพียงพอ
ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน และ อบต. มีบุคลากรด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ ส่วนผลการศึกษา
จากกรณีศึกษาพบว่าปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้าม คือ งบประมาณไม่เพียงพอ
สมาชิกสภา อบต. ยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร และขาดการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน ในขณะที่ อบต.บางน้ำผึ้ง ประสบปัญหา
ขาดการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเข้ากับการศึกษาในระบบและขาดการถอดบทเรียนจากการศึกษาดูงาน ผลการวิจัยเชิง
สำรวจ พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ
ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต. กับชุมชน และวิสาหกิจชุมชน ความรู้ความเข้าใจของ อบต. ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และการที่ชุมชน
เห็นความสำคัญในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน ส่วนผลจากการศึกษกรณีศึกษา พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้
ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้บริหาร อบต. เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีการกำหนดเป็นนโยบายอย่างต่อเนื่อง มี
บุคลากรสนับสนุนการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการที่ อบต. มีเครือข่ายการเรียนรู้

แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) การพัฒนา อบต. ให้มีความ
พร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญอง
วิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. และให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกับ อบต. เพื่อให้มีความเข้าใจและนำไปใช้ในการจัด
กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ 2) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตาม
ขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยแบ่งได้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์
สภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ขั้นการดำเนินงาน จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารวิสาหกิจชุมชน ขั้น
พัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่ออนิสิต.....
สาขาวิชา พัฒนศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา 2552 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4884618627 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS: LEARNING PROCESS / SUBDISTRICT ADMINISTRATION / COMMUNITY ENTERPRISE

NALINRAT RAKKUSOL : PROPOSED GUIDELINES FOR ENHANCING SUBDISTRICT ADMINISTRATION ORGANIZATIONS LEARNING PROCESS TO DEVELOP COMMUNITY ENTERPRISES.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. CHANITA RUKSPOLLMUANG, Ph.D., THESIS CO-ADVISOR : UBONWAN HONGWITHAYAKORN, Ph.D., 436 pp.

The objectives of this study were (1) to analyze the state, problems, and conditional factors that affect the learning process of Subdistrict Administration Organizations (SAOs) to develop community enterprises; and (2) to propose guidelines for enhancing SAOs learning process to develop community enterprises. The researcher employed a survey research collecting questionnaires from 247 SAO chief executives and 241 community enterprise representatives (65.34 and 60.71 percent respectively). Moreover, case studies were done in Tambol Thakarm, Songkla and Tambol Bang Nam Pheung, Samut Prakarn which were chosen by experts as best practice cases. Findings from both survey and case studies were then analyzed to propose guidelines for enhancing SAOs learning process to develop community enterprises which were then verified and revised by experts' focus group interview.

Findings from survey research and case studies showed that SAOs played significant roles in early state of community enterprise establishment by organizing collective activities in order to enhance awareness and ability of the community members so that they could analyze their own community and exchange experiences in solving their problems. As for problems that affect SAOs learning process to develop community enterprises, survey research indicated that the major ones were inadequate funding, lack of related knowledge about community enterprises, and insufficient human resources to promote community enterprises. It was also found in Thakarm case study that the main problems were inadequate funding, SAO councils' negligence of importance of community enterprises, and inapplicability of workshop and fieldtrip experiences. As for Bang Nam Pheung case study, lack of linkages between community enterprise and formal schooling, and inapplicability of workshops and fieldtrips were found. According to the survey research findings, three most important conditional factors that affect the learning process of SAOs to develop community enterprises were strong relationships between SAOs, communities and community enterprises, SAOs' knowledge and understanding of sufficiency economy, and communities' awareness of the importance of collective community planning. In addition, results from case studies demonstrated four important conditional factors; namely, SAOs executive's awareness of the importance of community enterprises, continual policy planning, availability of human resources to support community enterprises' operations, and availability of learning networks.

Two guidelines for enhancing SAOs learning process to develop community enterprises were proposed. The first guidelines involve development of SAOs' readiness to provide learning process to community enterprises. It should focus on promoting awareness of the importance of community enterprises and providing sufficient community enterprise operational knowledge for SAOs so that they could enhance learning process to develop community enterprises. The second guidelines concentrate in enhancement of SAOs learning process to develop community enterprises according to their three stages of operations. In the establishment stage of community enterprises, focus should be on providing necessary knowledge for community analysis and feasibility study of community enterprises. In the operation stage, learning process should concentrate on knowledge about community enterprise management. And, in the development stage, learning process that enhance products and production improvements as well as network building should be focused.

Department: Educational Policy, Management and Leadership Student's Signature.....

Field of Study: Development Education

Advisor's Signature.....

Academic Year: 2009

Co-Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจาก รศ.ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อ.ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้คอยให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.จัญญศรี มาติลลโกวิท ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อ.ดร.อมรวิชัย นาครทรรพ และ ดร.อัฉรา วงษ์เอก กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษาทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาและสั่งสอนวิทยาการความรู้ต่างๆ จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาพัฒนศึกษาได้ตั้งปรารถนา ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหาร อบต.ท่าข้าม และบางน้ำผึ้ง รวมทั้งพี่ๆ ในพื้นที่ที่ได้กรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ จนทำให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ คุณอัศวิทย์ เรืองรอง คุณสกาวัฒน์ ไกรมาก และคุณวรวิมล สุภาพ สำหรับกำลังใจ และความสัมพันธ์อันดีที่ทำให้พวกเรามีวันแห่งความสำเร็จนี้ร่วมกัน ขอขอบคุณ คุณอุทุมพร อินทจักร์ คุณมัทนียา พงศ์สุวรรณ และคุณสุจิตรา สร้อยแสงจันทร์ สำหรับกำลังใจ และความช่วยเหลือที่มีให้เสมอ

ขอขอบคุณ คุณวัชรพงศ์ เลิศสุวรรณ และน้องๆ ที่มอบความรัก ความห่วงใยและกำลังใจ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้วยดีเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

เหนือสิ่งอื่นใด ใคร่ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา และคุณน้ำ ที่เป็นทั้งกองเสบียง และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยได้มีพลังสร้างงานวิจัยชิ้นนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
คำจำกัดความในการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ตอนที่ 1 แนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.....	12
1.1 ความหมายและความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน.....	12
1.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	24
ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้.....	25
2.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้.....	26
2.2 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้.....	28
2.3 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้.....	29
2.4 ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้.....	35
ตอนที่ 3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศ.....	36
3.1 สภาพและปัญหาการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย.....	36
3.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย.....	52
3.3 ปัจจัยเงื่อนไขในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย.....	60
3.4 ตัวอย่างการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศ.....	65

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
ตอนที่ 4 บทบาทของ อบต. ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	71
4.1 บทบาทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.....	71
4.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	75
4.3 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.....	87
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	89
5.1 งานวิจัยในประเทศไทย.....	89
5.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	95
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	99
ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research).....	100
1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	100
1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	101
1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	102
1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	103
1.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	103
ตอนที่ 2 การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study).....	106
2.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา.....	106
2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	107
2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	109
2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	110
2.5 การตรวจสอบข้อมูล.....	110
ตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group).....	111
3.1 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม.....	111
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	112
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	112
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	112

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม.....	113
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	113
ตอนที่ 2 วิสาหกิจชุมชนและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	122
2.1 สภาพและปัญหาการดำเนินวิสาหกิจชุมชน.....	122
2.2 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ.....	131
ตอนที่ 3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.).....	139
3.1 บทบาทการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.....	139
3.2 การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน... 149	149
3.3 ปัญหาในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน.....	179
3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	186
บทที่ 5 ผลการวิจัยจากกรณีศึกษา.....	192
ตอนที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 อบต.ท่าข้าม.....	193
1.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.ท่าข้าม.....	194
1.2 การดำเนินวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้าม.....	211
1.2.1 สภาพการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน.....	212
1.2.2 ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน.....	219
1.2.3 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน.....	223
1.3 บทบาทของ อบต.ท่าข้าม ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและ การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	275
1.3.1 บทบาทของ อบต.ท่าข้ามในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	275
1.3.2 สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของ อบต.ท่าข้าม.....	281
1.3.3 ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของ อบต.ท่าข้าม.....	289

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 ผลการวิจัยจากกรณีศึกษา (ต่อ)

1.3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้าม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	290
ตอนที่ 2 กรณีศึกษาที่ 2 อบต.บางน้ำผึ้ง.....	294
2.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.บางน้ำผึ้ง.....	295
2.2 การดำเนินวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้ง.....	309
2.2.1 สภาพการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน.....	309
2.2.2 ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน.....	313
2.2.3 กระบวนการเรียนรู้ และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน.....	315
2.3 บทบาทของ อบต.บางน้ำผึ้ง ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	352
2.3.1 บทบาทของ อบต.บางน้ำผึ้ง ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	352
2.3.2 สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของ อบต.บางน้ำผึ้ง.....	354
2.3.3 ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของ อบต.บางน้ำผึ้ง.....	359
2.3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้ง เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	360
ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา.....	363
3.1 สภาพ ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน.....	364
3.2 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน.....	367

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6	แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนา	
	วิสาหกิจชุมชน.....	369
	ตอนที่ 1 การยกวางแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	369
	ตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	378
บทที่ 7	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	397
	ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย.....	398
	ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย.....	404
	ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ.....	408
	รายการอ้างอิง.....	410
	ภาคผนวก.....	419
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	436

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2-1	แสดงยุทธศาสตร์ 1 การเรียนรู้ วิจัย และพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	43
ตารางที่ 2-2	แสดงยุทธศาสตร์ 2 การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง.....	44
ตารางที่ 2-3	แสดงยุทธศาสตร์ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.....	45
ตารางที่ 3-1	จำนวนประชากรและขนาดของกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบล.....	100
ตารางที่ 3-2	จำนวนประชากรและขนาดของกลุ่มตัวอย่างของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	101
ตารางที่ 3-3	ผู้บริหาร อบต. และ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถามเป็นรายภาค.....	103
ตารางที่ 4-1	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องขนาดของอบต.ของผู้ตอบแบบสอบถาม ในกลุ่มผู้บริหาร อบต.....	114
ตารางที่ 4-2	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่ม ผู้บริหาร อบต.....	114
ตารางที่ 4-3	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องช่วงอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ การทำงานที่ อบต.ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.....	115
ตารางที่ 4-4	แสดงประสบการณ์การทำงานที่ อบต.จำแนกตามตำแหน่งของ ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.....	117
ตารางที่ 4-5	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องบทบาทในการจัดการศึกษาของ อบต.ของผู้ตอบ แบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.....	117
ตารางที่ 4-6	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่อง รูปแบบ ลักษณะ และระดับในการจัดการศึกษา ของ อบต.ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.....	118
ตารางที่ 4-7	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่อง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต.ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.....	119
ตารางที่ 4-8	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องช่วงอายุและระดับการศึกษาของผู้ตอบ แบบสอบถามในกลุ่มผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	120
ตารางที่ 4-9	แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องประเภทของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบ แบบสอบถามในกลุ่มผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	121

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4-10 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องจำนวนสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบ แบบสอบถามในกลุ่มผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	122
ตารางที่ 4-11 แสดงความหมายของวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้บริหารอบต.....	123
ตารางที่ 4-12 แสดงความหมายของวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	124
ตารางที่ 4-13 แสดงความหมายของวิสาหกิจชุมชนของผู้บริหาร อบต.และผู้แทน วิสาหกิจชุมชน.....	124
ตารางที่ 4-14 แสดงสาเหตุการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	125
ตารางที่ 4-15 แสดงแหล่งที่มาของทรัพยากรที่ใช้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน.....	126
ตารางที่ 4-16 แสดงปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน.....	127
ตารางที่ 4-17 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการไม่มีตลาดขายสินค้า/บริการของ วิสาหกิจชุมชนของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	128
ตารางที่ 4-18 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องสินค้าและบริการมีการแข่งขันสูง ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	129
ตารางที่ 4-19 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการขาดหน่วยงานที่ให้ความ ช่วยเหลือโดยตรงในการแนะนำและแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	130
ตารางที่ 4-20 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการขาดฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน.....	130
ตารางที่ 4-21 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของหน่วยงานต่างๆ.....	131
ตารางที่ 4-22 หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน.....	132
ตารางที่ 4-23 แสดงหน่วยงานที่เข้าไปจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนใน เรื่องต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชนใน 2 อันดับแรก.....	137
ตารางที่ 4-24 สรุประดับความสำคัญของ อบต.ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต.....	143

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4-25 สรุประดับการดำเนินการของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.....	147
ตารางที่ 4-26 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องระดับความสำคัญของบทบาท อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของ อบต. ที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน.....	148
ตารางที่ 4-27 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องระดับความสำคัญของบทบาท อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของผู้บริหาร อบต. ที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน.....	149
ตารางที่ 4-28 สรุประดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนตามความคิดเห็นของ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.....	160
ตารางที่ 4-29 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำคัญของการให้ความรู้ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จำแนก ตามขนาดของ อบต.....	163
ตารางที่ 4-30 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำคัญของการให้ความรู้ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จำแนก ตามขนาดของ อบต. เป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ Scheffe.....	164
ตารางที่ 4-31 สรุปการดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.....	174
ตารางที่ 4-32 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องความเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ต่อการให้ความสำคัญของ อบต. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการ ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. ในปัจจุบัน.....	178
ตารางที่ 4-33 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องความเห็นของผู้บริหาร อบต. ต่อระดับ ความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินการจัดกระบวนการ เรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	179
ตารางที่ 4-34 แสดงปัญหาในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชน.....	179

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4-35 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับปัญหาด้านบุคลิกภาพ ไม่เพียงพอด้านการศึกษำจำแนกตามขนาดของ อบต.....	181
ตารางที่ 4-36 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับปัญหาด้านบุคลิกภาพ ไม่เพียงพอด้านการศึกษำจำแนกตามขนาดของ อบต.เป็นรายคู้ด้วยวิธีของ Scheffe.....	182
ตารางที่ 4-37 แสดงปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน.....	186
ตารางที่ 4-38 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยเงื่อนไขด้านความสัมพันธ์ อันดีกับชุมชน จำแนกตามขนาดของ อบต.....	190
ตารางที่ 4-39 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยเงื่อนไขด้านความสัมพันธ์ อันดีกับชุมชน จำแนกตามขนาดของ อบต.เป็นรายคู้ด้วยวิธีของ Scheffe.....	191
ตารางที่ 6-1 ยกวางแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนดำเนินการ.....	372

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 5-1	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คลองจิกตำบลท่าข้าม..... 230
แผนภาพที่ 5-2	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม.....238
แผนภาพที่ 5-3	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม.....244
แผนภาพที่ 5-4	เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก ในอดีตถึงปัจจุบัน.....246
แผนภาพที่ 5-5	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ตำบลท่าข้าม..... 253
แผนภาพที่ 5-6	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ตำบลท่าข้าม..... 265
แผนภาพที่ 5-7	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ย ชีวภาพตำบลท่าข้าม..... 272
แผนภาพที่ 5-8	เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม ในอดีตถึงปัจจุบัน..... 274
แผนภาพที่ 5-9	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร.....321
แผนภาพที่ 5-10	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร.....326
แผนภาพที่ 5-11	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูป หอมสมุนไพร..... 331
แผนภาพที่ 5-12	เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรในอดีตถึง ปัจจุบัน..... 333
แผนภาพที่ 5-13	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์..... 338
แผนภาพที่ 5-14	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์... 345
แผนภาพที่ 5-15	แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้ง โฮมสเตย์..... 349

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

	หน้า
แผนภาพที่ 5-16 เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ในอดีตถึง ปัจจุบัน.....	351
แผนภาพที่ 6-1 แสดงกระบวนการประเมินความพร้อมของ อบต.ในการจัดกระบวนการ เรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	377

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในอดีตที่ผ่านมาเน้นมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเน้นภาคอุตสาหกรรมการผลิตและส่งออกของประเทศเป็นสำคัญ โดยละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้ส่งเสริมขีดความสามารถของคนในชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรและความรู้ของชุมชน ทำให้ความเจริญเติบโตดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานความไม่สมดุลและไม่ยั่งยืนของการพัฒนา จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ทิศทางการพัฒนาของประเทศก็เริ่มเห็นความสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมากขึ้น รัฐหันมาสนใจเศรษฐกิจภาคชนบทมากขึ้นโดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน รวมทั้งการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาใช้เป็นแนวทางที่สำคัญที่ทำให้ผ่านวิกฤติทางเศรษฐกิจไปได้ รัฐจึงมีแนวทางการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมการพัฒนาของพวกเขาเองได้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2551 : ออนไลน์)

อย่างไรก็ตามจากการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 ได้กำหนดให้จัดทำ "ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย" ด้วยการจัดจาก 6 องค์ประกอบ คือ การมีสุขภาพครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่สมดุล และสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยเทียบกับช่วง 6 ปีที่ผ่านมา พบว่าดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยเริ่มดีขึ้นจากระดับร้อยละ 61.59 ในปี 2544 และอยู่ที่ระดับร้อยละ 64.02 ในปี 2549 แต่ยังเป็นระดับที่ไม่น่าพอใจ ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเกือบทุกด้าน โดยเฉพาะปัญหาจากปัจจัยที่สาม คือด้านชุมชนเข้มแข็ง ทั้งนี้ชุมชนยังพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้น้อย โดยระดับความเข้มแข็งของชุมชนยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และโดยค่าดัชนีเกือบไม่เปลี่ยนแปลงจากระดับร้อยละ 54.32 ในปี 2544 คือเพิ่มเป็นร้อยละ 54.58 ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่ระดับต่ำที่สุดใน 6 ปัจจัยองค์ประกอบเพื่อสร้างความอยู่เย็นสุข

แนวทางหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ คือ การส่งเสริมให้มีวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนนี้จัดเป็นการประกอบการทางสังคม (Social Enterprise) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนมากกว่าผลกำไร และให้ความสำคัญกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อได้ผลตอบแทนจากการลงทุนก็นำผลตอบแทนนั้นมาลงทุนเพื่อประโยชน์ของ

สังคมนหรือชุมชนต่อไป (Development Trust Association, 2009: online) วิสาหกิจชุมชนนั้นจะเป็นการประกอบการโดยชุมชน ซึ่งมีการดำเนินงานโดยหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ทุนที่มีอยู่ของชุมชนทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง โดยชุมชนจะเข้มแข็งต่อเมื่อมีการรวมตัวกันและมีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง (ประเวศ วะสี, 2546)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้มีบทบัญญัติในส่วนที่ 7 แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ มาตรา 83 และ 84 ที่ทำให้รัฐจะต้องมีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริม สนับสนุน การรวมกลุ่มประกอบอาชีพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิสาหกิจชุมชน โดยรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ค้ำครอง ส่งเสริม และขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยังแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับการส่งเสริมให้มีวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยจะให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบมเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ และเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน

อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการรวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : ออนไลน์)

การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นจะใช้ทุนของชุมชนเองทั้งทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนโภคทรัพย์ที่ได้จากการสะสมของคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง คน ทรัพยากร และความรู้ขึ้น ซึ่งเป็น 3 ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนาที่เกิดจากภายในชุมชนและท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนจึงไม่ได้ทำให้เกิดการพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่หมายถึงการพัฒนาโดยรวมเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องเป็นภาระให้กับรัฐหรือต้องพึ่งพาทภายนอก (เสรี พงศ์พิศ วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพิณี, 2544)

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนคือ ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล ดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆให้เป็นระบบ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งตนเองและชุมชนเป็นเป้าหมาย (เสรี พงศ์พิศ, 2548) จากลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นเน้นในเรื่องศักยภาพของชุมชน และการร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการโดยมีเป้าหมายที่เป็นฐานที่สำคัญคือ การพึ่งตนเอง อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีการส่งเสริมการพัฒนาในชุมชนมักไปสอนให้ชาวบ้านผลิต แปรรูป หาดตลาดให้โดยมีเป้าหมายเพียงแค่เพิ่มรายได้ ทำให้มีฐานะดีขึ้นโดยไม่ได้คำนึงถึงทุนของชุมชน และการพึ่งตนเองเป็นรากฐาน ดังนั้นเมื่อรัฐหรือองค์กรภายนอกไม่ได้ให้ความช่วยเหลือกับชุมชนก็จะทำให้ประสบปัญหาในการดำเนินการ

นอกจากนั้นปัจจัยสำคัญในการประกอบวิสาหกิจชุมชน คือ การเรียนรู้ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นหัวใจของการประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพราะความรู้เปรียบเหมือนทุนทางปัญญาซึ่งมีคุณค่ามากที่สุด และเป็นหลักประกันความสำเร็จและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน (ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์, 2548) การเรียนรู้ในการทำวิสาหกิจชุมชนนี้เริ่มตั้งแต่การจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งเป็นเหมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่ชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นโดยกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจทุนของชุมชนเอง และพบแนวทางในการพัฒนาทุนดังกล่าวไปสู่การพึ่งตนเอง

ตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จเห็นได้ชัดเจนที่เกิดจากผู้นำชุมชน คือ ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ได้มีการเรียนรู้เพื่อทำแผนแม่บทชุมชนขึ้น จนเข้าใจสภาพปัญหาของตำบล รวมทั้งทุนของชุมชนที่มีอยู่ และนำทุนของชุมชนนั้นไปวางแผนเพื่อ

ทำวิสาหกิจชุมชน จนทำให้ชาวบ้านในตำบลไม่เรียงสามารถพึ่งตนเองได้ (สำนักงานเลขาธิการ กรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548) นอกจากนั้นที่ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัด สงขลา ได้มีการกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นเมื่อ 20 กว่าปีที่ผ่านมา โดยเริ่มต้นมีสมาชิกจำนวน 51 คน และ เงินสะสม 8,000 บาท มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จัก ประหยัดเก็บออมอย่างมีระบบ และช่วยเหลือชาวบ้านกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ไม่มีโอกาสรับความ ช่วยเหลือจากรัฐในรูปแบบสวัสดิการต่างๆ มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนเงินทุน จนเมื่อปลายปีพ.ศ. 2548 มีสมาชิกจำนวน 7,000 คน และมีเงิน 128 ล้านบาท โดยกลุ่มออมทรัพย์นี้ได้ให้บริการกู้ยืมกับคนในชุมชน ครอบคลุมทั้งในเรื่อง สาธารณสุข การศึกษา อาชีพ และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนั้นยังมีกองทุนสนับสนุนเด็ก เยาวชน สตรีและศิลปินพื้นบ้าน รวมทั้งมีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า และผู้พิการด้วย นอกจากนี้ยังได้ลงทุนในวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ เพื่อลดการพึ่งพาดตลาดภายนอก และสร้างงานขึ้น ในชุมชนด้วย (Walaitat Worakul, 2006 : online) ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของทั้งสองตำบล คือ การมีผู้นำชุมชน ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้ชุมชนเกิดกระบวนการการเรียนรู้ และเกิด กระบวนการพัฒนาร่วมกันของคนในชุมชนได้ ทั้งนายประยงค์ รณรงค์ ผู้นำชุมชนตำบลไม้เรียง และนายอัมพร ด่วงปาน ผู้นำชุมชนตำบลคลองเปี้ยะ ซึ่งหลายๆ ท้องถิ่นอาจจะยังไม่มีผู้นำที่ เข้มแข็ง และมีศักยภาพที่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ และกระบวนการใน การพัฒนาร่วมกัน

สำหรับปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันนั้นเกิดจากการมองชุมชนว่าไม่มี ศักยภาพ ไม่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญา ต้องได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการทุกๆ ด้าน มองไม่เห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีแนวคิด ว่าแผนงานที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่ง สามารถนำไปขยายผลและดำเนินการในรูปแบบ และวิธีการเดียวกันได้ในพื้นที่อื่นๆ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ววิสาหกิจชุมชนในแต่ละชุมชนย่อมมีความ แตกต่างกันตามวิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การค้นหาศักยภาพ และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เพื่อแสวงหาวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับ สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนจะช่วยให้การทำงานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและมีการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนในที่สุด ดังนั้นหน่วยงานหนึ่งในท้องถิ่นที่สามารถทำ บทบาทหน้าที่ในการเชื่อมโยงความต้องการภายในชุมชน และหน่วยงานภายนอกชุมชนได้ดี คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เนื่องจาก อบต. นั้นจะรู้ข้อมูลของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน รวมทั้งรู้ถึงศักยภาพและทรัพยากรในชุมชนเป็นอย่างดี (วุฒิสาร ตันไชย, 2549) และบทบาทที่

สำคัญบทบาทหนึ่งของ อบต.คือการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้คิดในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนเอง (ธนาวุฒิ ถาวรพราหม์, 2549) โดยในปัจจุบัน อบต.ต้องจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีโดยเปิดโอกาสให้ประชาคมท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดทำแผน ร่วมกันกำหนดสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน นอกจากนั้น อบต.ยังมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งต้องบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร จัดให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ รวมทั้งส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนทั้งสิ้น

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องขึ้นนั้น การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ใหม่ๆ ค้นหาศักยภาพและทุนที่มีอยู่ในชุมชน และนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนเอง เพิ่มศักยภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนและนำภูมิปัญญานั้นไปสร้างคุณค่าในการพัฒนาชุมชน จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 289 จะเห็นได้ว่าได้ให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และมีสิทธิในการจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น ดังนั้น อบต.ถือเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีกระจายอยู่ทั่วประเทศ และใกล้ชิดกับคนในชุมชน ทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังเป็นหน่วยงานที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน และเป็นหน่วยงานที่ได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสม่ำเสมอเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน จึงทำให้ อบต.สามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการ และสภาพปัญหาได้ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษานั้นกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และส่งเสริมการดำเนินงานทางด้านวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นโดยตรงด้วย

บทบาทของ อบต.ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นสามารถเป็นได้ทั้งผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการจัดการศึกษาด้วย โดยจากการศึกษาเกี่ยวกับ อบต.กับการจัดการศึกษา อบต.บางแห่ง เช่น อบต.ต้นธง ใช้วิจัยเป็นเครื่องมือ โดยมี อบต.เป็นผู้นำจึงทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ต้องการรู้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และเกิดการร่วมกันเรียนรู้ มีเวทีเสวนาให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการนี้ถ้านำมาในช่วงแรกจะเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการเชื่อมโยงกัน ต้องการทราบถึงปัญหา ความเป็นมา ศักยภาพ และทุนของชุมชน ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มของการทำแผนชุมชนโดยคนในชุมชนเอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549) นอกจากนั้น อบต.ดีเด่นด้านการศึกษา และ อบต.เป็นตัวอย่างวิถีใหม่ด้านการ

ส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน มีบทบาทมากในการจัดการศึกษาเองทั้งนอกระบบและตาม อัยาศัย เช่น วิทยุชุมชน สื่อการเรียนรู้อย่างตนเอง ห้องสมุดประชาชนตำบล การจัดการศึกษา ดู งาน หรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยสนับสนุนด้านงบประมาณ สถานที่ หรือประสานกับ หน่วยงานภายนอกให้เข้ามาจัดการศึกษาให้กับชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยใช้ ทุนของชุมชนที่มีอยู่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ ช่วยส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นภายในชุมชน และสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็น วิสาหกิจชุมชนที่มีการประกอบกิจการที่มั่นคง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นในชุมชน ดังนั้นหาก อบต.แต่ละแห่งสามารถทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองกระบวนการเรียนรู้ ทุกขั้นตอนของวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้นั้น จะทำให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้โดยตั้งอยู่บนหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขการมีคุณธรรมและความรู้

สำหรับต่างประเทศนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการจัด การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยประเทศญี่ปุ่นนั้นเห็นว่าการพัฒนาที่เริ่มจากภายใน ชุมชนจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน และกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เข้าไปช่วยในการพัฒนาก็คือองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาที่เริ่มจากภายในชุมชนที่ประสบความสำเร็จอย่างชัดเจนก็คือ The “One Village One Product” Movement ซึ่งเป็นการประกอบกิจการในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเสมือนกลไกหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน โดยนอกจาก เป็นผู้กระจายสินค้าแล้ว ก็ยังมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ทั้งการจัด แหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อบอกเล่าความเป็นมา และวิถีชีวิตของท้องถิ่น รวมทั้งมีการ รวบรวมภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น การจัดการศึกษาที่มีหลักสูตรรองรับทั้งเรื่องการบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้เพิ่มเติมที่ช่วยในการ ประกอบอาชีพ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของตลาด เป็นต้น จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในนั้นมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ (Yoshimura T., 2004 : online)

ดังนั้นการศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.จะทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของ อบต.ที่ชัดเจนทางด้านการจัดการศึกษาที่จะช่วยส่งเสริม การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ทั้งการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนที่ยังไม่ได้มีการนำแนวคิด วิสาหกิจชุมชนไปใช้ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตระหนัก เข้าใจสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชน ร่วมกันวางแผนและเห็นแนวทางในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ได้ ในขณะที่ชุมชนที่มีวิสาหกิจชุมชนอยู่แล้วการจัดการศึกษาก็มุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ให้เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น เนื่องจากจะทำให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ตรงตามสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชน และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการที่จะพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนให้มีคุณค่ามากขึ้น นอกจากนี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนนั้นยังสร้างความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนด้วย มีการร่วมกันเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ มีอยู่ในท้องถิ่น สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ได้สามารถ นำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาในแต่ละท้องถิ่น นำไปปรับใช้เพื่อตอบสนองความต้องการ ของชุมชน เมื่อคนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวคิดของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ย่อมทำให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและประเด็นที่ทำการวิจัย ดังนี้

1. การสำรวจและศึกษาสภาพ ปัญหา รวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของ อบต. เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชนทั่ว ประเทศที่จดทะเบียนกับสำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
2. การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจาก อบต. ที่ได้รับการคัดเลือกของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเกณฑ์ในการ คัดเลือก อบต. ดังนี้
 - 2.1 อบต. ที่ศึกษาต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
 - 2.2 อบต. ที่ศึกษาต้องประสบความสำเร็จในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นในชุมชน โดยผลจากการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนคือ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และมีการพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
 - 2.3 อบต. ที่ศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างรายได้ และการสร้างคุณค่า ให้กับสินค้าและบริการของชุมชนที่เกิดจากการใช้ทุนของชุมชน

3. การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนา อบต. ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และแนวทางในการ และแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกร่วมกันของคนในชุมชน โดยเน้นการใช้ ความรู้ ภูมิปัญญา และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก วิสาหกิจชุมชนนั้นเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนตั้งแต่การวางแผนชุมชน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สภาพชุมชน ส่วนลักษณะการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนสำหรับชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ได้แบ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตและแปรรูปเพื่อใช้ในชุมชน และวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า คือวิสาหกิจชุมชนที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบด้วยรูปแบบที่ทันสมัย ใช้ทุนและเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองของชุมชน เครือข่าย และตลาดในวงกว้าง จากลักษณะการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว ทำให้การวิจัยครั้งนี้จึงได้แบ่งการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน คือ ขั้นที่สมาชิกชุมชนหรือสมาชิกวิสาหกิจชุมชนดำเนินการวิเคราะห์สภาพชุมชน และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน ในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ การตลาด คู่แข่ง ทักษะความสามารถในการจัดการ และการเงิน เพื่อใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ

ขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชน คือ ขั้นที่วิสาหกิจชุมชนดำเนินการผลิตและจำหน่ายสินค้า ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยนำทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาดำเนินการ เพื่อสร้างรายได้หรือลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชน

ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน คือ ขั้นที่วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้ โดยมีรายได้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนากระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าเพิ่มให้กับทุนชุมชน และรายได้เพิ่มสำหรับคนในชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนด้วย

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนในแต่ละขั้นนั้น ใช้แนวคิดของสีลาภรณ์ นาคพรทรรพ (2539) ซึ่งได้อธิบายองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนดังนี้

ฐานการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งของการเรียนรู้ของชุมชนที่มีอยู่รอบตัว ทั้งในครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และต่างชุมชน ในธรรมชาติ รวมทั้งเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน ตลอดจนสถาบัน การเรียนรู้ของชุมชน และทรัพยากรอื่นๆ

เนื้อหา/องค์ความรู้ เนื้อหาความรู้ของการเรียนรู้ของชุมชนจะกำหนดจากความต้องการ และความจำเป็นของชุมชน เป็นหลักและเป็นเนื้อหาในเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี คือ เป็นรูปธรรม มากกว่านามธรรม เพราะหวังผลในการนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริงด้านต่างๆ ไร้อย่างครบถ้วน เพียงแต่ เนื้อหาเหล่านี้มิได้แยกออกมาเป็นรายวิชา หากแต่สอดแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตจริงแต่ละด้าน

กิจกรรมการเรียนรู้ มีหลากหลายวิธี ทั้งการสอน การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การคิดไตร่ตรอง การแลกเปลี่ยน กิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้มีความ ยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน ความถนัดที่ไม่เท่ากันของผู้เรียนผู้สอนแต่ละคน

ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากร บุคคล งบประมาณ สถานที่ รวมทั้งฐานข้อมูลความรู้ต่างๆ อบต.ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในท้องถิ่นที่ รู้ถึงสภาพ และปัญหาของคนในตำบล รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาตำบลจึงเข้ามามี บทบาทในการจัดการเรียนรู้ โดยแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติกำหนด แผนฯ ท้องถิ่น ตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดไว้ นั้นสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ อบต.สามารถดำเนินการจัดการศึกษาขึ้นเองภายในท้องถิ่น และการดำเนินการจัด การศึกษาโดย อบต.เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้ง การเสนอแนะ แนะนำ และร่วมพัฒนาการศึกษา งานวิจัยในครั้งนี้จึงให้ความสนใจในเรื่องการจัด กระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ที่ อบต.สามารถเป็นได้ทั้งผู้จัดการ เรียนรู้เอง ผู้ประสานงานให้เกิดการเรียนรู้ และผู้สนับสนุนการเรียนรู้

คำจำกัดความการวิจัย

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการของคนในชุมชน ซึ่งมีการดำเนินงานโดย หลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และมีการวิเคราะห์สภาพ ชุมชนเพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมทั้งนำทุนที่มีอยู่ของชุมชนมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยผลตอบแทนที่ได้จากการทำวิสาหกิจชุมชนนั้น จะต้องกลับคืนสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

วิสาหกิจชุมชนขั้นเริ่มต้น หมายถึง การประกอบการของคนในชุมชนในระยะแรก โดยดำเนินการวิเคราะห์สภาพชุมชน และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนขั้นดำเนินการ หมายถึง การประกอบการของคนในชุมชนที่มีการดำเนินการผลิต และจำหน่ายสินค้าให้กับลูกค้า

วิสาหกิจชุมชนขั้นพัฒนาการดำเนินการ หมายถึง การประกอบการของคนในชุมชนที่มีดำเนินการมีรายได้อย่างต่อเนื่อง จนสามารถพัฒนาระบบการผลิต ผลิตภัณฑ์ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ได้

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การทำให้วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้น และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน ทั้งการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอน เป้าหมาย เนื้อหาความรู้ กิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เอง หรือ มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. หมายถึง ปัญหาของ อบต.ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หมายถึง ข้อเสนอแนะหรือข้อจำกัดที่มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. หมายถึง ข้อเสนอเกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับ อบต. เพื่อให้สามารถพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เริ่มต้นและดำเนินการถึงขั้นพัฒนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. อบต.มีแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้
2. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีแนวทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา อบต.สามารถพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ได้
3. ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของ อบต.ในฐานะหน่วยงานที่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีลำดับชั้นการนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน
- 1.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

- 2.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้
- 2.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้
- 2.3 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้
- 2.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศ

- 3.1 สภาพและปัญหาการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย
- 3.2 หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
- 3.3 ปัจจัยในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย
- 3.4 ตัวอย่างการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศ

ตอนที่ 4 บทบาทของ อบต. ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ประเทศไทยนั้นภาครัฐได้ให้ความสนใจในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งตั้งแต่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา โดยวิสาหกิจชุมชนก็เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

1.1 ความหมายและความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

คำว่าวิสาหกิจนั้น มาจากภาษาอังกฤษ คือ Enterprise ซึ่งหมายความว่า การประกอบการ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ก็ได้ให้ความหมายของคำว่า

“วิสาหกิจ” ว่าจะหมายถึง การประกอบกิจการ เช่น การผลิต การขนส่ง การจำหน่าย ดังนั้นหากจะให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนอย่างตรงไปตรงมาก็คือ การประกอบกิจการของชุมชนนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามได้มีการความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2546) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจตรงกับภาษาอังกฤษว่า Enterprise ซึ่งแปลว่าการประกอบการ วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ Small and Micro Community Enterprise) หมายถึงการประกอบการโดยกลุ่ม หรือองค์กรชุมชน เพื่อจัดการทุนชุมชนซึ่งรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก

วิชิต ธาตุเพชร และคณะ (2550) ได้ให้คำนิยามของวิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ Small and Micro Community Enterprise) ว่าเป็นการประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชน เพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง โดยวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อมมีสมาชิกมากกว่า 15 คน วิสาหกิจชุมชนขนาดจิ๋วมีสมาชิกตั้งแต่ 5 ถึง 15 คน

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจชุมชน หมายถึง การทำมาหากินหรือการร่วมมือทำการค้าการผลิตระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน มีการสร้างเครือข่าย เชื่อมโยงกันระหว่างหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ ที่อยู่รอบข้าง เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมหรือทำธุรกิจด้วยกัน ซึ่งความร่วมมือหรือเครือข่ายระหว่างชุมชนจะเป็นกระบวนการทำธุรกิจหรือสร้างธุรกิจที่เกื้อกูลกัน หรือแบ่งหน้าที่กันทำตามความต้องการหรือความเหมาะสมของทรัพยากรแต่ละชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งกิจกรรมการผลิตหรือบริการที่เกิดขึ้นในชุมชนเหล่านี้ก็คือ วิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยความต้องการ ความเหมาะสมของทรัพยากร ความมีเหตุผลและโอกาสการเกื้อกูลระหว่างคนในชุมชน รวมทั้งเกิดจากการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

ดวงเดือน สมวัฒนศักดิ์ (2548) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าเป็นการประกอบการโดยกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกัน ในการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้ และการพึ่งพาตนเองของครอบครัวในชุมชนและระหว่างชุมชน ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าที่มั่นคงและยั่งยืน

พิมพ์ใจ เมษรัฐสุขใส (2547) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ว่าเป็นกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน โดยอาศัยทุนของชุมชน ดำเนินกิจการให้มีความเพียงพอนำไปสู่การพึ่งตนเองชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ที่ได้กำหนดความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า เป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคนบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

สำหรับต่างประเทศนั้นในยุโรป และอเมริกาเหนือ มีวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 โดยในประเทศอังกฤษ Oz Osborne ได้ทำการวิจัยให้กับ The Northern Alliance for Sustainability (Anped) (Oz Osborne, 2006 : online) ได้ให้คำจำกัดความของวิสาหกิจชุมชนว่าเป็นกลุ่มย่อยของวิสาหกิจทางสังคมซึ่งจะเน้นเป็นพิเศษในด้านกิจกรรมการพัฒนาภายในแหล่งชุมชน ซึ่งในบริบทปัจจุบันที่อยู่ในยุคโลกาภิวัตน์และการค้าระหว่างประเทศ ทางเลือกส่วนมากในการที่จะต่อสู้กับปัญหาการว่างงาน และทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจจึงเน้นไปที่ระดับชุมชนมากกว่าระดับโลก ดังนั้นการคิดแบบสากลและปฏิบัติแบบท้องถิ่น (Think global and act local) จึงหมายความว่า การปฏิบัติในระดับชุมชนในการสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและวิสาหกิจชุมชนนั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนั้นสถาบัน Development Trust Association (DTA) ของสหราชอาณาจักรซึ่งเป็นสมาคมกองทุนเพื่อการพัฒนา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนให้เกิดกองทุนเพื่อการพัฒนาขึ้นในชุมชนที่มีความต้องการ โดยกองทุนนี้ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรม ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) ว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นจัดได้ว่าเป็นการประกอบการทางสังคม (Social Enterprise) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเน้นทางด้านสังคมเป็นหลักและให้ความสำคัญสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุนจะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของสังคมหรือชุมชนต่อไป ซึ่งต่างจากการประกอบการโดยทั่วไปที่ต้องการสร้างกำไรสูงสุดเพื่อให้ผลประโยชน์กับผู้ถือหุ้นและเจ้าของกิจการ (Development Trust Association, 2006 : online)

- 1) องค์กรที่นำโดยชุมชนทั้งชุมชนที่จำแนกตามสถานที่และชุมชนที่เกิดจากความสนใจร่วมกัน
- 2) มีการพึ่งพาตนเอง ถึงแม้ว่าจะมีการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรธุรกิจอื่นๆ แต่ก็หลีกเลี่ยงการพึ่งพา
- 3) ชุมชนเองเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดในการปรับปรุงพัฒนาตนเองใหม่

- 4) ความสัมพันธ์อันดี และสวัสดิการทางสังคมนั้นยังไม่เพียงพอ แต่วิสาหกิจชุมชนจำเป็นจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน
- 5) เป็นการประกอบการที่มีวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นหลัก ซึ่งผลตอบแทนที่ได้จะนำไปลงทุนใหม่ในการพัฒนาวิสาหกิจและสร้างผลกำไรให้กับชุมชน
- 6) ชุมชนเจ้าของสินทรัพย์สามารถสร้างความสามารถทางธุรกิจและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ชุมชนได้ตั้งไว้ได้

DTA ยังเชื่อว่าวิสาหกิจชุมชนสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในชุมชน และคงความเป็นอยู่ที่ดีนั้นไว้ รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยการให้ความสำคัญกับคุณค่าของชุมชนและควรมีลักษณะดังนี้

- 1) จูงใจและสนับสนุนคนในชุมชนให้มีความรับผิดชอบที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเองใหม่
- 2) รับผิดชอบต่อคนในชุมชน เปรียบเสมือนเป็นการเป็นหุ้นส่วน และผู้ร่วมกันปฏิบัติงาน
- 3) ตระหนักถึงความแตกต่างที่ปรากฏในชุมชน และเห็นว่าเป็นที่มาของความแข็งแกร่งของชุมชน
- 4) สร้างคุณค่าที่ยั่งยืนขึ้นใหม่ในเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และความต้องการทางสังคมของชุมชน ซึ่งรวมทั้งการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสำหรับชุมชนโดยชุมชนเอง

ในประเทศแคนาดานั้น Human Resources and Social Development Canada (Human Resources and Social Development Canada, 2005 : online) ได้กล่าวถึงการใช้นโยบายวิสาหกิจชุมชนแต่อยู่ในรูปแบบของการประกอบการทางเศรษฐกิจเพื่อสังคม (Social Economy Enterprises) โดยการประกอบการนี้จะดำเนินการในรูปแบบธุรกิจ ผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับตลาดแต่มีการบริหารจัดการและนำผลตอบแทนที่ได้กลับคืนสู่สังคมและชุมชน การประกอบการทางเศรษฐกิจเพื่อสังคมนี้เริ่มจากการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน โดยเกี่ยวข้องกับพลเมือง รัฐบาล อาสาสมัคร องค์กรธุรกิจ สถาบันการเรียนรู้ และส่วนอื่นๆ ด้วย ผลที่ได้จากการประกอบการนี้จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน และสร้างสังคมที่ดีให้กับชุมชนผ่านการผลิตสินค้าและบริการ นอกจากนี้การประกอบการทางเศรษฐกิจเพื่อสังคมนี้จะเป็นการเตรียมเครื่องมือที่ยืดหยุ่นและยั่งยืนที่สามารถช่วยให้ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชนได้ เช่น เป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ เสริมความสามารถ

ของชุมชนสำหรับการสนับสนุนสังคม สนับสนุนการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและทำให้ชุมชนใกล้เคียงเกิดความตื่นตัว การปกป้องสิ่งแวดล้อม และให้โอกาสกับกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์

ส่วนที่รัฐวิศิตอเรียประเทศออสเตรเลียนั้นจากรายงานของ Communities Strengthening and Volunteering Department for Victorian Communities (Communities Strengthening and Volunteering Department for Victorian Communities, 2006 : online) นั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐได้ร่วมมือกับองค์กรทางสังคมที่ไม่ได้หวังผลกำไรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขึ้น วิสาหกิจชุมชนนี้เป็นองค์กรที่มีฐานมาจากชุมชนเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีและผลประโยชน์ให้กับชุมชน รายได้ที่ได้มาจะนำกลับไปลงทุนในวิสาหกิจชุมชนอีกครั้งหนึ่งเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาสำหรับชุมชน เช่น การจัดเตรียมคนในการที่จะได้รับโอกาสในการเข้าฝึกอบรมที่น่าเชื่อถือ มีประสบการณ์การทำงาน และพัฒนาทักษะสำหรับการจ้างงานในอนาคต วิสาหกิจชุมชนจะจัดหาบริการต่างๆ ให้กับชุมชนและให้โอกาสกับคนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในบริบทสังคมเดียวกันซึ่งจะลดความไม่มีพื้นที่ในชุมชน และความแยกตัวออกจากชุมชนด้วย

สำหรับในประเทศญี่ปุ่นนั้นการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนที่เห็นชัดเจน และเป็นที่ยอมรับ ก็คือ โครงการ One Village, One Product (OVOP) (Economy, Trade and Industry, Ministry, 2007 : online) โดยเกิดขึ้นจากแนวคิดของผู้ว่าการเมืองโออิตะ (Oita) Morihiro Hiramatsu ในปี 2522 จากการที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นตกต่ำหลังจากเกิดวิกฤติน้ำมันในปี 2513 ส่งผลกระทบให้รายได้เฉลี่ยของเมืองน้อยกว่าของประเทศ รวมทั้งคนในชุมชนก็หันมาสนใจผลกระทบทางลบจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การลดลงของประชากรในชนบท และปัญหาเรื่องโครงสร้างอายุในสังคม ทำให้เริ่มหารูปแบบการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง จึงมีแนวความคิดที่จะเริ่มการประกอบกิจการใหม่ให้กับชนบทโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน และเปลี่ยนความคิดของคนในชุมชนที่จะพึ่งพาแต่รัฐและงูใจให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น โดยแนวคิดของ OVOP นั้น Mr. Hiramatsu ตั้งพยายามที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่คนในท้องถิ่นมีความภูมิใจ และสะท้อนถึงศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ซึ่งนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนโดยไม่ต้องคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาล

ความหมายของวิสาหกิจชุมชนทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่ามีจุดเน้นอยู่ 2 เรื่อง คือ

1) เรื่องของการใช้ทุนของชุมชน ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม โดยการที่ชุมชนจะทราบว่า มีทุนของชุมชนอยู่มากน้อยเพียงใดนั้น ชุมชนต้องมีการจัดทำแผนของชุมชนเอง ซึ่งแผนชุมชนนี้จะบอกถึงปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดของชุมชน แล้วจึงนำแผนชุมชนที่ได้มาวางแผนในการจัดทำวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2) เรื่องของการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งวิสาหกิจชุมชน เป็นกิจการที่ดำเนินการโดยคนในชุมชนเองเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ จากนั้นก็จะดำเนินการดำเนินงานเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยการนำสินค้าที่เหลือจากการบริโภคในชุมชน หรือ สินค้าที่มีคุณค่าแสดงถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชนออกจำหน่ายภายนอกชุมชน

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบการโดยชุมชน ซึ่งเกิดจากการร่วมกันจัดทำแผนชุมชน และการดำเนินงานโดยหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ทุนที่มีอยู่ของชุมชนทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยผลตอบแทนที่ได้จากการทำวิสาหกิจชุมชนนั้นจะต้องกลับคืนสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชน

การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นสามารถแบ่งได้หลายประเภท แต่โดยหลักๆ แล้วสามารถแบ่งตามขั้นการดำเนินการได้ 2 ประเภท โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ตามมาตราที่ 26 และ 27 ได้กำหนดวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ

วิสาหกิจชุมชน ระดับปฐมภูมิ หรือวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน เป็นการผลิต การแปรรูป การดำเนินการต่างๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในครอบครัวในชุมชน เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

1) วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เป็นวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและด้วยรูปแบบที่ทันสมัย ใช้ทุนและเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองชุมชน เครือข่าย และตลาดในวงกว้าง

เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้กล่าวถึงประเภทของวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก มีอยู่ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของ

ต้องกินต้องใช้ประจำวัน มีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไปไม่ว่าอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมื่อต่างก็ซื้อกินซื้อใช้

2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดีในระดับมาตรฐานสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์คือหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

วิสาหกิจชุมชน 2 ประเภทหลักดังกล่าว เมื่อพิจารณาในด้านการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการแล้ว อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ระดับครอบครัว หรือวิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อกินใช้ในครอบครัว เพื่อทดแทนการพึ่งพาภายนอก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไว้ใช้ไว้กินในครอบครัว

2) ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบกิจการโดยกลุ่ม เพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคในชุมชนและเครือข่าย

3) ระดับธุรกิจ คือ วิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้า เป็นการประกอบการเริ่มจากฐานครอบครัวพัฒนาจนถึงขั้นธุรกิจ มีผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ มีคุณภาพดีได้มาตรฐานสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้

วิชิต นันทสุวรรณ (2544) ได้แบ่งประเภทวิสาหกิจชุมชนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการแปรรูปหรือสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการอุปโภคบริโภคของตนเองภายในครอบครัวเป็นหลัก สมาชิกในชุมชนจะสร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลายเพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อ และป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกไปนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลให้การหมุนเวียนของเงินอยู่ในหมู่บ้านและแพร่สะพัดอยู่ในชุมชน

2) วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน เมื่อวิสาหกิจชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ขั้นแรก เพื่อลดรายจ่ายหรือเพื่อการพึ่งตนเองได้แล้วจึงค่อยขยายออกไปสู่เพื่อนบ้านผู้ผลิตเองไม่ได้ ต้องซื้อสินค้าจากภายนอกเพราะการพึ่งตนเองในบางกรณีไม่สามารถทำได้ลำพังโดยครอบครัวเดียว วิสาหกิจชุมชนขั้นที่สองจึงเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกื้อหนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัยระหว่างครอบครัวในชุมชนเดียวกัน เป็นการลดภาระการซื้อของแพงหรือช่วยลดรายจ่ายให้แก่เพื่อนบ้านเงินไม่ออกไปจากหมู่บ้าน

3) วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย การพึ่งตนเองในบางกรณีชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังชุมชนเดียว แต่เป็นไปได้เมื่อหลายชุมชนร่วมมือกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของทุกชุมชน วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย จึงเป็นระบบพึ่งพาอาศัยระหว่างชุมชนที่มีผลผลิตและทรัพยากรแตกต่างกัน

4) วิสาหกิจชุมชนเพื่อการจัดการผลผลิตส่วนเกิน เป็นวิสาหกิจที่ดำเนินการแปรรูปผลผลิตหรือทรัพยากรของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องเพื่อเพิ่มมูลค่าและตอบสนองตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่าย

กฤษณา นิลศรี (2545) ได้แบ่งวิสาหกิจชุมชนเป็น 3 ประเภทดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งพาภายนอกชุมชน หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการลดรายจ่ายของเกษตรกรและชุมชน

2) วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลผลิตและทรัพยากร หมายถึง ชุมชนผลิตทางการเกษตรและมีการประกอบการเพื่อนำผลผลิตและทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์

3) วิสาหกิจชุมชนบริการ หมายถึง การประกอบการที่เกิดจากทักษะ ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บริการกับเกษตรกรในครอบครัว ชุมชน และบุคคลทั่วไป

ส่วนวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศนั้น Oz Osborne (Oz Osborne, 2006 : online) ได้แบ่งวิสาหกิจชุมชนในสหราชอาณาจักรเป็น 3 ประเภทหลักด้วยกัน คือ

1) ธุรกิจของชุมชน (Community businesses) ซึ่งมีชุมชนเป็นเจ้าของและควบคุมในการดำเนินการ โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ สนับสนุนทางการเงินและการพึ่งตนเองของชุมชน นั้นหมายถึงในระยะยาวจะต้องมีรายได้พอเพียงกับรายจ่ายซึ่งสามารถดำเนินการเองได้โดยไม่ต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสาธารณะ

2) กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชน (Community credit unions) ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์กับสมาชิกในชุมชนทั้งการออมทรัพย์และการกู้ยืม และถึงแม้จะเป็นองค์กรที่ไม่มีผลกำไร แต่ก็ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

3) ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น (Local Exchange Trading System - LETS) เป็นวิธีการหนึ่งในการที่จะสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่หนึ่งโดยการสร้างระบบเครดิตขึ้นเพื่อใช้แทนตัวเงินในการแลกเปลี่ยนระหว่างกันของสมาชิกในท้องถิ่น ระบบเครดิตนี้อาจอยู่ในรูปของสกุลเงินที่สร้างขึ้นเองในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างสมาชิกที่อยู่ในระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นนั้นๆ

จากการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าในประเทศไทยจะเน้นการแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการผลิต และผู้ผลิตเป็นหลักโดยแบ่งเป็นระดับครอบครัว ชุมชน และธุรกิจ ซึ่งในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในระยะแรกนั้นควรจะเริ่มในระดับพื้นฐานคือในระดับครอบครัวและชุมชนก่อน เมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้วจึงเน้นทางด้านธุรกิจต่อไป ในขณะที่ต่างประเทศนั้นจะแบ่งตามลักษณะของการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตามเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชนของทั้งประเทศไทยและต่างประเทศก็ยังเน้นให้การประกอบการวิสาหกิจชุมชนนั้นสร้างผลประโยชน์ให้กับชุมชน และพึ่งพาตนเองได้เป็นหลัก ดังนั้นจากแนวคิดข้างต้นนั้นสามารถแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน ได้ 2 ประเภท คือ

- 1) วิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน เป็นการประกอบการโดยชุมชนมีส่วนร่วม และใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน มีวัตถุประสงค์หลักคือลดการพึ่งพาจากภายนอก สามารถพึ่งพาตนเองได้
- 2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นการประกอบการโดยชุมชนมีส่วนร่วม และใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน มีวัตถุประสงค์หลัก คือ สร้างรายได้ ตอบสนองความต้องการของตลาดภายนอก ชุมชน และสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการที่ได้จากทุนของชุมชน โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการผ่านกระบวนการทางสังคมของคนในชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป้าหมายหลักของวิสาหกิจชุมชนคือการทำให้ชุมชนนั้นสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนัยสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยสำนักคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2545) ได้สรุปนัยสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 3 ประการ คือ

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาที่เข้มแข็ง และมีเครือข่ายกว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็ได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ปัญหาในทุกๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้เศรษฐกิจของประเทศก็สามารถเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อมๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

มनुญ สอนเกิด (มनुญ สอนเกิด, 2547 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความเกี่ยวเนื่องของเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน โดยสรุปเป็นหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

หลักการที่หนึ่ง ทางสายกลาง เป็นหลักของการทำเศรษฐกิจเพื่อพออยู่พอกิน และรู้จักพออย่างสมเหตุสมผล นั่นคือ การผลิตของวิสาหกิจชุมชนต้องไม่ตั้งอยู่บนความโลภ หรือความอยากไร้พรมแดน แต่เป็นไปเพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ และมีคุณค่า ทางสายกลางในที่สุดจะนำมาสู่ความสุขหรือสภาวะ ของผู้ปฏิบัติหรือกลุ่มประชาชนผู้ผลิต

หลักการที่สอง ประสิทธิภาพ หมายถึงการทำเศรษฐกิจที่ใช้หลักวิชาการและทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผลที่ทำให้ธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนอยู่ได้ เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน และตั้งอยู่บนความไม่ประมาท การมีสติและใช้เหตุผล ย่อมเป็นหลักประกันสำคัญว่าสมาชิกและชุมชนสามารถดำรงอยู่โดยไม่เดือดร้อนหรือสามารถพึ่งตนเองได้ดี

หลักการที่สาม คุณธรรม เป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ที่อยู่ด้วยความรัก สามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเมตตา ความเอื้ออาทร ร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่รวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน

ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากนัยสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นจะเห็นได้ว่า เป้าหมายและการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนนั้นมีความสอดคล้องทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อผลิตสินค้าและบริการ ทำให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน โดยประเวศ วะสี (2546) ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชน ว่าเป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนจะเข้มแข็งต่อเมื่อมีการรวมตัวกันและมีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ซึ่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งนั้นไม่ใช่การท่องหนังสือ

นอกจากนั้นสิ่งที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากธุรกิจชุมชน คือ ธุรกิจชุมชนนั้นจะมุ่งกำไรเชิงเอาตลาดเป็นตัวตั้ง มีวงจรธุรกิจเป็นกรอบใช้เงินและทรัพยากรเป็นหลัก ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนมุ่งความพอเพียงเอาชีวิตเป็นตัวตั้งมีวงจรชีวิตของชุมชนเป็นกรอบและใช้ทุนชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงมีองค์ประกอบหลักที่แตกต่างจากการดำเนินธุรกิจอื่นๆ ดังที่ เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของวิสาหกิจชุมชนที่มีความสำคัญและขาดไม่ได้มีอยู่ 7 ประการ คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง อย่างไรก็ตามคนนอกอาจมีส่วนร่วมอาจจะถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ให้มีอำนาจในการตัดสินใจ
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด
- 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง ซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมเกิดมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ
- 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับยุคทำให้ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากล
- 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ทำแบบโครงการเดียว มีหลายๆ กิจกรรมประสานผนึกกำลัง (Synergy) และเกี่ยวคู่กัน (Cluster)

6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีแต่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่

7) มีการพึ่งตนเองเป็นหมาย การพึ่งตนเองคือเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้คือพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายที่กำไรก่อนที่จะคิดทำให้รอด

นอกจากนี้กรมการพัฒนาชุมชน (2547) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ ดังนี้

1) เป็นกิจการของชุมชน หมายถึง เป็นกิจการทั้งด้านการผลิตและบริการที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของ

2) ดำเนินการโดยใช้ทุนในชุมชน และมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม หมายถึง กิจการที่ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นหลัก โดยมีการบริหารจัดการรวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตหรือบริการนั้นๆ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน เป็นการจัดการแบบประสานพลังทำกิจกรรมของเศรษฐกิจและสังคมเสริมกันไม่ใช่แยกทำเป็นเรื่องๆ

3) ดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรม หมายถึง กิจการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของหมู่คนในชุมชนอย่างเป็นเอกภาพก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวมแก่สมาชิกและชุมชน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสาธารณชน และสภาพแวดล้อมชุมชน

4) เน้นกระบวนการการเรียนรู้ในการดำเนินการ หมายถึง ในการดำเนินกิจการก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน เรียนรู้ที่จะบริหารจัดการทุนชุมชนด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีคิด คิดให้รอบด้าน คิดแบบบูรณาการ คิดให้บรรลุว่าจะพึ่งตนเองได้อย่างไร และค้นหาทุนที่แท้จริงได้อย่างไร

5) มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองในชุมชน หมายถึง ดำเนินกิจการโดยมีเป้าหมายพึ่งตนเองเป็นรากฐาน ทำให้พอกินพอใช้ในครอบครัว ชุมชน และเครือข่าย

สิ่งหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชนและธุรกิจภาคเอกชนนั้นมีเหมือนกันคือ กิจกรรมในเชิงพาณิชย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการผลิตสินค้า และบริการทั่วไป เพื่อที่จะได้รับค่าตอบแทนและรายได้ที่ได้จากกิจกรรมในเชิงพาณิชย์นี้จัดว่าเป็นแหล่งรายได้หลักของธุรกิจ จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เช่น องค์กรการกุศลที่ขอรับบริจาค กลุ่มอาสาสมัคร ด้วยเช่นกันเนื่องจากเงินทุนส่วนใหญ่ขององค์กรที่ไม่หวังผลกำไรนั้นมาจากการบริจาค การแจกจ่าย

หรือการโอนให้มากกว่าการค้าขาย ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันไม่มากนักเนื่องจากองค์การกุศลหลายแห่งก็ได้รับเงินส่วนใหญ่จากรายได้ที่ได้จากการทำกิจกรรมเชิงพาณิชย์ผ่านตัวแทนขององค์กร

สำหรับจุดเน้นของวิสาหกิจชุมชนนั้น เสรี พงศ์พิศ สุภาส จันทร์หงษ์ และสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548) เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนควรเน้นวิธีการคิดและกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด เพราะปัญหาที่ผ่านมาไม่ใช่เรื่องการผลิต ถ้ายังทำอะไรแบบเดียวเพื่อตลาดอย่างเดียวก็คล้ายกับการปลูกพืชเดียว ก็จะมีปัญหาแบบ พืชเดียว แต่ถ้าทำแบบเกษตรผสมผสานและวนเกษตรก็จะเน้นการทำให้วิสาหกิจชุมชนเพื่อให้พอกินพอใช้ก่อนแล้วค่อยพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจ เมื่อพอเพียงและพึ่งตนเองได้ก็สามารถผลิตให้เหลือเพื่อตลาดได้ ถ้าเกิดขายไม่ได้ก็ไม่เสียหาย ถ้าขายได้ก็เป็นกำไร

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า นอกจากวิสาหกิจชุมชนจะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันด้วย ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีขึ้นภายในชุมชน ซึ่งจัดเป็นพื้นฐานในการร่วมกันพัฒนาด้านต่างๆ ของคนในชุมชนต่อไป จนกระทั่งนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนในที่สุด

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ สุภาส จันทร์หงษ์ และสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2549) ได้กล่าวถึงจุดแข็งของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ 3 อย่าง คือ

- 1) ความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนยังมีป่า ดิน น้ำ ธรรมชาติที่มากด้วยสิ่งมีชีวิต เป็นอาหาร เป็นยา เป็นของใช้ต่างๆ ถ้าหากค้นพบคุณค่าสิ่งเหล่านั้นก็จะมีมูลค่า
- 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ว่าจะหายไปพร้อมกับคนรุ่นเก่า แต่ยังมีเหลืออยู่ไม่น้อย และหากรู้จักค้นหานำมาประยุกต์และผสมผสานก็อาจได้สิ่งสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่มีคุณค่าและมูลค่า
- 3) เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน แม้ว่าอาจจะไม่เหมือนเมื่อก่อน แต่ก็ยังมีเพียงพอให้ฟื้นคืนมาจนสามารถพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมกันจัดการองค์กรชุมชน และเครือข่ายในเชิงเศรษฐกิจ ร่วมกันจัดการทรัพยากร ผลผลิตต่างๆ แบ่งกันผลิต และร่วมกันบริโภค การผลิตของกินของใช้ จะได้ไม่ล้นตลาด เกิดความพอเพียง ชุมชนพึ่งตนเองได้

จะเห็นได้ว่าจากการที่วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกิจการที่ใช้ทุนชุมชนดั่งนั้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงเน้นในเรื่องทุนที่มีอยู่ภายในชุมชน

ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อ้างในอุทุมพร อินทจักร์, 2548) โดยวิจิตร ศรีสอ้านได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ

1) กระบวนการเรียนรู้ตามระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการโดยสถานศึกษา อาศัยระบบชั้นเรียนเป็นหลัก มีหลักสูตรกำหนดไว้ตามระดับและประเภทการศึกษา เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2) กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคลทั้งที่ตั้งใจสร้างขึ้นและที่มีอยู่เอง

ส่วนคำว่า “การเรียนรู้ (Learning)” มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย 2 ประการ คือ 1) การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้ (learning process)” ซึ่งหมายถึงวิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และ 2) การเรียนรู้ ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้ (learning outcome)” ซึ่งได้แก่ความรู้ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำและการใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการเรียนรู้มีลักษณะเป็นทั้งผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมาย (ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) ซึ่งลักษณะทั้งสอง นับเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อกัน หากบุคคลมีวิธีการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่างๆ ได้อย่างกระจ่าง ถ่องแท้และลึกซึ้ง เกิดความรู้สึกหรือเจตคติไปในทางที่เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำหรือพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ (อดุลย์ วังศรีคุณ, 2543)

ในการเรียนรู้บุคคลจำเป็นต้องใช้วิธีการเรียนรู้วิธีใดวิธีหนึ่ง แต่เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นวิธีการ ดั่งนั้น กระบวนการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ จำเป็นต้องมีสาระที่เรียนรู้ควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ดั่งนั้น วิธีการเรียนรู้กับสาระการเรียนรู้จึงต้องควบคู่ไปด้วยกันเสมอ เมื่อใช้กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ แล้ว ผลที่เกิดตามมาก็คือ จะเกิดความรู้ความเข้าใจหรือไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียน และการเรียนรู้ที่เกิดมักเกิดขึ้นควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ก็คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการเรียนรู้นั่นเอง ดั่งนั้น ผลการเรียนรู้จึงมี 2 ส่วน คือ

- 1) ส่วนที่เป็นความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับสาระที่เรี ยนรู้
- 2) ส่วนที่เป็นกระบวนการเรี ยนรู้หรือวิธีการเรี ยนรู้อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรี ยนรู้ต่อไป

ดังนั้นเมื่อพูดถึง “การเรี ยนรู้” สิ่งที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวพันด้วยเสมอก็คือเรื่อง (1) กระบวนการเรี ยนรู้ (2) สาระเรี ยนรู้ และ (3) ผลการเรี ยนรู้

กระบวนการเรี ยนรู้ ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับสาระที่เรี ยนรู้และส่วนที่เป็นกระบวนการหรือวิธีการในการเรี ยนรู้บุคคลทุกคนเกิดมามีศักยภาพในเรี ยนรู้ด้วยตนเอง แม้จะไม่มีผู้สอนก็สามารถเรี ยนรู้ได้ (ทศนา เขมมณี, 2545)

2.1 ความหมายของกระบวนการเรี ยนรู้

จากรายงานวิจัยเรื่อง การจั ดกระบวนการเรี ยนรู้ ที่เสริมสร้างคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กองวิจัย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2544 ได้ให้ความหมายของคำว่ากระบวนการเรี ยนรู้ว่าหมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ และเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

สมศรี จินะวงษ์ (2544) กล่าวว่า “...ความรู้ของมนุษย์มิใช่เป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคม มนุษย์ระดับปัจเจกแม้จะรับรู้จากภายนอกที่มากระทบในลักษณะของรูป รส กลิ่น และเสียงก็ตาม แต่การแปลความหมายหรือการให้คุณค่าต่อสิ่งที่มากระทบนั้นต้องผ่านกรอบวัฒนธรรม เป็นตัวกลั่นกรองสิ่งที่ควรรู้ หรือในทางพุทธศาสนาที่กล่าวว่าต้องผ่านกระบวนการทาง “จิต” คือ ความ “กำหนดได้-หมายรู้” นั้นเอง และกรอบวัฒนธรรม หรือจิตนี้เองที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์...ในการเรี ยนรู้ที่จะมีชีวิ ตอยู่รอดของมนุษย์นั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรี ยนรู้ในระยะเริ่มแรกจะเป็นไปเพื่อการตอบสนองของความ ต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิ ตในเรื่องปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ดังนั้นการเรี ยนรู้เมื่อแรกของมนุษย์เกิดขึ้นจึงเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ...”

พรวิไล เลิศวิชา (2532) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรี ยนรู้ไว้ว่า กระบวนการเรี ยนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์ได้มีศักยภาพในการพัฒนา สามารถดำรงชีวิ ตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและพึ่งตนเองได้ กระบวนการเรี ยนรู้ คือ กระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกกระหว่ างการเรี ยนรู้กับวิถีชีวิ ต การเรี ยนรู้และการปฏิบัติ เนื้อหาและกระบวนการเรี ยนรู้เป็นหนึ่งเดียว

คณะกรรมการสตรี โครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชน (อ้างในอุทุมพร อินทจักร์, 2548) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นี้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้เพื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนากลับไปลงมือปฏิบัติแล้วกลับมาวิเคราะห์ ทบทวนร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียนเพื่อหาหนทางต่อไปอีก

อิลิโจ ปิ. บาซากา (อ้างในอุทุมพร อินทจักร์, 2548) ได้สรุปว่า การศึกษาที่เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์นี้ ต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต มีความหมายครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้วิธีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในที่ทำงานและมีความหมายรวมไปถึงการก่อรูปส่วนบุคคลภาพ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้เวลาใดก็ได้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้ในการศึกษาตลอดชีวิต มีสาระสำคัญ 3 ประการคือ

1) การเรียนรู้เพื่อรู้ เน้นการเรียนรู้ความรู้ทั่วไปอย่างกว้างๆ ผนวกกับการเรียนวิชาจำนวนหนึ่งอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือเป็นการเรียนรู้เพื่อให้ได้ประโยชน์จากโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิตด้วย

2) การเรียนรู้เพื่อทำ คือ การฝึกหัดอาชีพ หรือการทำงานจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถเผชิญหน้าในสถานการณ์ที่หลากหลายที่ไม่ได้คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและความสามารถในการทำงานเป็นทีม

3) การเรียนรู้เพื่อเป็น ทุกคนจำเป็นต้องมีอาชีพเพิ่มขึ้น มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อการทำงานของตนเอง การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน ต้องเข้าใจผู้อื่น เข้าใจธรรมเนียมประเพณีและจิตใจของผู้อื่น

ทางด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2538) ได้เสนอว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามกำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งหมายถึงลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มคิดวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วิเคราะห์ทางเลือกของการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหา และสรุปบทเรียน อันก่อให้เกิดการยกระดับสติปัญญาในการแก้ปัญหาของชุมชนให้สูงขึ้น

จากความหมายและความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญได้ 3 ประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้คือ

1) ด้านการเรียนรู้ การเรียนรู้ควมมีลักษณะเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการการเรียนรู้เพื่อทำ การเรียนรู้เพื่อเป็น และการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน จากการเรียนรู้ดังกล่าว ความหมายทางด้านการเรียนรู้ ผู้เรียนควรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ เรียนรู้เพื่อตนเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตนเองทั้งใกล้และไกล และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์กับสิ่งนอกตัว

2) ด้านการปฏิบัติ เมื่อการเรียนรู้แล้วเกิดความรู้แก่ผู้เรียน โดยนำความรู้มาสืบทอดปฏิบัติผ่านช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรม วิถีชีวิต มีการเรียนรู้และปฏิบัติเป็นเนื้อเดียวกัน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกันออกไป

3) การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องค่อนข้างถาวรในเรื่องของความรู้ ทักษะ และทักษะ

องค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ของมนุษย์ คนเราทุกคนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยไม่มีใครสอน และมีทั้งการเรียนรู้ที่เกิดจากการสอนของบุคคลอื่น บุคคลจะใช้กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งก็คือวิธีการเรียนรู้แบบต่างๆ ที่อาจได้มาจากความคิดความชอบของตน หรือผู้สอนในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่งวิธีการเรียนรู้กับเนื้อหาสาระของการเรียนรู้นั้นจะมีความสัมพันธ์และมีผลต่อกันและกัน การเรียนรู้เนื้อหาสาระใดด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสาระนั้นย่อมส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งจะเป็นผลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

2.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้

องค์ประกอบในการเรียนรู้นั้นประกอบด้วย

1) แรงจูงใจ (Motive) แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ เพราะเป็นตัวจักรสำคัญหรือเป็นต้นตอที่แท้จริงของพฤติกรรม

2) สิ่งจูงใจ หรือเครื่องชวนใจ (Incentive) สิ่งจูงใจเป็นสิ่งที่ลดความเครียดและนำไปสู่ความพอใจ นักจิตวิทยาเชื่อว่าสิ่งจูงใจจะเป็นศูนย์กลางหรือหัวใจของการเรียนรู้

3) อุปสรรค (A barrier or block) นับเป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนรู้ เพราะอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางย่อมทำให้เกิดปัญหา การที่ผู้เรียนเกิดปัญหาจะทำให้ผู้เรียนพยายามทำซ้ำๆ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อจะฟันฝ่าอุปสรรคนั้นไปสู่เป้าหมายให้ได้

4) กิจกรรม (Activity) กิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าใครเกิดการเรียนรู้หรือไป เพียงใด ช้าหรือเร็วอย่างไร เป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิง (Infer) ไปถึงความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจที่ซ่อนเร้นอยู่ได้ เราจะสังเกตเห็นว่าคนเรามักจะชอบประกอบกิจกรรมที่นำความสำเร็จหรือความ

พอใจมาให้ซ้ำๆ อยู่เสมอแม้ว่าจะเจอปัญหาใหม่ ส่วนกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ไม่เคยนำความสำเร็จมาให้ นั่นมักจะหลีกเลี่ยง

สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) ได้อธิบายองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนดังนี้

1) ฐานการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งของการเรียนรู้ของชุมชนที่มีอยู่รอบตัว ทั้งในครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และต่างชุมชน ในธรรมชาติ เช่นเดียวกับผู้ให้การเรียนรู้มีมากมายทั้งพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่ป้า น้าอา เพื่อน พระหรือนักบวชหรือผู้นำศาสนา ครู ช่าง พ่อค้า หมอพื้นบ้าน แม้กระทั่งต้นไม้ สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง ฯลฯ รวมทั้งเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน ตลอดจนสถาบันการเรียนรู้ของชุมชน และทรัพยากรอื่นๆ

2) เนื้อหา/องค์ความรู้ เนื้อหาความรู้ของการเรียนรู้ของชุมชนจะกำหนดจากความต้องการและความจำเป็นของชุมชน เป็นหลักและเป็นเนื้อหาในเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี คือเป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม เพราะหวังผลในการนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริงด้านต่างๆ ไร้อย่างครบถ้วน เพียงแต่เนื้อหาเหล่านี้มีได้แยกออกมาเป็นรายวิชา หากแต่สอดแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตจริงแต่ละด้าน เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์เรียนรู้จากการผลิตการบริโภคและแลกเปลี่ยนผลผลิต ฯลฯ วิชารัฐศาสตร์เรียนรู้จากการปกครองภายในชุมชน วิชาจิตวิทยาเรียนรู้จากการติดต่อสัมพันธ์และอยู่อาศัย ทำงานร่วมกัน วิชานิเวศวิทยาเรียนรู้จากการทำนาทำสวน เรียนรู้จากธรรมชาติ เทคโนโลยี เรียนรู้จากการแสวงหาทางแก้ไขปัญหาคู่สรรคในการดำรงชีวิต เป็นต้น

3) กิจกรรมการเรียนรู้มีหลากหลายวิธี ทั้งการสอน การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การคิดไตร่ตรอง การแลกเปลี่ยน ฯลฯ กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหลายเหล่านี้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน ความถนัดที่ไม่เท่ากันของผู้เรียนผู้สอนแต่ละคน

2.3 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เป็นเป็นการยกระดับความสามารถในการคิด วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุหาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น ในการมุ่งมั่นจะแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง และเรื่องของการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการกับปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถในแบบนี้จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมต่างๆ จากการศึกษพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์มีลักษณะต่างๆ ดังนี้ (เอกวิทย์ ฤ ฤกลาง, 2540)

1) การลองผิดลองถูก โดยมนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดในการหาอาหาร ต่อสู้กับธรรมชาติ ฯลฯ จากนั้นมนุษย์ก็ได้สะสมความรู้ ความเข้าใจของตนไว้แล้วถ่ายทอดส่งต่อให้ลูกหลาน จนกลายเป็นจารีต ธรรมเนียม หรือข้อห้ามในวัฒนธรรม ในการสั่งสมดังกล่าวนี้ มนุษย์จะมีภูมิปัญญาในการดำรงชีพมากขึ้น และมีความเสี่ยงน้อยลง

2) มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริงแล้วส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลานแบบค่อยเป็นค่อยไปจนกลายเป็นธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติ

3) การถ่ายทอดความรู้ ด้วยการสาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (Oral Tradition) และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Literacy Tradition) โดยทั่วไปการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านจะนิยมการสาธิตวิธีการและการสอนเป็นวาจา ส่วนในกรณีที่เป็นศิลป/วิทยาการระดับที่มีความซับซ้อนหรือลึกซึ้ง จึงจะใช้วิธีลายลักษณ์ในรูปของตำรา เช่น ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ ฯลฯ หรือผูกเป็นวรรณกรรม คำสอนภาษาิต คุ่มือ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับความสะดวกและความสอดคล้องกับพื้นฐานของชาวบ้าน

4) การเรียนรู้โดยพิธีกรรม กล่าวในเชิงจิตวิทยา พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการต่อยอดความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติ และความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยจะเน้นผลที่เกิดต่อการสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

5) ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นหลักคำสอน ศิล ตลอดจนพิธีกรรม และกิจกรรมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ล้วนมีส่วนต่อยอดภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิต ให้กรอบและบรรทัดฐานความประพฤติ และให้ความมั่นคงอบอุ่นทางจิตใจเป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่คนในการเผชิญชีวิต ในการเผชิญชีวิตบนความไม่แน่นอนอันเป็นสัจธรรมอย่างหนึ่ง สถาบันศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า สำหรับบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติ ศาสนาจึงเป็นหลักในการหล่อหลอมบ่มเพาะทั้งความประพฤติ สติปัญญา และอุดมการณ์แห่งชีวิตไปพร้อมๆ กัน ถือได้ว่าการศึกษามีลักษณะเป็นองค์รวมและมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนที่นับถือศาสนานั้นๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อีกทั้งเป็นแก่นและกรอบในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

6) การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์ ถิ่นฐานทำกิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขยายตัวมีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามาผสมกลมกลืนบ้าง ชัดแย้งกันบ้าง ก่อให้เกิดการ

เรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในด้านสาระ รูปแบบ และวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ของคนไทยในสังคมไทย จึงมีพลวัตส่วนหนึ่งไปกับกระแสเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารอันทันสมัย ขณะเดียวกันก็มีการกระจายเครือข่ายและการขยายตัวของการเรียนรู้กว้างขวางหลากหลายมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สังคมไทยจึงกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีทางเลือก (Option) ให้แสวงหามากมายไม่รู้จักจบและมีเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ที่มีภูมิปัญญาทั้งเก่าใหม่ให้พิจารณาอยู่อย่างเอกอนันต์

7) การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม(Culture Reproduction) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการพยายามเลือกเฟ้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมไปประเมินมาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

8) ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนที่แอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดู เป็นวิธีการธรรมชาติและธรรมดาของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น โดยการตามเฝ้าสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง

สำหรับลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น สี่ลาภรณ์ นาครทรรพ (2538) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุดและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน เขาย่อมเป็นผู้รู้ที่ดีที่สุดเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและชุมชน ได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือก การแก้ปัญหาต่างๆมาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชน จึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ปัญหา เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกก็นำไปลงมือปฏิบัติ เมื่อได้ทดลองทำตามที่ได้ตกลงไว้แล้ว ได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ก็กลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาแนวทางแก้ต่อไปอีก การคิดทำทบทวนวิเคราะห์ทำจึงหมุนวนไป และส่งผลต่อการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชน ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เรียก

กระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action)

3) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ การเรียนรู้ของชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงยกระดับความคิด สติปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังหมายถึงการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้ เมื่อชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้น และกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น

4) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่าย เครือข่ายเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง ความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เข้ามาสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายนี้ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดและ/หรือทรัพยากรระหว่างกันและกันตามความสมัครใจ มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอแต่ไม่มีการบังคับบัญชา สั่งการ ไม่มีโครงสร้าง อำนาจ เครือข่ายจึงมีลักษณะค่อนข้างหลวม จุดร่วมของคนหรือชุมชนที่เข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายมักจะได้แก่ การมีแนวคิดคล้ายกัน มีความสนใจหรือทำงานในเรื่องประเภทเดียวกัน โดยนัยเครือข่ายในแต่ละชุมชนก็คือ กลุ่มคนที่เข้าร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันนั่นเอง แต่ในระดับที่สูงกว่าชุมชนขึ้นมา คำว่าเครือข่ายมักจะถูกใช้โดยนัยว่า หมายถึงองค์กรชุมชนในหลายๆแห่งที่มีวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ร่วมกัน หรือเชื่อมโยงกัน อาทิ เครือข่ายลุ่มน้ำในภาคเหนือ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายออมทรัพย์ เป็นต้น องค์กรชุมชนที่ร่วมกันอยู่ในเครือข่ายเหล่านี้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และติดต่อสื่อสารถึงกันเป็นระยะๆ

นอกจากนี้นักคิด นักปราชญ์ ราชบัณฑิต และทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนจำนวนมาก ต่างก็สนับสนุนและเห็นพ้องต้องกันว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (ทิตนา แคมมณี, 2545)

1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา (a cognitive process) หรือกระบวนการทางสมอง ซึ่งบุคคลใช้ในการสร้างความเข้าใจ หรือการสร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเอง ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการของการจัดกระทำ (acting on) ต่อข้อมูล และประสบการณ์ มิใช่เป็นเพียงการรับ (taking in) ข้อมูล หรือประสบการณ์เท่านั้น

2) การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะตน หรือเป็นประสบการณ์ส่วนตัว (individual) ที่ไม่มีผู้ใดเรียนรู้หรือทำแทนกันได้

3) การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม (a social process) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย

4) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิด การกระทำ/การปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการศึกษาวิจัยต่างๆ

5) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัว สนุก (active and enjoyable) และทำให้ผู้เรียน รู้สึกผูกพัน และเกิดความใฝ่รู้ การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนาน หรือท้าทายให้ “ใฝ่รู้สู่สิ่งยาก”

6) สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (good environment) สามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี

7) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

8) การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลง (change) กล่าวคือ การเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

9) การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (life long process) บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อการพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงเป็นกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน ช่วยให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากประเด็นข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางปัญหาที่บุคคลพยายามสร้างความหมายและความเข้าใจในข้อเท็จจริง ข้อมูล ประสบการณ์ หรือการกระทำต่างๆ ให้แก่ตนเอง อันจะเป็นผลต่อการปรับเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลในการดำรงชีวิต การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลเกิดความตื่นตัวใฝ่รู้ มีความสนุกสนานผูกพันกับสิ่งที่เรียนรู้นั้น และควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่ดี

สำหรับแนวคิดของ โนวอลล์ และฮูล (อ้างถึงในคมพล สุวรรณภูมิ, 2544) นั้นได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ของบุคคลโดยธรรมชาตินั้น มีข้อสรุปดังนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) เคลื่อนตัวจากบุคลิกที่พึงพิงคนอื่น ไปสู่การเป็นมนุษย์ที่กำหนดทิศทางชีวิตของตนเอง
- 2) บุคคลสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ที่จะกลายเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ได้อีก
- 3) ความพร้อมที่จะเรียนของบุคคลจะกลายเป็นจุดหลักของการพัฒนางานใน ภาระหน้าที่ตามบทบาทในสังคม
- 4) ห้วงเวลาของบุคคลได้เปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้ต่อๆ กันมา เป็นการ ใช้ ความรู้ทันที และด้วยเหตุนี้การเรียนรู้ได้เลื่อนไหลจากการยึดวิชาเป็นหลัก (Subject Centredness) ไปสู่การยึดการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่เป็นหลัก (Performance Centredness)
- 5) บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ถ้ามีเงื่อนไขของการเรียนรู้ (Learning Condition) ดังนี้
 - 5.1) ผู้เรียนรู้สึกอยากจะทำเรียน
 - 5.2) สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้สะดวกสบายทางกายภาพ มีความ เคารพและยอมรับกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีอิสระและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับความแตกต่างด้านต่างๆ กันของบุคคล
 - 5.3) ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายไว้เองว่าประสบการณ์เรียนรู้นั้นเป็น เป้าหมายของตนเอง
 - 5.4) ผู้เรียนยอมรับที่จะแบ่งปันที่จะแบ่งปันความรับผิดชอบในการวางแผน และดำเนินการตามประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้น จึงเกิดความรู้สึกผูกพันกับหน้าที่และความ รับผิดชอบนั้น
 - 5.5) ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการเรียนรู้
 - 5.6) กระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกันกับการประยุกต์ใช้ประสบการณ์ของ ผู้เรียน
 - 5.7) ผู้เรียนรู้สึกถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ตนเอง กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่า แนวคิดดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับผลการศึกษาและประมวลลักษณะ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล จนเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ ดังงานของปฐุม นิคมานนท์ (2535) พบว่า กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ สามารถจำแนกออกได้เป็น 5 รูปแบบ กล่าวคือ

- 1) การสืบทอดความรู้ในลักษณะอาชีพของหมู่บ้าน
- 2) การสืบทอดอาชีพหรือความถนัดเฉพาะอย่างภายในครอบครัว สืบทอดใน สายตระกูล

- 3) การเรียนจากผู้รู้ ในลักษณะของการไปอยู่ฝึกงาน ไปอยู่หรือบวชเรียนในวัด การเรียนโดยจ่ายค่าเรียน การทำงานระบบกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ภายนอกมาจัดสอนให้
- 4) การฝึกฝนด้วยตนเอง เกิดจากความชอบสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็ก การได้เห็นตัวอย่างแล้วทำตาม และการมีผู้ชี้แนะในขั้นต้น
- 5) เกิดขึ้นจากความบังเอิญ เช่น การฝันหรือมีอำนาจลึกลับ

กอบกับมีมูลเหตุจูงใจในการเรียน จำแนกออกได้เป็น 10 ประการ คือ 1) สภาพแวดล้อม ในหมู่บ้าน 2) การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ 3) นิสสัยและความสนใจส่วนตัว 4) เหตุผลด้านเศรษฐกิจ 5) การเห็นคุณค่าในสิ่งนั้น 6) ความต้องการการใช้เวลาว่าง 7) การส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ 8) ความคาดหวังของแต่ละเพศ 9) ต้องการเรียกร้องความสนใจ 10) เกิดจากเหตุบังเอิญ

อีกทั้งยังประกอบด้วย ปัจจัยเกื้อหนุนการเรียน หรือสาเหตุที่ทำให้เกิดการเรียนรู้นั้น เป็นไปอย่างต่อเนื่อง คือ 1) อิทธิพลจากสภาพแวดล้อม 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ใจรักชอบ 4) ความรู้สึกภูมิใจ 5) การเห็นความก้าวหน้าในการฝึก 6) ความเป็นคนหัวดี รู้จักดัดแปลง 7) การฝึกฝนทดลองให้กว้างขวางขึ้น 8) การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ผู้รู้ 9) การทำงานระบบกลุ่ม

งานของคมพล สุวรรณภูฏ (2544) สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลมี นัยของการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวรเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนรู้ จากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลในเรื่องของการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการหาคำตอบ ซึ่งไม่อาจมองเห็นหรือ สังเกตได้โดยตรง แต่จะสังเกตเห็นได้จากการปฏิบัติหรือผลจากการกระทำ โดยอาจมีวัตถุประสงค์ เพื่อตัวเอง เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตนเอง หรือเพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งนอกตัวในฐานะ ที่เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมี กระบวนการอยู่ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) รู้ว่างานที่จะต้องทำหรือปัญหาที่จะต้องแก้ 2) ตั้งเป้าหมายของงาน 3) จัดระบบรวบรวมสาระและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4) ฝึกปฏิบัติภายใต้ เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่พึงพอใจและเป็นสุข 5) พัฒนาความสามารถที่คงที่และความรู้ที่ชัดเจน ถึงแก่น

2.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ คือ 1) ผู้เรียน รู้สึกอยากจะเรียน 2) สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ 3) ตั้งเป้าหมายของตนเอง 4) ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการเรียนรู้ 5) กระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน 6) มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ 7) ความเชื่อและธรรมเนียมการปฏิบัติ 8) การกระจายเครือข่าย และขยายตัวของการเรียนรู้ 9) ผู้เรียนได้รับการสนับสนุน 10) ภาวะเศรษฐกิจหรือการทำมาหากิน

11) การทำงานระบบกลุ่ม 12) การศึกษา การฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ และ 13) ผู้ทรงภูมิปัญญา (คมพล สุวรรณภูมิ, 2544)

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ (คมกฤษ จันทรขจร, 2552 : ออนไลน์) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง

จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้นั้นเป็นปัจจัยที่มาจากทั้งตัวผู้เรียนเอง ผู้สอน สื่อการสอนที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน รวมทั้งเครือข่ายในการเรียนรู้ด้วย

ตอนที่ 3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศ

ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน ให้ชุมชนเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยการนำทรัพยากรหรือทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เน้นการพึ่งตนเองและความพอเพียง ชุมชนสามารถบริโภคสินค้าของชุมชนเองทดแทนการซื้อจากภายนอก นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนยังให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และนำความรู้มาใช้อยู่เสมอ วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ไม่ได้เน้นแต่การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับคน และชุมชนด้วย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศของรัฐในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ

3.1 สภาพและปัญหาการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย

ในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจนั้นรัฐได้หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมากขึ้น ส่งผลให้รัฐเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนเห็นได้จากกฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

3.1.1 กฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

3.1.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้มีบทบัญญัติในส่วนที่ 7 แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้รัฐจะต้องมีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริม สนับสนุน การรวมกลุ่มประกอบอาชีพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิสาหกิจชุมชน โดยระบุไว้ ดังนี้

มาตรา 83 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มาตรา 84 (6) ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม คุ่มครองส่งเสริม และขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการ และการประกอบอาชีพ

มาตรา 84 (9) ส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์ให้เป็นอิสระ และการรวมกลุ่มประกอบอาชีพหรือวิชาชีพตลอดทั้งการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อดำเนินการด้านเศรษฐกิจ

3.1.1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10

เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ทิศทางการพัฒนาของประเทศก็เริ่มเห็นความสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมากขึ้น โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นี้จึงมียุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับ

1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

2) การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ

3) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : ออนไลน์)

3.1.1.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป มีสาระสำคัญ คือ

1) ให้มีการจดทะเบียนรับรองสถานะวิสาหกิจชุมชน/เครือข่าย โดยให้วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

2) ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นเอกภาพ โดยกำหนดให้มี

2.1) คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งมีนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน กรรมการประกอบด้วย ภาครัฐ ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้อำนวยการธนาคารออกสิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารธุรกิจ การเงิน การค้าและอุตสาหกรรม โดยมีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกรรมการ และเลขานุการ

2.2) คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายเป็นประธานกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัดหรือผู้แทนหน่วยงาน สถาบันการเงิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการ เกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

2.3) คณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงาน เลขานุการ

3) ให้กำหนดมาตรการในการส่งเสริม สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายที่ จัดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรอย่างครบวงจร

การกำหนดนโยบายให้เกิดการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้ง การผลักดันกฎหมายวิสาหกิจชุมชน เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน คือ

1) การรวมตัวกันของประชาชนในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชนในรูปแบบ ของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงได้รับการรับรองตามกฎหมาย

2) วิสาหกิจชุมชนที่ยื่นขอจดทะเบียนจะได้รับการพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการ การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ฉบับนี้มีส่วนใน การสนับสนุนความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ทำให้ชุมชนทราบว่ามีความหน่วยงานใดบ้างที่จะให้ การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือและความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านวิสาหกิจชุมชน และอาจเป็น แรงจูงใจให้ชุมชนหันมาสนใจที่จะดำเนินการวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย

คุณสมบัติและหลักเกณฑ์วิสาหกิจชุมชน

ส่วนทางด้านคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่สามารถจดทะเบียน วิสาหกิจชุมชนตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 นั้น คณะกรรมการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนได้กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และลักษณะวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

1) เป็นกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ทำให้เกิด การพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน

2) เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือประสงค์จะดำเนินการร่วมกันในชุมชน โดยคณะ บุคคลที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อย กว่า 7 คน โดยบุคลากรดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน

3) เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพื่อ ประโยชน์สุขของคนในชุมชน

4) เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

แนวคิดเรื่องการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

วัชนา สังข์ศรี (2545) มีแนวคิดที่ว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นการที่จะพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงควรยึดหลักการ ดังนี้

1) ให้ชุมชนรู้จักคิดและกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากปัญหาที่ผ่านๆ ชุมชนสามารถผลิตสินค้าได้มากมายแต่รู้จะนำสินค้าไปขายที่ไหน ดังนั้นต้องปรับวิธีคิดใหม่ เช่น ถ้าปลูกพืชเดียว ก็จะมีปัญหาพืชเดียวเท่านั้น แต่ถ้าทำการเกษตรผสมผสานโดยทำให้พอกินพอใช้ก่อนทดแทนสิ่งที่ซื้อจากตลาดให้มากที่สุด ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้สร้างรากฐานเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ที่เหลือนำไปขายเป็นการพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจ

2) วิสาหกิจชุมชนมีฐานคิดอยู่บนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) ให้วิสาหกิจชุมชนรู้จักการจัดการผลิต การตลาด และการบริโภคร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำ เช่น ผลิตกล้วยฉาบหรือทำขนมพุกหมู่บ้านแข่งขันกันขาย วิสาหกิจชุมชนต้องสร้างวงจรเศรษฐกิจชุมชนขึ้นมาใหม่ เชื่อมโยงศักยภาพชุมชนเข้ากับการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า เป็นการร่วมกันทำแบบประสานพลัง ทำให้เกิดการคิดและทำแบบทวีคูณ

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (2548) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ 2 กระบวนการที่ต่อเนื่องกัน คือ

1) กระบวนการก่อนเกิดวิสาหกิจชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำทุกขั้นตอน ทำให้เข้าใจศักยภาพที่เป็นทุนที่แท้จริงของตนเอง และพบแนวทางในการพัฒนาทุนเหล่านั้น

2) กระบวนการหลังเกิดแผนชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่เกิดตามแผนชุมชน ชุมชนมีบทบาทในการวิเคราะห์ทุนชุมชน ระบบการจัดการ การลงทุน และการผลิต และระบบการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

พิทยา ว่องกุล (พิทยา ว่องกุล, 2545 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างวิสาหกิจชุมชนว่าตั้งอยู่บนกระบวนการคิดและปฏิบัติ ดังนี้

1) จุดเริ่มต้นของการแปรรูปหรือผลิตสินค้าชุมชน สมาชิกชุมชนต้องมีเป้าหมายเพื่อการบริโภคหรืออุปโภคของตนเอง หรือในครัวเรือนเป็นหลัก ด้วยการผลิตสินค้าหลายชนิดหลายประเภท ในลักษณะหลากหลายเพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อ และ

ป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกไปนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลให้การหมุนของเงินอยู่ในหมู่บ้าน และแพร่สะพัดอยู่ภายในหมู่บ้าน

ดังนั้น การตลาดของวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญอันดับแรก คือ มุ่งผลิตเพื่อตลาดที่เป็นตัวเองของผู้ผลิต

2) เมื่อสมาชิกในชุมชนผลิตอุตสาหกรรมชุมชนเพื่อลดรายจ่ายของตนเอง หรือเป็นหลักพึ่งพิงของตนเองได้แล้ว จึงค่อยขยายการขายการผลิตออกไปสู่เพื่อนบ้าน เพื่อช่วยลดภาระซื้อของแพงแก่เพื่อนบ้าน ผู้ผลิตเองก็ไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าจากภายนอก ถือว่าเป็นการช่วยลดรายจ่ายให้แก่เพื่อนบ้านไปด้วย ทำให้เงินไม่ไหลออกไปจากหมู่บ้าน

ดังนั้น การตลาดของวิสาหกิจชุมชนขั้นที่สอง คือ ตลาดในชุมชน เป้าหมายอยู่ที่เพื่อนๆ ในชุมชน โดยผลิตเพื่อแทนที่สินค้าที่นำเข้ามาจากภายนอกชุมชน

3) เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมรายย่อยที่ร่วมทุนของชุมชน มีสิ่งที่ไม่ต้องใช้เครื่องจักร อุปกรณ์หาง่าย ตลอดจนไปจนถึงการใช้เครื่องจักรขนาดเล็กและขนาดกลาง

ดังนั้น ในสภาวะที่ชุมชนยังไม่มีเงินลงทุนในการซื้อเครื่องจักร การเริ่มต้นดำเนินธุรกิจชุมชนจึงต้องคำนึงถึงการลงทุนต่ำ อุปกรณ์ง่าย ๆ การใช้แรงงานในชุมชน และการรู้จักพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมมาใช้ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมขึ้นในชุมชน เพราะบรรดาอุตสาหกรรมชุมชนในลักษณะดังกล่าว ชุมชนสามารถดำเนินการขึ้นมาเป็นธุรกิจชุมชนได้ด้วยตนเอง

แนวคิดอุตสาหกรรมประยุกต์เช่นนี้ ไม่ใช่ความฝันเลื่อนลอย และสามารถจัดการผลิตได้ เพียงแต่ชาวบ้านมีสูตร มีภูมิปัญญา โดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ แล้วสหกรณ์ฝึกสอนให้สมาชิกในชุมชนทำการผลิตง่ายๆ โดยวางแผนการตลาดว่า สินค้าที่ผลิตจะมีผู้บริโภคเป็นชาวบ้านผู้ผลิตเอง ถัดมาก็เป็นการตลาดในชุมชน และ การตลาดขั้นสุดท้ายคือ การตลาดนอกชุมชน นำเอาสินค้าที่เหลือจากการใช้ภายในชุมชนแล้วออกจำหน่าย นำเงินจากบุคคลภายนอกเข้าสู่หมู่บ้าน ยามเมื่อสินค้าประเภทนั้นๆ ล้นตลาดภายนอกชาวบ้านก็จำกัดจำนวนการผลิตให้เหลือเพียงพอกับการตลาดในชุมชน และการใช้เอง โดยไม่เดือดร้อน และไม่ต้องกลัวว่าจะขาดทุน

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้มียุทธศาสตร์ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปี 2552 – 2554 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2551 : ออนไลน์) โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ชุมชนเข้มแข็งด้วยระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเอง โดยกระบวนการวิสาหกิจชุมชน และมีพันธกิจ ดังนี้

- 1) เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการทุนของชุมชน
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
- 3) รับรองสถานภาพวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
- 4) ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างมีเอกภาพ

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเรียนรู้ วิจัย และพัฒนา

เป้าประสงค์ วิสาหกิจชุมชนและทุกภาคส่วนเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
ผลผลิต

- 1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้
- 2) วิสาหกิจชุมชนสามารถทำแผนพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนได้
- 3) แหล่งเรียนรู้ที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้
- 4) งานวิจัยเพื่อการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

ตัวชี้วัด / เป้าหมาย

- 1) จำนวนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้
- 2) จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่สามารถทำแผนพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนได้
- 3) จำนวนแหล่งเรียนรู้ที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้
- 4) จำนวนงานวิจัยเพื่อการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

ตารางที่ 2-1 แสดงยุทธศาสตร์ 1 การเรียนรู้ วิจัย และพัฒนา

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนงาน/กิจกรรมหลัก	โครงการสนับสนุน	หน่วยงาน
1.1 สร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน	1) สร้าง พัฒนาผู้นำกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator) 2) สร้างเวทีการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สามารถประเมินศักยภาพตนเองได้ 3) ให้มีการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมกิจการสินค้า หรือบริการของวิสาหกิจชุมชน 4) ส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน 5) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง	- โครงการส่งเสริมและ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน	- กรมส่งเสริม การเกษตร - หน่วยงาน ภาคี
1.2 พัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	1) พัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการดำเนินงานดีให้เป็นแหล่งเรียนรู้ 2) ส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกันอย่างสม่ำเสมอ 3) สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	- โครงการส่งเสริมและ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน	- หน่วยงาน ภาคี
1.3 ส่งเสริมสนับสนุน การศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้	1) สร้างกลไกการเชื่อมโยงสถาบันการศึกษาในการวิจัยเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งพาตนเอง และยั่งยืน 3) ให้มีการศึกษาวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชน 4) ให้มีการศึกษาวิจัยถอดองค์ความรู้ หรือบทเรียนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน 5) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดนวัตกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) วิจัย และพัฒนาแนวทางการพัฒนาสร้างศูนย์ป่มเพาะทางธุรกิจเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเป็นเลิศ		- หน่วยงาน ภาคี

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

เป้าประสงค์ วิสาหกิจชุมชนมีระบบการบริหารจัดการทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินรวมทั้งมีระบบการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและสาธารณะประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

ผลผลิต

- 1) มีการจัดการสวัสดิการแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน
- 2) วิสาหกิจชุมชนมีการบริหารจัดการรายได้เพื่อสาธารณะประโยชน์อย่างสมัครใจ
- 3) วิสาหกิจชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการทุนอย่างเหมาะสม

ตัวชี้วัด / เป้าหมาย

- 1) จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดการสวัสดิการแก่สมาชิก
- 2) จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีการบริหารจัดการรายได้เพื่อสาธารณะประโยชน์อย่างสมัครใจ
- 3) จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการทุนอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 2-2 แสดงยุทธศาสตร์ 2 การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนงาน/กิจกรรมหลัก	โครงการสนับสนุน	หน่วยงาน
2.1 พัฒนาระบบสวัสดิการของวิสาหกิจชุมชน	1) พัฒนาและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน 2) ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีการจัดสรรผลกำไร หรือผลประโยชน์ เพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชน เครือข่าย ฯ ร่วมกิจกรรม หรือจัดสรรผลกำไรเพื่อการสาธารณะประโยชน์ของชุมชน		-หน่วยงานภาคี
2.2 สนับสนุนการพัฒนาระบบทุนวิสาหกิจชุมชนทั้งที่เป็นเงินทุน และทุนที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ทรัพยากร วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เป็นต้น	1) พัฒนาทักษะในการบริหารจัดการทุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ 2) ส่งเสริมให้มีระบบสะสมทุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหลากหลายรูปแบบ		-หน่วยงานภาคี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

เป้าประสงค์ วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนอย่างมีระบบและมีเอกภาพ

ผลผลิต

- 1) เกิดการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาครัฐ เอกชน เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 2) นโยบาย และแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
- 3) เกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อการช่วยเหลือ สนับสนุน ซึ่งกันและกัน
- 4) วิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนตามตามแผนพัฒนากิจการ และศักยภาพจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัด / เป้าหมาย

จำนวนวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนตามแผนพัฒนากิจการ และศักยภาพจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2-3 แสดงยุทธศาสตร์ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนงาน/กิจกรรมหลัก	โครงการสนับสนุน	หน่วยงาน
3.1 สร้างกลไกการทำงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และวิสาหกิจชุมชน	1) สร้างแนวคิดในการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน แก่กรรมการ อนุกรรมการ หน่วยงานภาคี อปท. 2) สร้างแนวคิดในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน แก่นายทะเบียนวิสาหกิจชุมชน 3) เชื่อมโยงการดำเนินงานแบบบูรณาการ หน่วยงานภาคีในระดับต่างๆ 4) พัฒนาทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับชุมชน องค์กรท้องถิ่นแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ 5) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแก่หน่วยงานภาคี และกรรมการผู้แทนวิสาหกิจชุมชน	- โครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	กรมส่งเสริมการเกษตร - หน่วยงานภาคี

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนงาน/กิจกรรมหลัก	โครงการสนับสนุน	หน่วยงาน
	6) สร้างกลไกการเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบการวิสาหกิจชุมชน		
3.2 กำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	1) ใช้กลไกกรรมการ อนุกรรมการ ตาม พรบ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ 2548 ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	- โครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	กรมส่งเสริมการเกษตร
3.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	1) สร้างโอกาสการเกิดเครือข่ายการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างวิสาหกิจชุมชนในระดับพื้นที่ 2) สร้างโอกาสในการเกิดเครือข่ายทางการค้ากับภาคเอกชน หรือระหว่างวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง		- หน่วยงานภาคี
3.4 สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขั้นสูง	1) ให้การส่งเสริม สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ได้มีการพัฒนากิจการตามความต้องการและศักยภาพ 2) ส่งเสริมเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพ การรับรองมาตรฐาน เพื่อให้สินค้าและบริการได้รับการยอมรับและปลอดภัย 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชน จัดทะเบียนพาณิชย์ และอื่นๆ 4) สร้างระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) 5) สร้างระบบศูนย์ป่มเพาะธุรกิจสำหรับวิสาหกิจชุมชน 6) ให้การสนับสนุน คຸ້ມครอง ปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของวิสาหกิจชุมชน 7) เพิ่มทักษะในการบริหารจัดการเชิงธุรกิจแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน 8) ส่งเสริม สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพให้มีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการพัฒนากิจการ		- หน่วยงานภาคี

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	แผนงาน/กิจกรรมหลัก	โครงการสนับสนุน	หน่วยงาน
3.5 พัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ	1) ให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ส่วนกลางถึงระดับพื้นที่	- โครงการส่งเสริมและพัฒนางานวิสาหกิจชุมชน	กรมส่งเสริมการเกษตร
	2) มีระบบฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อการทำงานของหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง และวิสาหกิจชุมชน		
3.6 การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์	1) ให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารวิสาหกิจชุมชน เพื่อการสร้างความเข้าใจแก่สาธารณชนทั่วไป 2) ให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงาน แหล่งเรียนรู้ กระบวนการทำงาน และวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ	- โครงการส่งเสริมและพัฒนางานวิสาหกิจชุมชน	กรมส่งเสริมการเกษตร - หน่วยงานภาคี

ปัญหาของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงพาณิชย์, 2548 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงปัญหาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย ว่ากระบวนการที่คนในการพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมา เป็นกระบวนการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการสร้างความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างตัวเลขทางเศรษฐกิจที่อ้างถึงความเจริญและความมั่งคั่ง ตามกระแสการบริโภคนิยมที่ผูกติดมากับโลกาภิวัตน์ ทำให้ความสำเร็จในการพัฒนาถูกกำหนดด้วยตัวชี้วัดในเชิงตัวเลขเพื่อวัดความสามารถและศักยภาพของบุคคลในทุกๆระดับ กระบวนการที่คนดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในระดับฐานรากที่แข็งแกร่งไม่เพียงพอต่อการรองรับความใหญ่โตของส่วนอื่นที่มีอยู่บนฐานนั้น เป็นเหตุให้ผลผลิตของกระบวนการพัฒนาต้องล่มสลายลงไปเป็นจำนวนมาก ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมา จึงต้องมีการทบทวนกระบวนการทั้งหมดอย่างเป็นองค์รวมโดยใช้อุดดีเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อสืบหาข้อเท็จจริงและปรับกระบวนการพัฒนา

กระบวนการที่คนการพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมาอาจแบ่งแยกได้ว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการดังกล่าว มีลักษณะการมองวิสาหกิจชุมชนที่แตกต่างกันคือ

1) ลักษณะมองแบบแยกส่วน เป็นการมองแบบแบ่งแยกวิสาหกิจชุมชนออกเป็น ส่วนแยกย่อยตามองค์ประกอบของการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรม เริ่มตั้งแต่เรื่องวัตถุดิบ

กระบวนการผลิต การบริหารจัดการ ผลผลิต การขนส่ง การบริหารสินค้าคงคลัง การเงิน และการตลาด เป็นต้น การมองลักษณะนี้ถือว่าปัญหาของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากส่วนใดส่วนหนึ่ง การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจึงแก้ไขเฉพาะส่วนนั้นๆ โดยไม่เข้าใจถึงความเชื่อมโยงไปยังส่วนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม การแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อปัจจัยที่เชื่อมโยงกันทั้งทางด้านการสนับสนุนหรือขัดแย้งกันจนทำให้เกิดปัญหาใหม่อยู่เสมอๆ

2) ลักษณะมองแบบลดส่วน เป็นการมองปรากฏการณ์ของวิสาหกิจชุมชนในกระบวนการเศรษฐกิจเชิงตัวเลข หรือเป็นข้อมูลเชิงสถิติ โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่น หรือทำความเข้าใจในมิติอื่นที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน การพยายามอธิบายปรากฏการณ์วิสาหกิจชุมชนในเชิงตัวเลข ทำให้มองข้ามปัจจัยทางธรรมชาติด้านองค์ประกอบของอุตสาหกรรมซึ่งเป็นที่มาของตัวเลขเหล่านั้น

3) ลักษณะมองแบบกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นการอธิบายธรรมชาติของกระบวนการพัฒนาด้วยกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์แบบตายตัว และอธิบายเป็นกลไกการเกิดที่แน่นอน เช่น ธุรกิจไม่เติบโตเนื่องจากขายไม่ได้ ไม่มีตลาด ทั่วๆ ที่มีปัจจัยด้านศิลปะที่มีความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมของกระบวนการดังกล่าวอยู่มีใช้น้อย

การมองเห็นวิสาหกิจชุมชนแยกออกเป็นส่วนๆ ข้างต้น ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมองไม่เห็นถึงคุณค่าในมิติทางจิตวิญญาณของวิสาหกิจชุมชนที่มีพลวัตร มีความละเอียดอ่อนและมีชีวิตชีวา มิใช่มองเห็นวิสาหกิจชุมชนเป็นเรื่องของวัตถุดิบ กระบวนการผลิต ต้นทุน กำไร ฯลฯ ที่ไร้วิญญาณ ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดการทำลายการบูรณาการขององค์กร สังคม และธรรมชาติของมนุษย์ กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่เอารัดเอาเปรียบกัน แสวงหาประโยชน์จากผู้ด้อยโอกาส เป็นสังคมบริโภคนิยมและแก่งแย่งแข่งขันในทางวัตถุ ขาดความจริงใจร่วมมือกันพัฒนาสังคมอุตสาหกรรมให้เป็นสังคมที่มีการอยู่ร่วมกัน แบ่งปัน และเอื้ออาทรซึ่งเป็นพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์

เหตุผลที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ต้องการทำงานด้านวิสาหกิจชุมชนในชุมชน เช่น

1) เหตุผลเชิงระบบ เช่น ผู้บริหารไม่มั่นใจ ไม่เข้าใจ ไม่มีวิสัยทัศน์ หัวหน้าไม่สนับสนุน ระบบงานไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เป็นต้น โดยเหตุที่งานชุมชนมีความซ้ำซ้อน ต้องใช้ระยะเวลาเนิ่นนาน ไม่ตอบสนองต่อความรวดเร็ว ในการแสวงหาผลงานเสนอขอความดีความชอบต่อผู้บริหารระดับสูง

2) เหตุผลเชิงทักษะความสามารถที่จำเป็นและทัศนคติของเจ้าหน้าที่ เช่น ลงชุมชนแล้วไม่ได้ผล ไม่สนุก ไม่มีเพื่อน ชุมชนตามไม่ทันในสิ่งที่ตนเองต้องการ และลงไปแล้วไม่รู้ว่าจะไปทำอะไร

จากเหตุผลดังกล่าวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจึงขาดจิตวิญญาณของนักพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การยึดติดกับรูปแบบกลไกที่มีขั้นตอนและแบบฟอร์มที่เป็นแนวทางวิทยาศาสตร์เพียงด้านเดียว ขาดการปรับใช้เครื่องมือต่างๆ ให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชน ทำให้ผลการดำเนินงานพัฒนาอุตสาหกรรมในชุมชนดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ปัญหาการทำงานลักษณะดังกล่าวนอกจากเหตุผลของผู้ปฏิบัติงานทั้ง 2 ข้อดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไม่ประสบผลเท่าที่ควร เนื่องจากผู้เกี่ยวข้อง

1) เห็นแค่ปัญหาไม่เห็นศักยภาพของชุมชน การปฏิบัติงานในชุมชนมักเน้นการค้นหาปัญหาของอุตสาหกรรมชุมชนเป็นหลัก และพยายามหาหนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยคิดว่าตนเองมีความเข้าใจ ทำให้มองไม่เห็นศักยภาพของชุมชน หากการปฏิบัติงานเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ความสามารถและภูมิปัญญาที่ชุมชนสามารถทำอะไรได้บ้าง จะทำให้ชุมชนเกิดพลังมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้สึกหมดหวังและเกิดความยั่งยืนกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของชุมชน

2) เห็นแต่ตัวเลขไม่เห็นความเป็นมนุษย์ การปฏิบัติงานในชุมชนมักเน้นการสำรวจและเก็บตัวข้อมูลทางสถิติเชิงตัวเลขเพียงด้านเดียว เช่น ขนาดการลงทุน ยอดขาย กำไร ต้นทุน และการจ้างงาน ทำให้ขาดการพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของอุตสาหกรรมชุมชนคือ “มนุษย์” ที่ต้องการสัมผัสที่ละเอียดอ่อนและมองเขาด้วยหัวใจ เพื่อรับรู้มิติความเป็นมนุษย์มากกว่ามิติตัวเลขที่ไม่มีจิตวิญญาณ

3) เน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการเรียนรู้วิถีชุมชน การเก็บข้อมูลอุตสาหกรรมชุมชนผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องมักสนใจแต่ข้อมูลเชิงผลลัพธ์และดำเนินการตามที่ได้วางแผนไว้เพื่อเสนอผู้บริหารในทุกระดับมากกว่าการเรียนรู้ข้อมูลเชิงวิถีอุตสาหกรรมชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับชุมชนไม่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะเป้าหมายผลลัพธ์ตัวเลขที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชุมชน ทำให้การพัฒนาไม่เกิดความยั่งยืน

การประสบความสำเร็จล้มเหลวในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพราะมีความผิดพลาดจากจุดอ่อนดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปรวมเรียกว่ามีจฉาธิฐิ 4 คือความเห็นหรือทฤษฎีที่ผิดพลาด 4 ประการ คือ

1) มีจฉาธิฐิที่มองวิสาหกิจชุมชนด้วยความว่างเปล่า เป็นมุมมองที่มองวิสาหกิจชุมชน “เปรียบเสมือนกับภาชนะที่ว่างเปล่า” ชุมชนต้องขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการในทุกๆ ด้าน ชุมชนไม่มีศักยภาพ ไม่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญา

2) มิฉันทิฐิที่มองปัญหาวิสาหกิจชุมชนแบบแยกส่วน มองไม่เห็นความเชื่อมโยงของระบบที่ต้องพึ่งพาและสอดคล้องประสานกัน ทั้งจากปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอก

3) มิฉันทิฐิที่มองงานวิสาหกิจชุมชนเสมือนว่ามีองค์กรเดียว มองไม่เห็นองค์กรอื่นภายในชุมชนมักคำนึงถึงความเป็นองค์เดียว โดยไม่ทำความเข้าใจกับงานขององค์กรอื่นที่ทำงานในชุมชน สำคัญว่าตนเท่านั้นที่เป็นผู้นำและอยู่เหนือกว่าองค์กรอื่น ไม่สนใจองค์กรเล็กๆ ที่เป็นพื้นฐานของชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มสตรีพัฒนา หรือการรวมกลุ่มในลักษณะอื่น เป็นต้น

4) มิฉันทิฐิที่มองวิสาหกิจชุมชนในทุกชุมชนเหมือนกันหมด โดยทั่วไปมีรากฐานและความเชื่ออันมาจากแนวคิดที่ว่า “หากแผนงานใดประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่ง ก็สามารถนำไปขยายผลและดำเนินการในรูปแบบและวิธีการเดียวกันได้ในพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ” ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ววิสาหกิจชุมชนในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านวิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การค้นหาเอกลักษณ์และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เพื่อแสวงหาวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน จะช่วยให้การทำงานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและมีพลังในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนในที่สุด

ในขณะเดียวกันพิทยา ว่องกุล (พิทยา ว่องกุล, 2545 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงปัญหาการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมาว่า ทิศทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและรายย่อย รวมไปถึงการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจชุมชนของรัฐบาลที่ผ่านมา ที่ผลักดันนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1) การกระจายสินค้าไปสู่ตลาดนอกชุมชน หรือแหล่งผู้มีกำลังซื้อในเมืองที่เป็นผู้บริโภค ถูกควบคุมกำหนดโดยสาขาของธุรกิจค้าปลีกข้ามชาติ ผู้กุมตลาดสำคัญเอาไว้ในมือ ทั้งในกรุงเทพฯ และระดับจังหวัด สินค้าชุมชนยากที่จะไปประจำอยู่ในซูเปอร์มาร์เก็ตหรือซูเปอร์มาเก็ต หากส่งเสริมให้ทำการผลิตมากๆ จะระบายสินค้าไปที่ใด

2) การผลิตและแปรรูปสินค้ามักเกี่ยวกับเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน ขนมอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค หัตถกรรม เครื่องนุ่งห่ม ล้วนมาจากพืช สัตว์ หรือทรัพยากรที่ปลูกหรือหาได้ทั่วไป หรืออาจหาซื้อจากที่หนึ่งไปผลิตในหมู่บ้านหนึ่งได้ง่าย ดังนั้นสมรรถภาพในการผลิตหรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชนไทยส่วนใหญ่แล้วจะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมาก พัฒนามา

จากภูมิปัญญาเดียวกัน จะมีการผลิตเฉพาะชุมชนหรือผลิตสินค้าพิเศษที่โดดเด่นแตกต่างโดยสิ้นเชิงจากหมู่บ้านอื่นหรือถิ่นอื่นน้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วประชาชนทุกหมู่บ้านสามารถผลิตสินค้าประเภทเดียวกันได้ทั่วประเทศ จะแตกต่างกันที่การปรุงแต่งรสชาติ เทคนิคการผลิต สี สัน ลวดลาย ความเชี่ยวชาญ ศิลปะ และภูมิปัญญา ที่เป็นลักษณะปลีกย่อยไปบ้างเท่านั้น ดังนั้นเราจะพบว่าไม่ใช่เพียงชาวบ้านจังหวัดเพชรบุรีเท่านั้นที่ทำขนมหม้อแกงอร่อย ทำข้าวเหนียวลิ้นข้าวมาตั้งแต่โบราณ และขนมไทยชนิดอื่นๆ อีกมากมาย ยังมีเมืองเก่าแก่อีกหลายแห่งที่ทำขนมอร่อย มีตำรับตำราการทำขนมในวังมากมายหลายสายและจากหลายตระกูลขุนนาง ภูมิปัญญาด้านการทำขนมไทยมีบันทึกไว้มากมายเพียงแต่การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมตามอย่างตะวันตกทำให้การถ่ายทอดสูตรหรือความรู้เหล่านี้ขาดหายไป หรือคนรุ่นหลังไม่สนใจสืบทอด เพราะวิถีชีวิตแบบชื้อกินเข้ามาแทนที่วิถีชีวิตแบบทำกิน

ในอดีตวิถีชีวิตแบบทำกินกันเองเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สอนให้ครอบครัวคนไทย ทำอาหาร ถนอมอาหาร และแปรรูปผลิตผลการเกษตรได้มากมาย โดยเฉพาะผู้หญิง จะได้รับการอบรมภายในครอบครัวให้ทำอาหารได้หลากหลายชนิด รสชาติต่างกัน นอกจากนี้วิถีชีวิตแบบทำกิน วิธีการผลิตที่หลากหลายและพึ่งตนเองได้ตลอดทั้งปี และความหลากหลายทางชีวภาพของสังคมไทยในอดีต ทำให้ชุมชน และสังคมไทยเป็นแบบองค์รวม มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกัน เป็นองค์รวม ที่พึ่งพากันและกัน

การนำเสนอนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จึงเป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน และแอบแฝงไว้ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการผลิตพืชเดียว หรือสินค้าเดียวเพื่อขายและเอาเงินเป็นตัวตั้ง พร้อมกับให้ความสำคัญมากกว่าการพัฒนาชุมชนที่ควรอยู่ร่วมกันได้แบบพึ่งพา จึงเป็นเพียงแค่การนำเอาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมมาปรับใช้กับชุมชน มีเงินสนับสนุนทำให้ผลิตสินค้าได้ แล้วผลักวิสาหกิจชุมชนให้เป็นหน่วยการผลิตหนึ่งของระบบทุนนิยม ซึ่งจะต้องแข่งขันต่อสู้เพื่ออยู่รอดในกระแสโลกาภิวัตน์

ในขณะที่ เสรี พงศ์พิศ (เสรี พงศ์พิศ, 2548 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึง ปัญหาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ว่าการส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตนั้นง่าย แต่ให้ขายได้ขายดีนั้นยาก ถ้าขายสินค้าไม่ได้ชาวบ้านก็จะเดือดร้อนไม่ใช่หน่วยงานราชการที่ไปส่งเสริม ปัญหาสำคัญของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นปัญหาเก่า คือ ตั้งใจหยาบ คือ ตั้งใจหยิ่ง คือ ตั้งใจทิ่มแทง คำถามว่า "ทำอย่างไร" มีเทคนิควิธีการอะไรดีๆ มีสูตรสำเร็จอะไรบ้าง ทำอย่างไรจึงจะทำได้เยอะๆ เพื่อจะได้ขายมากๆ ไม่ได้ถามว่า "ทำไปทำไม" โดยส่วนใหญ่ เริ่มต้นก็ผลิตเพื่อขายในตลาดใหญ่ ดังนั้นจึงต้องหาตลาดเพื่อให้สินค้าขายได้ การที่ตั้งใจหยิ่งกันผิดก็เพราะหน่วยงานที่ส่งเสริมคิดแบบแยกส่วน คิด

เป็นเรื่องๆ ตามหน้าที่ของหน่วยงานของตนเอง ซึ่งความจริงมีอยู่หลายหน่วย ทับซ้อนและแข่งขันกัน นอกจากคิดแบบแยกส่วนแล้ว ยังไม่มีแผนอะไรมากไปกว่าการผลิต

ถ้าจะส่งเสริม OTOP ให้เป็น "วิสาหกิจชุมชน" ไม่ใช่ "ธุรกิจชุมชน" ก็ต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ต้องใช้เวลา ไม่ใช่เรียนรู้เทคนิคอย่างเดียว แต่เรียนรู้วิถีคิด วิถีวางแผน วิถีทำแผนพัฒนาชุมชนทั้งหมด ทำกันทั้งกระบวนการ อย่างมีแบบมีแผน อย่างมีข้อมูล ใช้ความรู้ ไม่ใช่ใช้ความเห็นหรือความอยาก เห็นใครทำอะไรแล้วรอยก็จะเอาอย่างเขาบ้าง ดังนั้นถ้า OTOP เป็นผลของวิสาหกิจชุมชนนั้นต้องมาจากกระบวนการเรียนรู้ เพราะถ้าไม่มีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ไม่มีแผนแม่บทชุมชนเป็นฐาน ไม่มีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ไม่เอาการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย ก็ไม่ต่างจากผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชนทั่วไป เป็น SME ที่คนในชุมชนบางคนหรือนักธุรกิจจากนอกชุมชนเข้าไปจัดการและดำเนินการแบบธุรกิจคนที่ไม่ได้กำไรได้ประโยชน์จริงๆ กลายเป็นพ่อค้าที่มีความรู้ ทุน ตลาด ส่วนชาวบ้านก็ยังคงเป็นแรงงานถูกๆ อยู่เหมือนเดิม ไม่ได้อะไรที่ควรได้จากความรู้ภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่น

จากปัญหาของการส่งเสริมวิสาหกิจข้างต้น จะเห็นว่าบางหน่วยงานที่เข้าไปในการพัฒนา ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นยังมองวิสาหกิจชุมชนแบบแยกส่วน โดยเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นการผลิตสินค้าและบริการที่มุ่งจะไปขายตลาดภายนอก ไม่ได้มององค์รวมว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นจะต้องช่วยให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ลดการพึ่งพาภายนอกให้ได้ก่อน แล้วจึงหารายได้จากการขายสินค้าให้กับตลาดภายนอกชุมชน และการเกิดและดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนนั้นจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ทำให้เกิดปัญหาการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ถูกทางเน้นแต่การผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว

3.2 หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

หลังจากที่รัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และวิสาหกิจชุมชนก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ ทำให้ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงาน ดังนี้

3.2.1 สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับภารกิจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2548 โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นกำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนรับผิดชอบงานด้านธุรการงานประชุม การศึกษาข้อมูลและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับคณะกรรมการกำหนดตำแหน่งและ

โครงสร้างอย่างเป็นทางการของสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการและให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนตามภารกิจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ราชการ จึงตั้งสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นหน่วยงานภายในขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรโดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

- 1) เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจ
- 2) รับผิดชอบการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย การเพิกถอนและการต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชน
- 3) ประสานงานส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
- 4) ปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมอบหมาย

จากการที่สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนรับผิดชอบการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน จึงได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนไว้ ดังนี้

- 1) เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนในการประกอบกิจการในระดับชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย
- 2) สามารถมีสิทธิในการขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุน ตามความต้องการที่แท้จริง จากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนต่อไป
- 3) สามารถมีสิทธิในการได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนากิจการตามมาตรการที่คณะกรรมการจัดให้มี ดังนี้
 - วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิ ได้มีการประกอบกิจการอย่างครบวงจร
 - วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้แล้ว ตามมาตรา 26 อย่างต่อเนื่องได้มีการพัฒนาให้สูงขึ้น
 - วิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือดำเนินการจัดการเป็นองค์กรธุรกิจใดๆ

- การพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด

- มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการส่งเสริม และสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับด้านเงินทุน การจัดฝึกอบรม หรือถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเป็นไปตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับใดๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน หรือส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

4) ผลที่สุดจะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต

3.2.2 สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

กรมการพัฒนาชุมชน มีภารกิจสำคัญในการสนองนโยบายกระทรวงมหาดไทย ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก/วิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมระบบการจัดการทุนของชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยวิธีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการสามารถพึ่งตนเองได้โดยในส่วนของ การส่งเสริมและพัฒนาทุน กรมการพัฒนาชุมชนมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชนบท รวมตัวกันระดมเงินออมเพื่อจัดตั้งกองทุนของชุมชนในรูปแบบ "กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต" เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเงินทุนประกอบอาชีพหรือใช้จ่ายยามเดือดร้อนจำเป็น โดยการบริหารจัดการของสมาชิกและช่วยเหลือแบ่งปันกันในกลุ่ม ภายใต้ปรัชญา "ใช้หลักการออมทรัพย์เป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาคน" เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจในหมู่สมาชิก

นอกจากนั้นสำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนยังทำหน้าที่ในการให้ความรู้ ข้อมูล สารสนเทศต่างๆ เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะการเป็น แหล่งความรู้เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ การบริหารจัดการกลุ่ม เทคโนโลยีการผลิต ความรู้เฉพาะ ด้านของผลิตภัณฑ์ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้ผลิตชุมชนและท้องถิ่น และเพื่อส่งเสริมให้ผู้ผลิตชุมชนและท้องถิ่นเป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้ในการดำเนินกิจการ

3.2.3 สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

วิจิต ชาติเพชร (วิจิต ชาติเพชร และคณะ, 2550 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่า ได้มีสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นองค์การร่วมหรือโครงการร่วม (Joint Program) ระหว่างมูลนิธิหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และสถาบันพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นการ

ประสานพลังทำงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโดยอาศัยศักยภาพของทั้ง 4 องค์กรนี้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการจัดการต่างๆ อย่างครบวงจร

- มูลนิธิหมู่บ้านทำงานกับชุมชนและกลุ่มเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ มีข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและวิสาหกิจชุมชน

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีสาขาและเครือข่ายชุมชนและกลุ่มเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ มีบุคลากรมีประสบการณ์และมีทุนในการส่งเสริม

- การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย มีความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการ มีทุน และมีสถานบริการน้ำมันอยู่กว่า 1,500 แห่งทั่วประเทศ เป็นที่ประชาสัมพันธ์และเป็นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์บางอย่างของวิสาหกิจชุมชนด้วย

- สถาบันพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ มีความรู้ ประสบการณ์ และสามารถเชื่อมประสานบุคลากรที่เป็นอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อร่วมกันตอบสนองของวิสาหกิจชุมชนในส่วนที่ต้องการข้อมูลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนี้จะส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การทำแผนแม่บทให้ครบทุกตำบล เพราะเชื่อว่าการทำแผนแม่บทเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่นำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้หลังการทำแผนแม่บท เฉพาะเรื่องต่างๆ รวมทั้งการบริหารจัดการ

- 2) ส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจจากหญ้าที่เชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับตำบล ระหว่างตำบล จังหวัด และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นๆ และเศรษฐกิจมหภาค

- 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดนโยบาย เพื่อให้รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้เข้าใจและเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน และร่วมกันให้การส่งเสริมสนับสนุน ตั้งแต่การปรับนโยบาย โครงสร้างและระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาและการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีการส่งเสริมและเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และการให้ความร่วมมือจากภาคเอกชน รวมทั้งมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้มีแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ในชุมชน อย่างไรก็ตามเห็นว่าหากต้องการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เกิดขึ้นได้จริงและส่งผลประโยชน์ต่อชุมชนจริง คนในชุมชน สถาบันในชุมชน ทั้งโรงเรียน วัด องค์กรบริหารส่วนตำบล ต้องเข้ามามีส่วนร่วมกันในการวางแผนและ

พัฒนากระบวนการเรียนรู้มากกว่าที่จะรอการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วก็คงจะกลับเข้าสู่กระบวนการพัฒนาแบบเดิมที่ได้แต่รอความหวังจากภายนอกชุมชน

การจัดการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยสำคัญในการประกอบวิสาหกิจชุมชน คือ การเรียนรู้ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นหัวใจของการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน เพราะความรู้เปรียบเสมือนทุนทางปัญญาซึ่งมีคุณค่ามากที่สุด และเป็นหลักประกันความสำเร็จและความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน (ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์, 2548) ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ไปช่วยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน การจัดการศึกษาในปัจจุบันที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นมีทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ดังนี้

ปัจจุบันการศึกษาภาคบังคับใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปัจจุบันนั้นประกอบด้วย หลักสูตรแกนกลาง ประกอบด้วย 8 สาระวิชา คือ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8) ภาษาต่างประเทศ และหลักสูตรสถานศึกษาหรือหลักสูตรท้องถิ่น (อักษรเจริญทัศน์, 2548 : ออนไลน์)

สำหรับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น สาระวิชาในหลักสูตรแกนกลางที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นมีในสาระวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 2 การอาชีพ และสาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต รวมทั้งเข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม ซึ่งเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานอาชีพแบบกว้างๆ แต่หลักสูตรที่มีบทบาทส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นก็คือ หลักสูตรท้องถิ่น

ตัวอย่างของหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น ได้แก่ ชุมชนไม้เรียงซึ่งได้มีการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนและการเชื่อมโยงเข้าสู่สถานศึกษา เน้นการเรียนรู้ของชุมชนในเรื่องการพัฒนาอาชีพและการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยจุดสำคัญที่พบคือ

ประชาชนชาวไม้เรียงขาดความรู้และการจัดการในชุมชน จึงต้องมีวิธีการปรับเปลี่ยนวิถีคิดของชาวบ้าน โดยเข้าร่วมกับทางโรงเรียนในตำบลไม้เรียง ซึ่งได้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นและคัดเลือกเด็กนักเรียนในโรงเรียนที่มีความสนใจในการศึกษาชุมชนโรงเรียนละ 5 คน รวม 5 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 25 คน และได้หาจักรยานให้นักเรียนที่เข้าร่วมคนละ 1 คัน โดยใช้เงินในชุมชนไม้เรียง ซึ่งนักเรียนทั้งหมดที่เข้าร่วมในหลักสูตรนี้ได้ให้เข้ามาทำการศึกษาในชุมชน พบว่าเด็กนักเรียนมีความสุขในการศึกษา และยังมีปัญหาที่พบ คือ เมื่อทำการถามเด็กๆ ในตำบลไม้เรียงว่ารู้จักชุมชนไม้เรียงแค่ไหน เด็กๆ กลับตอบคำถามไม่ได้ ทางผู้นำและชาวบ้านจึงร่วมกันคิดโครงการเยาวชนกับความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นมา โดยได้ขอความร่วมมือจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 3 โรงเรียนในตำบลไม้เรียง ให้ทำการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนแล้ววิเคราะห์ปัญหาที่เกิด ทำการหาแนวทางแก้ปัญหาแล้วมาเล่าให้เด็กนักเรียนฟัง โดยโครงการนี้ใช้เวลาในช่วงเช้าเรียนรู้อันุศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง ในช่วงบ่ายทำการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อให้เด็กนักเรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงและช่วยกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยลงมือปฏิบัติจริง เช่น ที่โรงเพาะเห็ด ให้เด็กนักเรียนได้ลงมือเพาะเห็ดและดูแลเพื่อให้เกิดผลผลิต รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม้เรียงมีก็ให้เด็กได้ทดลองทำทุกกิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและลองกลับไปหัดทำที่บ้าน เมื่อจบหลักสูตรเด็กๆ สามารถไปเป็นวิทยากรในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับชุมชนไม้เรียงให้กับคนที่สนใจได้รวมถึงคนในชุมชนที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถขยายผลไปถึงผู้ปกครองที่สนใจได้ ก่อให้เกิดอาชีพเสริมขึ้นมาอีกทางหนึ่ง จึงได้ผลักดันกระบวนการนี้เข้าไปอยู่ในหลักสูตร (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546 : ออนไลน์)

ทางด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นในปัจจุบันการศึกษานอกระบบเข้ามามีบทบาทมากในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยจะเห็นได้จากการจัดหลักสูตรระยะสั้น และการจัดการฝึกอบรมของหน่วยงานต่างๆ ที่มุ่งเน้นจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในแต่ละชุมชน เช่น

1) สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนมีบทบาทและภารกิจสำคัญ คือการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน เพื่อให้ประชาชนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถจัดการความรู้และนำความรู้มาพัฒนาตนเองให้สามารถพึ่งพาตนเองสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเอาชนะความยากจน โดยสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้มีนโยบายในการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ทั้งการจัดการศึกษาพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นจะเน้นไปที่หลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนและครูร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนจากชีวิตจริงเรียนแล้วเกิดการเรียนรู้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข การเรียนการสอนจะสอนตาม ความต้องการของผู้เรียน โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง (สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้, 2550 : ออนไลน์) ส่วนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนมีการจัดโครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547 : ออนไลน์) เพื่อสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการแผนชุมชนในทุกตำบลทั่วประเทศ โดยมุ่งให้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน และชุมชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนของตนเองไปสู่เป้าหมายและความต้องการของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพ เศรษฐกิจชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้ด้อยโอกาสหรือคนในชุมชนที่สมควรได้รับการดูแล

สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพนั้นจะช่วยส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโดยการที่เมื่อชุมชนจัดทำแผนชุมชนแล้วทราบว่าชุมชนมีปัญหาอะไร มีความต้องการ และมีทุนของชุมชนอะไรบ้าง ซึ่งสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนก็มีโครงการต่างๆ รองรับ เช่น โครงการเข้าค่ายวิสาหกิจชุมชน เกษตรปลอดสารพิษ โครงการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโค โครงการฝึกทักษะอาชีพทำอาหาร ขนม โครงการทำบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยชีวภาพ โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2551 : ออนไลน์)

2) สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรการประกอบอาชีพต่างๆ ขึ้น เป็นการให้ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนั้นก็มีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมทางด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนหลายหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เช่น หลักสูตรพัฒนาศักยภาพกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP) การบริหารจัดการเครือข่าย OTOP การบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสำหรับปฏิบัติงานด้าน การบริหารกลุ่มและทำความเข้าใจกับสมาชิก เป็นต้น ซึ่งจัดได้ว่าสำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นหน่วยงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ การบริหารจัดการกลุ่ม เทคโนโลยีการผลิต ความรู้เฉพาะด้านของผลิตภัณฑ์ที่สามารถถ่ายทอดองค์

ความรู้ให้แก่ผู้ผลิตชุมชนและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ผลิตชุมชนและท้องถิ่นเป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้ในการดำเนินกิจการ (กรมพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย, 2550 : ออนไลน์)

3) โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต โครงการร่วมระหว่างสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา กับมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ในปี พ.ศ. 2549 มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนสร้างหลักสูตรที่เกิดจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ของชุมชนทั่วประเทศ ที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาของตนเอง ปัญหาหนี้สิน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาต่างๆ และเป็นต้นแบบของการพัฒนายั่งยืนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้และการจัดการชีวิต การจัดการทรัพยากร และการจัดการทุนของท้องถิ่น ประสบการณ์ของชุมชนซึ่งทำให้เห็นว่า ถ้ามีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้คนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง ภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนก็จะเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ การสังเคราะห์องค์ความรู้เหล่านี้แล้วพัฒนาเป็นหลักสูตร “สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” โดยมีเป้าหมายให้ผู้ใหญ่ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ทั้งในเมืองและในชนบท ได้เรียนรู้เพื่อจะได้อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีกินในท้องถิ่นของตนเอง และเริ่มเปิดหลักสูตรครั้งแรกในภาคการศึกษา 2549 โดยความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจัดหลักสูตรในลักษณะ “ภาคี” (partnership) ทั้งสองฝ่ายนำความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และบุคลากรของตนเองมาร่วมกันทำงาน ในปีการศึกษา 2549 มีมหาวิทยาลัยเข้าร่วมโครงการ 4 แห่งดำเนินโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, สุรินทร์, ชัยภูมิ, ศรีสะเกษ จัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” ในภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 มีนักศึกษา ใน 81 ศูนย์ 23 จังหวัด รวมกันทั้งสิ้น 5,800 คน มีอาจารย์ นักวิชาการ ผู้แทนภาคี ผู้แทนหน่วยราชการและวิทยากรชุมชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้าร่วมเป็นคณาจารย์ (สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, 2552 : ออนไลน์) ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงการมหาวิทยาลัยชีวิตเป็นโครงการที่จัดการศึกษานอกระบบ ในการส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น ให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสศึกษามากขึ้น และทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง และท้องถิ่นโดยใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีรายวิชาโดยตรงเกี่ยวกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนั้นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจะมีแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนเพิ่มเติมในลักษณะ E-learning คือ สามารถเข้าไปยังเว็บไซต์ของหน่วยงานนั้นๆ และหาข้อมูลที่เป็นความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมได้เกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ในแต่ละชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนก็จะมีแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขึ้น เช่น ชุมชนดอนประดู่ หลังจากการร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาแผน

แม่บทชุมชน และกำหนดแผนแม่บทชุมชน กลุ่มรวมพลังทางปัญญา ได้ร่วมกับผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์การบริหารส่วนตำบลและชาวบ้านในชุมชน ที่ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทชุมชน จัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาศักยภาพชุมชนตำบลออนประดู่” เพื่อเป็น ศูนย์กลางในการประสานงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กำหนดทิศทางและดำเนินงานพัฒนาชุมชน นอกจากนี้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ เป็นกิจกรรมการพัฒนาที่มุ่ง สร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชนตำบลออนประดู่และชุมชนใกล้เคียงในอำเภอปากพะยูน ใน ด้านการพัฒนาคน การพัฒนาทุน พัฒนาผลผลิตตามแผนงานโครงการในแผนแม่บทชุมชน อาทิ เรื่อง การผลิตสินค้าทดแทน การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงสัตว์ และการผลิตอาหารสัตว์ โรงงานน้ำดื่ม การผลิตไวน์(มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547 ออนไลน์)

3.3 ปัจจัยในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย

สำนักงานเลขาธิการกรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548) ได้ยกตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนของตำบลไม้เรียง ว่าแต่เดิมตำบลไม้เรียงปลูกยางพาราเป็นหลัก และทำสวนผลไม้บ้าง มีรายได้จากกิจกรรม 2 อย่างนี้ปีละประมาณ 100 ล้านบาท มีหนี้สินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แห่งเดียว 74 ล้านบาท ถ้ารวมธนาคารอื่นๆ สหกรณ์ นายทุน กลุ่มต่างๆ ทั้งหมดแล้วประมาณร้อยละสามสิบกว่าล้านบาท มีรายจ่ายประมาณ 200 ล้านบาททำให้ชาวบ้านอยู่ในวงวนของหนี้สินที่เพิ่มขึ้นทุกปีแบบไม่มีทางออก เมื่อชาวบ้านได้เรียนรู้ทำแผนแม่บทชุมชน และเข้าใจสภาพชีวิตของตนเองดี และเข้าใจว่าทำไมจึงเป็นหนี้มากจึงตัดสินใจวางแผนทำวิสาหกิจชุมชน จากที่ทำ 2-3 อย่าง จนกระทั่งมีมากกว่า 60 อย่าง จัดระบบเศรษฐกิจชุมชนใหม่หมด โดยใช้ทุนของชุมชนให้มากที่สุด ทำให้เกิดระบบอาหาร ระบบของใช้ ระบบทุน ระบบการผลิต ระบบการจัดการการผลิต และระบบตลาดขึ้นมา ซึ่งระบบเหล่านี้มีกิจกรรมต่างๆ เช่น โรงงานยาง การเลี้ยงไก่ กบ ปลา การปลูกผัก สมุนไพร น้ำยาล้างจาน ยาสระผม ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ อาหารสัตว์ ฯลฯ ซึ่งยังไม่รวมถึงการท่องเที่ยวชุมชน และกิจกรรมด้านสุขภาพต่างๆ ซึ่งไม่เรียงกำลังพัฒนาขึ้นมาพร้อมๆ กัน เหล่านี้เป็นวิสาหกิจชุมชน เช่นเดียวกัน อยู่ในระบบและวิถีชุมชนที่ปรับวิถีคิดและวิถีจัดการใหม่ให้เป็น “วงจรชีวิตใหม่ของชุมชน” ที่พวกเขากำหนดเอง ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ไม่ใช่มีใครสั่งจาก “ข้างบน” เหมือนที่ผ่านมา

มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2550 : ออนไลน์) ได้ทำวิจัยโครงการพลังแผ่นดิน: กรณีศึกษาธุรกิจชุมชน พบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชุมชนไม้เรียงเป็นชุมชนที่เข้มแข็งในมิติธุรกิจชุมชนนั้นเกิดจากปัญหาที่ชาวตำบลไม้เรียงพบ คือ ราคายางที่ ขึ้น-ลง ตามกระแสตลาด จนเกิดการรวมกันของชาวบ้านเพื่อแนวทางแก้ไขปัญหาราคายาง ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพ

ทำสวนยางพารา จากการร่วมมือกันสามารถสร้างโรงงานเพื่อทำหน้าที่รวบรวมน้ำยางพาราของสมาชิก เพื่อนำมาแปรรูปตามความต้องการของตลาดหรือตามปริมาณการสั่งซื้อของพ่อค้าผู้ส่งออก

บุคคลผู้หนึ่งที่เป็นผู้นำทางความคิดของชุมชนคือ นายประยงค์ รณรงค์ ผู้ซึ่งมีส่วนอย่างมากและเป็นกลจักรสำคัญของการทำงานอื่นๆ ของชุมชน และการที่ชุมชนนี้สามารถเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่ชาวสวนยางที่สนใจและสามารถเป็นทางออกให้กับชาวสวนยางหลายๆ กลุ่ม การเป็นแม่แบบเป็นสถานที่ดูงาน ของชาวยางหลายๆ กลุ่ม ทำให้ชุมชนไม่เรียงมีเครือข่ายที่โยงใยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ อาทิเช่น เครือข่ายยางพาราจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ร่วมกันทำแผนแม่บทการพัฒนายางพาราไทย เครือข่ายยมนาซึ่งเป็นเครือข่ายที่ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดนครศรีธรรมราช งานของเครือข่ายฯ ที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ โรงงานทำแป้งขนมจีนที่อำเภอพรหมคีรี โรงอบข้าว และโรงสีของชาวนาในลุ่มน้ำปากพนัง และห้องเย็นเก็บผลไม้ อีก 2 โรง เห็นได้ว่าชุมชนไม่เรียงมีความโยงใยวิสาหกิจชุมชน ระดับที่เข้มแข็งมาก เป็นรูปแบบเครือข่ายเพิ่มขึ้นและพร้อมที่จะขยายเพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

การบริหารจัดการชุมชนนั้นมี “สภาผู้นำชุมชนไม่เรียง” เป็นแกนนำในการบริหารจัดการชุมชน สภาผู้นำ ประกอบด้วยผู้แทนจากหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน รวมเป็น 50 คน มาร่วมประชุมปรึกษาหารือกันทุกเดือน การทำงานของสภาผู้นำ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง และสามารถนำสิ่งที่ชุมชนต้องการมาแปรเป็นรูปธรรมได้ สามารถทำแผนชุมชนไม่เรียงเองได้ ซึ่งในปัจจุบันดำเนินมาอยู่ในแผนชุมชนฉบับที่ 2 จากแผนชุมชน ทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว ตรงความต้องการของชุมชนโดยตรง กิจกรรมใดพัฒนาทางใด ต้องการสนับสนุนอย่างไร รวมทั้งการไม่ทำงานทับซ้อนกับองค์การราชการส่วนท้องถิ่น อบต. แต่จะทำงานเสริมในสวนซึ่ง อบต. ยังไม่ทำ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นต้น

นอกจากนั้นจากสภาพปัญหาของชุมชนศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียง ได้มีการสรุปแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชนไว้ 3 เรื่อง คือ

- การเรียนวิชาสามัญพื้นฐาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ให้การสนับสนุนให้คนในชุมชนได้เรียนวิชาสามัญอย่างน้อยจบ ม.3 ให้มากที่สุด เพื่อจะได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนให้มากที่สุด

- ให้เรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการจะรู้ โดยจะมีการแบ่งกลุ่มเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยตามสาขาอาชีพที่ตนต้องการเรียนรู้ พร้อมกับมีการปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเองด้วยการเน้นผลงานที่ปฏิบัติมาเป็นหลักประกันความสำเร็จในกิจกรรมนั้นๆ

- ให้การเรียนรู้ในสิ่งที่ควรจะรู้ ได้แก่ (1) เศรษฐกิจ จะต้องรู้ระบบเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน จังหวัด ประเทศ และระดับโลก (2) สังคม ควรจะมีการเรียนรู้และเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข (3) การเมือง ควรจะต้องรู้จักความหมายของการเมือง ความจำเป็นและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และความเป็นอยู่ของชุมชน ตลอดจนรวมถึงสิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่พึงจะได้รับกระทำเป็นอย่างดี (4) กฎหมาย สมาชิกภายในชุมชนจะต้องเรียนรู้กฎหมายที่จำเป็น ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อป้องกันการถูกเอาเปรียบจากผู้อื่นและสังคม (5) ระบบการสหกรณ์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพของสมาชิกได้ดีในทุกอาชีพ และ(6) การบริหารการจัดการ เพื่อนำมาใช้บริหารจัดการ โดยเริ่มจากครอบครัว ด้วยการจัดทำแผนงานประกอบอาชีพและการทำงาน

นอกจากนี้รายงานการวิจัยเรื่อง Thailand's Best Practices and Lessons Learned Community-Based Microfinance. An Empowering Approach Towards Poverty Alleviation and Community Self-Reliance. ของสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (TICA) ร่วมกับสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (Walaitat Worakul, 2006 : online) ได้จัดให้กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะเป็นแนวทางตัวอย่างของชุมชนพึ่งตนเอง โดยการจัดการทางการเงินในชุมชน โดยกลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะนั้นสามารถเป็นแบบอย่างให้กับหลายๆ ชุมชน ซึ่งก่อตั้งมาเมื่อ 24 ปีก่อนด้วยสมาชิก 57 คน และเงินทุน 2,850 บาท แต่เมื่อปลายปีพ.ศ. 2548 มีสมาชิกจำนวน 7,000 คน และมีเงิน 128 ล้านบาท โดยกลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะได้ให้บริการกู้ยืมครอบคลุมทั้งในเรื่องสาธารณสุข การศึกษา อาชีพ และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนนอกจากนี้ยังมีกองทุนสนับสนุนเด็ก เยาวชน สตรีและศิลปินพื้นบ้าน รวมทั้งมีสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า และผู้พิการด้วย

กลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะยังได้ลงทุนในวิสาหกิจชุมชนเพื่อลดการพึ่งพาดตลาดภายนอกและสร้างงานขึ้นในชุมชน กล่าวได้ว่ากลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะประสบความสำเร็จเนื่องจากการร่วมมือที่เข้มแข็งของคนในชุมชน และผู้นำชุมชนที่สนับสนุนให้มีการเรียนรู้

ซึ่งสอดคล้องกับที่มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พบว่าปัจจัยที่ทำให้ชุมชนคลองเปี้ยะเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีดังนี้ (มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2550 : ออนไลน์)

1) การเรียนรู้ด้วยปัญญา การเริ่มต้นของกลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะต้องผ่านการลองผิดลองถูกปรับความคิด และนโยบายให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสมาชิก เช่นเมื่อสมาชิกเห็นว่าเงินปันผลต่ำ ผู้นำฝากธนาคารโดยตรงไม่ได้ เพราะดอกเบี้ยสูงกว่า คณะกรรมการจึงปรับนโยบาย นำเงินออมสัจจะมาปล่อยกู้ให้แก่สมาชิก แทนที่จะนำไปฝากกินดอกเบี้ยจากธนาคาร ซึ่งปรากฏว่าทำให้สมาชิกพอใจมากขึ้น และจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ถูกทักท้วงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าไม่ควรรีบนำไปปล่อยกู้และสร้างความไม่พึงพอใจต่อนายทุนเงินกู้ จนกระทั่งประมาณว่าจะไม่สามารถดำเนินการได้ต่อไป เนื่องด้วยดอกเบี้ยต่ำและเกิดภาวะหนี้สูง แต่กรรมการของกลุ่มต่างมีความเชื่อที่ว่า การดูแลช่วยเหลือตรวจสอบกันเองจะทำให้สมาชิกผู้กู้ยืมนำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์และไม่ทำให้เกิดหนี้สูญ

นอกจากนั้นการกระจายอำนาจจากการรวบรวมเงินฝาก เงินใช้คืนนี้เพื่อนำไปปล่อยกู้ภายในหมู่บ้านภายใต้ระเบียบกองทุนออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ ทำให้กรรมการมีความภูมิใจรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการจัดการสวัสดิการเสริมร่วมกันกับเงินปันผลทำให้สมาชิกเห็นผลประโยชน์ เกิดความพึงพอใจออกถึงความเป็นเจ้าของกองทุนออมทรัพย์ร่วมกัน ระบบเช่นนี้ได้ทำให้ชาวบ้าน “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันของกรรมการและสมาชิกของกลุ่มเป็นไปในลักษณะเชื่อมโยง ประสานกันโดยผลประโยชน์ร่วมกันมองเห็นอนาคตและความเป็นไปได้ร่วมกัน

2) ความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ความได้เปรียบของกองทุนออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ นั่นคือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวตำบลคลองเปี้ยะ ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติยาวนานถึงกว่า 100 ปี ทำให้มีความรักความผูกพันภายในกลุ่มสูง การบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนออมทรัพย์ก็ช่วยเสริม ให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกันจนทำให้ชุมชนเข้มแข็งคณะกรรมการกองทุนออมทรัพย์ฯ ถือว่าเสียงชาวบ้านเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินการไปอย่างราบรื่น โดยจะรวบรวมความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่มาจัดทำแผนปฏิบัติการส่วนกิจกรรมต่างๆ นั้น กรรมการต้องสอบถามหรือทำการสำรวจความเห็นของสมาชิกเสียก่อน เพื่อที่ชาวบ้านจะได้ทำความเข้าใจตลอดทั้งปรึกษาหารือ เพื่อความเห็นดีเห็นชอบของสมาชิกด้วยกัน

การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบชีวิตของตนเองในระดับชาวบ้าน ทำให้แต่ละคนเริ่มหันมาใส่ใจในการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และโดยประโยชน์ของมวลสมาชิกเป็นหลักในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการปรับระบบจากการรวมเงินไปฝากธนาคาร และหากจะกู้ต้องกู้ธนาคาร โดยมีกองทุนเป็นผู้ค้ำประกัน ซึ่งทำให้ได้ดอกเบี้ยเงินฝากต่ำ แต่ดอกเบี้ยเงินกู้สูง

รวมทั้งโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนต่ำด้วย ทำให้สมาชิกเสียประโยชน์ หากเปรียบเทียบกับระบบที่ กรรมการกองทุนออมทรัพย์ฯ ได้นำเสนอแก่สมาชิก

3) ผู้นำชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะนั้นได้เริ่มต้นกำเนิดขึ้นโดยมีนาย อัมพร ด้วงปาน เป็นประธานกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ กล่าวได้ว่าเป็นผู้เริ่มที่จะพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านด้วยการออมเงินสัจจะ นายอัมพร มีลักษณะเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ที่ มีความสามารถ และมีความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อชุมชน แรกเริ่มเดิมทีกลุ่มออมทรัพย์ฯ ถูก ปราบมาและโดนโจมตีจากนายทุนเงินกู้ท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องความโปร่งใสในการทำงาน และ ผู้ใหญ่บางท่านถึงกับกล่าวว่า มีความรู้เท่าใดนักหรือ แล้วจะบริหารรอดหรือเปล่า นายอัมพรและ เหล่ากรรมการกองทุนออมทรัพย์ฯ ได้แก้ปัญหาด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการรับผิดชอบ ในทุกขั้นตอน มีการนำสมาชิกและกรรมการเข้ามาร่วมคิดร่วมทำ ในการตัดสินใจใดๆ ก็ตามจะมี ผู้รับผิดชอบร่วมรับรู้โดยตลอด

ด้วยระบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติ ลองผิดลองถูกและ ระบบการเสริมสร้างการบริหารจัดการให้เกิดความรับผิดชอบ ภายใต้การถ่ายทอดประสบการณ์ที่ ทำไปพร้อมกัน ทำให้เกิดกระบวนการคัดเลือกผู้นำธรรมชาติที่สมาชิกยอมรับในความซื่อสัตย์ สามารถไว้วางใจได้ มีความกล้าคิด กล้ารับผิดชอบ ตลอดทั้งขยันขันแข็ง มีความสามารถใน การรับผิดชอบขาดใช้เงินในส่วนที่ขาดตกบกพร่องอาจจะกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของกองทุนออม ทรัพย์ฯ นั้นเกิดขึ้นจากการมีผู้นำที่มีความสามารถในการสื่อสารขยันขันแข็งเหตุผล กล้าที่จะ ติดตามทวงหนี้หรือปรับผู้ที่ส่งเงินไม่ตรงต่อเวลา เป็นผู้บังคับติดตามผลให้เป็นไปตามกติกาในการ อยู่ร่วมกัน การขยันขันแข็ง ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าว สืบเนื่องมาจากการที่ผู้นำ กล้าคิด และทำ โดยรับผิดชอบ เป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติงาน เพราะด้วยเรื่องเงินเป็นเรื่องสำคัญสำหรับ มนุษย์ผลประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่องเงินใครๆ ก็อยากได้มา ความซื่อสัตย์สุจริตและไม่เห็นแก่ตัวก็ เป็นส่วนเสริมบารมีของผู้นำให้น่าศรัทธา สมกับความไว้วางใจเป็นที่ยอมรับของสมาชิก อย่างไรก็ตามก็ดี ผู้นำที่ประพฤตินั้น ยังไม่เพียงพอที่จะสร้างความก้าวหน้าให้แก่องค์กรได้เท่าที่ควร การที่มีผู้นำเป็นผู้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้เข้าใจในกระบวนการตลอดทั้ง การวิเคราะห์ข้อมูล หาปัญหาที่ต้นเหตุ วิเคราะห์ปัญหาและเสนอหนทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องนั้น จะส่งเสริมให้องค์กร ก้าวหน้าขึ้นได้ทุกทิศทาง

4) การจัดการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการดำเนินกิจกรรมไปยังหมู่บ้าน ต่างๆ เชื่อมโยงประสานกันด้วยกรรมการกลางของกลุ่ม หมู่บ้านต่างๆ มีบทบาทในการจัดการ กิจกรรมของกลุ่มในหมู่บ้านของตนเอง เช่น เรื่องระบบเงินออมสัจจะและเงินให้กู้ แต่ละหมู่บ้าน สะสมเงินออมสัจจะของตนเอง สมาชิกได้ให้สัจจะเป็นข้อตกลงว่า จะส่งเงินออมเข้ากลุ่มหมู่บ้าน

เดือนละเท่าใด ซึ่งต่อคนนั้น ขึ้นต่ำอยู่ที่ 100 บาทต่อเดือน กรรมการกลุ่มประจำหมู่บ้านมีหน้าที่คอยติดตามตรวจสอบให้แต่ละคนส่งเงินออมตามสัจจะที่ตกลงกันได้ โดยมีผลตอบแทนในด้านสวัสดิการที่ว่า ถ้าสมาชิกใหม่เริ่มสะสมเงินติดต่อกัน 1 ปีขึ้นไป ก็จะได้รับเงินสวัสดิการโดยมีข้อแม้ที่ว่าตลอดปีนั้น สามารถขาดส่งเงินออมได้เพียง 2 ครั้งเท่านั้น กล่าวโดยง่ายคือ กรรมการอยากจะให้สมาชิกมีเงินออมส่วนตนอย่างน้อย 10 เดือนขึ้นไปต่อปี และด้วยเหตุจูงใจในเงินสวัสดิการจึงทำให้ สมาชิกออมเงินอย่างสม่ำเสมอ

ในทางตรงกันข้าม ระบบสวัสดิการต่างๆ กรรมการกลางจะเป็นคนคอยจัดการให้สมาชิกทุกคนจากทุกหมู่บ้านอย่างเสมอภาคตามสิทธิและเงื่อนไขของแต่ละคน เช่น สมาชิกที่เป็นสมาชิกลานกว่าก็จะได้รับสิทธิในการเบิกค่ารักษาพยาบาลได้มากกว่า โดยพิจารณาร่วมกันในคณะกรรมการว่าควรจะให้ผลตอบแทนในระดับเท่าใด และความรุนแรงของอาการที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นโรคภัยไข้เจ็บตลอดทั้งอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น

การจัดการของกลุ่มกองทุนออมทรัพย์ฯ ที่กระจายอำนาจตลอดทั้งความรับผิดชอบ เปรียบเสมือนการกระจายความเสี่ยงร่วมกันให้กับกรรมการประจำหมู่บ้าน โดยกำหนดให้ใช้เงินสัจจะ เงินฝากประจำตอนต้นปี และเงินคืนเงินต้นไปปล่อยกู้แก่สมาชิกตามลำดับ ทำให้ลดความเสี่ยงในการครองเงินสด โดยกรรมการประจำหมู่บ้าน 1 คน ดูแลสมาชิกไม่เกิน 100 คน หรือกรรมการประจำหมู่บ้าน 1 คน ดูแลยอดเงินกู้ไม่เกิน 200,000 บาทต่อเดือน

จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยนั้นมีปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จที่สำคัญ คือ ผู้นำชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้นำชุมชนนั้นจะมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ทั้งนายประยงค์ รณรงค์ ผู้นำชุมชนตำบลไม้เรียง และนายอัมพร ดั่งพาน ผู้นำชุมชนตำบลคลองเปี้ยะ คำถามสำคัญที่ตามมาก็คือหากตำบลอื่นไม่มีผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพเพียงพอแล้ววิสาหกิจชุมชนจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ และจะมีการพัฒนาได้อย่างไร หรือจะทำอย่างไรให้มีผู้นำชุมชนอย่างเช่น 2 ท่านข้างต้นให้เกิดขึ้นในชุมชนอื่นๆ ของประเทศไทย

3.4 ตัวอย่างการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศ

ประเทศญี่ปุ่น สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นมีโครงการโครงการ One Village One Product movement (OVOP) นี้เกิดขึ้นที่เมืองโออิตะ (Oita) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะคีวชูว แนวเขตภูเขาไฟ Kirishima และ Hakusan ติดทะเลแนวยาว 746 กิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 22 ของประเทศ ประชากรรวม 1.221 ล้านคน (ปี 2544) ประกอบด้วย 11 เมือง 36 ตำบล 11 หมู่บ้าน เป็นแหล่งน้ำพุร้อน การท่องเที่ยว และเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและ

อาหารทะเล ในปี 2522 รายได้ประชากรต่อหัว 481,000 บาท เป็น 1,024,000 บาท ในปี 2543 และ 977,000 บาท ในปี 2544

Teruhiko Yoshimura (2547) กล่าวว่า โครงการ One Village One Product movement (OVOP) เกิดขึ้นจากแนวคิดของผู้ว่าการเมืองโออิตะ (Oita) Morihiko Hiramatsu ในปี 2522 ซึ่งเนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นตกต่ำหลังจากเกิดวิกฤติน้ำมันในปี 2513 รวมทั้งคนในชุมชนก็หันมา สนใจผลกระทบทางลบจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การลดลงของ ประชากรในชนบท และปัญหาเรื่องโครงสร้างอายุในสังคม ทำให้เริ่มหารูปแบบการพัฒนาที่เกิดขึ้น ภายในเมืองเอง ในช่วงเวลานั้นเศรษฐกิจของเมืองโออิตะมีปัญหาเนื่องจาก

- 1) มีการเงินเป็นอิสระจากรัฐบาลญี่ปุ่นทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจแต่ธุรกิจที่เล็กกิจการมีน้อย
- 2) โครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่สมดุล เนื่องจากมีผู้ผลิตจำนวนน้อย
- 3) รายได้เฉลี่ยของเมืองน้อยกว่าของประเทศ และมีรายได้แตกต่างกันมาก ระหว่างประชากรในเมืองมีหลายพื้นที่ที่ประชากรลดลง

ดังนั้นความท้าทายของเมืองโออิตะ คือ การทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทซึ่งเดิมนั้นปัญหานี้เป็นผลจากการมุ่งเน้นแต่ประชากรในเมือง การสร้างธุรกิจใหม่ให้กับชนบทโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น และเปลี่ยนความคิดของคนในท้องถิ่นที่จะพึ่งพาแต่รัฐและจูงใจให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

แนวคิดของ OVOP นั้น Mr. Hiramatsu ต้องพยายามที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่คนในท้องถิ่นมีความภูมิใจ และสะท้อนถึงศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น การพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนโดยไม่ต้องคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาล

ปรัชญาของโครงการ One Village One Product

หลักการพัฒนา OVOP ของผู้บริหารเมืองโออิตะ คือ แทนที่จะคำนึงเพียงผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ให้คำนึงถึงความพอใจมวลรวมประชาชาติด้วย (GNP: Gross National Product to GNS: Gross National Satisfaction) โดยมีหลัก 3 ประการ คือ

- 1) Local yet Global/Think Globally, Act Locally การนำสิ่งดีๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นสินค้าที่สามารถขายได้ทั้งในและต่างประเทศ

2) Self – Reliance and Creativity ให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน และมีความคิดสร้างสรรค์ให้มืออยู่อย่างต่อเนื่อง โดยบทบาทของฝ่ายปกครองท้องถิ่นคือช่วยเหลือในด้านเทคนิค และการตลาด

3) Fostering Human Resources Development สร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในท้องถิ่นที่มีความเป็นผู้นำ และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

แนวทางแห่งความสำเร็จ 6 ประการ คือ

- 1) การสร้างจิตสำนึก Awareness Building
- 2) การค้นหามรดกที่มีคุณค่าของท้องถิ่น Identifying of the local Treasure
- 3) ความอดุสาหะคือพื้นฐานของพลัง Perseverance is the Base of Power
- 4) การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ Making High value-added products
- 5) การสร้างความมั่นคงด้านการตลาด Securing Marketing Channels
- 6) การพัฒนาคน Human Resource Development

การเริ่มและจัดทำโครงการ

- 1) เผยแพร่แนวคิดให้เกิดขึ้นในหมู่ข้าราชการและองค์กรในท้องถิ่นให้เป็นเครือข่ายการทำงาน รับแนวคิดไปเผยแพร่ยังหมู่บ้านห่างไกล
- 2) จัดตั้งกลุ่มศึกษาและสนับสนุนให้แต่ละท้องถิ่นตั้งกลุ่มศึกษาขึ้น เพื่อประดิษฐ์คิดค้น ผลิตและคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมในแต่ละท้องถิ่นและที่สามารถผลิตขึ้นใหม่จากทรัพยากรในท้องถิ่น โดยนำจุดแข็งที่ท้องถิ่นนั้นมีมาพัฒนาเป็นสินค้าที่คนในท้องถิ่นภาคภูมิใจและเป็นที่ยอมรับของตลาด และกลุ่มทำหน้าที่ผลิตสินค้า โดยที่รักษาสภาพแวดล้อมและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

พัฒนาการของ One Village One Product Movement ในเมืองโออิตะ

- 1) นับแต่เริ่มโครงการในปี 2522 เมืองโออิตะ ได้จัดทำกิจกรรมแนะนำแนวคิดและสินค้าอย่างต่อเนื่อง เช่น OITA FAIR แนะนำสินค้าแก่ผู้บริโภคนในประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี 2523
- 2) การจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาที่จะเกี่ยวเนื่องงานและกิจการ เช่น ตั้งสถาบัน Toyo-no Kuniukuri Juku เพื่อสร้างกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในปี 2526
- 3) ตั้งสถาบัน Oita OVOP Inc. โดยการร่วมทุนของเอกชนในท้องถิ่นเอง เพื่อเป็นตัวแทนขายและรับสั่งซื้อสินค้าที่ผลิตในโครงการ ในปี 2532

- 4) มีการให้รางวัลกับโครงการที่ประสบความสำเร็จ และพึ่งพาตนเองได้
- 5) ขยายความร่วมมือระหว่างเมืองโอยตะกับนานาประเทศทำให้มีการจัดทำ Campaign และโครงการลักษณะคล้ายกันในประเทศอื่นๆ 9 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการ One Village, One Product Movement

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมโครงการนี้ด้วยการให้คำแนะนำ และการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญของโครงการ และสนับสนุนการพัฒนาเทคนิคการผลิต การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้การฝึกอบรม และการศึกษากับคนในชุมชน และสมาชิก

สหราชอาณาจักร ในสหราชอาณาจักรนั้น การดูแลสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่ดูแลด้านชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Communities and Government) ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผ่านความร่วมมือของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Communities and Local Government, 2010: online)

Oz Osborne (2006) ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนในสหราชอาณาจักรว่าทำให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากวิสัยทัศน์และความกระตือรือร้นของบุคคลซึ่งถ้าขาดเขาแล้วก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ โดยความเป็นผู้ประกอบการทางสังคมเป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน บุคคลนี้จะเป็นผู้ที่ใช้ทักษะทางด้านธุรกิจสนับสนุนการลงทุนของชุมชน ซึ่งมีตั้งแต่ผู้ที่สร้างแรงจูงใจแบบเงียบๆ ไปจนถึงผู้ที่เห็นความคิดตนเองเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จและล้มเหลวในการประกอบการก็เป็นเหมือนการประกอบธุรกิจทั่วไป คือมักจะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้ประกอบการนั้น ในปี 2001 เดวิด จ็อบ (David Job) เป็นครูนอกเวลาอาศัยอยู่ในชนบททางตะวันตกเฉียงใต้ของอังกฤษ เขาค้นพบสวนผลไม้เก่า และมีอาคารไม้ที่เคยใช้เลี้ยงไก่ อยู่ใกล้ทางเดินและทางสำหรับรถจักรยานในช่วงทางเดิน Tarka ซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อจูงใจให้เดินและขี่จักรยานจึงมีภูมิทัศน์ที่สวยงามและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้กับกลุ่มบ้าน 17 หลังที่อยู่ในพื้นที่ทำการเกษตร ปัญหาที่พบในชุมชนก็คือการลดลงของการทำเกษตรกรรมขนาดเล็ก และอุตสาหกรรมบริการในท้องถิ่นทำให้คนในชุมชนต้องเดินทางไปทำงานในเมืองที่อยู่ใกล้ในขณะที่ได้รับค่าแรงน้อย เดวิดจึงตัดสินใจซื้อสวนผลไม้เก่าขึ้นด้วยเงินของเขาเอง และจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นโดยเริ่มจากกลุ่มเพื่อน ในปี 2004 หลังจากได้รับความช่วยเหลือและเงินลงทุนจึงได้เกิดร้านค้าแพซัน และมีลูกค้ามาใช้บริการถึงวันละ 200

คน ร้านนี้มีเดวิดและสมาชิกของสหกรณ์เป็นพนักงาน และวางแผนในอนาคตว่าจะมีศูนย์สำหรับศึกษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

การศึกษาของ Roger Tym and others ได้กล่าวถึงตัวอย่างของวิสาหกิจชุมชนในอังกฤษ (Roger Tym and others, 1999 : online) ว่า มีบริษัท Liverpool Furniture Resource Centre (FRC) เป็นบริษัททำเฟอร์นิเจอร์ในเมืองลิเวอร์พูล ได้ทำการซ่อมแซมเฟอร์นิเจอร์และสร้างเฟอร์นิเจอร์ใหม่ให้กับชุมชนที่จนที่สุดในเมือง ผ่านการเชื่อมโยงกับผู้ให้บริการที่พักอาศัยเพื่อบริการสังคม โดยผู้บริการจะซื้อเฟอร์นิเจอร์เหล่านั้นจากบริษัทและให้ผู้บริการไปเก็บค่าเช่าเพิ่มขึ้นนิดหน่อยแต่นั่นก็ทำให้ผู้เช่ามีโอกาสที่จะมีเฟอร์นิเจอร์ใช้ในขณะที่พวกเขาไม่มีความสามารถในการซื้อเฟอร์นิเจอร์เหล่านั้น ผู้ให้เช่าก็มีผลประโยชน์จากการเสนอสิ่งที่ดีกว่าให้กับผู้เช่า กิจกรรมของบริษัทนั้นนอกจากจะผลิต ซ่อมแซม และกระจายสินค้าเฟอร์นิเจอร์แล้ว ยังได้ฝึกอบรมและจ้างคนงานเกือบ 50 คนที่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการจ้างงานมาเป็นเวลานาน

นอกจากนั้น Oz Osborne (2006) ได้กล่าวถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในประเทศต่างๆ ไว้ ดังนี้

ประเทศโรมาเนีย สหกรณ์ชุมชนเป็นตัวอย่างของวิสาหกิจชุมชนซึ่งสามารถตั้งขึ้นโดยกลุ่มคนที่ร่วมกันตัดสินใจ และแบ่งผลประโยชน์ที่ได้จากวิสาหกิจชุมชน มีเด็กและเด็กกำพร้าอาศัยอยู่ตามถนนในกรุงบูดาเปสและเมืองอื่นๆ ในโรมาเนีย NGOs ได้เข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาและจ้างงาน โดย JAR เป็นบริษัทที่ผลิตสบู่จากธรรมชาติซึ่งก่อตั้งโดยนักเคมีที่เคยทำงานให้กับบริษัทใหญ่มาก่อน แต่ได้มาจัดตั้งบริษัทผลิตสบู่ขึ้นโดยมีผู้ร่วมงาน 11 คน และบางคนเป็นเด็กข้างถนนและกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ ซึ่งแต่ละคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการทำธุรกิจนี้ บริษัทนี้ใช้เครื่องมือพื้นฐานสามารถผลิตสบู่ได้ 1,000 ลิตรต่อวัน และส่งขายตามที่ลูกค้าสั่งและวางขายตามร้านค้า โดยลูกค้าที่ใช้ผลิตภัณฑ์สบู่และผงซักฟอกนั้นมีทั้งโรงเรียนและโรงพยาบาล และมีการนำผลิตภัณฑ์เหล่านี้ให้กับกลุ่ม NGOs ที่ทำงานให้กับเด็กข้างถนนและเด็กที่มีปัญหาอื่นๆ

ธุรกิจที่กล่าวมานี้สามารถจัดได้ว่าเป็นวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากมีการแบ่งปันผลกำไรระหว่างผู้ร่วม รวมทั้งช่วยจัดท างานให้กับคนชายขอบในขณะเดียวกันก็มีการผลิตสินค้าจากธรรมชาติภายในท้องถิ่นด้วย

ประเทศอิตาลี มีสถาบันที่ไม่แสวงหากำไรชื่อ Associazione Europa ซึ่งสนับสนุนทางด้านวัฒนธรรม กีฬาและกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับผู้หญิง เด็ก และครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองของ Bari ในเขต Puglia ทางใต้ของอิตาลี แสดงให้เห็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มของชุมชนซึ่ง

สามารถเอาชนะความรุนแรงทางสังคม และปัญหาทางด้านเศรษฐกิจโดยการจัดตั้งธุรกิจของชุมชนขึ้น เมื่อครอบครัวที่อาศัยอยู่ในย่านที่พักอาศัยชานเมืองที่เป็นอพาร์ทเมนต์ในอาคารคอนกรีตขนาดใหญ่พบกับปัญหาที่หลายอาคารเสียหายและไม่เหมาะสมกับครอบครัว ผู้หญิงส่วนใหญ่แยกตัวจากชุมชนอยู่แต่ในที่พักโดยไม่ได้ทำงานและไม่มีรายได้เป็นของตนเอง Associazone Europa จึงได้จัดให้ผู้หญิงเหล่านี้มาสำรวจความต้องการของตนเอง และแสดงออกถึงชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งความหวังและความกลัวด้วย The Associazone ได้ทำงานร่วมกับผู้หญิงเหล่านี้เพื่อที่จะตอบสนองในประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้น มีการจัดการฝึกอบรมเพื่อให้กลับเข้าทำงาน มีศูนย์ครอบครัวเพื่อให้คำปรึกษาและอบรมช่วยเหลือให้เอาชนะปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ และสนับสนุนการรวมตัวกัน ในที่สุดก็มีหนังสือพิมพ์ของชุมชน การละเล่นและความบันเทิงในชุมชนก็เริ่มเกิดขึ้น

วิสาหกิจชุมชนช่วยให้ชนะการกีดกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยการให้ความรู้สึกของการมีคุณค่าและความเป็นเจ้าของกับคนในชุมชน รวมทั้งให้ทักษะและการจ้างงานเหมือนเป็นการสร้างความรู้สึกลึกถึงความเป็นชุมชน

ประเทศออสเตรเลีย จากรายงานของ Communities Strengthening and Volunteering Department for Victorian Communities เรื่อง Enterprising Communities (Victorian Communities, Department, 2007 : online) นั้นได้กล่าวถึงกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในรัฐวิคตอเรียว่า คนในหมู่บ้าน Broadmeadows ประสบกับภาวะการว่างงานสูงและการออกจากสังคม ในขณะที่เดียวกันสภาพสิ่งแวดล้อมก็เสื่อมลงจึงขาดแคลนคนบำรุงรักษาสวน จึงมีกลุ่มพี่น้องช่วยคนในชุมชนตั้งบริษัท The Home Ground Lawn Mowing Enterprise ซึ่งเป็นทำสวนขึ้น โดยได้อบรมและจ้างคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีประสบการณ์และทักษะในการทำงานใหม่ ๆ ทำให้คนในชุมชนมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และเตรียมตัวเองที่จะเข้าทำงานใหม่กับบริษัทอื่น ๆ ด้วย

การศึกษาวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศนั้นเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนที่นำมาเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่่นั้นเกิดขึ้นจากภายนอกชุมชน โดยองค์กรเข้าไปช่วยเหลือดังเช่นที่โรมาเนีย และอิตาลี ส่วนในสหราชอาณาจักรนั้นวิสาหกิจชุมชนเริ่มขึ้นได้โดยผู้นำชุมชน นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนในต่างประเทศนั้นยังเน้นในรูปของการทำธุรกิจและนำผลตอบแทนที่ได้กลับสู่ชุมชน ยังไม่ได้เน้นที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่จะลดการพึ่งพาจากภายนอกก่อน ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงอาจเป็นบริษัทเอกชนก็ได้แต่ขอให้ผลตอบแทนกลับคืนสู่ชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 4 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ปัจจุบันมีการแก้ไขถึงฉบับที่ 4 พ.ศ. 2546) มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด มีรายได้ มีทรัพย์สิน นอกจากนั้นจาก พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้มีการกำหนดให้ อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายในพื้นที่ของ อบต. จึงมีความเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติหน้าที่ของ อบต. ดังนี้

1) มาตรา 66 อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

2) มาตรา 67 ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของ อบต. ที่ต้องทำ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย โดยเมื่อพิจารณาจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต. ที่เป็นการประกอบการ โดยใช้ทุนภายในชุมชน ทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าการเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต. เกี่ยวข้องกับหน้าที่ที่ต้องทำของ อบต. ใน ข้อ (7) คู้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และข้อ(8) บำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

3) มาตรา 68 ว่าด้วยกิจการในเขต อบต. ที่ อบต. อาจจัดทำขึ้น ซึ่งพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในข้อ (5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ ข้อ (6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว และ ข้อ (7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร

จากอำนาจหน้าที่ของ อบต. จะเห็นได้ว่า อบต. มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนทั้งการให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร รวมทั้งการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4.1 บทบาทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

อบต. เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเนื่องจาก อบต. สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้ากับการจัดการด้านนโยบายและแผนของ อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่ได้

แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2550) ได้กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551-2553) ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยมีแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือการบริหารงาน ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

1) เตรียมการจัดทำแผนพัฒนาสามปี โดยจัดประชุมประชาคมท้องถิ่นเพื่อแจ้งแนวทางการพัฒนาตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอ รับทราบสภาพปัญหา ความต้องการของประชาชน และข้อมูลการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดประเด็นการพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้พิจารณาดำเนินการดังนี้

1.1) การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551-2553) ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาจจะได้รับทบทวนจากแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2550-2552) โดยนำโครงการที่กำหนดไว้จะดำเนินการในปี 2551 และ 2552 มาใช้หรืออาจพิจารณาทบทวน ปรับปรุง โดยการกำหนดรายละเอียด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย งบประมาณหรือ จัดลำดับความสำคัญของโครงการใหม่และเพิ่มตามโครงการสำหรับปี 2553

กรณีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดเป้าหมายระยะเวลาของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยมีระยะเวลาปีสุดท้ายของแผนฯ คือปี 2552 ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551-2553) เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551-2553) ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการต่อไปได้ โดยมี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรจัดทำ / ทบทวนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับปัจจุบัน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและห้วงระยะเวลาให้ครอบคลุมแผนพัฒนาสามปี โดยมีแนวทางการจัดทำ/ทบทวนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2) ให้จัดทำแผนพัฒนาสามปีให้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด และแผนพัฒนาระดับต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา

1.3) เสริมสร้างทุนเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ทั้ง “ทุนสังคม” “ทุนเศรษฐกิจ” และ “ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและ

เกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศได้อย่างมั่นคง

1.4) ให้นำข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาจากหน่วยงานต่างๆ มาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

1.5) การดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมใน 5 มิติ คือ มิติเมืองปลอดภัย มิติเมืองสะอาด มิติเมืองคุณภาพชีวิต มิติเมืองธรรมมาภิบาล และมิติเมืองวัฒนธรรม

1.6) ให้คำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ อย่างเหมาะสม ในกรณีที่ต้องครุปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำผังเมืองหรือผังตำบลแล้ว ให้ใช้ผังเมืองหรือผังตำบลเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีด้วย

1.7) ให้คำนึงถึงหลักการบูรณาการโครงการ ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานอื่นๆ กล่าวคือ โครงการที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและสามารถจัดกิจกรรมสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ หรือโครงการลักษณะ/ประเภทเดียวกันที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในเขตติดต่อกัน หากสามารถจัดทำโครงการพร้อมกัน ซึ่งสามารถประสานรูปแบบหรืองบประมาณ ให้มีลักษณะสอดคล้องต่อเนื่องกันแล้ว ให้ทำการประสานและบูรณาการโครงการ เพื่อลดความซ้ำซ้อน ประหยัดงบประมาณและทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น

1.8) แผนพัฒนาสามปี จะมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดของโครงการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ดังนั้นในการจัดทำโครงการให้คำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงสถานะทางการคลังของท้องถิ่น และความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้แผนพัฒนาสามปี เป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ใกล้เคียงความจริง และในการจัดทำโครงการให้มีการจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วนของโครงการ กล่าวคือ โครงการที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและมีความจำเป็นเร่งด่วนมากต้องนำไปปฏิบัติก่อน โดยอาจแยกประเภทของโครงการออกอย่างน้อยเป็น 3 ประเภท คือ

1.8.1) โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง

1.8.2) โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอุดหนุนให้หน่วยงานอื่นดำเนินการตามที่มีระเบียบ กฎหมายกำหนดไว้

1.8.3) โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น

1.9) ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี โดย

1.9.1) ให้สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนชุมชนให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ โดยการให้คำแนะนำในการจัดทำ ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ สนับสนุนข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนชุมชน สนับสนุนการจัดเวทีประชาคมและพิจารณานำโครงการ/กิจกรรมที่ต้องดำเนินการร่วมกันชุมชน หรือโครงการ/กิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของชุมชนมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสามปี

1.9.2) ให้พิจารณานำโครงการ/กิจกรรมที่เป็นปัญหาความต้องการของประชาชนจากการจัดเวทีประชาคมท้องถิ่นมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสามปี ทั้งนี้เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่บูรณาการการจัดทำแผนพัฒนา เพื่อเป็นจุดเชื่อมต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่ความเห็นพ้องต้องกันและการทำงานร่วมกันของภาคีการพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจแห่งรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และตอบสนองความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องดำเนินการ และต้องมีประชาคมเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง และมีการจัดทำบันทึกถ้อยแถลงการประชุม เพื่อเป็นการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากภาคประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภายหลัง

1.10) ให้ความสำคัญกับหลักการทำงานของคณะรัฐมนตรี โดยยึดหลัก 4 ป คือ โปร่งใส เป็นธรรม ประหยัด ประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ

2) คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี และ คณะกรรมการการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปี ทั้งนี้ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2550

3) ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปี/ประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล นายกองัดการบริหารส่วนตำบลเสนอร่างแผนพัฒนาสามปี

ปีต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อน แล้วนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จึงพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปีและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีต่อไป ดังนั้น หากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมิได้กำหนดสมัยประชุมสามัญไว้ภายในเดือนมิถุนายน 2550 ให้เสนอขอเปิดประชุมวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปีโดยให้พิจารณาดำเนินการและเสนอนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอนุมัติและประกาศใช้ให้แล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายน 2550

4) เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีแล้ว ให้นำไปปฏิบัติ รวมทั้งแจ้งสภาท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประกาศให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกันภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศใช้และปิดประกาศไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

สำหรับโครงการที่เกินศักยภาพฯ ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตประเภทของโครงการที่เกินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอ ให้ผู้บริหารท้องถิ่นในเขตอำเภอเสนอคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับอำเภอพิจารณาดำเนินการต่อไป

จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องกระทำคือ การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งมีหน้าที่ที่อาจจัดทำ คือ ต้องบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร จัดให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ รวมทั้งส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า อบต. ยังต้องจัดทำแผนพัฒนาในระยะ 3 ปีด้วย ซึ่งหาก อบต. กับชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาในระยะ 3 ปี และแผนชุมชนแล้ว ก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้ และสามารถนำแผนที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้จริง มีงบประมาณสนับสนุน และตอบสนองความต้องการและปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริงด้วย รวมทั้งเป็นการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้อีกด้วย

4.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

อบต. เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากเป็นหน่วยงานในพื้นที่และทราบความต้องการขอชุมชน ดังจะเห็นได้จากบทบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษาที่มีบทบาทมากขึ้น ดังนี้

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษา

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อมและศักยภาพ เมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาฯ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนฯ ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

- 1) การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 2 กรณี คือ
 - ดำเนินการจัดการศึกษาขึ้นเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาที่รัฐจะถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการศึกษา

2) การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพยากรอื่น ๆ รวมทั้งการเสนอแนะ แนะนำ และร่วมพัฒนาการศึกษา (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2545)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในท้องถิ่นทำให้เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทราบถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี อบต.จึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัยเพื่อตอบสนองความต้องการ และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (อินทรีย์ บัวสมบุญ และสาธิต ผลเจริญ, 2543)

วิรัตน์ วงศ์รอด (2544) ได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาของอบต. ไว้ดังนี้

1) กิจกรรมที่ อบต.สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ในกิจกรรมการศึกษาให้ความรู้ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและอาชีพ เช่น กิจกรรมสนทนาพูดคุยระหว่างผู้นำกับประชาชน การจัดเวทีประชาคม เวทีชาวบ้าน การอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชน และอบรมอาชีพให้กับกลุ่มต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมการศึกษาประเภทให้ความรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร เช่น การจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการต่างๆ จัดบริหารสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

2) กิจกรรมที่ อบต.สามารถดำเนินการร่วมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ ในกิจกรรมการศึกษาประเภทความรู้พื้นฐาน ได้แก่ กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัยก่อนเกณฑ์ ส่วนกิจกรรมให้ความรู้ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและอาชีพ เช่น กิจกรรมศูนย์ประสานงานยาเสพติด ศูนย์ฝึกอาชีพประจำตำบล เป็นต้น

3) กิจกรรมที่หน่วยงานในพื้นที่ต้องดำเนินงานต่อไปเนื่องจาก อบต.ยังไม่มี ความพร้อม โดยเฉพาะกิจกรรมการศึกษาประเภทความรู้พื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาต่อเนื่องระดับ ประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา การศึกษาเบ็ดเสร็จเฉพาะกลุ่มต่างๆ

ทั้งนี้ อบต.ควรกำหนดสัดส่วนงบประมาณให้ครอบคลุมทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้าน การส่งเสริมการศึกษา มีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลประจำปีให้มีความสอดคล้องกับแนวทาง ปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้สามารถนำแผนนั้นไป ปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มความสามารถในการประสานความร่วมมือในการดำเนิน กิจกรรมกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในลักษณะพหุภาคีทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ และเน้นการ ประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมต่างๆที่ได้ดำเนินการสำเร็จ

จากสัดส่วนรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ จำแนกตาม กิจกรรม ร้อยละ 70.8 ใช้เพื่อก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ร้อยละ 15.5 ใช้เพื่อการศึกษา ร้อยละ 5.6 ใช้เพื่อพัฒนาอาชีพ ร้อยละ 4.3 ใช้เพื่องานสังคม ร้อยละ 3.7 ใช้เพื่องานด้านสุขภาพ และเมื่อลง ไปในรายละเอียดรายจ่ายด้านการศึกษาปรากฏว่าร้อยละ 47.6 ใช้เพื่อซื้ออาหารเสริมหรือนม รองลงมาร้อยละ 31.4 ใช้เพื่ออาหารกลางวัน ร้อยละ 15.7 หมดไปกับค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ ร้อย ละ 4.0 เป็นค่าวัสดุการศึกษา และร้อยละ 1.3 เป็นค่าวัสดุกีฬา (มติชนสุดสัปดาห์, 2550) จะเห็น ได้ว่างบประมาณส่วนใหญ่ของ อบต.ยังถูกใช้ไปในเรื่องของการพัฒนาและซ่อมแซมโครงสร้าง พื้นฐาน และเมื่อลงไปงบประมาณทางด้านการศึกษาแล้วยังไม่ได้ใช้ไปในการจัดการศึกษาที่ทำให้ เกิดการกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชนเท่าที่ควร

การศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนนั้น อบต.ส่วนมากจะเข้าไปมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาในโรงเรียนมากกว่าดำเนินการจัดการศึกษาเอง เช่น การสนับสนุนด้าน งบประมาณ การร่วมกำหนดหลักสูตร การตรวจสอบการทำงาน และการเป็นวิทยากรท้องถิ่นใน ด้านชุมชนศึกษา เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามจาก อบต.ทั่วประเทศในปี พ.ศ.2549 มี อบต.ที่มี โรงเรียนในสังกัดเมื่อปี พ.ศ.2549 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อบต.บวักค่าง จังหวัดเชียงใหม่ อบต.เขา สามยอด จังหวัดลพบุรี และ อบต.บ้านกลาง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับ อนุบาล และมี อบต.ที่ได้รับการอนุมัติให้มีการถ่ายโอนโรงเรียนในระดับประถมศึกษาเพิ่มเติมจาก กระทรวงศึกษาธิการอีก 9 แห่ง คือ อบต.ม่วงหวาน และ อบต.ภูห่าน จังหวัดขอนแก่น อบต.บาง นมโค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อบต.โนนค้อ จังหวัดศรีสะเกษ อบต.ยางซ้าย จังหวัดสุโขทัย อบต.บ้านค้อ จังหวัดอุดรธานี อบต.อ่าวนาง จังหวัดกระบี่ อบต.โคชะงาย จังหวัดพัทลุง และ อบต.วังน้ำขาว จังหวัดสุโขทัย (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2549) จะเห็นได้ว่า อบต.ยัง มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนเองน้อยซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์บทบาทของ

องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประภาพรพรรณ ไชยวงษ์ (2544) ที่พบว่า สภาพที่ปฏิบัติจริง อบต.ส่วนใหญ่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมากกว่าการศึกษาในระบบ และการศึกษาในระบบส่วนใหญ่จัดระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการจัดและการร่วมจัดการศึกษาของ อบต. คือ ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาของสมาชิก อบต.

ส่วนการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยนั้น อบต.ก็มีการจัดการศึกษาเอง เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน และในปัจจุบัน อบต.รับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาจากส่วนราชการอื่นๆ อีกด้วย เช่น กรมพัฒนาชุมชน กรมการศาสนา เป็นต้น และยังมี การจัดห้องสมุดประชาชนตำบล ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน งานฝึกอบรบอาชีพระยะสั้น รวมทั้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีนโยบายส่งเสริมให้ อบต.มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อจัดการเรียนการสอน ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านทักษะอาชีพ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย และการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยดำเนินการร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นที่พลาดโอกาสและพ้นเกณฑ์การศึกษาในระบบ หรือไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบให้ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องตามความต้องการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมในสังคมอย่างพึ่งตนเองได้ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ อบต.เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมากขึ้น นอกจากนั้น จากการศึกษาของอัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล (2540) ซึ่งให้เห็นว่า อบต.เป็นองค์กรในท้องถิ่นที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน สามารถเข้าถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ อบต.จึงเป็นผู้ที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้จัดกิจกรรมการศึกษาในเรื่องต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และได้จำแนกบทบาทของ อบต.ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ไว้ดังนี้

1) อบต.สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนในอำเภอ ในการวางแผนการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องต่างๆ เช่น การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษา

2) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ อบต. ซึ่งสามารถส่งเสริมการจัดกิจกรรมการศึกษาด้วยการช่วยประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดขึ้นในพื้นที่

3) ประสานงานการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในฐานะที่ อบต.เป็นองค์กรหนึ่งที่มีความเข้มแข็งมีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดี

4) การให้คำปรึกษาแนะนำกับผู้จัดกิจกรรมการศึกษาเพราะ อบต.เป็นองค์กรในท้องถิ่นที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชน สามารถเข้าถึงปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่

5) รวบรวมสภาพปัญหาอุปสรรคการจัดกิจกรรมการศึกษา ถ้าหาก อบต.มีการรวบรวมปัญหา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ และส่งต่อไปให้ผู้จัดกิจกรรมทางการศึกษาก็จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนต่อไป

นอกจากนั้นจากการที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ดำเนินโครงการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษา เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นในการจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมุ่งหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษาเป็นผู้นำหรือต้นแบบที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผลไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) พบว่าองค์กรการบริหารตำบลดีเด่นด้านการศึกษานั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 แห่ง คือ

1) อบต.ท่าก้อ ตั้งอยู่ที่อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็น อบต.ขนาดเล็ก มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา คือ มุ่งให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอ ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องเท่ากันทั่วถึง มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีมุมมองว่า การศึกษาเป็นฐานของชีวิต การจะพัฒนาการศึกษาต้องเข้าใจ การศึกษามีมุมมองที่เป็นจริง มองกว้าง มองไกล มองลึกและมองอย่างเชื่อมโยง โดย อบต.ท่าก้อมีการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วย การจัดการศึกษาที่สำคัญ เช่น การจัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตตำบล การจัดตั้งโรงเรียนเกษตรชาวบ้าน รวมทั้งการจัดอบรมให้ความรู้สู่ชุมชนพร้อมเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ รวมทั้งมีการจัดตั้งส่วนงานการศึกษาขึ้นเพื่อรองรับงานด้านการศึกษาด้วย ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น อบต.ได้สนับสนุนด้านงบประมาณให้กับโรงเรียน 8 แห่ง และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอีก 7 ศูนย์สำหรับจุดเด่นของ อบต.ท่าก้อด้านการจัดการศึกษา คือ

1.1) อบต.มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา ซึ่งมุ่งจัดการศึกษาอย่างถูกต้อง เท่าทัน และทั่วถึง โดยเน้นจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และจัดการศึกษา อยู่ในรูปแบบที่หลากหลาย ทำให้สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ช่วย แก้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรม รวมทั้งมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.2) อบต.มีความสามารถในการระดมทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ ประโยชน์ในการจัดการศึกษา โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรทั้งในและต่างประเทศมาให้ความรู้ เกี่ยวกับเกษตรธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้ถึงเทคโนโลยีและวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืนและ การพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังระดมทรัพยากร บุคคลซึ่งเป็นผู้มีปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการอบรมวิชาชีพอุดมศึกษา ตลอดจนระดมทรัพยากรจาก ภาคเอกชนเพื่อซื้อจักรยานให้นักเรียนและจัดทำห้องสมุดเคลื่อนที่รถ Mobile ระบบดาวเทียม

1.3) อบต.ได้มีความคิดริเริ่มในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่ง ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ของคนในชุมชน และการผลิตสินค้าเกษตรธรรมชาติควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมี โรงเรียนเกษตรชาวบ้านที่เปิดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและผู้สนใจภายนอก เช่น การเลี้ยงหมูใน หลุม และการทำปุ๋ยหมักจากขี้หมู ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตทำให้ประชาชนมีรายได้ เพิ่มขึ้น และมีโครงการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชนโดยสนับสนุนการจัดแหล่งเรียนรู้ขึ้นภายใน โรงเรียนบ้านผักแหละ จำนวน 9 ศูนย์ เช่น แหล่งเรียนรู้หมักจุลินทรีย์ แหล่งเรียนรู้ทำเชื้อราขาว แหล่งเรียนรู้ฮอโมนพืช แหล่งเรียนรู้เลี้ยงไก่ และแหล่งเรียนรู้เลี้ยงปลา เป็นต้น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และนำไปขยายผลในการประกอบอาชีพของครอบครัว นอกจากนี้ยังมีโครงการสร้างป่าสร้างชีวิต ใหม่ที่พาชาวบ้านเรียนรู้และลงมือปลูกกาแฟและสมุนไพร โดยมีเงื่อนไขห้ามตัดไม้ ห้ามยึด ครอบพื้นที่ของตนเอง ต้องใช้ปุ๋ยหมักห้ามใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง โดยมี อบต.เป็นผู้รับซื้อ ผลผลิต ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ ทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกทำลาย

1.4) อบต.ให้ความสำคัญและส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยเปิดสอน อินเทอร์เน็ตให้ประชาชนและนักเรียนได้เรียนรู้ที่ศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตตำบล

1.5) อบต.ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยการจัดศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กซึ่งมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการในด้านต่างๆ และให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งมีการพัฒนาครูและผู้ดูแลเด็ก และมีการจัดสรร งบประมาณค่าจ้างครูเพิ่มจากงบประมาณที่ได้รับการถ่ายโอน

2) อบต.เวียง ตั้งอยู่ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็น อบต.ขนาดเล็ก มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา คือ มุ่งให้คนในท้องถิ่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และมาตรฐานผู้การเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดย อบต.เวียงมีการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาที่สำคัญ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดวิทยุชุมชน การจัดห้องสมุดประชาชนตำบล จัดอบรมให้ความรู้คอมพิวเตอร์ให้กับผู้นำชุมชน สมาชิก อบต. และเยาวชน และจัดอบรมนวดแผนโบราณให้แก่แม่บ้านและกลุ่มสตรี เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ นอกจากนั้นได้มีการจัดตั้งส่วนงานการศึกษาและวัฒนธรรมขึ้นเพื่อรองรับงานด้านการศึกษา และมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น อบต.ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาทั้งโรงเรียน 7 แห่ง และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 3 แห่ง สำหรับจุดเด่นของ อบต.เวียงด้านการจัดการศึกษาคือ

2.1) อบต.มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ชัดเจน ที่มุ่งให้คนในท้องถิ่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการจัดวิทยุชุมชน เพื่อให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนทุกวัน ซึ่งมีการระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนมาร่วมกันจัดรายการ เช่น ครู นักเรียน บุคลากรของ อบต. ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2.2) อบต.มีความคิดริเริ่มในการเชื่อมโยงการศึกษาับการอนุรักษ์ วรรณกรรมอักษรล้านนาเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่า อนุรักษ์ และสืบสานภาษาล้านนาโดยใช้ทุนทางสังคม ได้แก่ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดทำหลักสูตร และสอนในโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนงบประมาณ และประสานความร่วมมือกับโรงเรียนอัสสัมชัญในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้กับเด็กและเยาวชนในตำบลในช่วงปิดภาคเรียน และวันหยุดเสาร์อาทิตย์

2.3) อบต.ได้ให้ทุนกับนักเรียน เรียนต่อที่วิทยาลัยพยาบาล เพื่อให้กลับมาทำงานในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาชุมชนขาดแคลนพยาบาล โดย อบต.มีข้อตกลงว่าจะรับเข้าทำงานที่อบต.เมื่อสำเร็จการศึกษา

2.4) อบต.มีการระดับทรัพยากรและการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ และเอกชนในการพัฒนาการศึกษา เช่น การขอสนับสนุนวิทยากรจากโรงพยาบาลฝาง และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดในการฝึกอบรมอาชีพ ขอใช้อาคารสถานที่และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์

จากวิทยาลัยการอาชีพในการสอนคอมพิวเตอร์ และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนภาษาล้านนา เป็นต้น

3) อบต.ท่าข้าม ตั้งอยู่ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็น อบต.ขนาดเล็ก มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา คือ เสริมสร้างเครื่องมือทางปัญญา เพื่อแสวงหาข้อมูลและความรู้สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่ง อบต.ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและมีบทบาทในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยมีการจัดการศึกษาที่สำคัญ คือ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง การจัดอบรม ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาบุคลากรของ อบต. ผู้นำชุมชน ผู้บริหารและครูให้มีความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน และการฝึกอบรมอาชีพต่างๆ นอกจากนั้นยังมีการจัดทำวารสารเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิต ส่วนของการส่งเสริมการจัดการศึกษานั้น อบต.ได้สนับสนุนงบประมาณในโครงการต่างๆ เช่น โครงการธนาคารขยะในโรงเรียน โครงการเยาวชนรักการอ่าน โครงการเปิดโลกกว้างสู่การเรียนรู้ โครงการฝึกมโนราห์กับเด็กและเยาวชน และโครงการแข่งขันกีฬา เป็นต้น โดยจุดเด่นของ อบต.ท่าข้ามด้านการจัดการศึกษา คือ

3.1) อบต.มีความโดดเด่นในการมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่ชัดเจน โดยมุ่งจัดการศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือทางปัญญาอันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งได้มีการทำงานที่เป็นรูปธรรม โดยมีการเชื่อมโยงการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการศึกษาจากสภาพจริงและทดลองปฏิบัติจริง

3.2) อบต.จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน และสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีการเชื่อมโยงการศึกษากับการแก้ปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาอาชีพและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่ง อบต.มีความคิดริเริ่มในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาอาชีพ โดยส่งเสริมให้ประชาชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวางแผนในการแก้ปัญหาร่วมกัน และร่วมกันดำเนินการซึ่งนำไปสู่การพึ่งตนเองโดยใช้ประชาคมหมู่บ้าน อันมีผลทำให้มีการสร้างโรงปุ๋ยชีวภาพซึ่งช่วยทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และแก้ปัญหานี้สืบเนื่องมาจากการใช้ปุ๋ยเคมี อีกทั้งช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่ประชาชนไปพร้อมๆ กัน โรงปุ๋ยชีวภาพนี้ นอกจากเป็นแหล่งผลิตปุ๋ยแล้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนภายในตำบลและภายนอกที่มาศึกษาดูงานโดยจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ รวมทั้งมีแปลงสาธิตทดลองปลูกยางพาราโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพด้วย

3.3) การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนทุกกลุ่มในชุมชน ให้มีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งต่างๆ มุ่งเสริมสร้างเครื่องมือทางปัญญาเพื่อแสวงหาความรู้อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน โดยการจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนมากในการฝึกอบรม ศึกษา ศึกษาดูงานด้านต่างๆ และผลที่เกิดจากการศึกษาดูงานได้นำไปสู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและเกิดผลสำเร็จ เช่น โรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โครงการธนาคารขยะในโรงเรียน การแปลงนาข้าวที่รกร้างให้เป็นนาหญ้าเพื่อเลี้ยงวัว เป็นต้น

3.4) การระดมทรัพยากรมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา โดย อบต.ได้เสาะแสวงหาระดมผู้รู้ทั้งจากภายในและภายนอก และใช้ทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา เช่น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนรำโนราห์ให้กับเด็กและเยาวชน วิทยากรจากสถานี่พัฒนาที่ดินและบริษัทเอกชนอบรมเกษตรกรธรรมชาติ อาจารย์มหาวิทยาลัยช่วยพัฒนาครูและผู้ดูแลเด็ก และให้ความรู้แก่เกษตรกร เป็นต้น

3.5) อบต.จัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการต่างๆ ตามวัย และการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและความสนใจของเด็ก โดยมีการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลและจัดทำแฟ้มผลงานของเด็ก การเยี่ยมบ้านเด็ก การประเมินผลการพัฒนาของเด็กโดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเขากลอย ของ อบต.ได้รับรางวัลชนะเลิศศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ และรางวัลชนะเลิศศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนำอยู่

จะเห็นได้ว่า อบต.ที่ดีเด่นด้านการจัดการศึกษานั้นจะเน้นไปที่การจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย โดย อบต.จะจัดการศึกษาขึ้นเองตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเน้นไปที่การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดทำโครงการต่างๆ ของโรงเรียนโดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือเป็นการโครงการที่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

จากแนวคิดของวิสาหกิจชุมชนนั้น วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกิจการของคนในชุมชน โดยผ่านการทำแผนชุมชน ซึ่งคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และใช้ทุนที่มีอยู่ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนนั้นพึ่งตนเองได้ บทบาทของ อบต.ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันนี้มีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน ดังนี้

1) ร่วมกับชุมชนจัดทำแผนชุมชน และแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในลักษณะนี้ คือ อบต.เข้าไปร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน โดยการจัดเวทีในการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงความ

ต้องการ และปัญหาของชุมชน รวมทั้งเพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมกันคิดและสำรวจทุนของชุมชนว่า ในชุมชนนั้นมีทรัพยากรอะไรบ้าง

นายสนิท สายรอกำ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน (องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน, 2551 : online) ได้กล่าวถึงบทบาทของ อบต.น้ำเกี๋ยนในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ไว้ว่า สมาชิก อบต.ที่เข้ามาทำงานร่วมกัน ได้มีการคุยกันถึงจุดประสงค์ของการมาอยู่ในตำแหน่งนี้ ว่าเข้ามาแล้วจะให้อะไรกับชุมชนบ้าง ไม่ใช่จะได้อะไรบ้าง ตรงนี้ถือว่าสำคัญที่สุด ต้องสร้างจิตสำนึกตรงนี้ให้เกิดก่อน จากนั้นก็มาคิดรวมกันว่าจะเริ่มพัฒนาตรงไหน อบต.ต้องไปถามชาวบ้าน ก็เกิดการจัดเวทีทำแผนขึ้นให้โอกาสชาวบ้านทุกกลุ่ม เข้ามาช่วยจัดทำแผน เสนอความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญ ทำเป็นแผนพัฒนาตำบล 5 ปี จากนั้นทุกปีในเดือนกรกฎาคม ก็มีเวทีทบทวนแผน เสนอความต้องการใหม่ ข้อเสนอที่เราได้ก็คือ ชาวบ้านต้องการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ ปากท้อง อาชีพ มากกว่าการพัฒนาถนนหนทาง สิ่งก่อสร้าง ดังนั้น ในช่วง 2 ปีแรกของ อบต.น้ำเกี๋ยน งบประมาณสร้าง สิ่งก่อสร้างต่างๆ มีน้อยมาก เรายังมองว่ายังไม่จำเป็น เพราะพี่น้องชาวบ้านยังไม่มีจะกิน ต้องใช้งบประมาณตรงนี้ไปพัฒนาคนก่อน อบต.เป็นของชุมชน สมาชิกทุกคนเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน ดังนั้นการทำงานจึง ไม่ยึดหลักว่า อบต.ต้องเป็นพระเอก คิดเอง วางแผนเอง ตัดสินใจเอง แต่จะยึดแนวทางให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ถ้าชาวบ้านได้มีส่วนร่วมคิดตั้งแต่ต้น ชาวบ้านจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงบประมาณทุกบาทจะได้รับดูแล บริหารจัดการและตรวจสอบอย่างดีที่สุด ขณะเดียวกัน สมาชิก อบต.ทุกคนก็จะทำงานแบบเสมอภาค ทำงานร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างเคียงป่าเคียงไหล ขณะเดียวกันเมื่อชุมชนขับเคลื่อนการทำงานแล้ว อบต. จะต้องมีหน้าที่หนุนเสริม ให้การสนับสนุน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำชุมชน อบต.น้ำเกี๋ยนได้จัดหาสวัสดิการด้านความคุ้มครอง ประกันชีวิตและอุบัติเหตุ ให้แก่ผู้นำทุกคน หากเกิดเหตุที่ทำให้สูญเสียชีวิตหรือพิการ ครอบครัวยของผู้นำเหล่านี้ก็จะได้รับเงินกองทุนก้อนหนึ่งเพื่อเป็นกองทุนในการดำรงชีพต่อไป เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่คนที่ทำงานเสียสละเพื่อชุมชนมาตลอด แต่ไม่มีสวัสดิการอะไร

เช่นเดียวกับ อบต.เขาคครามที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชนเพื่อใช้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนนั้น มีแกนนำสำคัญหลายคนที่เป็นต้นคิดการจัดทำแผนชุมชน เป็นสมาชิก อบต.ทั้งในส่วนสภา และส่วนบริหาร ทำให้สามารถนำพา อบต.มาเชื่อมโยงกับแผนชุมชนของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ ทิศทางในอนาคตของชุมชนตำบลเขาคคราม ชุมชนเขาคครามยังคงดำเนินการ กิจกรรม ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนต่อไปโดยการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่มีในแผนไปตามความพร้อม (องค์การบริหารส่วนตำบลเขาคคราม, 2550 : online)

2) อบต.เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน

อบต.นั้นสามารถมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนได้ ตัวอย่างหนึ่งของ อบต.ที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือ อบต.ต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งนายก อบต.ต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีความสนใจที่จะสืบค้นรากเหง้าประวัติศาสตร์ของชุมชนต้นธง จึงได้นำเอาโครงการอบรมวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาทดลองจัดที่ อบต.ต้นธง โดยดึงส่วนต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมของตำบลต้นธงเข้าร่วม เช่น สถาบันหริภุญชัย สถาบันวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน เป็นต้น ซึ่งมีชาวบ้านทั้งเด็ก เยาวชน และคนเฒ่าคนแก่มาร่วมเวทีในครั้งนี้ด้วย การจุดประกายให้ชาวบ้านอยากค้นหาตัวตนประวัติศาสตร์ที่มาจากชุมชน เป็นแรงผลักดันที่นำไปสู่การวิจัยโครงการ “พหุภาคีกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการศึกษาศิลปวัฒนธรรม: กรณีลุ่มน้ำกวตอนปลายเขตตำบลต้นธง และตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ซึ่งนับเป็นการทำวิจัยก้าวแรกของการทำวิจัยของคนในตำบลต้นธง และเป็นงานที่ทำร่วมกันหลายภาคส่วน ซึ่งการศึกษาเน้นที่การลงสำรวจพื้นที่ว่ามีแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์อยู่ที่ไหนบ้าง และมีความสำคัญอย่างไร ถ้าไม่รู้ก็ไปถามจากคนเฒ่าคนแก่ นักเรียนก็จดบันทึกตามไปด้วย และใช้วิธีการบอกกันปากต่อปาก ทำให้คนที่อยากรู้อยากมาร่วมศึกษาประวัติศาสตร์รากเหง้าของตนก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผลการศึกษาวิจัยครั้งนั้นนอกจากทำให้ท้องถิ่นได้รู้จักตัวเองมากขึ้น ยังทำให้ความสัมพันธ์ของอบต.และชุมชนดีขึ้นด้วย ภาพลักษณ์ของ อบต.เริ่มดีขึ้นในสายตาของชาวบ้าน จึงนำไปสู่งานวิจัยชิ้นที่สองคือ “โครงการผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมืองสู่กระบวนการเรียนรู้” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค โดยที่เป้าหมายสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ยังคงให้น้ำหนักในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ประเด็นเรื่องของผักพื้นบ้านเป็นตัวเชื่อมร้อยคนในชุมชน กระบวนการวิจัยจะใช้เวทีเสวนาในลักษณะหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่างๆ เป็นเครื่องมือที่จะดึงให้คนได้มาเรียนรู้ร่วมกัน เรียกว่าเป็นการเปิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเป็นเรื่องราวของผักพื้นบ้าน ความรู้เรื่องผักพื้นบ้านได้พัฒนาไปสู่การเรียนรู้เรื่องของอาหารพื้นเมือง ซึ่งสูตรอาหารพื้นเมืองแต่ละหมู่บ้านจะถูกนำมาพูดคุยกันทำให้อาหารพื้นบ้านที่หารับประทานได้ยากได้รับความสนใจมากขึ้น เด็กๆ ที่ไปเก็บข้อมูลก็ได้รับประทานผักพื้นบ้านและอาหารพื้นเมืองที่ไม่เคยรู้จักด้วย และยังได้ฝึกการจดบันทึกอย่างเป็นระบบด้วย และนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่เข้าสู่โรงเรียนบ้านต้นธงอีกด้วย ภายในชั้นเรียนมีการบูรณาการเรื่องผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมืองในวิชาต่างๆ เช่น วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาสุขศึกษา ภาษาไทย เกษตร เป็นต้น และจากการทำวิจัยครั้งนี้ทำให้มีคนภายนอกพื้นที่เข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงานใน

ชุมชน ทั้งนี้ นาย ก อบต.ต้นธงเห็นว่า บทบาทของ อบต.ต้นธงเหมือนกับเป็นผู้อำนวยความสะดวก อบต.เป็นผู้จุดประกายแต่ทั้งหมดชาวบ้านเป็นผู้ทำ เป็นผู้ได้ประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่องของความรู้ที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549)

จากการเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.ต้นธง จัดได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะร่วมกันเรียนรู้ของชุมชน เมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันก็จะสามารถทำให้เกิดการรวมตัวกันในการพัฒนาชุมชน และกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ในการวางแผนพัฒนาชุมชน จัดทำวิสาหกิจชุมชนขึ้นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3) ส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน

หาก อบต.เห็นความสำคัญของการส่งเสริมอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน อบต.จะเข้าไปมีบทบาทอย่างมาก โดยเห็นได้จากผลการศึกษาวิถีใหม่ด้านการส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน ของสถาบันวิถีใหม่ท้องถิ่น (สถาบันวิถีใหม่ท้องถิ่น, 2550 : ออนไลน์) ใน อบต.2 แห่ง คือ

3.1) การส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรีบ้านโคกโคไครของ อบต.มะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา เกิดขึ้นเนื่องจาก อบต.มะรุ่ยมีพื้นที่ติดทะเล ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการประมง และมีสินค้าทางทะเลเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านบางส่วนจึงยึดอาชีพแปรรูปกุ้งย่างเพื่อจำหน่ายภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จด้านการตลาดเท่าที่ควร เมื่อสตรีในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านจำนวน 25 คนว่างงานจึงมีแนวคิดที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตกุ้งย่างแปรรูป แต่กลุ่มสตรียังขาดความรู้ทางด้านการตลาด การบริหารจัดการภายในกลุ่ม และการพัฒนาสินค้า จึงไม่สามารถสร้างรายได้ดีเท่าที่ควร กลุ่มสตรีจึงขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆ จาก อบต.เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น อบต.จึงได้จัดทำ “โครงการส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรีบ้านโคกโคไคร” ขึ้นโดยจัดฝึกอบรมให้กับคณะกรรมการกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มในเรื่องต่างๆ ได้แก่ อบรมเรื่องบรรพบุรุษชาติ โดยกระทรวงพาณิชย์ อบรมเรื่องความสะอาดและมาตรฐานสินค้าโดยกระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงสาธารณสุข อบรมเรื่องการตลาดและพัฒนาสินค้า OTOP โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทับปุด และอบรมเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเก็บรักษาสินค้าโดยสำนักงานเกษตรอำเภอทับปุด นอกจากนี้ อบต.ยังช่วยเหลือในด้านการบริหารงานของกลุ่มด้านการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และดูแลเรื่องการตลาด รวมทั้งสนับสนุนเงินงบประมาณในการจัดสร้างโรงเรือนชั่วคราว จากการสนับสนุนของ อบต.มะรุ่ยนี้ส่งผลให้สตรีแม่บ้านในชุมชนมีงานทำและมีรายได้เสริมจากการผลิตกุ้งย่าง เดือนละประมาณ 4,000 บาทต่อคน มีการพัฒนาการทำงานในรูปแบบของกลุ่มอย่างต่อเนื่องทั้งด้าน

คุณภาพของผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ รสชาติของสินค้า และความหลากหลายของสินค้า นอกจากนั้นกลุ่มยังมีความเข้มแข็งขึ้นเนื่องจากมีระบบความรู้ในด้านระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจาก 25 คนเป็น 39 คน

3.2) การทำปุ๋ยอินทรีย์จากมูลไก่ อบต.พระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น เกิดขึ้นเนื่องจากในเขต อบต.พระยืนมีฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่และไก่เนื้อเป็นจำนวนมาก มีฟาร์มขนาด 5,000 ตัว จำนวน 50 ฟาร์ม และฟาร์มขนาด 10,000 ตัว จำนวน 3 ฟาร์ม การเลี้ยงไก่ทำให้มีมูลไก่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมูลไก่เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ เช่น น้ำเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็น และแมลงวันจำนวนมาก สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ชาวบ้านที่ได้รับ ความเดือดร้อนจึงร้องเรียนต่อ อบต.ทำให้ อบต.ออกข้อบังคับตำบลในปี 2543 ให้ผู้ประกอบการกิจการฟาร์มปรับปรุงโรงเลี้ยงไก่ให้เป็นระบบปิด และใช้ยากำจัดหนอนแมลงวัน อย่างไรก็ตาม การออกมาตรการดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ อบต.และชาวบ้านจึงได้จัดประชุมประชาคม ตำบลขึ้นเพื่อหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นและปัญหามลภาวะจากมูลไก่แบบยั่งยืน อบต.พระยืนจึงได้จัดทำ “โครงการทำปุ๋ยอินทรีย์จากมูลไก่” ขึ้นโดยนำมูลไก่มาผลิตปุ๋ยอัดเม็ดเพื่อจำหน่ายให้แก่เกษตรกรในราคาถูกและลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วย การก่อตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์พระยืนนี้มีสมาชิกจำนวน 32 คน โดยมีการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินงาน 15 คน ซึ่งจะมีสมาชิก อบต.ร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย นอกจากนั้น อบต.ยังได้จัดฝึกอบรมให้แก่คณะกรรมการกลุ่มในเรื่องกรรมวิธีในการผลิตปุ๋ย เช่น การเลือกวัตถุดิบ สูตรการผลิต วิธีการผลิต โดยวิทยากรจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรตำบล ตำบลพระยืน กรมวิชาการเกษตร และจัดการศึกษาดูงานให้กับคณะกรรมการเรื่องเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ณ อบต.เขื่อนอุบลรัตน์ รวมทั้งประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาช่วยเหลือกลุ่ม เช่น ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรตำบล ตำบลพระยืน กรมวิชาการเกษตร เพื่อให้ความช่วยเหลือเรื่องการให้ความรู้และการสนับสนุนด้านอาคารโรงเรือนเพื่อใช้ในการผลิต จากการดำเนินงานดังกล่าวของ อบต.ทำให้มลภาวะต่างๆ ลดลง ความขัดแย้งลดลง เกษตรในพื้นที่ได้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพดี ราคาถูก ทำให้ลดต้นทุนการผลิตลงโดยตลาดส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นตลาดในพื้นที่ และอีก ร้อยละ 20 เป็นตลาดนอกเขตพื้นที่ ทำให้สมาชิกที่ดำเนินการผลิตมีรายได้เสริมเดือนละประมาณ 3,000 บาทต่อคน และสมาชิกที่เหลือได้เงินปันผลจากกำไรสิ้นปี

4.3 ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.

จากการศึกษาของประภาพรรณ ไชยวงษ์ (2544) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต.ตามความเห็นของ อบต.และผู้เกี่ยวข้องนั้น พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

ได้แก่ การมีคณะกรรมการการศึกษาของ อบต. การจัดให้มีส่วนงานด้านการศึกษาอยู่ในโครงสร้างองค์การของ อบต. เจตคติของสมาชิก อบต. ที่มีต่อการศึกษา ส่วนรายได้ของ อบต. เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมแต่ไม่ได้เป็นปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษา ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา ได้แก่ การที่สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ อบต. มีส่วนร่วมหรือจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ อบต. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลที่กำหนดให้มีการจัดสรรรายได้ให้ อบต. ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น นโยบายของรัฐบาลกำหนดให้ อบต. มีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการศึกษาและมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ อบต. จัดการศึกษา ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต. ได้แก่ ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถของสมาชิกสภา อบต. และบุคลากรทางด้านการศึกษาของ อบต. จำนวนบุคลากรทางด้านการศึกษาของ อบต. อาคารสถานที่และอุปกรณ์ และสภาพเศรษฐกิจชุมชน ความสัมพันธ์ของครู กับ อบต. และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก็เป็นปัจจัยอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต.

การศึกษาของสาธิต ผลเจริญ (2545) เกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ อบต. ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการศึกษา การที่สมาชิก อบต. พัฒนาคณะกรรมการศึกษาเพิ่มเติม คณะกรรมการบริหาร อบต. ที่มีวิสัยทัศน์และเห็นความสำคัญของการศึกษา ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง อบต. โรงเรียน และชุมชน นโยบายรัฐและกฎหมายที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษา ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ความจำเป็นของ อบต. ในการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา โครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก การขาดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและพื้นฐานความรู้ของบุคลากร ความขัดแย้งในองค์กร การที่สมาชิก อบต. ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และความล่าช้าในการประกาศหลักเกณฑ์การประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกระทรวงศึกษาธิการ

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขการจัดการศึกษาของ อบต. นั้นสามารถแบ่งได้ 2 ส่วน คือ ปัจจัยเงื่อนไขภายใน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ทางด้านการศึกษาของผู้บริหาร อบต. การจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา ประสิทธิภาพความรู้ของบุคลากรทางด้านการศึกษาของ อบต. ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต. และชุมชน ส่วนปัจจัยเงื่อนไขภายนอก ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของ อบต.

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศไทย

สุรวี วงศ์ไผ่ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินผลงานด้านวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดง ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาการดำเนินงาน ประเมินผลการดำเนินงานด้านวิสาหกิจชุมชนในด้านบริบทและสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลการดำเนินงาน ผลกระทบ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและรายได้ของสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดง จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดงเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือการทำนา และมีรายได้จากการทอผ้าไว้ใช้ภายในครอบครัว การพัฒนาของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดงนั้นได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการถ่ายทอดความรู้จากญาติพี่น้อง และจากการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ทั้งด้านเงินกู้ยืมและเงินทุนหมุนเวียน ด้านการฝึกอบรมให้ความรู้และศึกษาดูงาน การสนับสนุนประชาสัมพันธ์โดยสามารถแบ่งช่วงระยะเวลาของการพัฒนาเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะเริ่มแรก (ก่อนพ.ศ.2524) เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเพื่อใช้เอง เมื่อมีผู้สนใจจึงผลิตเพื่อจำหน่าย

ระยะที่ 2 (พ.ศ.2524-2526) เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองผสมผสานกับการเรียนรู้จากภายนอกชุม เกิดการรวมกลุ่มและก่อตั้งกลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดง การผลิตเพื่อจำหน่ายที่มีการบริหารจัดการเป็นระบบมากขึ้น

ระยะที่ 3 (พ.ศ.2527 จนถึงปัจจุบัน) เป็นการเรียนรู้จากภายนอกชุมชนเป็นหลัก โดยพัฒนาด้านการบริหารจัดการทั้งด้านการบริหารกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดและการประชาสัมพันธ์

จากการประเมินผลการดำเนินงานในด้านบริบทและสภาพแวดล้อมนั้นพบว่าคนส่วนใหญ่ในกลุ่มทอผ้าบ้านป่าแดงมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจการของชุมชน และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านปัจจัยนำเข้านั้นยังไม่เข้าหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน โดยพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์ที่ใช้เป็นการซื้อจากแหล่งอื่น ที่ทุนที่เกิดจากภายในหรือการระดมทุนของกลุ่มสมาชิกมีเพียงเล็กน้อย ด้านกระบวนการ พบว่า เกิดจากการรวมกลุ่มกันเอง โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การผลิตเป็นการผลิตตามความต้องการของตลาด และมีการพัฒนาความรู้และผลิตภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา ด้านผลการดำเนินงาน พบว่ากลุ่มมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตลาด

แต่การจัดจำหน่ายและรายได้ของสมาชิกยังไม่แน่นอนและไม่พอเพียง แต่อย่างไรก็ตามคนในบ้านป่าแดงมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทอผ้า

การหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและรายได้ของสมาชิกกับอาชีพที่มั่นคงและความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน พบว่าระดับการศึกษาของสมาชิกกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กับการมีอาชีพที่มั่นคง และความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน แต่รายได้จากการทอผ้ามีความสัมพันธ์กับการทำให้สมาชิกมีอาชีพที่มั่นคง และทำให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน

พีระพงษ์ ปราบริปู (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ผลการดำเนินวิสาหกิจชุมชน กลุ่มดีเหล็กบ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่าศักยภาพในการพัฒนานั้นกลุ่มสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนไปสู่รูปแบบอื่นได้ เนื่องจากมีทักษะฝีมือด้านการตีเหล็กที่ได้สั่งสมมาเป็นทุนเดิม แต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ได้ นอกจากนี้ข้อจำกัดที่สำคัญ คือ การเริ่มขาดแคลนวัตถุดิบในชุมชนคือถ่าน ซึ่งอาจทำให้ต้นทุนการผลิตปรับตัวสูงขึ้นในอนาคต

พรศรี ยงค์อุประพันธ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล ชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก โดยผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาและพลวัตของภูมิปัญญาด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลในกรณีศึกษาเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ โดยชาวชุมชนได้ประยุกต์ปรับเปลี่ยนภูมิปัญญามาใช้ในกระบวนการวิสาหกิจชุมชนแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก (ก่อนปี 2532) เป็นระยะที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน และเมื่อเหลือก็จำหน่ายบ้าง ระยะที่ 2 (พ.ศ.2532-2537) เป็นระยะที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผสมผสานกับการเรียนรู้จากภายนอกโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ระยะที่ 3 (พ.ศ.2538 จนถึงปัจจุบัน) เป็นระยะที่มีการก่อตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ และได้รับการสนับสนุนจากภายนอกอย่างมากทั้งภาครัฐและเอกชน มีการพัฒนากระบวนการดำเนินงานอย่างมาก

กระบวนการในการจัดการองค์ความรู้ของกลุ่มเกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากภายนอกผ่านการอบรม ดูงาน และการทดลองด้วยการฝึกปฏิบัติ ส่วนทางด้านความสัมพันธ์ของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ในระดับบุคคล ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัวไม่ต้องออกไปหางานทำที่อื่น ในระดับกลุ่ม ก่อให้เกิดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์แบบไว้วางใจซึ่งกันและกันและภายใต้ระบบเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์ ส่งผลให้

เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ในระดับชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภายในและภายนอกชุมชนตลอดจนเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับภาครัฐและเอกชน แต่อยู่ในลักษณะการอุปถัมภ์ และการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน

บัณฑิตา ศรีชัยมูล (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการ ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่าสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านโคกเจริญมีปัญหาตาม การบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพของคณะกรรมการ ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ขาดการพัฒนา ลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และขาด การเชื่อมโยงถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มต้องการศูนย์ จัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นสถานที่จัดแสดง จัดจำหน่าย พัฒนามาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ ประสานงานด้านการตลาดและเป็นศูนย์ถ่ายทอดการเรียนรู้

แนวทางและวิธีการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านโคกเจริญ และ ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน คือ การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การระดมทุนจากสมาชิกและชุมชน การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทักษะด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทักษะด้านการตลาด การจัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของสมาชิก การจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มโดยสมาชิกกลุ่ม การประชาสัมพันธ์การ ดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และการดำเนินงานศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชน ซึ่งผลจากการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในการแก้ปัญหา อุปสรรคและการพัฒนา กลุ่ม คณะกรรมการบริหารกลุ่มทอผ้าได้รับความรู้ด้านการ บริหารจัดการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา กลุ่ม มีการจัดทำแผนการดำเนินการของกลุ่ม เพื่อ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน

พัชรินทร์ งามสวัสดิ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มยังไม่มีมีการสร้างหรือดำเนินการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มจึงมีการพัฒนา โครงการวิสาหกิจชุมชนขึ้น โดยอบรมความรู้ในการส่งเสริมอาชีพเพื่อการผลิต และการจัดสอน หนังสือ ผลการดำเนินโครงการทำให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้เรียนรู้เรื่องการสร้าง อาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ทำให้สามารถออมเงินฝากมากขึ้นและสามารถวางแผนโครงการวิสาหกิจ ชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตามหลักการมีส่วนร่วมได้ดีขึ้น

รัฐพล ภัทรดุลพิทักษ์ (2548) การพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์จากใยปอในฐานะเป็นวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านดอกแป้น ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มมากนั้นได้แก่ ด้านคณะกรรมการกลุ่ม ด้านสมาชิกกลุ่ม ด้านการจัดการกลุ่ม ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ด้านผลิตภัณฑ์ ส่วนด้านเครือข่ายอยู่ในระดับปานกลาง และด้านระบบข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับน้อย

วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกรณีตัวอย่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2 กลุ่ม ในเขตพื้นที่อำเภอกันทรวิชัย พบว่าปัจจัยหลักที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ความเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ตัวสมาชิก การบริหารจัดการ และข้อมูลข่าวสาร โดยสิ่งสำคัญที่สุดของแนวคิดการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนนั้นก็ คือ หลักแห่งการพึ่งตนเองของชาวบ้าน

สุกัญญา เอกนิล (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องวิสาหกิจชุมชน กับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีกลุ่มเกษตรกรทำสวน ตำบลแพรภคคีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า การรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำสวนเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกที่อาศัยอยู่หมู่บ้านเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยกลุ่มเกิดขึ้นก่อนได้รับการส่งเสริมจากส่วนราชการ แต่ยังเป็นารรวมตัวกันของคนเพียงกลุ่มน้อยในชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้คนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มมากขึ้น

เมื่อกลุ่มดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนในโครงการนำร่องของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท กลุ่มเกษตรกรทำสวนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี และมีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์การผลิตที่ทันสมัยและได้มาตรฐานแต่อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรสวนจะทำให้กลุ่มมีระบบการบริหารจัดการที่ดีแต่ก็ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะนำไปสู่เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้เนื่องจากกลุ่มจัดตั้งขึ้นเพื่อผลิตไวน์ผลไม้และสมุนไพรไทย ซึ่งยังต้องซื้อผลิตภัณฑ์อื่นในการดำรงชีพ

สุวกิจ ศรีปัดดา (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยมีข้อค้นพบ ดังนี้

1) ระดับความเป็นไปได้ในการประยุกต์หลักการจัดการเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนทั้งโดยรวมและจำแนกตามลักษณะของกิจการอยู่ในระดับมาก แนวปฏิบัติที่เป็นไป

ได้สูงและควรปฏิบัติอย่างมาก คือ ต้องประกอบการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เอาัดเอาเปรียบผู้เกี่ยวข้อง เช่น ลูกค้า แรงงาน และผู้ส่งสินค้าหรือวัตถุดิบ

2) หลักการ เงื่อนไข และแนวปฏิบัติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์กับวิสาหกิจชุมชนได้ทุกประเภท ทุกลักษณะกิจการไม่แตกต่างกัน

3) ข้อเสนอที่สำคัญในการประยุกต์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน คือ ต้องให้ผู้ประกอบการเรียนรู้เข้าใจหลักการอย่างจริงจัง และควรประกอบการโดยยึดหลักปฏิบัติคือ ต้องมีความรู้ต้องมีคุณธรรมทำกิจการโดยความมีเหตุผล พอประมาณ และสามารถคุ้มกันตนเองได้คุ้มชุนตนเองได้ให้ยืนบนขาตนเองได้

สรุปว่าแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนทุกชนิด และทุกขนาดของกิจการได้เป็นอย่างดี

จุมพล นิมพานิช และบุญศรี พรหมมาพันธุ์ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะภาคเหนือ พบว่าบทบาทของอบต.ตามมาตรา 67 ที่สามารถส่งเสริมธุรกิจชุมชนได้อย่างมาก ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาสตรีให้มีบทบาทในการผลิตการแปรรูปและการถนอมอาหารเพื่อจัดจำหน่าย รวมทั้งบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรม ส่วนบทบาท อบต.ตามมาตรา 68 ที่สามารถส่งเสริมชุมชนได้อย่างมาก ได้แก่ การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ และ พลาพรรณ คำพรรณ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการสร้างสรรค์ คี้นพลังสู่ชุมชน: หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ พบว่า แนวคิดหลักการ การดำเนินการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นโครงการพัฒนาเพื่อส่งเสริมรายได้ที่มีการผสมผสานของภาคีการพัฒนาเข้าสู่ชุมชนที่เป็นรูปธรรมจนเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม การกำหนดเป้าหมายกลุ่ม การบริหารจัดการ และการระดมความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรครวมทั้งปรับปรุงให้ดีขึ้น หน่วยงานต่างๆ จากภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนาโดยสนับสนุนผ่านแผนงาน แผนเงิน บุคลากร และเทคโนโลยี การผสมผสานอย่างเป็นรูปธรรมลงสู่ชุมชน จึงเป็นการพัฒนาเชิงบูรณาการสู่ชุมชน กลไกการบริหารจัดการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จากภาครัฐและกระบวนการทางสังคมของชุมชนภายใต้โครงการ ส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนโดยสมาชิกกลุ่มมีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ครอบครัวของสมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

กลไกการบริหารและกระบวนการทางสังคมดังกล่าว ทำให้เกิดการดำเนินงานในรูปกลุ่มในรูปแบบคณะบุคคล สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมบริหารจัดการทุน และร่วมรับผลประโยชน์ การเรียนรู้การทำงานในลักษณะดังกล่าวทำให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้น เมื่อกลุ่มอาชีพ

เข้มแข็งย่อมส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ภายใต้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่ม และกลุ่มกับชุมชนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็น ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

กระบวนการดำเนินการตามนโยบายโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีขั้นตอนสร้างให้เกิดการเรียนรู้แก่ประชาชนในชุมชนได้โดย

1) การสนับสนุนการบริหารจัดการด้วยกระบวนการกลุ่มโดยให้ประชาชนมาร่วมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ให้สมาชิกผู้นำและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนวางแนวทางในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มในการสร้างงาน สร้างรายได้จากการทำผลิตภัณฑ์

2) กลไกการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชนโดยให้คำแนะนำทางวิชาการในการดำเนินการต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด การบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบของการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือการจัดประกวดคัดเลือกผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

3) การสนับสนุนการจัดการทุนของกลุ่มในรูปการออมเพื่อการลงทุน การลงทุน และการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก

4) การสนับสนุนการบริหารการผลิตและการตลาดในลักษณะเครือข่ายร่วมกับเครือข่ายต่างๆในชุมชนและนอกชุมชนเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นกระบวนการสร้างสรรค์คืนพลังสู่ชุมชนที่มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ชุมชนได้รวมกลุ่มกันและใช้ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีในชุมชนมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานและมีเอกลักษณ์ของกลุ่ม

2) กลไกการบริหารจัดการของโครงการได้สนับสนุนให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้ที่จะสร้างเครือข่ายระบบผลิตให้ครบวงจร การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การสร้างเครือข่ายเชิงพันธมิตรเพื่อลดต้นทุนการผลิต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเชิงธุรกิจ การตลาด

3) กลไกการบริหารจัดการของโครงการทำให้เกิดการปรับตัวจากการผลิตที่ไม่ได้คำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพ รูปแบบผลิตภัณฑ์ และความต้องการของผู้บริโภค มาเป็นการผลิตที่มีแบบแผน เป้าหมายและใส่ใจต่อคุณภาพมาตรฐาน เพื่อการคัดสรรผลิตภัณฑ์ที่ดีออกสู่ตลาด

4) กลไกการบริหารจัดการของโครงการสร้างให้เกิดการร่วมบริหารจัดการในกลุ่มผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเหมาะสมลงตัวและสร้างความพอใจแก่ทุกคนทั้งกรรมการบริหารกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม

5) กลไกการบริหารจัดการของโครงการทำให้ประชาชนผลิตโดยเอาใจใส่ต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อรักษาแหล่งผลิตให้ดีที่สุด และไม่ก่อให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมต่างๆในชุมชน

6) กลไกการบริหารจัดการของโครงการทำให้กลุ่มประชาสังคมร่วมกันดูแลรักษาชุมชน และสร้างความเป็นเจ้าของชุมชน

7) กลไกการบริหารจัดการของโครงการทำให้กลุ่มและชุมชนที่กลุ่มตั้งอยู่เรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง และทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ในที่สุด

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Roger Tym and others ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (Roger Tym and others, 1999 : online) พบว่าวิสาหกิจชุมชนในประเทศอังกฤษนั้นได้มีการระบุลักษณะที่แตกต่างจากธุรกิจเอกชนทั่วไป คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ และควบคุมดูแลโดยชุมชนเอง
- 2) มีจุดมุ่งหมายที่จะตอบสนองความต้องการของชุมชนมากกว่าการสร้างผลกำไรให้บุคคล
- 3) ผลกำไรที่ได้จากการผลิตจะถูกใช้เพื่อประโยชน์ของชุมชน ไม่ได้แบ่งกำไรนั้นดังเช่นธุรกิจเอกชนทั่วไป

สิ่งหนึ่งที่วิสาหกิจชุมชนและธุรกิจภาคเอกชนนั้นมีเหมือนกันคือ กิจกรรมในเชิงพาณิชย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการผลิตสินค้า และบริการทั่วไป เพื่อที่จะได้รับค่าตอบแทนและรายได้ที่ได้จากกิจกรรมในเชิงพาณิชย์นี้จัดว่าเป็นแหล่งรายได้หลักของธุรกิจ จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เช่น องค์กรการกุศลที่ขอรับบริจาค กลุ่มอาสาสมัคร ด้วยเช่นกันเนื่องจากเงินทุนส่วนใหญ่ขององค์กรที่ไม่หวังผลกำไรนั้นมาจากการบริจาค การแจกจ่าย หรือการโอนให้มากกว่าการค้าขาย ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันไม่มากนักเนื่องจากองค์กรการกุศลหลายแห่งก็ได้รับเงินส่วนใหญ่จากรายได้ที่ได้จากการทำกิจกรรมเชิงพาณิชย์ผ่านตัวแทนขององค์กร

Paul Tracey, Nelson Phillips และ Helen Haugh (2005) ได้ทำการวิจัย เรื่อง Beyond Philanthropy: Community Enterprise as a Bias for Corporate Citizenship กล่าวถึง รูปแบบใหม่ขององค์กรหรือวิสาหกิจชุมชน ที่จัดหาวิธีการที่หลากหลายสำหรับการร่วมมือกันด้านรับผิดชอบต่อสังคม วิสาหกิจชุมชนถูกแยกออกจากองค์กรส่วนที่สามที่แยกความแตกต่างของรายได้ผ่านการค้า แทนที่มูลนิธิหรือเงินสนับสนุนจากรัฐ การจัดหาเงินลงทุนตามเป้าหมายทางสังคม องค์กรรวมโครงสร้างระบอบประชาธิปไตยเพื่อที่จะให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการองค์กร หุ่นส่วนระหว่างบริษัทและวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการเดินทางของบริษัทภายใต้การบริจาคไปสู่รูปแบบที่ยั่งยืนของการร่วมมือกันซึ่งเกี่ยวข้องกับสัญญาระยะยาวต่อชุมชน

ในขณะเดียวกัน วิสาหกิจชุมชนเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของการร่วมมือกันโดยให้ความสัมพันธ์ดำเนินการภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกันซึ่งทำให้ขยายการดึงดูดและขอบเขตขององค์กร ในการนี้หุ้นส่วนสร้างประสิทธิภาพและให้อิสระต่อชุมชนในทางที่หลีกเลี่ยงการปกครองรูปแบบเก่าที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทและองค์กรอาสาสมัคร พลังของความสัมพันธ์ถูกแปรรูปได้เพราะหุ้นส่วนเหมือนเป็นแหล่งของทรัพย์สินที่มีค่า, ความรู้ และความชำนาญ แทนที่ผู้รับของการอุปถัมภ์หรือการกุศล

Del Loewenthal (1986) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผู้จัดการวิสาหกิจชุมชน (Developing Community Enterprise Managers) พบว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนต้องการประเภทที่แตกต่างในการอบรมด้านการจัดการ The South West London College พัฒนาหลักสูตรการจัดการวิสาหกิจชุมชน ที่รวมประกาศนียบัตรด้านการจัดการทางการศึกษาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน The CMS course ใช้วิธีการศึกษาพื้นฐานปัญหาศูนย์กลางของนักเรียนในแต่ละสถานการณ์ ในหลากหลายสาขาวิชา นักเรียนมีส่วนร่วมในบทบาทเรียนรู้ทั่วไปที่ออกแบบการสอนเช่นการจัดการและการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บทเรียนมี 4 ส่วนประกอบที่สัมพันธ์กัน: 1) สัญญาการเรียนรู้ 2) หน้าที่ของผู้จัดการธุรกิจชุมชน 3) กระบวนการทางการจัดการ 4) ปัญหาที่กำลังเผชิญหน้าอยู่กับผู้จัดการวิสาหกิจชุมชน The CMS course เป็นผลการแนะนำการรักษาที่ส่วนประกอบการเรียนรู้พื้นฐานปัญหาเพิ่มขึ้น ส่วนประกอบการเรียนรู้ควรเจาะจงด้านสังคมเท่ากับหรือมากกว่าด้านเศรษฐกิจ

Emeka Nwankwo, Nelson Phillips and Paul Tracy ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการลงทุนทางสังคมผ่านวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาแหล่งน้ำในประเทศไนจีเรีย พบว่าวิธีการที่แตกต่างที่ถูกใช้โดยองค์กรความร่วมมือนานาชาติ (MNCs) ใน ประเทศไนจีเรีย การเสาะหาทำให้เกิดการลงทุนด้านสังคมระยะยาว โดยการเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ทำลายของการจัดการด้านการแก้ไขทางน้ำ วิสาหกิจชุมชนหรือรูปแบบที่เพิ่มขึ้นตามปกติของโครงการทางสังคม ที่ได้ตามด้านการกุศล

ผ่านทางกิจกรรมด้านธุรกิจ นั้นอาจจะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับการสร้างประสิทธิภาพของคนในชุมชนในทางที่ยั่งยืนและสามารถอธิบายได้ การลงทุนในด้านสังคมโดย MNCs เกี่ยวข้องกับการบริจาคด้านการกุศล ที่สามารถสรุปได้ถึงความรับผิดชอบต่อผู้ผลิภัณฑ์ทางสังคม หรือการจัดการด้านการลงทุนทางสังคมภายในประเทศ วิธีการทั้งหลายเหล่านี้ยังถูกวิจารณ์อย่างไรก็ตาม การบริจาคที่ถูกจำกัดต่อสิ่งปลูกสร้างที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่, การเน้นที่ผลลัพธ์ระยะสั้น และหลักการที่เข้มงวดที่ถูกใช้ในชุมชน หุ่นส่วนกับวิสาหกิจชุมชนคือวิธีการที่มีประสิทธิภาพของการปกครองตลอดถึง MNCs สามารถจัดการการลงทุนทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา

Greg Macleod (1997) ทำการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจฐานเรียนรู้ และมหาวิทยาลัยทางเศรษฐศาสตร์สังคมผู้สนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตเมืองเก่าของแคนาดา และเม็กซิโก พบว่าคนร่วมสมัยส่วนมากสนใจในการเชื่อมต่อของอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยจากการที่ตระหนักถึงการเพิ่มขึ้นของการเกิดบริษัทที่มีพื้นฐานเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือการแปดผันของหลักการทางวิทยาศาสตร์ดั้งเดิมไปสู่เรื่องของเทคโนโลยีด้านการค้า นักวิเคราะห์ของทาง Science Park และ Silicon Valleys ได้มีข้อโต้แย้งในลักษณะของความรู้ของหลักดังกล่าวจากความต้องการในวิธีการใหม่ๆทางเศรษฐศาสตร์ของโลกและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีการติดต่อสื่อสารที่ดี ความสะดวกสบายการเข้าสู่สนามบิน พนักงานที่มีการศึกษาระดับสูงและวัฒนธรรมที่ทำให้ชีวิตรื่นรมณ์ที่มีความซับซ้อนในการโอบอุ้มของระบบนวัตกรรมสมัยใหม่คือ วัฒนธรรมดั้งเดิมและกลุ่มที่ไม่มีอำนาจอื่นๆ รวมถึงชุมชนที่มีความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจซึ่งจะมีหลักการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพียงเล็กน้อย รวมทั้งยังขาดกฎเกณฑ์และเครือข่ายทางสังคมที่เป็นการสร้างระบบทางความรู้ ในการอธิบายเรื่องการทดลองเพื่อค้นหากระบวนการที่มีความสำคัญ ชุมชนที่มีความลำบากเกี่ยวกับเศรษฐกิจสามารถใช้สถาบันความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ดูแลนวัตกรรมทางสังคมและเทคโนโลยีเพื่อความอยู่รอดของชุมชน การร่วมกันของ University College of Cape Breton กับมหาวิทยาลัยในเม็กซิโกเพื่อสร้างโครงสร้างของความสัมพันธ์กับชุมชนบน Cape Breton Island กับชุมชน Mayan on the Yucatan Peninsula เทคนิคนั้นขึ้นอยู่กับการค้นหาสำหรับโอกาสทางเศรษฐกิจ, การก่อสร้างองค์การทางธุรกิจสำหรับชุมชน, การอบรม, การพัฒนาชุมชนและ การสนับสนุนหลังการให้บริการที่จัดหามาให้สามสิ่งของชุมชนที่มีการสร้างเศรษฐกิจใหม่คือ การเงิน, เทคโนโลยี และการพัฒนา

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ คือ กระบวนการการเรียนรู้ของคนในชุมชน ทั้งการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และการเรียนรู้วิชาการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน แต่

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในงานวิจัยเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนนั้นบางงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการทำวิสาหกิจชุมชนของคนในชุมชนยังคงต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านวัตถุดิบในการผลิตสินค้า และความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนยังไม่เข้าใจถึงวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง ว่าในที่สุดแล้วการทำวิสาหกิจชุมชนนั้นจะต้องนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ และสิ่งที่จะให้การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จนั้นก็คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการมีกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน อบต.มีบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน คือ การส่งเสริมการศึกษา และฝึกอบรมอาชีพ ดังนั้น อบต.จึงควรให้ความสนใจในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ด้วยทรัพยากรในท้องถิ่น และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ในชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นตามการรับรู้ของบุคคล 2 กลุ่ม คือ

1) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นการสำรวจความคิดเห็น เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไข และแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เป็นการสำรวจความคิดเห็น เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพ ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไข และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งเป็นการศึกษาพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่งเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้คัดเลือกกรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิเคราะห์ผลการสำรวจและการศึกษากรณีศึกษา และจัดทำเป็นแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากนั้นทำการตรวจสอบแนวทางที่ได้โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาท้องถิ่น และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจ

ชุมชนที่นำเสนอ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขแนวทางที่นำเสนอ แล้วจึงนำเสนอเป็นข้อเสนอ
แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research)

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัย
เงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการ
เรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยใช้แบบสอบถามสำรวจ
ความคิดเห็นตามการรับรู้ของบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้แทน
วิสาหกิจชุมชน

1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1 ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน
6,500 คน จากองค์การบริหารตำบลทั่วประเทศ และผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับ
สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ที่มี
อำนาจหน้าที่ในการกระทำการแทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 50,270 แห่ง

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยมีวิธีการสุ่มดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ใช้การกำหนดขนาด
กลุ่มตัวอย่างตามตารางของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ค่า
ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 378 คน
จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดย
กำหนดสัดส่วนตามจำนวนขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละภาค มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3-1 จำนวนประชากรและขนาดของกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้บริหาร อบต. จำแนกตามรายภาค	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
กลาง	527	31
ตะวันตก	554	32
ตะวันออก	470	27
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2,580	150
ใต้	980	57
เหนือ	1,389	81
รวม	6,500	378

2) กลุ่มตัวอย่างของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 397 คน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดสัดส่วนตามจำนวนของวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตรในแต่ละภาค มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3-2 จำนวนประชากรและขนาดของกลุ่มตัวอย่างของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน จำแนกตามรายภาค	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
กลาง	2,729	21
ตะวันตก	3,026	24
ตะวันออก	2,615	21
ตะวันออกเฉียงเหนือ	22,290	176
ใต้	5,171	41
เหนือ	14,439	114
รวม	50,270	397

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การศึกษาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจัยเงื่อนไข และแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยคำถามในแบบสอบถามจะแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

- 1.1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 1.2) ข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
- 1.3) สภาพปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.4) ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2) แบบสอบถามผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2.1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม และวิสาหกิจชุมชน

2.2) สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน

2.3) สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2.4) ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.2.2 การตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาท้องถิ่น การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และด้านการจัดการองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น พิจารณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสม

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ปัจจัยเงื่อนไข และแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตอบด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในการแจกแบบสอบถาม และรวบรวมแบบสอบถาม

แบบสอบถามผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ผู้วิจัยจะทำการส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ และเมื่อตอบแบบสอบถามแล้วให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์เช่นกัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถาม จากผู้บริหาร อบต.จำนวน 247 ชุด คิดเป็นร้อยละ 65.34 ส่วนผู้แทนวิสาหกิจชุมชนได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 241 ชุด คิดเป็นร้อยละ 60.71 ดังรายละเอียดในตารางที่ 3-3

ตารางที่ 3-3 ผู้บริหาร อบต. และ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถามเป็นรายภาค

กลุ่มตัวอย่างรายภาค	ผู้บริหาร อบต.			ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน		
	ส่งไป	ตอบกลับ	ร้อยละ	ส่งไป	ตอบกลับ	ร้อยละ
ภาคกลาง	31	19	7.69	21	15	6.22
ภาคตะวันตก	32	26	10.53	24	13	5.39
ภาคตะวันออก	27	20	8.10	21	9	3.73
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	150	94	38.06	176	107	44.40
ภาคใต้	57	40	16.19	41	26	10.79
ภาคเหนือ	81	48	19.43	114	71	29.46
รวม	378	247	100.00	397	241	100.00

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1.4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เป็นชนิดตรวจคำตอบ (Checklist) และมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์ความถี่เป็นค่าร้อยละ

1.4.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม วิเคราะห์โดยการทดสอบค่า t (t-test)

1.4.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) กรณีพบค่าความแตกต่าง จะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ โดยใช้ Scheffe Analysis

1.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 การคำนวณค่าร้อยละ

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบทั้งหมด}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

1.5.2 การคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{n}$$

เมื่อ \bar{x}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
n	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
f	หมายถึง	จำนวนความถี่ของคะแนน
x	หมายถึง	น้ำหนักของคะแนนแสดงระดับความคิดเห็น
$\sum fx$	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับคูณความถี่

1.5.3 การคำนวณค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$S.D = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left(\frac{\sum fx}{N}\right)^2}$$

เมื่อ $S.D$	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
f	หมายถึง	จำนวนความถี่ของคะแนน
x	หมายถึง	น้ำหนักของคะแนนแสดงระดับความคิดเห็น
$\sum fx$	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับคูณความถี่

1.5.4 การทดสอบค่า t (t-test)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\left\{ \frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \right\} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

เมื่อ \bar{x}_1	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนกลุ่ม 1
\bar{x}_2	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของคะแนนกลุ่ม 2

n_1	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่ม 1
n_2	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่ม 2
s_1^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่ม 1
s_2^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่ม 2

1.5.5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	Ms	F
ระหว่างกลุ่ม (between)	K-1	SSb	MS_b	MS_b
ภายในกลุ่ม (with in)	N-K	SSw	MS_w	MS_w
รวมทั้งหมด	N-1	SSt		

เมื่อ	K	หมายถึง	จำนวนกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบ
	N	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
	SSb	หมายถึง	ผลบวกกำลังสองระหว่างกลุ่ม
	SSw	หมายถึง	ผลบวกกำลังสองภายในกลุ่ม
	SSt	หมายถึง	ผลบวกกำลังสองรวม
	MS_b	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองระหว่างกลุ่ม
	MS_w	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองภายในกลุ่ม
	Df	หมายถึง	ตำแหน่งความเป็นอิสระ
	F	หมายถึง	อัตราส่วนระหว่างคะแนนเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองระหว่างกลุ่มกับค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองภายในกลุ่ม

เมื่อพบค่าความแตกต่าง จะเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้ Scheffe Analysis

$$F = \frac{(M_1 - M_2)^2}{MS_w (1/n_1 + 1/n_2)(K - 1)}$$

เมื่อ	MS_w	หมายถึง	ความแปรปรวนภายในกลุ่ม
	K-1	หมายถึง	ตำแหน่งความเป็นอิสระ

M_1, M_2 หมายถึง ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของ 2 กลุ่ม ที่ต้องการทดสอบ
ความแตกต่าง

n_1, n_2 หมายถึง จำนวนตัวอย่างประชากรของกลุ่มที่นำมาทดสอบ

ตอนที่ 2 การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study)

ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขในการจัด
กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกรณีศึกษา
รวมทั้งศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลที่เป็นกรณีศึกษา

2.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา

2.1.1 เกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) 2 กรณี
โดยการคัดเลือกกรณีศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา ดังนี้

1) เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชนกับ
ประชาชนในพื้นที่ และนำแผนชุมชนนั้นมาดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จนทำให้ชุมชนสามารถ
พึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจัดเป็นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน

2) เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เห็นถึง
ความสำคัญและสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน เพื่อให้เกิดดำเนินการวิสาหกิจชุมชน
โดยนำทุนของชุมชนมาสร้างคุณค่าให้กับชุมชน รวมทั้งฝึกทักษะอาชีพที่ใช้ในการดำเนินการของ
วิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้

3) เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการ
พัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ไปสู่วิสาหกิจชุมชนที่สร้าง
คุณค่าเพิ่มให้กับชุมชน

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนที่ทำการคัดเลือกกรณีศึกษานั้น มีคุณสมบัติดังนี้

1) มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบและมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการจัด
การศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ

2) มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ และมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการ
ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน หรือ

3) เป็นผู้ทำงานวิจัยโดยตรงเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล และการพัฒนาชุมชน

2.1.2 การดำเนินการคัดเลือกกรณีศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติข้างต้น ให้ความเห็นในการคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนเสนอรายชื่อองค์การบริหารส่วนตำบลตามเกณฑ์ที่กำหนดคนละ 3 แห่ง โดยเรียงลำดับจากกรณีศึกษาที่น่าสนใจเข้าไปศึกษาจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ

2) ผู้วิจัยทำการคัดเลือกโดยให้คะแนนกรณีศึกษาที่น่าสนใจมากที่สุดของแต่ละผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คะแนน รองลงมา 2 คะแนน และสุดท้ายได้ 1 คะแนน จากนั้นนำรายชื่อกรณีศึกษาที่เข้ากันมารวบรวมคะแนน โดยคัดเลือกกรณีศึกษา 2 กรณีแรกที่ได้คะแนนมากที่สุด

2.1.3 ผลการคัดเลือกกรณีศึกษา จากการดำเนินการคัดเลือกกรณีศึกษาของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ทำการคัดเลือก อบต.ที่มีบทบาทในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้ อบต.ที่เป็นกรณีศึกษา 2 แห่ง คือ อบต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา และ อบต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสังเกต โดยนำกรอบแนวคิดในการวิจัยและใช้กรอบการสังเกตของ Lofland (อ้างถึงใน สุภางศ์ จันทวานิช, 2537) 6 ประเภท ได้แก่

1.1) การกระทำ (acts) คือ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง

1.2) กิจกรรม (activity) คือ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ หรือขนบธรรมเนียม พิธีกรรมที่เกิดขึ้นลักษณะต่อเนื่องและมีความผูกพันกับบุคคลบางคน หรือบางกลุ่ม

1.3) ความหมาย (meaning) คือ การที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสาร หรือให้ความหมายเกี่ยวกับกรกระทำ และ/หรือ กิจกรรมอาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน

1.4) ความสัมพันธ์ (relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลาย ๆ คนในสังคม ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปแบบของการเข้ากันได้หรือขัดแย้งกันก็ได้

1.5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

1.6) สภาพสังคม (setting) คือ สถานการณ์ หรือสภาพการณ์ที่กระทำกิจกรรมที่ทำการศึกษาอยู่

2) แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จะแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ชุด ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (key informants) คือ ผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งและดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของชุมชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกรณีศึกษา ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ

2.1) วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างไร

2.2) มีขั้นตอนในการจัดตั้งอย่างไร

2.3) ใครเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน

2.4) การวางแผนชุมชนนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ได้ประโยชน์อะไรจากแผนชุมชน

2.5) มีการจัดการศึกษาอย่างไรที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของแผนชุมชน และ อบต.มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นอย่างไร

2.6) เมื่อมีการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนแล้ว มีการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องหรือไม่ และมีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับอะไรบ้าง

2.7) อบต.เข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้ในการจัดการ และนำทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างไร

2.8) อบต.มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับทุนชุมชนทำให้เกิดรายได้เพิ่มสำหรับคนในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

2.9) การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนส่งผลต่อชุมชนอย่างไร

2.10) การดำเนินการวิสาหกิจประสบปัญหาอย่างไรบ้าง และมีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างไร

2.11) มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2.12) มีข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรือไม่ อย่างไร

2.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือ

การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการคัดเลือกกรณีศึกษา ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจะทำการตรวจสอบแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์หรือเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปเป็นสมาชิกผู้หนึ่งของชุมชนแบบเปิดเผย โดยเข้าไปเป็นผู้สังเกตการณ์ และเป็นผู้เข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนด้วยความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชน เช่น การให้ข้อเสนอ หรือข้อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนด้วย

2.3.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหลักเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งและดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของชุมชนในพื้นที่ของ อบต. ที่เป็นกรณีศึกษา
- 2) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าส่วนการศึกษาของ อบต.
- 3) คนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ อบต. 2 แห่ง โดยมีระยะเวลาการเก็บข้อมูลดังนี้

- 1) ช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา อบต.ท่าข้าม จ.สงขลา
 - ช่วงที่ 1 วันที่ 3-10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552
 - ช่วงที่ 2 วันที่ 27 กรกฎาคม – 11 สิงหาคม พ.ศ.2552
 - ช่วงที่ 3 วันที่ 5 มีนาคม – 7 มีนาคม พ.ศ.2553

2) ช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา อปต.บางน้ำผึ้ง จ.

สมุทรปราการ

ช่วงที่ 1 วันที่ 24- 31 มกราคม พ.ศ.2552

ช่วงที่ 2 วันที่ 28 ตุลาคม – 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2552

ช่วงที่ 3 วันที่ 8 มีนาคม – 15 มีนาคม พ.ศ.2553

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี มีการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง จึงทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลทำควบคู่ไปตลอดกระบวนการ และจากแนวคิดของ Bogdan และ Biklen (1992) ได้แนะนำการวิเคราะห์ข้อมูล 2 แบบ Analytic Induction และ Constant Comparative Method สำหรับการศึกษาระบบพหุพื้นที่ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 4 วิธี ดังนี้

2.4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วจัดระบบข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ก่อนนำมาสังเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบบรรยาย

2.4.2 ลักษณะของการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความ สร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลายเหตุการณ์แล้วนำมาสร้างข้อสรุป ซึ่งเรียกว่าสมมติฐานชั่วคราว ถ้าหากได้รับการยืนยัน โดยการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมหรือทำอะไรบางอย่างเพื่อพิสูจน์สมมติฐานแล้วก็จะถือเป็นข้อสรุป

2.4.3 การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ทั้งโดยวิธีใช้แนวทฤษฎีและแบบไม่ใช้ทฤษฎี โดยนำข้อมูลมาจำแนก การกระทำ กิจกรรม ความหมายความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสภาพสังคม

2.4.4 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์มี 2 ลักษณะ คือ (1) การเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการดำเนินการของแต่ละพื้นที่ (2) การเปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติงานระหว่างพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อให้ได้สารสนเทศนำไปสู่ข้อสรุปการวิจัย

2.5 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยดูความถูกต้อง ความพอเพียง ความน่าเชื่อถือได้ โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

2.5.1 การตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่ง (data source triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้โดยการตรวจสอบข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคล ที่ต่างกัน

2.5.2 การตรวจสอบข้อมูลด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodology triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

2.5.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) หลังเก็บข้อมูลแล้วบันทึกข้อมูลด้วยกันและเห็นตรงกัน

ตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ผลการสำรวจและการศึกษากรณีศึกษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแนวทางการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จากนั้นทำการตรวจสอบแนวทางที่ได้โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่น่าเสนอ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขแนวทางที่น่าเสนอ แล้วจึงนำเสนอเป็นข้อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3.1 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มเป็นวิธีวิจัยที่นิยมใช้ในการศึกษาทัศนคติและความคิดเห็น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อรวบรวมทัศนคติ ความรู้สึก ความเชื่อ ประสบการณ์ และปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมสนทนาเพื่อให้ได้รายละเอียดของเรื่องที่ต้องการ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2547) ขนาดของกลุ่มที่ร่วมสนทนาอยู่ระหว่าง 6 -12 คน เพราะแต่ละคนที่เข้าร่วมกลุ่มจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและได้พูดอย่างทั่วถึง (American Statistical Association, 1997 อ้างถึงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2547) โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาท้องถิ่น และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีคุณสมบัติหรือสภาพใกล้เคียงกัน ดังนี้

- 1) เป็นหัวหน้าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการจัดการศึกษาของท้องถิ่น หรือ
- 2) มีประสบการณ์ในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นจนทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือ

3) มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ และมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน หรือ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเป็นผู้นำสนทนากลุ่ม โดยผู้นำสนทนากลุ่มถือว่าเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ดังนั้นก่อนการสนทนากลุ่มผู้นำการสนทนากลุ่มต้องเตรียมตัวทั้งทางด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเตรียมประเด็นในการนำสนทนา ซึ่งประเด็นการสนทนาหลักที่ใช้ในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ คือ

- 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ
- 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติมจากแนวทางที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสนทนากลุ่มมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและข้อเสนอแนะของแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่นำเสนอ โดยการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งจะมีผู้จัดบันทึกที่ทำหน้าที่ในการจดบันทึกข้อมูลในการสนทนา และใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วจัดระบบข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ก่อนนำมาสังเคราะห์ แล้วนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม

ผลการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) นี้ เป็นผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนไว้กับสำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต. และผู้บริหาร อบต.

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 วิสาหกิจชุมชนและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2.1 สภาพและปัญหาการดำเนินวิสาหกิจชุมชน

2.2 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ

ตอนที่ 3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

3.1 บทบาทการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

3.2 การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3.3 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามได้สำรวจความคิดเห็นของ ผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต. และผู้บริหาร อบต.

จากการสำรวจความคิดเห็นของ ผู้บริหาร อบต. โดยแบบสอบถามเรื่อง “สภาพ ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไข และการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.” จำนวน 378 ชุด ผลปรากฏว่ามีผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถามกลับมาจำนวน 247 ชุด คิดเป็นร้อยละ 65.34 ของ

จำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้บริหาร อบต. และข้อมูลส่วนบุคคลของ อบต. พบว่า

1.1.1 ขนาดของ อบต.

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับขนาดของ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ขนาดของ อบต. ของผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็น อบต. ขนาดกลาง มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมาตั้งแต่ 6 ล้านบาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 76.1 รองลงมาคือ อบต. ขนาดเล็ก ต่ำกว่า 6 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.1 และที่น้อยที่สุด คือ อบต. ขนาดใหญ่ มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมา ตั้งแต่ 20 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.8 ดังปรากฏในตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องขนาดของ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

ขนาดของ อบต. ของผู้ตอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อบต. ขนาดใหญ่	7	2.8
อบต. ขนาดกลาง	188	76.1
อบต. ขนาดเล็ก	52	21.1
รวม	247	100.0

1.1.2 ตำแหน่ง

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนายก อบต. มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.9 นักวิชาการการศึกษาของ อบต. ร้อยละ 21.6 และ ปลัด อบต. ร้อยละ 15.9 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

ตำแหน่งของผู้ตอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นายกอบต.	60	24.3
รองนายกอบต.	6	2.4
ปลัดอบต.	37	15.0
นักวิชาการศึกษา	50	20.2
เจ้าหน้าที่ทั่วไป	36	14.6
เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	16	6.5
เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน	14	5.7
ผู้อำนวยการกองการศึกษาของอบต.	13	5.3

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

ตำแหน่งของผู้ตอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ระบุ	15	6.1
รวม	247	100.0

1.1.3 อายุ

ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถามมีอายุ 30-40 ปีมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 44.1 อายุ 41-50 ปี ร้อยละ 22.3 และอายุน้อยกว่า 30 ปี ร้อยละ 14.2 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 4-3

1.1.4 ระดับการศึกษา

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถาม สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 64.8 และ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 15.0 ดังปรากฏในตารางที่ 4-3

1.1.5 ประสบการณ์การทำงานที่ อบต.

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประสบการณ์ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 49.4 มีประสบการณ์ในการทำงานที่ อบต. ของผู้ตอบ จำนวน 1-4 ปี ผู้ตอบที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ อบต. 5-8 ปี ร้อยละ 23.9 ผู้ตอบที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ อบต. มากกว่า 8 ปี ร้อยละ 19.4 และผู้ตอบที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 6.9 ดังปรากฏในตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องช่วงอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานที่ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่วงอายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	35	14.2
30-40 ปี	109	44.1
41-50 ปี	55	22.3
มากกว่า 50 ปี	32	13.0
ไม่ระบุ	16	6.5
รวม	247	100.0

ตารางที่ 4-3 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	7	2.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย	22	8.9
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	1	0.4
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	4	1.6
อนุปริญญา	9	3.6
ปริญญาตรี	160	64.8
ปริญญาโท	37	15.0
อื่นๆ	7	2.8
รวม	247	100.0
ประสบการณ์การทำงานที่ อบต.		
น้อยกว่า 1 ปี	17	6.9
1-4 ปี	122	49.4
5-8 ปี	59	23.9
มากกว่า 8 ปี	48	19.4
รวม	247	100.0

เมื่อทำการแจกแจงค่าความถี่แบบสองทาง แสดงประสบการณ์การทำงานที่ อบต. จำแนกตามตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นายก อบต. มีประสบการณ์ในการทำงานที่ อบต. เป็นเวลา 5-8 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.3 ของนายก อบต. ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนปลัด อบต. มีประสบการณ์ในการทำงานที่ อบต. เป็นเวลา 8 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 59.5 ของปลัด อบต. ที่ตอบแบบสอบถาม ในขณะที่ตำแหน่งอื่นๆ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานที่ อบต. เป็นเวลา 1-4 ปี ดังปรากฏในตารางตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4 แสดงประสบการณ์การทำงานที่ อบต. จำแนกตามตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

ประสบการณ์การทำงานที่ อบต. ของผู้ตอบ	น้อยกว่า 1 ปี		1-4 ปี		5-8 ปี		8 ปีขึ้นไป		รวม	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
นายก อบต.	2	3.3	21	35.0	26	43.3	11	18.3	60	100.0
นักวิชาการการศึกษา	9	18.0	33	66.0	7	14.0	1	2.0	50	100.0
ปลัด อบต.	0	0.0	9	24.3	2	16.2	22	59.5	37	100.0
จนท.ทั่วไป	3	8.3	19	52.8	8	22.2	6	16.7	36	100.0
จนท.วิเคราะห์นโยบายและแผน	0	0.0	13	81.3	3	18.7	0	0.0	16	100.0
จนท.พัฒนาชุมชน	0	0.0	11	78.6	2	14.3	1	7.1	14	100.0
ผอ.กองการศึกษาของ อบต.	0	0.0	9	69.2	4	30.8	0	0.0	13	100.0
รองนายกอบต.	3	50.0	0	0.0	0	0.0	3	50.0	6	100.0
รวม	17	7.3	115	49.6	56	24.1	44	19.0	232	100.0

1.1.6 บทบาทในการจัดการศึกษาของ อบต.

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการศึกษาของ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 54.3 จัดการศึกษาเอง ส่วน อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 45.7 ยังไม่ได้จัดการศึกษาเองแต่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังปรากฏในตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4-5 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องบทบาทในการจัดการศึกษาของ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

บทบาทในการจัดการศึกษาของ อบต. ของผู้ตอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จัดการศึกษาเอง	133	53.8
ไม่ได้จัดการศึกษาเอง แต่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	114	46.2
รวม	247	100.0

1.1.7 รูปแบบ ลักษณะ และระดับในการจัดการศึกษาเอง ของ อบต.

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะ และระดับในการจัดการศึกษาเองของ อบต.ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า อบต. มีการจัดการศึกษาเอง ในลักษณะ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.8 และมีการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมี อบต.ที่จัดการศึกษาในลักษณะการศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ 23.5 รองลงมาเป็นการจัดสัมมนา เวทีประชาคม คิดเป็นร้อยละ 19.0 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 17.8 และศูนย์คอมพิวเตอร์ตำบล คิดเป็นร้อยละ 14.6 ส่วนการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น อบต.ของผู้ที่ตอบแบบสอบถามมีการจัดการศึกษาเองในสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับ อบต.ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ดังปรากฏในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่อง รูปแบบ ลักษณะ และระดับในการจัดการศึกษาเองของ อบต.ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

ลักษณะและระดับในการจัดการศึกษาเองของ อบต.ของผู้ตอบ	จัดการศึกษาเอง		ไม่ได้จัด		รวม	
	N	%	N	%	N	%
ในระบบโรงเรียน						
— ระดับอนุบาล	23	9.3	224	90.7	247	100.0
— ระดับประถมศึกษาตอนต้น	8	3.2	239	96.8	247	100.0
— ระดับประถมศึกษาตอนปลาย	3	1.2	244	98.8	247	100.0
— ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	3	1.2	244	98.8	247	100.0
นอกระบบ						
— หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น	14	5.7	233	94.3	247	100.0
— ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	128	51.8	119	48.2	247	100.0
— จัดฝึกอบรมตามความต้องการของชุมชน	20	8.1	227	91.9	247	100.0
ตามอัธยาศัย						
— ศูนย์เรียนรู้ชุมชน	44	17.8	203	82.2	247	100.0
— ห้องสมุดตำบล	12	4.9	235	95.1	247	100.0
— ศูนย์คอมพิวเตอร์ตำบล	36	14.6	211	85.4	247	100.0
— พิพิธภัณฑ์	0	0.0	247	100.0	247	100.0
— จัดสัมมนา หรือเวทีประชาคม	47	19.0	200	81.1	247	100.0
— จัดทัศนศึกษา และดูงาน	58	23.5	189	76.5	247	100.0

1.1.8 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต.

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 92.3 เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยการสนับสนุนงบประมาณ และ สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา ร้อยละ 78.9 เป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา ร้อยละ 45.3 ประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดการศึกษา ร้อยละ 42.5 ร่วมวางแผนจัดการศึกษา ร้อยละ 34.0 และร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 15.0 ดังปรากฏในตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4-7 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่อง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต. ของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้บริหาร อบต.

ลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต. ของผู้ตอบ	มีส่วนร่วม		ไม่มีส่วนร่วม		รวม	
	N	%	N	%	N	%
เป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา	112	45.3	135	54.7	247	100.0
สนับสนุนงบประมาณ	228	92.3	19	7.7	247	100.0
สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา	195	78.9	52	21.1	247	100.0
ร่วมวางแผนจัดการศึกษา	84	34.0	163	66.0	247	100.0
ร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	37	15.0	210	85.0	247	100.0
ประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดการศึกษา	105	42.5	142	57.5	247	100.0

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

จากการสำรวจความคิดเห็นของ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน โดยแบบสอบถามเรื่อง “สภาพปัญหา สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน” จำนวน 397 ชุด ผลปรากฏว่ามีผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถามกลับมาจำนวน 241 ชุด คิดเป็นร้อยละ 60.71 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็น ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนพบว่า

1.2.1 ช่วงอายุ

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบแบบสอบถามมีอายุมากกว่า 51 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.8 ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.2 ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ

ละ 20.7 โดยผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีสัดส่วนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 3.3 ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถาม ดังปรากฏในตารางที่ 4-8

1.2.2 ระดับการศึกษา

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบแบบสอบถามจบการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมปลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.3 ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 23.7 จบมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 23.2 จบปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 16.2 ดังปรากฏในตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องช่วงอายุและระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ช่วงอายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	8	3.3
31-40 ปี	50	20.7
41-50 ปี	80	33.2
มากกว่า 51 ปี	91	37.8
ไม่ระบุ	12	5.0
รวม	241	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 4	57	23.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	56	23.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	73	30.3
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	5	2.1
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	6	2.5
อนุปริญญา	2	0.8
ปริญญาตรี	39	16.2
ปริญญาโท	3	1.2
รวม	241	100.0

1.2.3 ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเภทของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนดำเนินวิสาหกิจชุมชนประเภทการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.0 รองลงมาเป็นประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า คิดเป็นร้อยละ 19.5 และออมทรัพย์ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 12.0 ดังปรากฏในตารางที่ 4-9

ตารางที่ 4-9 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องประเภทของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ประเภทของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	53	22.0
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า	47	19.5
ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	18	7.5
เครื่องมือ/เฟอร์นิเจอร์	9	3.7
เครื่องจักรสาน	12	5.0
ออมทรัพย์ชุมชน	29	12.0
การท่องเที่ยว	6	2.5
ปุ๋ยอินทรีย์	6	2.5
กลุ่มเลี้ยงสัตว์	11	4.6
เกษตรอินทรีย์	21	8.7
อื่นๆ	29	12.0
รวม	241	100.0

1.2.4 จำนวนสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า วิสาหกิจชุมชนของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถามมีสมาชิกจำนวน 11-30 คนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.3 รองลงมาเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิก 7-10 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 และวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 50 คน คิดเป็นร้อยละ 19.1 ดังปรากฏในตารางที่ 4-10

ตารางที่ 4-10 แสดงข้อมูลพื้นฐานเรื่องจำนวนสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

จำนวนสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7-10 คน	60	24.9
11-30 คน	102	42.3
31-50 คน	27	11.2
มากกว่า 50 คน	46	19.1
อื่นๆ	6	2.5
รวม	241	100.0

ตอนที่ 2 วิสาหกิจชุมชนและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยในเรื่องวิสาหกิจชุมชนและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนี้ เป็นผลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 2 ชุด ที่ได้สอบถามผู้บริหาร อบต.และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการดำเนินวิสาหกิจชุมชน และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

2.1 สภาพและปัญหาการดำเนินวิสาหกิจชุมชน

2.1.1 ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้บริหารอบต. พบว่า ผู้บริหาร อบต.เห็นด้วยอย่างมากว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการร่วมกันของคนในชุมชน สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน และเกิดจากการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.94 3.91 และ 3.90 ตามลำดับ ซึ่งเป็นความเห็นที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก 3 อันดับแรกของความเห็นต่อการให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน ดังตารางที่ 4-11

ตารางที่ 4-11 แสดงความหมายของวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้บริหารอบต.

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
1) วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกร่วมกันของคนในชุมชน	3.94	0.96	มาก
2) วิสาหกิจชุมชนสร้างรายได้เพิ่มให้กับทุกคนในชุมชน	3.91	0.96	มาก
3) วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการวางแผนชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน	3.90	1.07	มาก
4) วิสาหกิจชุมชนทำให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	3.88	1.05	มาก
5) วิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้	3.86	1.05	มาก
6) ผลกำไรที่ได้จากการประกอบกรวิสาหกิจชุมชนกลับคืนสู่ชุมชน	3.86	1.03	มาก
7) สินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชนผลิตจากทรัพยากรที่มีในชุมชน	3.71	0.97	มาก
8) วิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนลดการพึ่งพาสินค้าภายนอกชุมชน	3.58	1.01	มาก
9) วิสาหกิจชุมชนเน้นการผลิตสินค้า/บริการตอบสนองความต้องการภายในชุมชน	3.45	1.09	มาก
10) วิสาหกิจชุมชนเน้นการผลิตสินค้า/บริการตอบสนองความต้องการภายนอกชุมชน	3.23	1.02	ปานกลาง

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเฉพาะความเห็นในระดับมากที่สุดของผู้บริหารอบต. เกี่ยวกับความหมายของวิสาหกิจชุมชนนั้น พบว่า ผู้บริหาร อบต.จำนวน 75 แห่ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.5 ของทั้งหมดที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่า “วิสาหกิจชุมชนจะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้”

ส่วนทางด้านผู้แทนวิสาหกิจชุมชนนั้น พบว่าผู้แทนวิสาหกิจชุมชน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 69.7 เห็นว่า “...คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน...” นอกจากนั้นผู้แทนวิสาหกิจชุมชน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 53.9 เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อสร้างรายได้นอกภาคเกษตร และ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นการผลิตสินค้าและบริการโดยใช้ทรัพยากรจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน รายละเอียดดังตารางที่ 4-12

ตารางที่ 4-12 แสดงความหมายของวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
1) การใช้ทรัพยากรจากภายในชุมชนเท่านั้น	65	27.0
2) ใช้ทรัพยากรจากภายในและภายนอกชุมชน	101	41.9
3) ผลิตสินค้า/บริการในจำนวนน้อย	59	24.5
4) ผลิตสินค้า/บริการในจำนวนมาก	25	10.4
5) ผลิตสินค้า/บริการเพื่อชุมชนเป็นหลัก	54	22.4
6) ผลิตสินค้า/บริการเพื่อขายภายนอกชุมชนเป็นหลัก	59	24.5
7) ไม่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตสินค้า/บริการ	60	24.9
8) ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตสินค้า/บริการ	7	2.9
9) คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิก	168	69.7
10) สร้างรายได้เพิ่มนอกภาคเกษตร	130	53.9
11) ช่วยลดการพึ่งพิงสินค้าภายนอกชุมชน	48	19.9
12) อื่นๆ เช่น การลดต้นทุน ฯลฯ	20	8.3

สรุปได้ว่า ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าทั้งสองกลุ่มมีความเห็นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนสอดคล้องกัน คือ วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อสร้างรายได้เพิ่ม โดยเกิดจากการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชน

ตารางที่ 4-13 แสดงความหมายของวิสาหกิจชุมชนของผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ลำดับที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	
	ผู้บริหาร อบต.	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน
1	เป็นการประกอบการร่วมกันของคนในชุมชน	คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิก
2	สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน	เป็นการประกอบการเพื่อสร้างรายได้นอกภาคเกษตร
3	เกิดจากการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชน	เป็นการผลิตสินค้าและบริการโดยใช้ทรัพยากรจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.1.2 สภาพการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน

สาเหตุการเกิดวิสาหกิจชุมชน เกิดจากหลายสาเหตุด้วยกันตามแต่ละสภาพและปัญหาของแต่ละพื้นที่ โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าวิสาหกิจชุมชน 85 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.0 เกิดจากการชักชวนของผู้นำชุมชน วิสาหกิจชุมชนอีก 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.9 เกิดจากการมีแนวคิดต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน วิสาหกิจชุมชน 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.1 เกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และ วิสาหกิจชุมชน 54 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.9 ระบุว่า วิสาหกิจชุมชนนั้นเกิดจากการวางแผนชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน รายละเอียดดังตารางที่ 4-14

ตารางที่ 4-14 แสดงสาเหตุการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนในมุมมองของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

สาเหตุการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
1) เกิดจากการชักชวนของผู้นำชุมชน	85	36.0
2) เกิดจากการแก้ปัญหาร่วมกันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	73	30.9
3) เกิดจากการส่งเสริมของหน่วยงานภายนอก	71	30.1
4) เกิดจากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน	54	22.9

สำหรับทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับแหล่งที่มาของทรัพยากรในการดำเนินงานพบว่า

1) **งบประมาณในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน** พบว่า วิสาหกิจชุมชนจำนวน 130 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 60.2 ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานรัฐ และวิสาหกิจชุมชน จำนวน 105 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 48.6 ใช้งบประมาณการดำเนินงานจากคนในชุมชนเอง

2) **บุคลากรที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการ และบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน** พบว่า วิสาหกิจชุมชน จำนวน 191 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 96.5 ใช้คนในชุมชนเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการ และ วิสาหกิจชุมชน จำนวน 192 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 92.8 ใช้คนในชุมชนเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

3) **ทักษะ ความรู้ที่ใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชน และการผลิตสินค้าและบริการ** พบว่า วิสาหกิจชุมชน จำนวน 120 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 60.0 ใช้ทักษะความรู้จากภายในชุมชนเองในการจัดการวิสาหกิจชุมชน และ จำนวน 91 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.5 ได้รับการ

สนับสนุนทักษะ ความรู้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนจากหน่วยงานของรัฐ สำหรับทักษะ ความรู้ที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการนั้น วิสาหกิจชุมชนจำนวน 136 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 72.3 ใช้ทักษะความรู้ในชุมชน ในการผลิตสินค้าและบริการ และ วิสาหกิจชุมชน จำนวน 56 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.8 ได้รับการสนับสนุนทักษะ ความรู้ในการผลิตสินค้าและบริการจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนทักษะความรู้ในการจัดการ และการผลิตสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ตารางที่ 4-15 แสดงแหล่งที่มาของทรัพยากรที่ใช้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ	จำนวนร้อยละของวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินการจากแหล่งต่างๆ					
	ภายในชุมชน		ภายนอกชุมชน			
	N	%	หน่วยงานรัฐ		เอกชน	
			N	%	N	%
งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ	105	48.6	130	60.2	14	5.8
บุคลากรที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้า/บริการ	191	96.5	3	1.5	5	2.5
บุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	192	92.8	20	9.7	-	-
ทักษะ ความรู้ ที่ใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชน	120	60.0	91	45.5	6	3.0
ทักษะ ความรู้ ที่ใช้ในการผลิตสินค้า/บริการ	136	72.3	56	29.8	13	6.9
วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า/บริการ	161	81.7	17	8.6	26	13.2
เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตสินค้า/บริการ	105	65.2	38	23.6	26	16.1

เมื่อพิจารณาตารางที่ 4-15 ที่แสดงแหล่งที่มาของทรัพยากรที่ใช้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่าทรัพยากรภายในชุมชนที่ใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด คือ 2 อันดับแรกนั้นเป็นทรัพยากรบุคลากรในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นการประกอบการร่วมกันของคนในชุมชน ในขณะที่เรื่องวัตถุดิบนั้นผลการสำรวจสะท้อนให้เห็นว่าการผลิตสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 81.7 นั้นใช้วัตถุดิบภายในชุมชน อย่างไรก็ตามทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่ยังต้องพึ่งพาจากภายนอกชุมชน คือ งบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 60.2 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

2.1.3 ปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าแต่ละวิสาหกิจชุมชนนั้นประสบปัญหาแตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละพื้นที่ ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4-16 โดยมีประเด็นปัญหาที่น่าสนใจคือ 1) ปัญหาด้านการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และ 2) ปัญหาด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 4-16 แสดงปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน

ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล
1) ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการคิด และวางแผนวิสาหกิจชุมชน	2.21	1.56	น้อย
2) ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้า/บริการยังต้องพึ่งพารายนอกชุมชน	2.81	1.64	ปานกลาง
3) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อผลิตสินค้า/บริการได้ไม่เต็มที่	2.52	1.53	น้อย
4) ขาดความรู้ในการจัดการงบประมาณเพื่อดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	2.88	1.58	ปานกลาง
5) ขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้า/บริการ	2.39	1.63	น้อย
6) ขาดความรู้ในเรื่องช่องทางทางการจัดจำหน่ายสินค้า/บริการ	2.89	1.60	ปานกลาง
7) ขาดความรู้ในการประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้ารู้จักสินค้า/บริการ	2.80	1.63	ปานกลาง
8) ไม่มีศูนย์กลางในการระดมสมองเพื่อพัฒนาสินค้าของวิสาหกิจชุมชน	2.83	1.68	ปานกลาง
9) สินค้ามีการแข่งขันสูง เช่น มีการผลิตสินค้าเหมือนกันในชุมชนเดียวกัน	2.52	1.83	น้อย
10) ไม่มีตลาดสำหรับขายสินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชน	2.92	1.73	ปานกลาง
11) ขาดฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	2.94	1.55	ปานกลาง
12) ขาดหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือโดยตรงในการแนะนำ และแก้ปัญหา	2.99	1.69	ปานกลาง
13) หน่วยงานสนับสนุนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	2.63	1.64	ปานกลาง

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

1) **ปัญหาด้านการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน** จากการสำรวจความคิดเห็นจาก ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าปัญหาของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการตลาด เช่น การไม่มีตลาดสำหรับขายสินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชน ขาดความรู้ในเรื่อง ช่องทางการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์สินค้า ปัญหาสินค้าและบริการมีการแข่งขันสูง

เมื่อพิจารณาปัญหาเรื่องการจัดการตลาดสำหรับขายสินค้าและบริการของ วิสาหกิจชุมชน พบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนมีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน 2 กลุ่ม โดยในกลุ่มแรกคือผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 เห็นว่าเป็นปัญหาที่มีระดับ ความรุนแรงมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่สองเป็นผู้แทนวิสาหกิจชุมชนจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 กลับตอบว่า ไม่มีปัญหาเรื่องการจัดการตลาดเลย ดังตารางที่ 4-17

ตารางที่ 4-17 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการไม่มีตลาดขายสินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชนของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ระดับความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการไม่มีตลาดขายสินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบ	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
เป็นปัญหาในระดับมากที่สุด	51	23.2
เป็นปัญหาในระดับมาก	48	21.8
เป็นปัญหาในระดับปานกลาง	38	17.3
เป็นปัญหาในระดับน้อย	31	14.1
เป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด	19	8.6
ไม่เป็นปัญหาเลย	33	15.0
รวม	220	100.0

เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหาเรื่องการจัดการตลาดกับการวางแผนชุมชน พบว่า ร้อยละ 80.4 ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่ตอบว่าการปัญหาเรื่องการจัดการตลาดเป็นปัญหาในระดับรุนแรงมากของวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนชุมชน

สำหรับปัญหาสินค้าและบริการมีการแข่งขันสูง วิสาหกิจชุมชนจำนวน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.0 เห็นว่าเป็นปัญหาที่มีระดับความรุนแรงมากที่สุด ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนจำนวน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.9 ไม่มีปัญหาเรื่องการแข่งขันของสินค้าและบริการเลย ดังตารางที่ 4-18

ตารางที่ 4-18 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องสินค้าและบริการที่มีการแข่งขันสูงของผู้แทน
วิสาหกิจชุมชน

ระดับความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องสินค้าและ บริการที่มีการแข่งขันสูงของผู้ตอบ	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
เป็นปัญหาในระดับมากที่สุด	43	20.0
เป็นปัญหาในระดับมาก	35	16.3
เป็นปัญหาในระดับปานกลาง	35	16.3
เป็นปัญหาในระดับน้อย	25	11.6
เป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด	32	14.9
ไม่เป็นปัญหาเลย	45	20.9
รวม	215	100.0

นอกจากนั้นจากการแจกแจงความถี่แบบสองทาง พบว่า ประเภทของวิสาหกิจ
ชุมชนที่เห็นว่าปัญหาเรื่องสินค้าและบริการที่มีการแข่งขันสูงมีความรุนแรง คือ วิสาหกิจชุมชน
ประเภทเครื่องจักสาน โดย ร้อยละ 36.4 ของวิสาหกิจชุมชนประเภทเครื่องจักสาน เห็นว่าเป็น
ปัญหาที่มีความรุนแรงระดับมากที่สุด และร้อยละ 27.3 เห็นว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงระดับ
มาก

2) **ปัญหาด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน** เป็นปัญหาภายนอกวิสาหกิจชุมชน
โดยจากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า **ปัญหาเรื่องขาดหน่วยงานที่ให้
ความช่วยเหลือโดยตรงในการแนะนำ และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน** อยู่ในระดับ
ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 ซึ่งวิสาหกิจชุมชน 55 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.8 เห็นว่าเป็น
ปัญหาที่มีความรุนแรงระดับมากที่สุด และวิสาหกิจชุมชน 44 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.3 เห็นว่า
ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงระดับมาก ดังตารางที่ 4-19

ตารางที่ 4-19 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการขาดหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือโดยตรงในการแนะนำและแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ระดับความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการขาดหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือโดยตรงในการแนะนำและแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบ	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
เป็นปัญหาในระดับมากที่สุด	55	24.9
เป็นปัญหาในระดับมาก	44	19.9
เป็นปัญหาในระดับปานกลาง	45	20.4
เป็นปัญหาในระดับน้อย	23	10.4
เป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด	29	13.1
ไม่เป็นปัญหาเลย	25	11.3
รวม	221	100.0

นอกจากนั้นจากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า **ปัญหาเรื่องขาดฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน** อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ซึ่งวิสาหกิจชุมชน 53 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24.3 เห็นว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงระดับปานกลาง และวิสาหกิจชุมชน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.6 เห็นว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงระดับมาก ดังตารางที่ 4-20

ตารางที่ 4-20 แสดงความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการขาดฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

ระดับความคิดเห็นทางด้านปัญหาเรื่องการขาดฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบ	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
เป็นปัญหาในระดับมากที่สุด	41	18.8
เป็นปัญหาในระดับมาก	47	21.6
เป็นปัญหาในระดับปานกลาง	53	24.3
เป็นปัญหาในระดับน้อย	35	16.1
เป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด	20	9.2
ไม่เป็นปัญหาเลย	22	10.1
รวม	218	100.0

2.2 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ

2.2.1 สภาพการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโดยทั่วไปของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า หน่วยงานหลักที่เข้ามาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการเกษตร โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชน จำนวน 130 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 60.2 ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจากหน่วยงานของรัฐ โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนจำนวน 91 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.5 ได้รับการสนับสนุนด้านทักษะความรู้ที่ใช้ในการจัดการวิสาหกิจชุมชนจากหน่วยงานของรัฐ โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. ที่พบว่า หน่วยงานที่ทาง อบต. เห็นว่าเข้ามาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ คือ กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีระดับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 และ 2.99 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-21 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงานในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
1) กรมส่งเสริมการเกษตร	2.99	1.35	ปานกลาง
2) กรมการพัฒนาชุมชน	3.13	1.30	ปานกลาง
3) สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	1.97	1.52	น้อย
4) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	2.51	1.51	น้อย

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

2.2.2 สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นมีหน่วยงานที่เข้ามาฝึกอบรมหลายหน่วยงาน โดยผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่า 5 หน่วยงานหลัก คือ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ

องค์การบริหารส่วนตำบล ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การจัดสัมมนา เวทีประชาคม เพื่อให้รู้จักชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งการจัดอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจความเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4-22

ตารางที่ 4-22 หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ	มีการจัดการศึกษาในพื้นที่		กรมส่งเสริมการเกษตร		กรมการพัฒนาชุมชน		สำนักงานการศึกษา นอกโรงเรียน		สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน		อบต.	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1) จัดสัมมนา เวทีประชาคม เพื่อให้รู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน	172	71.4	73	30.3	70	29.0	26	10.8	24	10.0	50	20.7
2) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน	170	70.5	54	22.4	64	26.6	16	6.6	18	7.5	42	17.4
3) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน	184	76.3	48	19.9	84	34.9	12	5.0	21	8.7	55	22.8
4) สนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ให้นักเรียนรู้จักชุมชน	92	38.2	8	3.3	14	5.8	39	16.2	3	1.2	21	8.7
5) จัดให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนอยู่เสมอ	144	59.8	33	13.7	52	21.6	15	6.2	16	6.6	43	17.8
6) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	162	67.2	59	24.5	55	22.8	12	5.0	29	12.0	33	13.7
7) จัดการอบรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชน	146	60.6	47	19.5	49	20.3	19	7.9	17	7.1	26	10.8
8) จัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ	125	59.1	36	14.9	38	15.8	17	7.1	12	5.0	45	18.7

ตารางที่ 4-22 (ต่อ)

การจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของหน่วยงานต่างๆ	มีการจัด การศึกษา ในพื้นที่		กรมส่งเสริม การเกษตร		กรมการ พัฒนา ชุมชน		สำนักงาน การศึกษา นอก โรงเรียน		สถาบัน ส่งเสริม วิสาหกิจ ชุมชน		อบต.	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
9) ประสานงานกับหน่วยงาน ภายนอกชุมชนในการจัดอบรม ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับสมาชิก วิสาหกิจชุมชน	141	58.5	63	26.1	50	20.7	14	5.8	21	8.7	37	15.4
10) จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ ชุมชน	76	31.5	16	6.6	23	9.5	16	6.6	9	3.7	30	12.4
11) ส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ	121	50.2	45	18.7	45	18.7	13	5.4	16	6.6	25	10.4
12) สนับสนุนการศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาการดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	80	33.2	25	10.4	30	12.4	9	3.7	15	6.2	14	5.8
13) สนับสนุนการศึกษาวิจัย เพื่อให้เกิดนวัตกรรมจากภูมิ ปัญญาของท้องถิ่น	117	48.5	37	15.4	42	17.4	13	5.4	16	6.6	29	12
14) จัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิก วิสาหกิจชุมชนเกิดความคิด สร้างสรรค์	125	51.9	34	14.1	42	17.4	16	6.6	17	7.1	33	13.7

นอกจากนี้เมื่อแบ่งการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นดำเนินการ และ 3) ขั้นพัฒนาการดำเนินการ พบว่าในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนนั้นมีหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน

การที่จะดำเนินการวิสาหกิจชุมชนขึ้นในตำบล คนในชุมชนควรจะได้รับทราบสภาพปัญหา รวมทั้งทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของคนในชุมชนได้ ดังนั้นจึงควรมีการจัดทำแผนชุมชนและนำแผนชุมชนนั้นมาแปรเป็นแผนวิสาหกิจ

ชุมชน จากการสำรวจพบว่าการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนขึ้นในชุมชน มีหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาท ดังนี้

1) **การจัดการสัมมนา เวทีประชาคม เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน** พบว่า วิสาหกิจชุมชนจำนวน 172 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 71.4 เห็นว่าภายในชุมชนมีการจัดการศึกษาในลักษณะการจัดการสัมมนา เวทีประชาคม เพื่อให้รู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 30.3 และกรมการพัฒนาชุมชนร้อยละ 29.0

2) **การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน** เพื่อให้ทราบถึงทรัพยากรต่างๆ ที่ชุมชนมี และนำทรัพยากรเหล่านั้นไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนร่วมกัน วิสาหกิจชุมชนจำนวน 170 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 70.5 เห็นว่ามีการจัดการศึกษาในลักษณะการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน โดยหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 26.6 และ กรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 22.4

3) **การจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน** เพื่อให้คนในชุมชนทราบถึงขั้นตอน วิธีการจัดทำแผนชุมชน ประโยชน์ของการทำแผนชุมชน รวมทั้งการนำแผนชุมชนไปใช้ โดยวิสาหกิจชุมชน 184 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 79 เห็นว่าภายในชุมชนมีการจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน โดยหน่วยงานที่เข้ามาจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 34.9 และองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 22.8

4) **การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน** เพื่อให้คนในชุมชนทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน และนำภูมิปัญญานั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งการนำมาใช้ในการผลิตสินค้า และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน วิสาหกิจชุมชนจำนวน 144 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 63.2 เห็นว่าภายในชุมชนมีการจัดให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน โดยหน่วยงานที่เข้ามาจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 21.6 และองค์การบริหารส่วนตำบลร้อยละ 17.8

5) **การอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน** เพื่อให้คนในชุมชนทราบถึงจุดมุ่งหมายของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนขึ้นในชุมชน และประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับร่วมกัน วิสาหกิจชุมชน 162 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 71.1 เห็นว่าปัจจุบันภายในชุมชนมี

การจัดการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน โดยหน่วยงานที่เข้ามาให้การศึกษาด้านนี้ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 24.5 และ กรมการพัฒนาชุมชนร้อยละ 22.8

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนนั้น โรงเรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนรู้จักชุมชน โดยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทำให้เกิดการรวบรวมประวัติความเป็นมาของชุมชน ทูที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อนำมาถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจชุมชนมากขึ้น เกิดความรักชุมชน เห็นประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน และนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนา และสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนต่อไป แต่ในปัจจุบันจากผลการสำรวจพบว่า **วิสาหกิจชุมชน 128 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 58.2 เห็นว่าภายในชุมชนยังไม่มี การสนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้นักเรียนรู้จักชุมชน** ส่วนวิสาหกิจชุมชนที่เห็นว่าการสนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้นักเรียนรู้จักชุมชนนั้น หน่วยงานที่เข้ามาช่วยในเรื่องนี้ คือ สำนักการศึกษานอกระบบโรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 16.2 และ 8.7 ตามลำดับ

ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชน

เมื่อชุมชนเห็นว่าควรมีวิสาหกิจชุมชนขึ้นในชุมชน และดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนแล้ว จึงเริ่มการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนควรมีความรู้ที่จะต้องนำมาใช้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ทั้งเรื่องการจัดการทางการเงินการบัญชีบุคคล การตลาด จากการสำรวจพบว่าการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น มีหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาท ดังนี้

1) **การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน** เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบถึงวัตถุประสงค์ และวิธีการผลิตสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล วิสาหกิจชุมชน 146 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 64 เห็นว่าการจัดการอบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการ โดยกรมการพัฒนาชุมชนร้อยละ 20.3 และ กรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 19.5

2) **การจัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ** เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ เช่น วิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สามารถนำปรับใช้กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้ วิสาหกิจชุมชน 125 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 54.8 เห็นว่าการจัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 18.7 และ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 15.8

3) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชนในการอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกได้รับความรู้ตามที่สมาชิกต้องการเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 141 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 61.6 เห็นว่ามีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชนในการจัดอบรมความรู้ด้านต่างๆ ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยเป็นกรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 26.1 และกรมการพัฒนาชุมชนร้อยละ 20.7

4) การส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดวิสาหกิจชุมชน 121 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 53.8 เห็นว่ามีการส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ โดยหน่วยงานที่เข้ามาช่วยจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร และ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 18.7

นอกจากการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนโดยการจัดฝึกอบรมและการศึกษาดูงานแล้ว ในเรื่องของการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องนั้นก็มีความสำคัญเช่นกัน จากการสำรวจพบว่าวิสาหกิจชุมชน 147 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 65.9 เห็นว่ายังไม่มีการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนวิสาหกิจชุมชนที่เห็นว่ามีแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนนั้น หน่วยงานที่เข้ามาช่วยในการจัด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล และกรมการพัฒนาชุมชน คิดเป็นร้อยละ 12.4 และ 9.5 ตามลำดับ

ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

เมื่อวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงาน และพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนควรจะมีการพัฒนาการดำเนินงาน และสินค้าและบริการเพื่อให้ตอบสนองกับผู้นิยมมากขึ้น โดยกลุ่มผู้นิยมอาจจะเพิ่มมากขึ้นจากกลุ่มผู้นิยมเดิม จากในชุมชนออกสู่ตลาดภายนอก หรือการพัฒนากระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนการดำเนินงาน จากการสำรวจพบว่าการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น มีหน่วยงานที่เข้ามา มีบทบาท ดังนี้

1) การสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการ กระบวนการผลิต และสินค้าของวิสาหกิจชุมชน โดยมีที่มาจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นเอง วิสาหกิจชุมชน 117 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 51.3 เห็นว่ามีการสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยหน่วยงานที่เข้ามาช่วยจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 17.4 และ กรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 15.4

2) การจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาลินค้าและบริการให้เกิดความแตกต่าง และลดต้นทุนในการผลิต วิสาหกิจชุมชน 125 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.3 เห็นว่ามีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยหน่วยงานที่เข้ามาช่วยจัดการศึกษาด้านนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 17.4 กรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 14.1 และองค์การบริหารส่วนตำบลร้อยละ 13.7

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน นอกจากการสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์แล้ว การสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จะทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนากระบวนการทำงาน และสินค้าและบริการได้ด้วยวิสาหกิจชุมชนเอง โดยไม่ต้องพึ่งหน่วยงานภายนอก รวมทั้งยังทำให้ทราบความต้องการ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานต่อไป แต่จากการสำรวจพบว่าวิสาหกิจชุมชน 143 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 64.1 เห็นว่ายังไม่มี การสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ส่วนวิสาหกิจชุมชนที่เห็นว่ามี การสนับสนุนการศึกษาวิจัยนี้ เห็นว่าหน่วยงานที่เข้ามาช่วยจัดคือ กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 12.4 และ 10.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-23 แสดงหน่วยงานที่เข้าไปจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในเรื่องต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชนใน 2 อันดับแรก

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	หน่วยงานที่จัด				
	กรมส่งเสริมการเกษตร	กรมการพัฒนาชุมชน	สำนักงาน ก.ศ.น. ภายนอก โรงเรียน	สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	อบต.
ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน					
1) จัดสัมมนา เวทีประชาคม เพื่อให้รู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน	(1)	(2)			
2) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน	(2)	(1)			
3) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน		(1)			(2)

ตารางที่ 4-23 (ต่อ)

การจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	หน่วยงานที่จัด				
	กรม ส่งเสริม การ เกษตร	กรมการ พัฒนา ชุมชน	สำนักงา น การศึกษ านอก โรงเรียน	สถาบัน ส่งเสริม วิสาหกิจ ชุมชน	อบต.
4) จัดให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กับคนในชุมชนอยู่เสมอ		(1)			(2)
5) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	(1)	(2)			
6) สนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาที่ให้นักเรียนรู้จักชุมชน			(1)		(2)
ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชน					
7) จัดการอบรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้า/ บริการของวิสาหกิจชุมชน	(2)	(1)			
8) จัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดู งานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ		(2)			(1)
9) ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ชุมชนในการจัดอบรมความรู้ด้านต่างๆ ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	(1)	(2)			
10) จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ ชุมชน		(2)			(1)
11) ส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมอย่าง สม่ำเสมอ	(1)	(2)			
12) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการ พัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	(2)	(1)			
13) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิด นวัตกรรมจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น	(2)	(1)			
14) จัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์	(2)	(1)			

หมายเหตุ: (1) คือ หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนอันดับแรก

(2) คือ หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอันดับที่สอง

สรุปผลการศึกษาศภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน นั้น พบว่า กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมการพัฒนาชุมชน เข้าไปมีส่วนในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะกรมการพัฒนาชุมชนที่เข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในทุกขั้นตอน ส่วนทางด้าน อบต. นั้น ในขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนนั้น อบต. เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ทางด้านการจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน ส่วนในขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น อบต. เข้ามาจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นอันดับแรกทางด้าน การจัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

ผลการวิจัยในเรื่องการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. นี้ เป็นผลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 2 ชุด ที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

3.1 บทบาทการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. นั้น ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรก เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามทัศนคติของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต. ส่วนที่สอง เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานจริงของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต. พบว่าทั้ง 2 ส่วนนั้น ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต. มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.1.1 ความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามทัศนคติของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. พบว่า ความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น อยู่ในระดับน้อย ถึงปานกลาง ในขณะที่ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจะอยู่ที่ระดับความสำคัญปานกลาง ถึงมาก

ที่สุด ซึ่งในแต่ละประเด็นผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) **การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชน** วิสาหกิจชุมชน จำนวน 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.6 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชนอยู่ในระดับสำคัญมาก และวิสาหกิจชุมชนจำนวน 49 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.7 เห็นว่าสำคัญมากที่สุด จากวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด ความสำคัญของ อบต. ในเรื่องนี้ ตามความเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง** ในขณะที่ผู้บริหาร อบต. จำนวน 82 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.1 เห็นว่า ระดับความสำคัญของอบต. ในการสนับสนุนและร่วมกับชุมชนในการวางแผนชุมชนอยู่ในระดับสำคัญมาก และ ผู้บริหาร อบต. จำนวน 54 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.8 เห็นว่าสำคัญมากที่สุด จากผู้บริหาร อบต. ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต. ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ซึ่งอยู่ในระดับ **มาก**

2) **การจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ให้กับคนในชุมชน** วิสาหกิจชุมชน จำนวน 54 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.7 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการฝึกอบรมอยู่ระดับสำคัญมาก และร้อยละ 19.5 เห็นว่าสำคัญปานกลาง ความสำคัญของ อบต. ในเรื่องนี้ตามความเห็นของวิสาหกิจชุมชนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง** ทางด้านของผู้บริหาร อบต. จำนวน 89 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.9 เห็นว่า ระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชนอยู่ในระดับสำคัญปานกลาง และ ผู้บริหาร อบต. จำนวน 74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.3 เห็นว่าสำคัญมาก จากความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต. ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ซึ่งอยู่ในระดับ **มาก**

3) **การร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.8 เห็นว่า อบต. **ไม่มีความสำคัญ** ในการร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 อยู่ในระดับ **น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 80 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.4 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และ ผู้บริหาร อบต. จำนวน 79 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.0 เห็นว่าสำคัญมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต. ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต. ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

4) **การจัดสรรงบประมาณในการเริ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.1 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดสรร

งบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด และวิสาหกิจชุมชน จำนวน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.6 เห็นว่าสำคัญมาก ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความเห็นของวิสาหกิจชุมชนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 85 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.1 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต. จำนวน 78 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.1 เห็นว่าสำคัญมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

5) การจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนจำนวน 53 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.2 เห็นว่า อบต. **ไม่มีความสำคัญ** ในการจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 ซึ่งอยู่ในระดับน้อย ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 75 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.4 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต.จำนวน 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.7 เห็นว่าสำคัญมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

6) การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนจำนวน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.9 เห็นว่า อบต. **ไม่มีความสำคัญ** ในการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชนจำนวน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.4 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 อยู่ในระดับน้อย ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 83 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.6 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก และผู้บริหาร อบต.จำนวน 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.7 เห็นว่าสำคัญปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ความสำคัญ ของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.43 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

7) การประสานงานกับองค์กรภายนอกในการจัดอบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน จำนวน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.7 เห็นว่า อบต. **ไม่มีความสำคัญ** ในการประสานงานกับองค์กรภายนอกเลย ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 อยู่ในระดับน้อย ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.2 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการประสานงานกับองค์กรภายนอก อยู่ระดับมาก และผู้บริหาร อบต.จำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.7 เห็นว่า

สำคัญปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.5 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

8) **การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 55 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.3 เห็นว่า อบต.**ไม่มีความสำคัญ**ในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 อยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางผู้บริหาร อบต. จำนวน 76 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต. จำนวน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30 เห็นว่าสำคัญมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

9) **การจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 60 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.7 เห็นว่า อบต.**ไม่มีความสำคัญ**ในการจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน จำนวน 39 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.3 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชนนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.17 อยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.2 เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก และผู้บริหาร อบต. จำนวน 62 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 27.3 เห็นว่าสำคัญปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

จากการวิเคราะห์ผลการสำรวจพบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. มีความเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกันมาก ในเรื่องการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชน และการจัดการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน ซึ่งทั้งสองกลุ่มเห็นว่า อบต.มีความสำคัญระดับปานกลาง และมาก สำหรับประเด็นที่ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างชัดเจน มี 3 ประเด็น คือ การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การประสานงานกับองค์กรภายนอกในการจัดอบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ดังปรากฏในตาราง 4-24

ตารางที่ 4-24 สรุประดับความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต.

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของ อบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปล ผล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปล ผล
1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชน	3.00	1.67	ปานกลาง	3.71	0.98	มาก
2) การจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน	2.83	1.67	ปานกลาง	3.49	1.00	มาก
3) การร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน	2.36	1.76	น้อย	3.38	1.00	ปานกลาง
4) การจัดสรรงบประมาณในการเริ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	2.67	1.80	ปานกลาง	3.43	0.97	มาก
5) การจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน	2.36	1.80	น้อย	3.25	1.12	ปานกลาง
6) การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	2.42	1.76	น้อย	3.43	0.97	มาก
7) การประสานงานกับองค์กรภายนอกในการจัดอบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	2.36	1.79	น้อย	3.50	1.06	มาก
8) การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	2.18	1.79	น้อย	3.42	1.10	มาก
9) การจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน	2.17	1.88	น้อย	3.26	1.26	ปานกลาง

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

3.1.2 การดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ในปัจจุบัน

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. พบว่า ความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ในปัจจุบันนั้น

ข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแต่ละด้านนั้น มากกว่าร้อยละ 30 ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเลยเกือบทุกด้าน ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.นั้น พบว่า ข้อมูลที่ได้จะอยู่ที่ระดับความสำคัญปานกลาง ถึงมาก ซึ่งในแต่ละประเด็นผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) **การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 59 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.2 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชนเลย จากวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 ซึ่งอยู่ในระดับ **น้อย** ในขณะที่ผู้บริหาร อบต. จำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.5 เห็นว่า ระดับการดำเนินการของ อบต.ในการสนับสนุนและร่วมกับชุมชนในการวางแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และ ผู้บริหาร อบต. จำนวน 60 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.9 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก จากผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

2) **การจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน** วิสาหกิจชุมชน จำนวน 61 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.1 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการจัดการฝึกอบรมให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความเห็นของวิสาหกิจชุมชนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 ซึ่งอยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ทางด้านของผู้บริหาร อบต. จำนวน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.9 เห็นว่า ระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชนอยู่ในระดับสำคัญปานกลาง จากความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

3) **การร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 80 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40.4 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.45 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 78 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.4 เห็นว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการ

ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

4) **การจัดสรรงบประมาณในการเริ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.2 เห็นว่า อบต.ไม่ได้เข้าไปดำเนินการในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการเริ่มดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความเห็นของวิสาหกิจชุมชนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนจำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.2 เห็นว่า อบต.ไม่ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความเห็นของวิสาหกิจชุมชน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.72 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.6 เห็นว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

5) **การจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 80 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40.6 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.47 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.6 เห็นว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

6) **การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.9 เห็นว่า อบต.ไม่ดำเนินการในการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.48 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 70 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.1 เห็นว่าระดับการดำเนินงานของ อบต.ในให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารและการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.64 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

7) **การประสานงานกับองค์กรภายนอก** วิสาหกิจชุมชน จำนวน 82 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.6 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการประสานงานกับองค์กรภายนอกในการจัดอบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.39 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางผู้บริหาร อบต.จำนวน 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.2 เห็นว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการประสานงานกับองค์กรภายนอกในการให้ความสนับสนุน และช่วยเหลือด้านต่างๆ กับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต.จำนวน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24 เห็นว่าสำคัญมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

8) **การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชนจำนวน 86 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43.9 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.27 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางผู้บริหาร อบต.จำนวน 70 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.9 เห็นว่า ระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต. จำนวน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.1 เห็นดำเนินการอยู่ในระดับมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด การดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

9) **การจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชน จำนวน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.9 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการในการจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชนเลย ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้ตามความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.23 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.2 เห็นว่า ระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต. จำนวน 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.4 เห็นว่าดำเนินการอยู่ในระดับมาก จากความเห็นของผู้บริหาร อบต.ทั้งหมด ระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

ตารางที่ 4-25 สรุประดับการดำเนินการของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของ อบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล
1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชน	1.91	1.68	น้อย	3.11	1.16	ปานกลาง
2) การจัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน	1.78	1.59	น้อยที่สุด	2.67	1.16	ปานกลาง
3) การร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน	1.45	1.51	น้อยที่สุด	2.71	1.16	ปานกลาง
4) การจัดสรรงบประมาณในการเริ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	1.77	1.69	น้อยที่สุด	2.89	1.20	ปานกลาง
5) การจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน	1.47	1.58	น้อยที่สุด	2.56	1.19	น้อย
6) การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน	1.78	1.59	น้อยที่สุด	2.64	1.28	ปานกลาง
7) การประสานงานกับองค์กรภายนอกในการจัดอบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	1.39	1.49	น้อยที่สุด	2.87	1.21	ปานกลาง
8) การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	1.27	1.45	น้อยที่สุด	2.76	1.32	ปานกลาง
9) การจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน	1.23	1.48	น้อยที่สุด	2.45	1.35	น้อย

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

ผลการสำรวจผู้บริหาร อบต.พบว่า อบต.ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ยกเว้นทางด้านการจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และการจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน

เห็นว่า อบต. ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ยกเว้นการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการวางแผนชุมชนอยู่ในระดับน้อย

การวิเคราะห์เรื่องระดับความสำคัญของ อบต. และบทบาทในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องระดับความสำคัญของบทบาท อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน พบว่า ความเห็นของวิสาหกิจชุมชนในเรื่องบทบาทของ อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและบทบาทในการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ในปัจจุบันนี้มีค่าสถิติสหสัมพันธ์เท่ากับ .487 โดยการทดสอบสมมติฐานของค่าสหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 แสดงว่าค่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ดังนั้นเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่าค่าเฉลี่ยของความแตกต่าง = .9334 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 1.44838 ซึ่งเมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้เท่ากับ 9.402 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .00 แสดงว่าความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั่นคือ วิสาหกิจชุมชนเห็นว่าบทบาท อบต. มีความสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.2864) ซึ่งแตกต่างกันกับระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ในปัจจุบัน (ค่าเฉลี่ย 1.3330) โดยแปลความหมายได้ว่า **“วิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต. มีความสำคัญในการส่งเสริมการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนแต่ปัจจุบัน อบต. กลับเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินการน้อยกว่าความคาดหวังของวิสาหกิจชุมชน”**

ตารางที่ 4-26 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องระดับความสำคัญของบทบาท อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน

ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน	\bar{X}	S.D.	D	S.D.	t	Sig.
ความสำคัญของ อบต. ในการส่งเสริมการดำเนินการ	2.2864	1.57148	0.9534	1.44838	9.402	.000
บทบาทของ อบต. ในการส่งเสริมการดำเนินการ	1.3330	1.22691				

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องระดับความสำคัญของบทบาทอบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของอบต. ที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน พบว่า ความเห็นของผู้บริหาร อบต. ในเรื่องการให้ความสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและบทบาทในการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของอบต. ในปัจจุบันนั้นมีค่าสถิติสหสัมพันธ์เท่ากับ .406 โดยการทดสอบสมมติฐานของค่าสหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 แสดงว่าค่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ดังนั้นเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่าค่าเฉลี่ยของความแตกต่าง = .6071 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า .96543 ซึ่งเมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้เท่ากับ 8.736 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .00 แสดงว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั่นคือ ผู้บริหาร อบต. เห็นว่าบทบาทอบต. มีความสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.1291) ซึ่งแตกต่างกับระดับการเข้าไปดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของอบต. ในปัจจุบัน (ค่าเฉลี่ย 2.5220) โดยแปลความหมายได้ว่า **“อบต. มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแต่ปัจจุบันยังพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังน้อยกว่าที่ตั้งใจไว้”**

ตารางที่ 4-27 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องระดับความสำคัญของบทบาท อบต. ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และระดับการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของผู้บริหาร อบต. ที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน

ผู้บริหาร	\bar{X}	S.D.	D	S.D.	t	Sig.
ความสำคัญของอบต. ในการส่งเสริมการดำเนินการ	3.1291	.82403	.6071	.96543	8.736	.000
บทบาทของ อบต. ในการส่งเสริมการดำเนินการ	2.5220	.93919				

3.2 การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ในปัจจุบัน อบต. เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น จากการสำรวจสภาพการจัดการศึกษาของ อบต. จากผู้บริหาร อบต. นั้น พบว่า อบต. จำนวน 134 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 54.3 มีการจัดการศึกษาเอง โดยเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดทำทัศนศึกษา และการจัดการสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 51.8, 23.5 และ 19.0 ตามลำดับ ส่วน

อบต.ที่ไม่ได้จัดการศึกษาเองนั้นก็ได้มีส่วนร่วมในการศึกษา โดย อบต.ร้อยละ 92.7 จะสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดการศึกษา และร้อยละ 79.3 สนับสนุนอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการศึกษา

สำหรับการจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น อบต.ควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน และชุมชนเอง เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่น จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า อบต.จัดการศึกษาเอง ร้อยละ 36.4 เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่ อบต.ที่ไม่ได้จัดการศึกษาเอง ได้รับการอบรมเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 27.3 นอกจากนี้พบว่า อบต.ที่จัดการศึกษาเองร้อยละ 40 เห็นด้วยมากที่สุดว่าวิสาหกิจชุมชนจะทำให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับ การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น ได้ทำการสำรวจความคิดเห็น แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามทัศนคติของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต. ส่วนที่สอง เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานจริงของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และ ผู้บริหาร อบต. พบว่าทั้ง 2 ส่วนนั้น ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.2.1 ความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

การสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.ในส่วนนี้จะเป็นการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต. ในการเข้าไปจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมแล้วผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในเรื่องการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ถึงปานกลาง ในขณะที่ผู้บริหาร อบต.เอง เห็นว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลางถึงมาก ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละชั้นของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

ชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน

การที่จะเกิดการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนขึ้นในตำบลนั้น ชุมชนควรจะรับทราบสภาพ ปัญหา และทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนตอบสนอง

ความต้องการ และแก้ปัญหาของคนในชุมชนได้ จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับระดับความสำคัญของอบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน พบว่า

1) **การกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางสำหรับเรื่องนี้ ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 อยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 93 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน และ อบต.จำนวน 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.1 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

2) **การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ และ วิสาหกิจชุมชน 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.86 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 85 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.1 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ซึ่งอยู่ในระดับ **มาก**

3) **การจัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.5 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในเรื่องนี้ และ วิสาหกิจชุมชน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.81 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 87 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ในการจัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน โดยรวมระดับความสำคัญของ อบต.ใน

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

4) **การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน** วิสาหกิจชุมชน 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ และ วิสาหกิจชุมชน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 83 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ในจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

5) **การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 50 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.6 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 87 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

6) **การจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 44 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.2 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญเลยในเรื่องนี้ ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

7) **การสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า ระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 90 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.1 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

8) **การให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

9) **การสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.1 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 41 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.6 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 82 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. จำนวน 78 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.9 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชน

การดำเนินการจัดตั้ง และดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องใช้ความรู้และประสบการณ์ ทั้งทางด้านการจัดการ การผลิต การตลาด บุคคลากร การเงินและบัญชี จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน พบว่า

1) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนค่อนข้างมีความคิดเห็นที่เฉลี่ยกระจายกันในระดับความสำคัญของ อบต.ตั้งแต่ไม่เห็นความสำคัญเลย จนถึงสำคัญมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จึงพบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 76 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และ อบต.จำนวน 72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

2) การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล วิสาหกิจชุมชน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางสำหรับเรื่องนี้ ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 89 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล และ อบต.จำนวน 79 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

3) การจัดการฝึกอาชีพเพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดสำหรับเรื่องนี้ ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร

อบต. จำนวน 99 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ในการจัดการฝึกอาชีพ เพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน และ อบต.จำนวน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ซึ่งอยู่ในระดับ **มาก**

4) การสนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อ และเทคโนโลยีในการฝึกอบรม ให้ **ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางสำหรับเรื่องนี้ ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 39 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.5 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญเลย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 อยู่ในระดับ **น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.ที่เห็นว่ อบต.มีความสำคัญมาก มีจำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.6 ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ อบต.ที่เห็นว่ อบต.มีความสำคัญปานกลางในการสนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อ และเทคโนโลยีในการฝึกอบรม โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจ **ชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญสำหรับเรื่องนี้ ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.5 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 อยู่ในระดับ **น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน และ อบต.65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.4 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่ วิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญเลยในเรื่องนี้ ซึ่งเท่ากับ วิสาหกิจชุมชนที่เห็นว่ อบต.มีความสำคัญน้อย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 อยู่ในระดับ **น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.5 เห็นว่า

อบต.มีความสำคัญปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชน และ อบต.68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.6 เห็นว่ามี อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

7) การให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
 ความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้นั้นค่อนข้างมีความคิดเห็นที่เฉลี่ยกระจายกันในแต่ละระดับความสำคัญของ อบต.ตั้งแต่ไม่เห็นความสำคัญเลย จนถึงสำคัญมากที่สุด จึงพบว่าระดับความสำคัญของ อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 อยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.78 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.9 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และ อบต.68 แห่ง คิดเป็น 29.6 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

8) การให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.9 ไม่เห็นความสำคัญของ อบต.เลยในเรื่องนี้ ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และ อบต. 58 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.4 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

9) การให้ความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาดกับวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ ในขณะที่เดียวกันวิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.2 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญเลย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 อยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้าน

การตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชน และ อบต.62 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 27 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

10) การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วิสาหกิจชุมชน 50 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.5 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.8 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 76 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และ อบต.72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ซึ่งอยู่ในระดับ**มาก**

ขั้นพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เมื่อวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงาน และพึ่งพาตนเองได้ ก็จะมีการพัฒนาทั้งในเรื่องของสินค้าและบริการเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น รวมทั้งกระบวนการผลิตที่ทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดต้นทุนการดำเนินงาน จึงต้องมีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อช่วยส่งเสริมในการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาและการเรียนรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในเรื่องนี้ พบว่า

1) การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล วิสาหกิจชุมชน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.4 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งเท่ากับจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 อยู่ในระดับ**ปานกลาง** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.77 แห่งคิดเป็นร้อยละ 33.6 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล และ อบต.76 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัด

การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

2) **การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน** เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน วิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.4 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญในเรื่องนี้เลย ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 35 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 อยู่ในระดับน้อย ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และ อบต. 60 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.1 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

3) **การให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และคนในชุมชนเพิ่มเติม** วิสาหกิจชุมชน 41 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 39 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.83 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.2 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และกับคนในชุมชน และ อบต. 67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

4) **การร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น** วิสาหกิจชุมชน 40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.1 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญเลยในเรื่องนี้ ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 39 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.7 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 อยู่ในระดับน้อย ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญมากในการร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ อบต.67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.3 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญ

ของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ซึ่งอยู่ในระดับ *ปานกลาง*

5) **การจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์**
 วิสาหกิจชุมชน 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.6 เห็นว่า อบต. มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องนี้ ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.8 เห็นว่า อบต. ไม่มีความสำคัญเลย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 อยู่ในระดับ *ปานกลาง* ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.2 เห็นว่า อบต. มีความสำคัญมากในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และ อบต. 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.6 เห็นว่า อบต. มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ซึ่งอยู่ในระดับ *ปานกลาง*

6) **การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน**
 วิสาหกิจชุมชน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.9 เห็นว่า อบต. ไม่มีความสำคัญในเรื่องนี้เลย ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 41 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.4 เห็นว่า อบต. มีความสำคัญมาก ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 อยู่ในระดับ *น้อย* ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.2 เห็นว่า อบต. มีความสำคัญมากในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน และ อบต. 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.7 เห็นว่า อบต. มีความสำคัญปานกลาง โดยภาพรวมระดับความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ซึ่งอยู่ในระดับ *มาก*

นอกจาก อบต. จะจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน และวิสาหกิจโดยตรงแล้ว การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชน และสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ อย่างไรก็ตามจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชนและผู้บริหาร อบต. พบว่า

— **การร่วมกับโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน**
 วิสาหกิจชุมชน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.4 เห็นว่า อบต. ไม่มีความสำคัญเลยในเรื่องนี้ ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเท่ากับ 2.29 ซึ่งอยู่ในระดับ *น้อย* ส่วน

ทางด้านผู้บริหาร อบต.79 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.6 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการร่วมกับโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้เท่ากับ 3.05 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

— การร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

เช่น การฝึกงานภาคฤดูร้อน วิสาหกิจชุมชน 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.3 เห็นว่า อบต.ไม่มีความสำคัญเลยในเรื่องนี้ ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเท่ากับ 2.29 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.5 เห็นว่า อบต.มีความสำคัญปานกลางในการร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้เท่ากับ 2.97 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

ตารางที่ 4-28 สรุประดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามความคิดเห็นของ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน						
1) การกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน	2.52	1.72	น้อย	3.35	1.05	ปานกลาง
2) การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน	2.86	1.76	ปานกลาง	3.64	1.02	มาก
3) การจัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน	2.81	1.71	ปานกลาง	3.56	0.97	มาก
4) การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน	2.89	1.75	ปานกลาง	3.65	0.99	มาก
5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน	2.98	1.70	ปานกลาง	3.75	0.99	มาก

ตารางที่ 4-28 (ต่อ)

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน (ต่อ)						
6) การจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน	2.64	1.84	ปานกลาง	3.54	1.06	มาก
7) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน	2.85	1.70	ปานกลาง	3.61	0.98	มาก
8) การให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน	2.80	1.74	ปานกลาง	3.60	0.99	มาก
9) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน	2.76	1.71	ปานกลาง	3.43	1.02	มาก
ขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชน						
1) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ	2.62	1.74	ปานกลาง	3.37	1.13	ปานกลาง
2) การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล	2.78	1.65	ปานกลาง	3.53	0.99	มาก
3) การจัดการฝึกอบรมเพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน	2.83	1.68	ปานกลาง	3.57	0.93	มาก
4) การสนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อ และเทคโนโลยีในการฝึกอบรม ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน	2.49	1.72	น้อย	3.35	1.18	ปานกลาง
5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน	2.51	1.73	น้อย	3.17	1.19	ปานกลาง
6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่	2.36	1.69	น้อย	3.27	1.12	ปานกลาง

ตารางที่ 4-28 (ต่อ)

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล
7) การให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน	2.52	1.71	น้อย	3.20	1.17	ปานกลาง
8) การให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน	2.49	1.76	น้อย	3.24	1.25	ปานกลาง
9) การให้ความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาดกับวิสาหกิจชุมชน	2.48	1.83	น้อย	3.32	1.20	ปานกลาง
10) การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	2.81	1.75	ปานกลาง	3.54	1.12	มาก
ขั้นพัฒนาวิสาหกิจชุมชน						
1) การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล	2.63	1.72	ปานกลาง	3.38	1.12	ปานกลาง
2) การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	2.37	1.78	น้อย	3.42	1.23	มาก
3) การให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเองและคนในชุมชนเพิ่มเติม	2.64	1.72	ปานกลาง	3.46	1.12	มาก
4) การร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.57	1.76	น้อย	3.37	1.12	ปานกลาง
5) การจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์	2.67	1.79	ปานกลาง	3.38	1.16	ปานกลาง
6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน	2.56	1.75	น้อย	3.42	1.09	มาก

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

จากการวิเคราะห์ผลการสำรวจพบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เห็นว่า อบต.มีความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในช่วงเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต.เห็นว่า อบต.มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ซึ่งระดับความสำคัญของ อบต.ในช่วงเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนนี้สูงกว่าช่วงอื่นๆ โดยเฉพาะในเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน และการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน ในขณะที่ขึ้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ที่ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต.มีความสำคัญระดับปานกลาง และผู้บริหาร อบต.เห็นว่า อบต.มีระดับความสำคัญมากนั้น ได้แก่เรื่อง การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล การจัดการฝึกอาชีพเพื่อใช้ในการประกอบกรวิสาหกิจชุมชน และการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนในช่วงพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เห็นสอดคล้องกันว่า อบต.มีระดับความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล และการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนั้นผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำคัญของการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) พบว่า รายคู่ที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 1 คู่ ได้แก่ กลุ่ม อบต.ขนาดกลาง มีการให้ระดับความสำคัญสูงกว่ากลุ่ม อบต.ขนาดเล็ก

ตารางที่ 4- 29 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำคัญของการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จำแนกตามขนาดของ อบต.

ระดับความสำคัญ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	2	9.949	4.974	4.075	0.18
	ภายในกลุ่ม	227	277.177	1.221		
	รวม	229	287.065			

ตารางที่ 4- 30 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำคัญของการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จำแนกตามขนาดของ อบต.เป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ Scheffe

ขนาดของ อบต.	\bar{X}	ใหญ่	กลาง	เล็ก
		3.29	3.66	3.16
ใหญ่	3.29	-	0.375	0.122
กลาง	3.66		-	0.498
เล็ก	3.16			-

3.2.2 การดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. พบว่า โดยภาพรวมแล้ววิสาหกิจชุมชน เห็นว่าการดำเนินการของ อบต.ในเรื่องการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุดถึงน้อย ในขณะที่ อบต.เอง เห็นว่าการดำเนินการของ อบต.ในเรื่องนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลาง ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละชั้นของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

ชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต. พบว่ามี การรับรู้ที่แตกต่างกัน ในการดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจชุมชนขึ้น ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1) การกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 75 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.7 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชนอีก 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.6 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.55 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.7 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน และ อบต.จำนวน 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.1 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดย

ภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

2) **การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.8 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และ วิสาหกิจชุมชน 29 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 14.9 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.84 อยู่ในระดับ **น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.5 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลาง ในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน และ อบต. 54 แห่ง คิดเป็น 27.8 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

3) **การจัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน** วิสาหกิจชุมชน 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.3 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และ วิสาหกิจชุมชน 39 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.3 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.67 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.4 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลาง ในการจัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน และ อบต. 48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.4 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

4) **การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน** วิสาหกิจชุมชน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.2 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และ วิสาหกิจชุมชน 34 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.3 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.83 อยู่ในระดับ **น้อย** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.5 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลาง ในจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน และ อบต. 46 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.6 เห็นว่า

อบต.ดำเนินการระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชน 57 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.7 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 29 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.1 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.03 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.8 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารอบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

6) การจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.1 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และ วิสาหกิจชุมชน 34 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.3 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.58 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.8 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.90 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

7) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชน 59 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.4 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.87 อยู่ในระดับน้อย ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน โดยภาพรวมระดับการ

ดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

8) การให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.7 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 34 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.6 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุดตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.1 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางการให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน และ อบต.49 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.3 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

9) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.5 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 35 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.5 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.63 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.จำนวน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.5 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชน

ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น อบต.สามารถเข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีความรู้เพียงพอในการดำเนินการทั้งทางด้านการผลิตสินค้าและบริการ และทางด้านการบริหารจัดการในเรื่องของ การตลาด บุคลากร การเงินและการจัดทำบัญชี จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน พบว่า

1) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชน 74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.4 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชนอีก 29 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.4 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่า ระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.6 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

2) การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน **ในตำบล** วิสาหกิจชุมชน 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.6 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชนอีก 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.9 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.6 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล และ อบต. จำนวน 45 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.8 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

3) การจัดการฝึกอาชีพเพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชน 55 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.8 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.9 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.76 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.9 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการจัดการฝึกอาชีพเพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน และ อบต. จำนวน 49 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.9 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

4) การสนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อ และเทคโนโลยีในการฝึกอบรม ให้ **ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน** โดยวิสาหกิจชุมชน 79 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.1 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 32 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.7 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.48 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. จำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.4 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการสนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อและเทคโนโลยีในการฝึกอบรม และ อบต.จำนวน 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.1 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 ซึ่งอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจ **ชุมชน** โดยวิสาหกิจชุมชน 72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.3 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 36 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.1 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.43 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 53 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.2 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน และ อบต.43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.9 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 ซึ่งอยู่ในระดับ **น้อย**

6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่ **วิสาหกิจชุมชน** 74 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.9 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.4 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.49 อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 61 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.3 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชน และ อบต.50 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.5 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 ซึ่งอยู่ในระดับ **น้อย**

7) **การให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน**
 วิสาหกิจชุมชน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.8 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.1 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.53 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.60 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.7 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และ อบต.42 แห่ง คิดเป็น 22.2 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

8) **การให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน** โดยวิสาหกิจชุมชน 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 36 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.3 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.54 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.9 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน และ อบต. 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.1 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

9) **การให้ความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชน**
 วิสาหกิจชุมชน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40.7 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 34 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.37 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.63 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.3 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชน และ อบต.48 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 25.4 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

10) การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วิสาหกิจชุมชน 63 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.3 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่ วิสาหกิจชุมชน 32 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.9 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.80 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.8 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และ อบต.43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.9 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเรื่องสินค้าและบริการ รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินงานจะช่วยทำให้เกิดการลดต้นทุนการดำเนินการ และสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับการดำเนินการจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เกิดการพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนเอง พบว่า

1) การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล วิสาหกิจชุมชน 70 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.2 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 30 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.63 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.58 แห่งคิดเป็นร้อยละ 31 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล และ อบต.40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.4 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

2) การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน วิสาหกิจชุมชน 79 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.6 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัด

การศึกษาในเรื่องนี้เลย ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.4 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.41 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และ อบต. 36 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

3) **การให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และกับคนในชุมชนเพิ่มเติม** วิสาหกิจชุมชน 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.3 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชน 34 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.9 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.64 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.8 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และกับคนในชุมชน และ อบต. 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.5 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

4) **การร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น** วิสาหกิจชุมชน 71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38 เห็นว่า อบต. ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้ และวิสาหกิจชุมชน 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.6 เห็นว่า อบต. ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.7 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการระดับปานกลางในการร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ อบต. 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.4 เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

5) การจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์
 วิสาหกิจชุมชน 75 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.3 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้
 ในขณะที่วิสาหกิจชุมชน 35 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.3 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อย
 ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัด
 การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.53 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วน
 ทางด้านผู้บริหาร อบต.67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.6 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลาง
 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และ อบต.41 แห่ง คิด
 เป็นร้อยละ 21.8 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมระดับการดำเนินการ
 ของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
 อบต.มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน
 วิสาหกิจชุมชน 75 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.1 เห็นว่า อบต.ไม่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาในเรื่องนี้
 เลย ขณะที่วิสาหกิจชุมชน 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 17.2 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับปาน
 กลาง ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัด
 การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 อยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วน
 ทางด้านผู้บริหาร อบต. 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.9 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลาง
 ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน และ อบต. 42 แห่ง คิดเป็นร้อย
 ละ 22.2 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมระดับการดำเนินการของ
 อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในด้านนี้ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.
 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 ซึ่งอยู่ในระดับ**ปานกลาง**

สำหรับการดำเนินการจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้น
 ภายในโรงเรียนนั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และผู้บริหาร อบต.พบว่า

— การร่วมกับโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจ
ชุมชน วิสาหกิจชุมชน 82 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43.2 เห็นว่า อบต.ไม่ได้เข้ามาดำเนินการจัด
 การศึกษาในเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชนอีก 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.5 เห็นว่า อบต.
 ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการ
 ดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.28
 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.58 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.2 เห็นว่า อบต.มี
 การดำเนินการระดับปานกลางในการร่วมกับโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจ

ชุมชน และ อบต.43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.1 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ทำให้ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.ในเรื่องการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้เท่ากับ 2.17 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

– การร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เช่น การฝึกงานภาคฤดูร้อน วิสาหกิจชุมชน 86 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.7 เห็นว่า อบต.ไม่ได้เข้ามาดำเนินการจัดการศึกษาเรื่องนี้เลย และวิสาหกิจชุมชนอีก 31 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.5 เห็นว่า อบต.ดำเนินการอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน พบว่าระดับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.32 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด** ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต.53 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการระดับปานกลางในการร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน และ อบต.44 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.3 เห็นว่า อบต.มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ทำให้ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.ในเรื่องการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านนี้เท่ากับ 2.27 ซึ่งอยู่ในระดับ**น้อย**

ตารางที่ 4-31 สรุปการดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามการรับรู้ของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหาร อบต.

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล
ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน						
1) การกำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน	1.55	1.57	น้อยที่สุด	2.76	1.28	ปานกลาง
2) การจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน	1.84	1.70	น้อย	3.09	1.27	ปานกลาง
3) การจัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน	1.67	1.59	น้อยที่สุด	2.77	1.16	ปานกลาง
4) การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน	1.83	1.67	น้อย	3.05	1.24	ปานกลาง

ตารางที่ 4-31 (ต่อ)

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน	2.03	1.76	น้อย	3.20	1.18	ปานกลาง
6) การจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน	1.58	1.63	น้อยที่สุด	2.90	1.31	ปานกลาง
7) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน	1.87	1.66	น้อย	3.14	1.23	ปานกลาง
8) การให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน	1.80	1.70	น้อยที่สุด	2.98	1.21	ปานกลาง
9) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน	1.63	1.62	น้อยที่สุด	2.72	1.15	ปานกลาง
ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชน						
1) การสนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ	1.59	1.64	น้อยที่สุด	2.64	1.28	ปานกลาง
2) การพัฒนาบุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล	1.65	1.54	น้อยที่สุด	2.79	1.17	ปานกลาง
3) การจัดการฝึกอบรมเพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน	1.76	1.55	น้อยที่สุด	2.87	1.14	ปานกลาง
4) การสนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อ และเทคโนโลยีในการฝึกอบรม ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน	1.48	1.58	น้อยที่สุด	2.71	1.31	ปานกลาง
5) การให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน	1.43	1.46	น้อยที่สุด	2.39	1.33	น้อย

ตารางที่ 4-31 (ต่อ)

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน					
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน			ผู้บริหาร อบต.		
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
6) การให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน	1.53	1.54	น้อยที่สุด	2.42	1.31	น้อย
7) การให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน	1.51	1.58	น้อยที่สุด	2.33	1.32	น้อย
8) การให้ความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาดกับวิสาหกิจชุมชน	1.37	1.46	น้อยที่สุด	2.45	1.27	น้อย
9) การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	1.80	1.68	น้อยที่สุด	2.77	1.27	ปานกลาง
ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน						
1) การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล	1.63	1.60	น้อยที่สุด	2.53	1.35	น้อย
2) การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	1.41	1.50	น้อยที่สุด	2.69	1.37	ปานกลาง
3) การให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และคนในชุมชนเพิ่มเติม	1.64	1.61	น้อยที่สุด	2.68	1.34	ปานกลาง
4) การร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.51	1.51	น้อยที่สุด	2.54	1.38	น้อย
5) การจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์	1.53	1.57	น้อยที่สุด	2.62	1.31	ปานกลาง
6) การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน	1.59	1.60	น้อยที่สุด	2.62	1.27	ปานกลาง

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับระดับการดำเนินงานของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จะเห็นได้ว่า อบต. มีระดับการดำเนินการน้อยที่สุดในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเกือบทุกด้าน นอกจากนี้ในเรื่องการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้คนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน และ การสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน

ส่วนทางด้านความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับระดับการดำเนินงานของ อบต. เองในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น พบว่า อบต. มีระดับการดำเนินการปานกลางเกือบทุกด้าน นอกจากนี้เรื่องการให้ความรู้ในการดำเนินกรวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล และการร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ ผู้บริหาร อบต. เห็นว่ามีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

การวิเคราะห์เรื่องระดับความสำคัญและระดับการดำเนินการของ อบต. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องความคิดเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนต่อการให้ความสำคัญของอบต. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของอบต. ในปัจจุบัน พบว่ามีค่าสถิติสหสัมพันธ์เท่ากับ .505 โดยการทดสอบสมมติฐานของค่าสหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 แสดงว่าค่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ดังนั้นเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่าค่าเฉลี่ยของความแตกต่าง = .8241 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 1.43320 ซึ่งเมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้เท่ากับ 8.091 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 แสดงว่า ความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนที่ตอบแบบสอบถามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั่นคือ วิสาหกิจชุมชนเห็นว่าอบต. มีความสำคัญต่อการเข้ามามีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสำหรับวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยระดับ 2.3021 ส่วนการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. สำหรับวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันนั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.4780 ดังจะเห็นได้จากตารางว่า ความสำคัญของ อบต. ต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับวิสาหกิจชุมชนนั้นแตกต่างกันกับระดับการเข้ามามีส่วนในการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของอบต. ในปัจจุบัน โดยแปลความหมายได้ว่า “วิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต. มีความสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับการดำเนินวิสาหกิจชุมชน แต่ในปัจจุบันบทบาทของ อบต. ในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้วิสาหกิจชุมชนนั้นยังน้อยกว่าความคาดหวังของวิสาหกิจชุมชน”

ตารางที่ 4-32 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องความเห็นของผู้แทนวิสาหกิจชุมชนต่อการให้ความสำคัญของ อบต. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. ในปัจจุบัน

ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน	N	\bar{X}	S.D.	\bar{D}	t	Sig
ความสำคัญของ อบต. ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้	198	.10780	1.51682	.8241	8.091	.000
การดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.	198	.09588	1.34918			

ทางด้านผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องความเห็นของผู้บริหาร อบต. ต่อบทบาทความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน พบว่า มีค่าสถิติสหสัมพันธ์เท่ากับ .356 โดยการทดสอบสมมติฐานของค่าสหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 แสดงว่าค่าตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ดังนั้นเมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่าค่าเฉลี่ยของความแตกต่าง = .7091 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 1.10065 ซึ่งเมื่อทดสอบด้วยสถิติ t-test ได้เท่ากับ 8.927 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 แสดงว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. ที่ตอบแบบสอบถามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั่นคือ อบต. ส่วนใหญ่เห็นว่าอบต. เองมีความสำคัญต่อการเข้ามามีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสำหรับวิสาหกิจชุมชน ค่าเฉลี่ยระดับ 3.2801 ส่วนบทบาทในการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของอบต. สำหรับวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5711 ดังจะเห็นได้จากตารางว่า ความสำคัญของอบต. ต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับวิสาหกิจชุมชนนั้นแตกต่างกันกับระดับการเข้ามามีส่วนในการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของอบต. ในปัจจุบัน โดยแปลความหมายได้ว่า “อบต. ส่วนใหญ่คิดว่าตนมีความสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับการดำเนินวิสาหกิจชุมชน แต่ในปัจจุบันการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เองยังน้อยกว่าที่ตั้งใจไว้”

ตารางที่ 4-33 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในเรื่องความเห็นของผู้บริหาร อบต. ต่ระดับความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ผู้บริหาร อบต.	N	\bar{X}	S.D.	\bar{D}	t	Sig
ความสำคัญของ อบต. ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้	192	3.2801	.90623	.7091	8.927	.000
การดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.	192	2.5711	1.02596			

3.3 ปัญหาในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ผลการสำรวจความคิดเห็นจากผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับปัญหาในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่า ปัญหาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การที่ อบต. ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน บุคลากรด้านการศึกษา และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ บุคลากรของ อบต. ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน และชุมชน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ดังปรากฏในตารางที่ 4-34

ตารางที่ 4-34 แสดงปัญหาในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ปัญหาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
1) อบต. ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.45	1.20	มาก
2) กฎ ระเบียบทางราชการ ไม่เอื้ออำนวยให้ อบต. จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.03	1.30	ปานกลาง
3) ผู้บริหาร อบต. ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	2.35	1.41	น้อย
4) สมาชิกสภาของ อบต. ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	2.50	1.36	น้อย
5) บุคลากรด้านการศึกษาของ อบต. มีไม่เพียงพอ	3.41	1.39	มาก
6) บุคลากรด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีไม่เพียงพอ	3.60	1.25	มาก

ตารางที่ 4-34 (ต่อ)

ปัญหาการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล
7) บุคลากรของ อบต.ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชน	3.41	1.19	มาก
8) อบต.ไม่ทราบความต้องการเกี่ยวกับการจัด การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.05	1.17	ปานกลาง
9) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัด การศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนยุ่งยาก	2.95	1.18	ปานกลาง
10) ไม่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนสำหรับ อบต.	2.98	1.30	ปานกลาง
11) ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจ ชุมชน	3.44	1.13	มาก
12) ชุมชนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนชุมชน จึงไม่ให้ความสำคัญกับการจัดเวที ประชาคมเพื่อ วางแผนชุมชน	3.29	1.22	ปานกลาง
13) ไม่มีกระบวนการในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน ระหว่าง อบต. และชุมชน	2.42	1.32	น้อย
14) วิสาหกิจชุมชน และ อบต.ขาดความร่วมมือ ระหว่างกัน	2.77	1.20	ปานกลาง
15) วิสาหกิจชุมชนในตำบลยังไม่เห็นความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชน	2.97	1.15	ปานกลาง
16) ขาดแคลนสถานที่สำหรับจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน	2.83	1.40	ปานกลาง
17) อบต. และสถานศึกษาในพื้นที่ขาดความร่วมมือกัน ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน	2.19	1.17	น้อย
18) การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนใน ปัจจุบันของ อบต.ยังไม่ตรงตามความต้องการของ วิสาหกิจชุมชน	3.07	1.11	ปานกลาง

3.3.1 ปัญหาทางด้านบุคลากร

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า ปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอทั้งทางการศึกษา และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นปัญหามากสำหรับ อบต. โดย อบต. 62 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.8 เห็นว่า ปัญหาในเรื่องของบุคลากรทางการศึกษาของ อบต.มีไม่เพียงพอเป็นปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยภาพรวมจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่าระดับปัญหาด้านบุคลากรทางการศึกษาของ อบต.มีค่าเฉลี่ย 3.41 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนในเรื่องของบุคลากรด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอนั้น อบต.68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.2 เห็นว่าเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก และ อบต.อีก 67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.8 เห็นว่า ปัญหานี้อยู่ในระดับมากที่สุด ทำให้โดยภาพรวมจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่าระดับปัญหาด้านบุคลากรทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.มีค่าเฉลี่ย 3.60 อยู่ในระดับมาก

จากผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอด้านการศึกษา จำแนกตามขนาด อบต.ด้วยการวิเคราะห์ (ANOVA) พบว่า รายคู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .05 มี 2 คู่ได้แก่ อบต.ขนาดเล็กมีปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอด้านการศึกษามากกว่า อบต.ขนาดกลาง และ อบต.ขนาดเล็กมีปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอด้านการศึกษามากกว่า อบต.ขนาดใหญ่

ตารางที่ 4-35 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอด้านการศึกษาจำแนกตามขนาดของ อบต.

ระดับความสำคัญ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	2	16.480	8.240	4.416	0.13
	ภายในกลุ่ม	228	425.450	1.866		
	รวม	230	441.391			

ตารางที่ 4-36 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอด้าน การศึกษาจำแนกตามขนาดของ อบต.เป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe

ขนาดของ อบต.	\bar{X}	ใหญ่	กลาง	เล็ก
		1.83	3.49	3.32
ใหญ่	3.29	-	-	-
กลาง	3.66		1.658	0.171
เล็ก	3.16			1.487

นอกจากปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอแล้ว ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของ บุคลากรของ อบต.นั้นก็ปัญหาระดับมากเช่นกัน โดยจากการ สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า อบต.71 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.7 เห็นว่า ปัญหานี้ อยู่ในระดับปานกลาง และ อบต.อีก 61 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.4 เห็นว่าอยู่ในระดับมาก โดย ภาพรวมจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่าระดับปัญหาด้านบุคลากรของ อบต. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ย 3.41 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

3.3.2 ปัญหาด้านงบประมาณ

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.นั้น นอกจาก อบต.จะประสบ ปัญหาด้านบุคลากรอยู่ในระดับมากแล้ว อีกปัญหาหนึ่งในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนของ อบต.ที่อยู่ในระดับมาก คือ อบต.ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการ จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดย อบต.75 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.2 เห็นว่าปัญหาเรื่อง งบประมาณไม่เพียงพออยู่ในระดับปานกลาง และ อบต.อีก 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.2 เห็นว่า ปัญหานี้อยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่าระดับ ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนี้มีค่าเฉลี่ย 3.45 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

3.3.3 ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ

ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดการจัด การศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นอยู่ในระดับปานกลาง จากการสัมภาษณ์ ความคิดเห็นจากผู้บริหาร อบต. พบว่า ปัญหาด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยในเรื่องของความยุ่งยาก ของการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น อบต.91 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.2 เห็นว่า ปัญหาเรื่องการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอยู่ใน

ระดับปานกลาง และ อบต.อีก 50 คิดเป็นร้อยละ 21.6 เห็นว่าเป็นปัญหาในระดับมาก โดยภาพรวมจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่าปัญหานี้มีค่าเฉลี่ย 2.95 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัญหาเรื่อง อบต.และสถานศึกษาในพื้นที่ขาดความร่วมมือกันในการจัดหลักสูตรเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า อบต. 91 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.1 เห็นว่า ปัญหานี้อยู่ในระดับปานกลาง และ อบต.อีก 55 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.6 เห็นว่าปัญหานี้อยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า ปัญหา อบต. และสถานศึกษาในพื้นที่ขาดความร่วมมือกันในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.19ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

3.3.4 ปัญหาด้านการให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.จะเกิดขึ้นได้นั้น อบต.ต้องให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า ปัญหาการไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับน้อย โดย อบต.65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.3 เห็นว่า ปัญหาผู้บริหาร อบต.ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และ อบต.อีก 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.2 เห็นว่าปัญหานี้อยู่ในระดับน้อย ดังนั้นภาพรวมของปัญหาที่ผู้บริหาร อบต.ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 อยู่ในระดับน้อย

ส่วนทางด้านปัญหาสภา อบต.ซึ่งเป็นฝ่ายอนุมัติโครงการและงบประมาณต่างๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่าปัญหาสมาชิกสภาของ อบต.ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 อยู่ในระดับน้อย โดย อบต.67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.9 เห็นว่าปัญหานี้อยู่ในระดับปานกลาง และ อบต.อีก 53 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.8 เห็นว่าเป็นปัญหาในระดับน้อย

นอกจาก อบต.ควรจะต้องเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแล้ว อบต.ควรทราบความต้องการของวิสาหกิจชุมชนด้วย เพื่อให้การจัดการศึกษานั้นเป็นไปตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง และทำให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจ

ชุมชนด้วย จากการสำรวจความคิดเห็นพบว่า ปัญหาเรื่อง อบรม.ไม่ทราบความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น อบรม. 80 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.3 เห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง และ อบรม.อีก 62 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.6 เห็นว่าเป็นปัญหาในระดับมาก โดยภาพรวมปัญหานี้จึงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันของ อบรม.ยังไม่ตรงตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชนนั้น จากการสำรวจพบว่าปัญหานี้มีค่าเฉลี่ย 3.07 อยู่ในระดับปานกลาง โดย อบรม.จำนวน 96 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 41.4 เห็นว่าเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และ อบรม.อีก 49 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.1เห็นว่าเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก

3.3.5 ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของชุมชน

ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น อบรม.ไม่สามารถดำเนินการได้เพียงหน่วยงานเดียว ต้องมีการประสานงานกันทั้งจาก อบรม.เอง หน่วยงานภายนอก และชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบรม. พบว่า อบรม. 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.9 เห็นว่าเป็นปัญหาชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก และ อบรม.อีก 72 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.8 เห็นว่าเป็นปัญหานี้อยู่ในระดับมาก ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องวิสาหกิจชุมชนของชุมชนนั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 อยู่ในระดับมาก

สำหรับปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการดำเนินวิสาหกิจชุมชนได้นั้น ชุมชนต้องมีการทำแผนชุมชนเพื่อให้ทราบสภาพ ปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ดังนั้นการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการวางแผนชุมชนนั้นจึงจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบรม. พบว่า ปัญหาเรื่องชุมชนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนชุมชน จึงไม่ให้ความสำคัญกับการจัดเวทีประชาคมเพื่อวางแผนชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ปัญหาเรื่องการไม่มีกระบวนการในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกันระหว่าง อบรม.และชุมชนนั้นอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42

3.3.6 ปัญหาด้านการเห็นความสำคัญของอบรม.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชน

การที่วิสาหกิจชุมชนในตำบลเห็นความสำคัญของ อบรม.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จะทำให้เกิดความร่วมมือกันในการจัดการศึกษาและตอบสนองสิ่งที่วิสาหกิจชุมชนต้องการเรียนรู้อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหรือ

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า ปัญหาวิสาหกิจชุมชนไม่เห็นความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 โดย อบต. 86 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.1 เห็นว่า ปัญหานี้อยู่ในระดับปานกลาง และ อบต. อีก 57 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24.6 เห็นว่าเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับมาก

ส่วนทางด้านปัญหาวิสาหกิจชุมชน และ อบต. ขาดความร่วมมือระหว่างกันนั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า อบต. 90 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.1 เห็นว่า ปัญหาเรื่องความร่วมมือระหว่างกันนั้นอยู่ในระดับปานกลาง และ อบต. อีก 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.2 เห็นว่าปัญหานี้อยู่ในระดับน้อย โดยภาพรวมจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารแล้ว ปัญหาเรื่องความร่วมมือระหว่างกันนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

3.3.7 ปัญหาด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานส่วนกลาง

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. นั้น นอกจากจะเกิดจากความร่วมมือกันจากหน่วยงานในพื้นที่แล้ว หน่วยงานส่วนกลางก็มีส่วนในการเข้ามาสนับสนุนด้วยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ที่เกิดจากกฎ ระเบียบทางราชการ ไม่เอื้ออำนวยนั้น พบว่า อบต. 81 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.1 เห็นว่าปัญหานี้อยู่ในระดับปานกลาง และ อบต. อีก 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.2 เห็นว่า เป็นปัญหามาก โดยภาพรวมแล้วปัญหาเรื่องกฎ ระเบียบทางราชการไม่เอื้ออำนวยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03

นอกจากเรื่องกฎระเบียบแล้ว การมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. นั้นจะสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต. ด้วย เช่น อบต. สามารถทราบได้จากฐานข้อมูลว่าการหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชนแต่ละเรื่องนั้นสามารถหาได้จากที่ใด หรือจากหน่วยงานใด การสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับปัญหาเรื่องไม่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. นั้นในภาพรวมพบว่า ปัญหานี้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 โดย อบต. 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.3 เห็นว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลาง และ อบต. อีก 57 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24.5 เห็นว่าเป็นปัญหามาก

3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของอบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจะเกิดขึ้นได้และประสบความสำเร็จนั้นมีปัจจัยเงื่อนไขหลาย โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า ปัจจัยเรื่อง อบต. มีความสัมพันธ์อันดับที่ชุมชน เป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.10 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ อบต. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับ อบต. โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 สำหรับปัจจัยอื่น ๆ นั้นผู้บริหาร อบต. ให้ความสำคัญกับแต่ละปัจจัยมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันไป ดังปรากฏในตารางที่ 4-37

ตารางที่ 4-37 แสดงปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	S.D.	แปลผล
1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเกษตร เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงบประมาณที่มีอยู่เพื่อใช้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน	3.25	1.09	ปานกลาง
2) กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.32	1.02	ปานกลาง
3) มีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับชุมชนและ อบต.	3.25	1.04	ปานกลาง
4) มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต.	3.23	1.04	ปานกลาง
5) อบต. มีความสัมพันธ์อันดับที่กับชุมชน	4.10	0.93	มาก
6) อบต. มีความสัมพันธ์อันดับที่กับวิสาหกิจชุมชน	3.71	1.00	มาก
7) อบต. มีบุคลากรเพียงพอที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.09	1.27	ปานกลาง
8) ผู้บริหาร อบต. เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.62	1.09	มาก
9) สภาพของ อบต. เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.52	1.08	มาก

ตารางที่ 4-37 (ต่อ)

ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	แปลผล
10) อบต.มีนโยบาย และแผนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจน และต่อเนื่อง	3.44	1.25	มาก
11) อบต. มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง	3.73	1.016	มาก
12) ชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับ อบต.	3.73	1.01	มาก
13) ชุมชนมีความพร้อมด้านทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.60	0.99	มาก
14) ชุมชนรู้จักทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนเป็นอย่างดี	3.64	1.03	มาก
15) หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่พร้อมให้ความสนับสนุน อบต.ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.38	0.98	ปานกลาง
16) อบต.มีเครือข่ายกับ อบต.อื่น ๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	3.10	1.13	ปานกลาง
17) สถานศึกษาใน อบต.มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	2.99	1.14	ปานกลาง

หมายเหตุ: การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

จากการวิเคราะห์ผลสำรวจความคิดเห็นของ ผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สามารถสรุปประเด็นที่น่าสนใจได้ ดังนี้

1) ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นสิ่งสำคัญคือ ชุมชนมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ตั้งแต่การร่วมกันวางแผนชุมชน ไปจนถึงการนำแผนนั้นไปดำเนินการและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น อบต.ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเป็นหน่วยงานที่สามารถให้ความสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนได้ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน อบต.จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษานั้นตอบสนองความต้องการของวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.เกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่า การที่ อบต.มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเป็นปัจจัยที่ผู้บริหาร อบต.ให้ความสำคัญมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.10 ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ

มากกว่าปัจจัยอื่นๆ ในความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. ขณะที่ปัจจัยเงื่อนไขเรื่อง อบต. มีความสำคัญอันดับที่สามวิสาหกิจชุมชนก็มีความสำคัญอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.71

2) วิสาหกิจชุมชนนั้นจัดเป็นการดำเนินกิจกรรมหนึ่งที่น่าจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักการในการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน ดังนั้นคนในชุมชนและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนควรจะต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในชุมชน และสามารถสนับสนุนช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนได้อย่างใกล้ชิดก็ควรจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วย ซึ่งจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่า ผู้บริหาร อบต. ให้ความสำคัญมาก ในปัจจัยเงื่อนไข เรื่อง อบต. ควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73

3) การจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น จะดำเนินการไปได้ด้วยดีและทำให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ตามเป้าหมายนั้น ผู้บริหาร อบต. และ สภา อบต. ต้องเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ทั้งเรื่องกำหนดนโยบายแนวทางการปฏิบัติ และการสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า ความสำคัญของปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวกับ ผู้บริหาร และ สภา อบต. เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.62 และ 3.52 ตามลำดับ

4) เนื่องจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชุมชน ตั้งแต่การเริ่มวางแผนวิสาหกิจชุมชน ไปจนกระทั่งการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการที่ อบต. กำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จะช่วยให้มีแนวทางในการปฏิบัติงาน และสามารถจัดการศึกษาสำหรับส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่มีความต่อเนื่องในทุกขั้นตอน และตอบสนองเป้าหมายของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ สำหรับในเรื่องปัจจัยเงื่อนไขของการกำหนดนโยบายและแผนที่ชัดเจนและต่อเนื่องของ อบต. นี้ จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยเงื่อนไขในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ในขณะที่ปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวกับบุคลากรซึ่ง อบต. จำเป็นที่จะต้องมีบุคลากรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อ

ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้นมีความสำคัญระดับปานกลาง โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของ ผู้บริหาร อบต.พบว่าปัจจัยเงื่อนไขเรื่องบุคลากรนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09

5) เนื่องจาก อบต.แต่ละแห่งมีความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกัน การร่วมกับ อบต.หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จะช่วยให้ อบต.สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของวิสาหกิจชุมชนได้ และเป็นไปตามเป้าหมายของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยปัจจัยเงื่อนไขในเรื่องการสร้างเครือข่ายกับ อบต.อื่นๆ นั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับปัจจัยเงื่อนไขนี้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10

6) ปัจจัยเงื่อนไขทางด้านชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง เนื่องจากชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน จนถึงการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า อบต.ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขทางด้านชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยในเรื่องของชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนร่วมกับ อบต.นั้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ชุมชนรู้จักทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และชุมชนมีความพร้อมด้านทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60

7) การสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางก็เป็นปัจจัยเงื่อนไขภายนอกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขเรื่องการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางของภาครัฐนั้นมีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง โดยในเรื่องของการที่กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 และการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงบประมาณที่มีอยู่เพื่อใช้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเกษตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 ซึ่งนอกจากการสนับสนุนจากส่วนกลางในเรื่องของนโยบายและความรู้ในการบริหารงบประมาณแล้ว ในส่วนของการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับชุมชนและ อบต.และการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต.ก็ได้รับความสำคัญในระดับปานกลางเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 และ 3.23 ตามลำดับ

8) การจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนั้น นอกจากชุมชนและหน่วยงานจากส่วนกลางแล้ว หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ เช่น เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน เป็น

ปัจจัยเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้การจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ และเป็นไปตามเป้าหมายของชุมชน จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขเรื่องหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่พร้อมให้ความสนับสนุน อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้รับความสำคัญในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 นอกจากนี้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. เกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในพื้นที่ที่สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้โดยตรง ในเรื่องการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของสถานศึกษาใน อบต. พบว่าปัจจัยเงื่อนไขนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99

ผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำคัญของปัจจัยเงื่อนไขทางด้าน อบต. มีความสัมพันธ์อันดับกับชุมชน จำแนกตามขนาด อบต. ด้วยการวิเคราะห์ (ANOVA) พบว่ารายคู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .05 มี 1 คู่ได้แก่ อบต. ขนาดกลางได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้าน อบต. มีความสัมพันธ์อันดับกับชุมชน มากกว่า อบต. ขนาดเล็ก

ตารางที่ 4-38 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยเงื่อนไขด้านความสัมพันธ์อันดับกับชุมชน จำแนกตามขนาดของ อบต.

ระดับความสำคัญ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	2	6.379	8.240	4.416	0.13
	ภายในกลุ่ม	227	191.517	1.866		
	รวม	229	197.896			

ตารางที่ 4-39 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยเงื่อนไขด้านความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน จำแนกตามขนาดของ อบต. เป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe

ขนาดของ อบต.	\bar{X}	ใหญ่	กลาง	เล็ก
		3.71	4.19	3.82
ใหญ่	3.71	-	-	-
กลาง	4.19		0.475	0.373
เล็ก	3.82	0.102		

บทที่ 5

ผลการวิจัยจากกรณีศึกษา

ผลการวิจัยจากกรณีศึกษา เป็นผลการวิจัยที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้บริหาร อบต. ผู้นำวิสาหกิจชุมชน และ สมาชิกภายในชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไข ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยพื้นที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา สำหรับการทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” นั้น ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการท้องถิ่น และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้คัดเลือกพื้นที่ อบต. ให้ 2 พื้นที่ ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับคัดเลือก ให้ทำการศึกษา คือ (1) พื้นที่ อบต.ท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และ (2) พื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 อบต.ท่าข้าม

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.ท่าข้าม

1.2 การดำเนินวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้าม

1.2.1 สภาพการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

1.2.2 ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม

1.2.3 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม

1.3 บทบาทของ อบต.ท่าข้ามในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.3.1 บทบาทของ อบต.ท่าข้ามในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

1.3.2 สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้าม

1.3.3 ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้าม

1.3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 กรณีศึกษาที่ 2 อบต.บางน้ำผึ้ง

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.บางน้ำผึ้ง

2.2 การดำเนินวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้ง

2.2.1 สภาพการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

2.2.2 ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง

2.2.3 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง

2.3 บทบาทของ อบต.บางน้ำผึ้งในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2.3.1 บทบาทของ อบต.บางน้ำผึ้งในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2.3.2 สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.

บางน้ำผึ้ง

2.3.3 ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ

อบต.บางน้ำผึ้ง

2.3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อ

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา

3.1 สภาพ ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

3.2 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 กรณีศึกษาที่ 1 อบต.ท่าข้าม

อบต.ท่าข้ามเป็น อบต.ขนาดกลาง ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และได้รับการยอมรับว่าเป็น อบต.ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในชุมชน โดยอบต.ท่าข้ามนั้นได้เป็น อบต.ดีเด่นด้านการศึกษาในปี 2548 จากโครงการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษา ของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย นอกจากนั้น อบต.ท่าข้ามเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของคน

ในชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเห็นได้จากการได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี (ธรรมาภิบาล) ประจำปี พ.ศ.2547 และ 2548 จากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ดังนั้น อบต.ท่าข้าม จึงเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือที่พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนภายในตำบล

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.ท่าข้าม

1.1.1 ข้อมูลพื้นฐานตำบลท่าข้าม

ท่าข้ามเป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันออกของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่บริเวณส่วนกลางของจังหวัดสงขลา อาณาเขตของตำบลท่าข้ามทางทิศเหนือติดต่อกับตำบลพะวง อำเภอเมือง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลเนินพิจิตร อำเภอนาหม่อม ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ พื้นที่ของตำบลท่าข้ามนั้นมีประมาณ 33.92 ตารางกิโลเมตร ห่างจากที่ทำการอำเภอหาดใหญ่ประมาณ 21 กิโลเมตร โดยครอบคลุม 8 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 2,510 ครัวเรือน มีประชากรจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,752 คน

การเดินทางไปยังตำบลท่าข้ามนั้น สามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทาง อาทิ การเดินทางเข้าพื้นที่ทางด้านถนนเพชรเกษม บริเวณสี่แยกนาหม่อม ซึ่งถนนเพชรเกษมนี้เป็นถนนสายสำคัญที่ใช้เดินทางระหว่างหาดใหญ่-ปัตตานี หรือสามารถเข้าจากถนนกาญจนาภิเษม บริเวณบ้านควนหิน ซึ่งก็เป็นถนนอีกเส้นทางหนึ่งที่เชื่อมระหว่าง อ.หาดใหญ่ กับจังหวัดสงขลาได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางเข้าตำบลท่าข้ามได้จากถนนปูลณณกันต์ ซึ่งเป็นถนนที่บริเวณด้านข้างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้อีกด้วย สำหรับระบบสาธารณูปโภคโดยเฉพาะเรื่องถนนหนทางของตำบลท่าข้ามนั้น นับได้ว่ามีสภาพค่อนข้างดี จึงสามารถอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เดินทางไปยังจังหวัดสงขลาได้ หากผู้ใช้เส้นทางจราจรต้องการหลีกเลี่ยงการจราจรที่แออัดในหาดใหญ่เพื่อไปจังหวัดสงขลา ก็สามารถใช้ถนนที่ตัดผ่านตำบลท่าข้ามแทนได้ อย่างไรก็ตามการเดินทางไปยังตำบลท่าข้ามนั้นไม่มีรถโดยสารประจำทางเข้าไปจากถนนสายหลักในตำบลหาดใหญ่ ดังนั้นหากคนในตำบลท่าข้ามต้องการจะเดินทางเข้ามาที่อำเภอหาดใหญ่หรือจังหวัดสงขลา ก็จะใช้รถยนต์ส่วนบุคคล หรือนารถจักรยานยนต์มาจอดบริเวณทางออกถนนใหญ่เพื่อใช้บริการรถโดยสารณะ

สภาพภูมิประเทศ ด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ซึ่งได้แก่พื้นที่ หมู่ 5, 6, 7 และ 8 เป็นที่ลาดเชิงเขาและลาดเอียงไปที่ราบบริเวณหมู่ที่ 1,2,3,4 ดินมีลักษณะเป็นดินปนทราย มีคลองไหลผ่านตำบล ซึ่งเรียกชื่อตามพื้นที่ที่ไหลผ่าน เช่น คลองเขากลอย คลองแม่เตย และคลอง

นายสาม ส่วนทางด้านลักษณะภูมิอากาศ ทำข้ามอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมฤดูร้อนพัดผ่าน คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วงเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนมกราคม และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ช่วงเดือนพฤษภาคม คือ กลางเดือนตุลาคม ส่งผลให้มีฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม ส่วนฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึงเดือนมกราคม

ในอดีตตำบลท่าข้ามมีหมู่บ้านเพียง 5 หมู่บ้านเท่านั้น คือบ้านแม่เตย บ้านท่าข้าม บ้านหินเกลี้ยง บ้านเขากลอยและบ้านหนองบัว ส่วนบ้านคลองจิกและบ้านปึก (เกาะปลัก) นั้น เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ และภายหลังบ้านเขากลอยเพิ่งแยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ เขากลอยออกและเขากลอยตก จึงทำให้ปัจจุบันตำบลท่าข้ามมี 8 หมู่บ้าน ในอดีตตำบลท่าข้ามมีบ้านเรือนอยู่น้อย ชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนกันเป็นกลุ่ม แต่ภายหลังได้มีการจับจองที่ดินทำกินก็เลยมีการแยกออกมาสร้างบ้านเรือนกระจายออกมา โดยเฉพาะบริเวณริมถนนสายต่างๆ ทำให้บ้านริมถนนส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเรือนที่เพิ่งสร้าง คือสร้างเมื่อมีถนนตัดผ่านแล้ว โดยเฉพาะหมู่ที่ 6 บ้านหินเกลี้ยง เมื่อก่อนชาวหินเกลี้ยงอยู่กันอย่างหนาแน่นมากในบริเวณเดียวกันทั้งหมด เพราะที่ตั้งของหมู่บ้านจะเป็นป่าทึบ มีสัตว์ป่ามากมาย เมื่อมีถนน รพช. ทุ่งหวัง - หัวอนถนนตัดผ่าน จึงมีการสร้างบ้านเรือนแยกออกมา และเมื่อก่อนที่ยังไม่มีการปลูกยางพารา ชาวบ้านมีอาชีพปลูกพืชผักขาย โดยเฉพาะพริกหอม และการทำงานข้าว ส่วนหนึ่งได้จากการตากถางป่าปลูกข้าวปลูกเดียว และการหว่านกล้า สำหรับปลูกในนาก็ต้องมีการถางป่าหว่านกล้า และมีการเก็บเมล็ดถั่วฝักยาวขาย และในบริเวณที่ราบซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 1 - 4 จะเป็นที่นาทั้งหมด ต่อมาเมื่อยางพารามีราคาดีทำให้ชาวบ้านปรับปรุงพื้นที่การเกษตรเป็นสวนยางพาราแทน

1) สภาพเศรษฐกิจของตำบลท่าข้าม

อาชีพของประชากร

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลท่าข้ามประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและรับจ้าง ในส่วนของการทำเกษตรกรรมนั้น จะทำสวนยางพารา ทำนา และปลูกพืชตามฤดูกาล ทั้งหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าว และการปลูกพืชเสริม ในสวนยางในช่วงที่ต้นยางยังไม่สามารถให้ผลผลิตได้ เช่น ถั่วฝักยาว แตงกวา ถั่วลิสง มันสำปะหลัง เป็นต้น ส่วนใหญ่ประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้นส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ใน หมู่ที่ 2 - 8

นอกจากประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมแล้วคนในตำบลท่าข้าม จะประกอบอาชีพ รับจ้าง ทั้งรับจ้างกรีดยาง เกียวข้าว และรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งตำบลท่าข้ามนี้มีหน่วยธุรกิจ คือ บริษัทคราวน์ ฟู๊ด แพ็คเกจจิ้ง จำกัด (มหาชน) บริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด (มหาชน) บริษัทเอส แพ็ค แอนด์ ฟรินท์ จำกัด (มหาชน) บริษัทรอยแอลแคนนิ่ง จำกัด บริษัทนิสซุย

(ประเทศไทย) จำกัด บริษัทกิตติชัยวัสดุภัณฑ์ ภาคใต้ จำกัด และ หจก.กิตติชัยอุตสาหกรรม หาดใหญ่ หน่วยธุรกิจเหล่านี้ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ของตำบลท่าข้าม ดังนั้นประชากรในหมู่ที่ 1 ส่วนใหญ่ จึงประกอบอาชีพรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม

การรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ

ตำบลท่าข้ามจะมีความเข้มแข็งในเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ โดยทั้งตำบลท่าข้ามมีกลุ่มออมทรัพย์ทั้งหมด 7 กลุ่ม ซึ่งอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์แห่งแรกในตำบลท่าข้ามนั้นมีขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2521 โดยนายเฟื่อง ผ่องสะอาด กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่ 8 ตำบลท่าข้าม ปัจจุบันเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่มีสมาชิกมากที่สุดในท่าข้าม และมีเงินออมมากที่สุดด้วยประมาณ 40 ล้านบาท เงินออมของทุกกลุ่มออมทรัพย์ของตำบลท่าข้ามนั้นมีมากถึง 79,453,937 บาท การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในตำบลท่าข้ามนั้นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการออม โดยทุกคนจะต้องตั้งใจหรือให้สัจจะไว้ว่าจะมีการออมในแต่ละเดือนจำนวนเท่าไร สำหรับเงินออมของสมาชิกก็จะนำมาให้สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น รวมทั้งเป็นสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านด้วย เช่น ช่วยเหลือในเรื่องค่ารักษาพยาบาล ฌาปนกิจสงเคราะห์ ร้านค้าชุมชน เป็นต้น คนในตำบลท่าข้ามแต่ละคนอาจเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์มากกว่า 1 แห่งด้วย นอกจากกลุ่มออมทรัพย์แล้วในตำบลท่าข้ามยังมีการรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจอื่นๆ อีกด้วย ได้แก่ กลุ่มน้ำยาง กลุ่มเลี้ยงวัว ซึ่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนี้เป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง สร้างรายได้เพิ่มแก่เกษตรกรรวมทั้งนำผลกำไรที่ได้กลับมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นด้วย

2) สภาพสังคม

การศึกษา

ตำบลท่าข้ามมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 4 แห่ง คือ โรงเรียนวัดแม่เตย โรงเรียนวัดท่าข้าม โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง และโรงเรียนวัดเขากลอย โดยเด็กในตำบลท่าข้ามส่วนใหญ่จะเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในตำบล หลังจากจบประถมศึกษาแล้วก็จะไปเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนในอำเภอหาดใหญ่ เช่น โรงเรียนหาดใหญ่วิทยา 2 ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลบ้านพรุ จัดได้ว่าเป็นโรงเรียนมัธยมที่อยู่ใกล้ตำบลท่าข้ามมากที่สุด หรือโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

อบต.ท่าข้ามมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัด อบต. 4 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่เตย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าข้าม อนุบาล 3 ขวบโรงเรียนวัดหินเกลี้ยง และอนุบาล 3 ขวบ โรงเรียนวัดเขากลอย สำหรับการจัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้น อบต.ท่าข้ามทำได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการต่างๆ ตามวัย และการจัดกิจกรรมที่

สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและความสนใจของเด็ก โดยมีการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลและจัดทำแผนผลงานของเด็ก การเยี่ยมบ้านเด็ก การประเมินผลการพัฒนาของเด็กโดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ส่งผลให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดเขากลอย ได้รับรางวัลชนะเลิศศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ และรางวัลชนะเลิศศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน่าอยู่

นอกจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้ว อบต.ท่าข้ามยังมีศูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนรู้ให้กับชุมชนด้วย เปิดบริการให้กับคนในชุมชนเข้าไปหาข้อมูล หรือความรู้ต่างๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยจะเปิดบริการทุกวัน ศูนย์คอมพิวเตอร์นี้ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนวัดท่าข้าม แต่เดิมก่อนที่แต่ละโรงเรียนในตำบลท่าข้ามจะมีศูนย์คอมพิวเตอร์เองก็จะใช้ศูนย์คอมพิวเตอร์นี้เป็นที่จัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ให้กับทุกโรงเรียนด้วย

ศาสนา

คนในตำบลท่าข้ามร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ มีวัดและสำนักสงฆ์ จำนวน 6 แห่งในตำบลท่าข้าม คือ วัดแม่เตย วัดโคกสูง วัดท่าข้าม วัดหินเกลี้ยง วัดเขากลอย และสำนักสงฆ์วิชรธรรม (เกาะปลัก) ส่วนประชาชนอีกร้อยละ 5 นับถือศาสนาอิสลาม โดยตำบลท่าข้ามมีมัสยิด 1 แห่ง คือ มัสยิดบ้านหนองบัว ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านหนองบัว ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม

วัฒนธรรม

เนื่องจากคนในตำบลท่าข้ามนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ก็จะเกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีชักพระ สารทเดือนสิบ เป็นต้น นอกจากนั้นก็ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น การจัดวันฉลองซังข้าว เพื่อฉลองหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว เป็นต้น ตำบลท่าข้ามนั้นมีสภาวัฒนธรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของคน ท่าข้าม โดยมีตัวแทนจากทุกหมู่บ้านเข้าร่วมในสภาวัฒนธรรมของตำบลท่าข้าม

การรวมกลุ่มทางด้านสังคม

ในตำบลท่าข้ามมีการรวมกลุ่มทางด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มมหัศจรรย์ใจสร้างบ้านในฝันชุมชนปลอดภัย เป็นการรวมกลุ่มกันระหว่างผู้นำชุมชนและเยาวชน เพื่อให้เยาวชนรักษาความสะอาดภายในชุมชน และนำขยะภายในชุมชนมาคัดแยกเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ทำให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วย ซึ่งจากกลุ่มมหัศจรรย์ใจนี้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนในตำบลท่าข้ามเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น กลุ่มเยาวชนรักษาดินน้ำ เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะมีกลุ่มร้องเงิงบิคบ้านหนองบัว เป็นกลุ่มสตรีมุสลิมที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต.

เพื่อให้เกิดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนด้วยการออกกำลังกายแบบสตรีมมิ่ง โดยใช้ท่าทางของระบำรองเง็งที่เป็นศิลปะพื้นบ้านของชาวมุสลิม ซึ่งนอกจากผลทางกายแล้วกิจกรรมนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่ม ทำให้เกิดการพบปะพูดคุยระหว่างกันทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในชุมชน

1.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.ท่าข้าม

ตำบลท่าข้ามได้พัฒนาขึ้นเป็น อบต.ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2538 เป็นส่วนหนึ่งของ อบต.จำนวน 107 แห่งในจังหวัดสงขลา และเป็นหนึ่งใน 6 แห่งในอำเภอหาดใหญ่

สถานที่ตั้งของที่ทำการ อบต.ท่าข้ามนั้น ตั้งอยู่บริเวณถนนลาดยาง รพช.สาย ควนหิน-บ้านใหม่ อยู่ใกล้สถานีอนามัยตำบลท่าข้าม และวัดท่าข้าม ท่าเลที่ตั้งของ อบต.นั้นสะดวกในการเดินทางเข้ามาติดต่อของคนในตำบล เพราะอยู่บริเวณส่วนกลางของตำบล นอกจากนี้ อบต.ยังเปิดบริการเคาน์เตอร์เซอร์วิสเป็นแห่งแรกในประเทศไทยเพื่ออำนวยความสะดวกให้คนในตำบลสามารถชำระค่าสาธารณูปโภค และสินค้าต่างๆ ได้ทำให้คนในตำบลท่าข้ามแวะเวียนไปใช้บริการที่ อบต.เป็นประจำ ซึ่งการที่ อบต.เปิดบริการเคาน์เตอร์เซอร์วิสนี้ยังเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับ อบต.อีกทางหนึ่งด้วย

ปัจจุบัน อบต.ท่าข้าม มีนายสินธพ อินทร์ดี เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม โดยดำรงตำแหน่งมาแล้ว 2 วาระ สำหรับ 2 วาระแรกในช่วงปี พ.ศ.2542- 2550 เป็นการคัดเลือกนายก อบต.จากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยตนเอง ซึ่งนายสินธพ อินทร์ดี เป็นสมาชิกตัวแทนของหมู่ 7 ตำบลท่าข้าม หลังจากนั้นก็ได้รับการคัดเลือกจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในพื้นที่เมื่อปี พ.ศ. 2550 ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายก อบต.ท่าข้าม อีก 1 วาระ และจะหมดวาระการเป็นนายก อบต.ท่าข้ามอีกครั้งในปี พ.ศ.2554 นายสินธพได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ดังคำกล่าวถึงนายสินธพ ดังนี้

“อบต.ท่าข้ามดีอย่างหนึ่ง นายกของเรามองว่าจะพัฒนาบุคคลก่อน ไม่ใช่พัฒนาด้วยการให้เงิน ถ้าให้ด้วยการให้เงินให้เท่าไรก็ไม่พอ”
(เอี่ยม ไชยกุล, สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม 2552)

“นายกเน้นอะไรก็ได้ พื้นบ้านที่สร้างมูลค่า ปลอดภัย และเพิ่มมูลค่า วัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในพื้นถิ่น พี่รู้จักนายกที่ อบต.แต่แนวคิดของเขาจะ

แปลกกว่านายกอื่นๆ แนวคิดของเค้าจะเน้นในหมู่บ้าน ไม่เน้นในเรื่อง
โครงสร้างพื้นฐาน”

(ปราณี ศรีสุวรรณชนะ, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2552)

อบต.ท่าข้าม เป็น อบต.ขนาดกลาง มีงบประมาณในการบริหารงานที่ได้รับการ
อนุมัติจากสภาตำบล ประมาณ 22.9 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณนี้ได้มาจากรายได้ 3 ส่วน คือ

- รายได้ที่ภาษีอากร ซึ่งเป็นรายได้มาจากภาษีที่รัฐจัดสรรให้ประมาณ
12.3 ล้านบาท และภาษีที่ อบต.จัดเก็บเอง โดยส่วนใหญ่ได้จากโรงงาน 4-5 แห่งในพื้นที่ ประมาณ
1.2 ล้านบาท
- รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร ประมาณ 7.2 แสนบาท
- เงินอุดหนุนทั่วไป 8.6 ล้านบาท

สำหรับงบประมาณร้อยละ 40 นั้นเป็นงบบุคลากรในการดำเนินงานของ อบต. ส่วน
ที่เหลือก็จะไปทำโครงการด้านต่างๆ ตามแผนพัฒนาตำบลของ อบต.

อบต.ท่าข้ามมีบุคลากรทั้งหมด 55 คน โดยแบ่งเป็นคณะผู้บริหารจำนวน 4 คน
ประกอบด้วย นายก อบต. รองนายก อบต. 2 คน และเลขานุการคณะบริหารฯ 1 คน พนักงานส่วน
ตำบลจำนวน 35 คน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามจำนวน 16 คน ซึ่งเป็น
ตัวแทนจาก 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน

ในส่วนการบริหารงาน อบต.ท่าข้าม ได้แบ่งส่วนรับผิดชอบงานต่างๆ เป็น 5 ส่วน
ด้วยกันเพื่อให้ดูแลจัดการงานของ อบต.ครอบคลุมทุกภารกิจ ดังนี้

สำนักงานปลัด มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับงานบริหารงานทั่วไป งานจัดทำแผนพัฒนา
ตำบล การจัดทำร่างข้อบังคับ งานประชุมสภาฯ การจัดทำทะเบียนสมาชิกอบต. คณะกรรมการ
บริหาร งานเลือกตั้ง การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การ
ให้คำปรึกษาเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบ การปกครอง บังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบลและ
ลูกจ้าง การบริหารงานบุคคลของอบต.ทั้งหมด งานส่งเสริมการเกษตร และงานพัฒนาชุมชนและ
สังคมสงเคราะห์

ส่วนการคลัง มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีและทะเบียนรับ - จ่ายเงินทุก
ประเภท งานเกี่ยวกับการเงิน การเบิกจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การนำส่งเงิน การฝากเงิน การ
ตรวจเงิน อบต. รวบรวมสถิติเงินได้ประเภทต่างๆ การเบิกตัดปี การขยายเวลาเบิกจ่ายงบประมาณ
การหักภาษีและนำส่ง รายงานเงินคงเหลือประจำ การรับและจ่ายขาดเงินสะสมของอบต. การยืม
เงินทรรองราชการ การจัดหาผลประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างและทรัพย์สิน ตรวจสอบงานของจังหวัด

และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน การเร่งรัดใบสำคัญและเงินยืมค้างชำระ การจัดเก็บภาษี การประเมินภาษี การเร่งรัดจัดเก็บรายได้ การพัฒนารายได้ การออกใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมต่างๆ

ส่วนโยธา มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการสำรวจออกแบบ และจัดทำโครงการใช้จ่ายเงินของ อบต. การอนุมัติเพื่อการดำเนินการตามโครงการที่ตั้งจ่ายเงินจากรายได้ของ อบต. งานบำรุงซ่อม และจัดทำทะเบียนสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดทำโครงการ และการออกแบบก่อสร้างแก่ อบต. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง งานควบคุมอาคาร การดูแลควบคุมปรึกษาซ่อมแซมวัสดุครุภัณฑ์ งานสาธารณูปโภคและผังเมือง

ส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมงานด้านการศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม เช่น การวางแผนการศึกษาของมาตรฐานสถานศึกษา การจัดบริการส่งเสริมการศึกษา การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษา ส่งเสริมการวิจัย การวางแผนโครงการ สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการศึกษาเพื่อนำไปประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบาย แผนงาน และแนวทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษา การเผยแพร่การศึกษา รวมทั้งดูแลในเรื่องงานกีฬาด้วย

ส่วนสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม มีภาระหน้าที่ในการวางแผนการสาธารณสุข จัดทำงบประมาณตามแผนงาน ประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข ให้บริการสาธารณสุข เฝ้าระวังโรค การเผยแพร่ฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขอนามัยของคนในตำบล ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในตำบล งานสุขภาพิบาลและงานอาชีวอนามัย

1.1.3 การจัดการศึกษาของ อบต. ทำข้าม

การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาตำบลทำข้าม โดยอยู่ในรูปแบบของการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ซึ่งอบต. ทำข้ามนั้นได้เป็น อบต.ดีเด่นด้านการศึกษาในปี 2548 จากโครงการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษา ของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำหรับการดำเนินการจัดการศึกษาของ อบต. ทำข้าม เป็นไปใน 2 แนวทาง คือ อบต. เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาเอง และ อบต. เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยจึงมีลักษณะการเข้าไปจัดการศึกษาที่แตกต่างกันไปดังนี้

1) การศึกษาในระบบโรงเรียน

อบต.ท่าข้าม นั้นไม่มีโรงเรียนในสังกัด อบต. ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นไปในแนวทางของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการสนับสนุนโรงเรียนในตำบลทั้งทางด้านงบประมาณ และการจัดหาทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษา

“อบต.คือส่วนที่ต้องบริการ ช่วยเหลือประสานงานสิ่งที่เค้าต้องการให้ได้ ส่วนใหญ่ ใช้วิธีการคุย ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความเป็นเพื่อน ความเป็นพี่ แล้วคุยกัน ก็เหมือน ผอ.ที่โรงเรียน เราไม่ใช่ส่วนราชการ เจ้าของงบประมาณ ต้องคุยว่าเรามีกรอบการดำเนินงานแบบนี้ เราจะทำอย่างไร ถ้าใช้แบบมีเงินให้คุณสองแสน แล้วทำตามที่ผมว่า ถ้าทำอย่างนั้นก็ได้ แต่ต้องให้เกียรติเค้าในการคิด แนวคิดก็คือ องค์กรชุมชน เป็นองค์กรในกำกับของรัฐ”

(ภัทรเดช ทองไ้เป็น, **สัมภาษณ์ 7** สิงหาคม 2552)

การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนของ อบต.ท่าข้ามนั้นมีหลายๆ ด้าน ดังนี้

ด้านงบประมาณ อบต.ท่าข้ามได้จัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนโรงเรียนในเรื่องอาหารกลางวัน และอาหารเสริมสำหรับนักเรียนในโรงเรียน

“อบต.ประสานกับโรงเรียนในเรื่องที่ไม่ได้เป็นงานเชิงรุก คือเรื่อง งานหลักในการสนับสนุนงบประมาณอาหารกลางวัน นม ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ท้องถิ่นจะต้องให้การสนับสนุนโรงเรียน”

(ภัทรเดช ทองไ้เป็น, **สัมภาษณ์ 7** สิงหาคม 2552)

นอกจาก อบต.จะสนับสนุนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) แล้ว อบต.ยังได้จัดงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนตาติกาซึ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ด้วย รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณสำหรับโครงการเสริมสร้างทักษะต่างๆ ให้กับนักเรียน เช่น โครงการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน และโครงการทัศนศึกษาออกสถานที่ โดยทาง อบต.จะจัดสรรงบประมาณไว้จำนวนหนึ่งเพื่อสนับสนุนให้ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ อาทิ การทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมร่วมกับโรงเรียน อบต.ได้ร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมให้กับนักเรียน มีการจัดโครงการเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น โครงการเปิดโลกกว้างสู่การเรียนรู้ ซึ่งจะมีการพานักเรียนไปดูแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ใน

ตำบลท่าข้าม โครงการธนาคารขยะในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนรู้จักคุณค่าและรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และพลังงาน โครงการเยาวชนรักการอ่าน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมทางด้านทักษะอาชีพให้กับนักเรียนโดยทาง อบต. ได้คัดเลือกและจัดสรร “วิทยากรและบุคลากร” ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งนอกจากนักเรียนจะมีทักษะทางด้านอาชีพแล้ว ก็ยังสามารถนำความรู้ที่ไปถ่ายทอดต่อให้กับผู้ประกอบการ และช่วยลดรายจ่ายเสริมรายได้ให้กับครัวเรือนด้วย เช่น โครงการเสริมทักษะอาชีพพระยะสั้นให้กับเด็กในวัยเรียน ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อบต.ท่าข้าม ได้จัดหางบประมาณสนับสนุนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ และให้วิทยากรของ อบต.เป็นผู้ให้การฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะอาชีพ และการทำเครื่องอุปโภค บริโภคในครัวเรือนให้กับนักเรียน เช่น การทำน้ำยาอเนกประสงค์ น้ำหมักและปุ๋ยชีวภาพ พืชมเส่น้ำ เป็นต้น

“ส่วนใหญ่มีโครงการเรียนรู้ชุมชน เช่น **ค่ายรักการอ่าน** ก็จะมีการลงไปแต่ละฐานของของดีชุมชน ทำร่วมกับโรงเรียน แบ่งเป็น 8-10 ฐาน ก็จะไปดูโรงงานต่างๆ โรงปุ๋ย ศิลปินหนังตะลุง มุสลิม”

(ภัทรเดช ทองไพบ้, **สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552**)

“สสว.ให้งบมาหมื่นเจ็ด พันบาทก็ว่าถ้าให้กลุ่มแม่บ้าน ก็น่าจะทำอะไรไม่ได้มาก ก็ให้กลุ่มเด็กก่อน อย่างน้อยเด็ก เชิญผู้ประกอบการมา **ทำน้ำยาล้างจาน ปุ๋ย** ทางเขากลดยทำเรื่องซาบหม่อน พยายามบอกว่าชวนผู้ประกอบการมาด้วย เพราะถ้าทำได้ดีดีนีสัย **พึ่งตนเองได้ลดรายจ่ายในครอบครัวได้**”

(สินธพ อินทร์ตัน, **สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552**)

ด้านจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียน อบต.ท่าข้ามได้เริ่มสนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกับอาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หลักสูตรท้องถิ่นนี้จะสอดคล้องและตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยผ่านผู้บริหาร อบต. ประชาชนในท่าข้าม และผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะเน้นทรัพยากรที่มีอยู่ของตำบลท่าข้าม ทั้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาชุมชน วัฒนธรรม รวมทั้งการให้ความรู้ในการที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่ในตำบลท่าข้ามไปประกอบอาชีพได้

“เริ่มทำหลักสูตรท้องถิ่น เขียนแผน และดูว่าจะทำอะไรต่อไป ร่วมกับ
อาจารย์ของ ม.ทักษิณ คณะศึกษาศาสตร์”

(ภัทรเดช ทองไพบ่, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552)

“หลักสูตรท้องถิ่น อยากรู้ได้ 2 อย่าง คือ เอกลักษณ์ เรื่องวัฒนธรรม
อัตลักษณ์ของท่าข้าม ประวัติศาสตร์ คนสำคัญ ภูมิปัญญาชุมชน ภูมิ
ปัญญาที่สำคัญที่เค้าสามารถบอกได้ว่าเป็นของท่าข้าม วัฒนธรรม
ของคนท่าข้าม และเรื่องที่ได้เด็กสามารถช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองทำได้โดย
เช่น หลักสูตรสวนยาง ทำนา ทำปุ๋ย ไม่ต้องอะไรมากมายให้เด็ก ๆ ช่วย
ครอบครัวได้”

(ภัทรเดช ทองไพบ่, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552)

2) การศึกษานอกระบบ

อบต.ท่าข้ามได้มีการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ โดยมีแนวทางในการ
ดำเนินการจัดการศึกษาเอง ดังนี้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อบต.ท่าข้ามมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัด อบต.จำนวน 4
แห่งด้วยกันคือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่เตย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าข้าม อนุบาล 3 ขวบ
โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง และอนุบาล 3 ขวบ โรงเรียนวัดเขากลอย ซึ่ง อบต.ดูแลในเรื่องงบประมาณ
การดำเนินงาน บุคลากร และสถานที่ โดย อบต.มุ่งเน้นที่จะทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตำบลท่า
ข้ามเป็นมาตรฐาน และมีแผนการที่จะรวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 แห่ง เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ตำบลท่าข้ามเพียงแห่งเดียวเพื่อสะดวกในการจัดการ

“ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน เป็นศูนย์กลางชุมชนระหว่างพ่อ
แม่กับเด็ก มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 ศูนย์ ปีนี้จะเอามารวมเป็นศูนย์
ตำบล รวมที่โรงเรียนท่าข้าม”

“จะมีการจัดอบรมพ่อแม่ด้วย เรื่องของพัฒนาการเด็ก เอา
ศึกษานิเทศก์ของหาดใหญ่มาทุกปี ปกติจัดปีละ 2 ครั้ง การดูแลเด็ก
ในภาวะฉุกเฉิน”

(ภัทรเดช ทองไพบ่, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552)

การฝึกอบรมทักษะอาชีพและทักษะความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต อบต.ท่า
ข้ามร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพและทักษะความรู้ที่ใช้ในการดำเนิน
ชีวิตให้กับคนในชุมชน เช่น อบต.ร่วมกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอ

หาดีใหญ่ จัดโครงการฝึกอบรมทำเครื่องอุปโภคเพื่อจำหน่าย เช่น สบู่ น้ำยาล้างจาน น้ำยา
อเนกประสงค์ โครงการจัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชนซึ่งร่วมกับ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เช่น จัดโครงการให้นักศึกษาแพทย์มาสอนการตรวจมะเร็งเต้านม
ตรวจความดันด้วยตัวเอง

3) การศึกษาตามอัธยาศัย

อบต.ท่าข้ามมีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนใน
ชุมชน โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน และสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ชุมชน มีการเชื่อมโยงการศึกษากับการแก้ปัญหาของชุมชน ทั้งในด้านสุขภาพชุมชน การพัฒนา
อาชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย อบต.ท่าข้ามได้ดำเนินการจัดการ
จัดศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ ตำบลท่าข้าม ดังนี้

การจัดทำประชาคมหมู่บ้าน อบต.ได้จัดให้มีการทำประชาคมหมู่บ้านขึ้นเพื่อ
ส่งเสริมให้ประชาชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวางแผนในการแก้ปัญหาพร้อมกัน และร่วมกันดำเนินการ
ซึ่งนำไปสู่การพึ่งตนเอง ซึ่งผลจากการจัดทำประชาคมนี้นักคนในตำบลรู้ถึงทรัพยากร ความ
ต้องการ และปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ผลจากการจัดทำประชาคมหมู่บ้านที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่ง
คือ การสร้างโรงปุ๋ยชีวภาพขึ้นในตำบลท่าข้ามเพื่อลดรายจ่ายและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับคนใน
ตำบล รวมทั้งช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่ประชาชนไปพร้อมๆ กัน โรงปุ๋ย
ชีวภาพนั้นนอกจากเป็นแหล่งผลิตปุ๋ยแล้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนภายในตำบลและ
ภายนอกที่มาศึกษาดูงานโดยจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ รวมทั้งมีแปลงสาธิตทดลองปลูก
ยางพาราโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพด้วย

การฝึกอบรม ศึกษา ดูงานด้านต่างๆ อบต.ท่าข้ามให้ความสำคัญกับการ
พัฒนาคนในชุมชน ให้มีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อให้คนในตำบลได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้
และประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน และเป็นชุมชนที่มีศักยภาพสามารถ
พึ่งตนเองได้ โดย อบต.มีการจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวนมากในการฝึกอบรม ศึกษา ดูงานด้าน
ต่างๆ และผลที่เกิดจากการศึกษาดูงานได้นำไปสู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและเกิดผลสำเร็จ
เช่น โรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โครงการธนาคารขยะในโรงเรียน การแปลงนาข้าวที่รกร้างให้เป็นนา
หญ้าเพื่อเลี้ยงวัว เป็นต้น

“กลุ่มเลี้ยงวัวพาเขาไปดูกลุ่มเลี้ยงวัวที่พัทลุง เพราะที่นี่เมื่อก่อน
ชาวบ้านส่วนหนึ่งเลี้ยงวัว แต่ไม่รู้จักทำนาหญ้าเพื่อเลี้ยงวัว จริงๆ เรามี
แปลงนาข้างอยู่ เราไปดูเพื่อน เขามีแค่ครึ่งไร่ แค่หนึ่งไร่ สามารถปลูก

หญ้าเพื่อเลี้ยงวัวได้ 2-3 ตัว บางคน 4-5 ตัวเป็นรายได้หลัก อยู่กับเลี้ยงวัว อยู่กับปลูกหญ้า อยู่กับใช้สปริงเกอร์ตอนฤดูแล้ง วัวมีกินตลอดเลย วัวมีกินก็เท่ากับรายได้เพิ่มสัปดาห์ละหนึ่งพัน เพราะถ้าขุนวัวดี ขุนวัวกินเหมือนกับเราเลี้ยงหมู ถ้าเราเลี้ยงดีเท่ากับเงินเพิ่มขึ้นเดือนละ ห้าร้อย ถึงพัน บาท ถ้าคนเลี้ยงวัวดีๆ สักปีสองสามปี ก็ขายได้ตัวละหมื่นสองหมื่น เราก็พาเขาไปเรียนรู้ เท่ากับว่าให้ชาวบ้านไปได้รับความรู้จากคนอื่น แล้วก็มาปรับใช้ อันนั้นพิสูจน์โดยสภาพการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านรู้จักทำแปลงปลูกหญ้าเพื่อเลี้ยงวัว”

(สินธพ อินทร์ตัน, *สัมภาษณ์* 8 สิงหาคม 2552)

วิทยุชุมชน อบต.ท่าข้ามได้จัดให้มีวิทยุชุมชนขึ้นในปี 2548 เพื่อให้เกิดการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายในและภายนอกชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และความรู้ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผ่านรายการวิทยุ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินการต่างๆ ของ อบต. เป็นต้น

ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนตำบลท่าข้าม อบต.ท่าข้ามได้จัดให้มีศูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อให้คนในตำบลท่าข้ามใช้ในการหาข้อมูล ความรู้ต่างๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนจะเปิดให้ประชาชนเข้าใช้บริการทุกวัน

นอกจาก อบต.จะจัดการศึกษาตามอัธยาศัยข้างต้นแล้ว อบต.ยังมีการจัดทำกิจกรรมรูปแบบอื่นที่น่าสนใจ มีการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา เช่น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนรำโนราห์ให้กับเด็กและเยาวชน โครงการสองล้อรักถิ่น ซึ่งทั้งสองโครงการเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้เยาวชนและคนในตำบลเกิดความรัก และตระหนักถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในตำบลท่าข้าม

จากการที่ อบต.ท่าข้ามให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชน อบต.จึงได้มีแนวทางที่จะจัดตั้ง “สภาการศึกษา” ขึ้นในตำบลเพื่อดูแลเรื่องการจัดการศึกษาในชุมชน ทั้งเรื่องการจัดสรรงบประมาณ การดำเนินการจัดการศึกษาเอง และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการของคนในตำบลท่าข้ามมากที่สุด

“เมื่อก่อนมีคณะกรรมการศูนย์คอม และกำลังจะตั้งสภาการศึกษา เหมือนเพื่อน ๆ มาคุยกัน ซึ่งสภาการศึกษามีหน้าที่ในการวางแผนงบประมาณการศึกษาในตำบลที่เราจัด”

(ภัทรเดช ทองไพบ่, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552)

“พอมีสภาการศึกษาแล้วมีเงินทุนอยู่แสนหนึ่ง ไม่ต้องได้เป็นโครงการแล้ว มาคุยกันผ่านสภาการศึกษานั่งคุยร่วมกัน สภาการศึกษา จะเอาที่เกี่ยวข้อง มี โรงเรียน 4 โรง ที่ปรึกษาด้านการศึกษา และกรรมการศูนย์เด็ก”

(ภัทรเดช ทองไพบ่, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของ อบต.ท่าข้าม พบว่า อบต.ท่าข้ามให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาซึ่งเห็นจากการที่ อบต.มียุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านการศึกษาในแผนพัฒนาตำบล โดยอบต.ท่าข้าม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างความตระหนักในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ อบต.ท่าข้าม ยังสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนในตำบลท่าข้าม

1.1.4 แผนพัฒนาตำบลของ อบต.ท่าข้าม

การจัดทำแผนพัฒนาสามปี ของ อบต.ท่าข้าม นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนในพื้นที่ และใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของ อบต.ท่าข้ามนั้นได้นำข้อมูลจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งได้จัดทำครั้งแรกในปี 2543 โดยได้รับคำแนะนำจาก อ.จ๋านงค์ แรกพิณีจ มหาวิทยาลัยทักษิณ การจัดทำแผนแม่บทชุมชนนี้ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และมูลนิธิหมู่บ้าน

นอกจากการนำข้อมูลจากแผนแม่บทชุมชนมาใช้แล้ว อบต.ยังเปิดรับฟังความต้องการและปัญหาของคนในพื้นที่แต่ละหมู่บ้านเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลด้วยซึ่งจะมีการทบทวนแผนกันทุกๆ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในตำบลท่าข้าม โดยจะมีพนักงานในส่วนต่างๆ คอยรับฟังความคิดเห็น เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ดังที่บุคลากรของ อบต.ท่าข้ามได้กล่าวไว้ ดังนี้

“ทำแผนในระดับพื้นที่โดยชาวบ้านมาร่วมกันแสดงความคิดเห็น แต่ละหมู่บ้านก็จะมาเสนอในสิ่งที่ตัวเองต้องการ อยู่ที่ว่าเค้าจะยกระดับความสำคัญว่าอะไรมาก่อน หนึ่ง สอง สาม แล้ว อบต.ก็จะเอามาพิจารณา อย่างปี 53 ที่ตั้งงบประมาณ ก็มานั่งคุยกันว่าต้องการใช้อะไรใหม่ ต้องการทำอะไรใหม่ ผมจะตั้งบ เสนอผู้บริหาร เข้าสภา ตั้งงบโดยดูความต้องการของพื้นที่เป็นหลัก”

(สุธน จันทกุล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

“ให้แต่ละส่วนเสนอมา แล้วให้เจ้าหน้าที่งบประมาณ (ปลัด) ดูตัดทอนงบประมาณ แล้วประสานกับทางผู้บริหารว่าจะมีโครงการอะไรบ้าง”

(นิรมล ธาระวัน, **สัมภาษณ์** 6 สิงหาคม 2552)

ต่อมาได้มีการจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปีเสนอกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย นายก อบต. รองนายก อบต. สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนราชการ และรัฐวิสาหกิจที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือก ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือก ปลัด อบต. และหัวหน้าสำนักปลัด อบต. เมื่อกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเห็นชอบร่างแผนพัฒนาสามปีแล้วก็จะนำเสนอร่างนั้นต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไปเพื่อให้ความเห็นชอบ และนายก อบต. พิจารณานุมัติและประกาศใช้บังคับเป็นแผนพัฒนาสามปีต่อไป

สำหรับแผนพัฒนาสามปี 2553-2555 ของ อบต.ท่าข้ามนั้นได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตำบลไว้ 8 ประการ เพื่อสนับสนุนวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่นของตำบลท่าข้ามที่ว่า ภายในปี 2555 อบต.ท่าข้าม มุ่งสู่การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สร้างเสริมสุขภาพ และสังคม สู่คุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง คู่เคียงธรรมชาติ ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้ง 8 ประการนี้เป็นยุทธศาสตร์ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาตำบลในปี 2550-2552 โดยสรุปสาระสำคัญและโครงการต่างๆ ในแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อบต.ใช้แนวทางการพัฒนาโดยการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมการออมและลดรายจ่าย และพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนพึ่งตนเอง สำหรับในปีงบประมาณ 2551 ที่ผ่านมานั้น อบต. ได้มีการจัดโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง มีการสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ ให้งบประมาณเพื่ออุดหนุนกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในตำบลท่าข้าม เช่น การส่งเสริมอาชีพด้านการทำนาข้าวที่เป็นอาชีพเดิมของคนท่าข้าม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนด้านอาหาร จัดประกวดผลิตผลทางการเกษตร พัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้คนใน

ชุมชนรู้จักการออมและลดรายจ่าย โดยการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ใน ตำบลท่าข้าม สำหรับแผนพัฒนาในปี 2553 นั้น อบต.ก็ยังมี การจัดโครงการส่งเสริมอาชีพ เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักปลอดสารพิษ ทำนา ทำสวนยาง และแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และยังคงสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพของคนในตำบลท่าข้าม นอกจากนี้ก็มีการทำ แปลงสาธิตการเกษตร และส่งเสริมการใช้เกษตรอินทรีย์ ปรับปรุงศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบล ท่าข้าม เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลและให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่คนในชุมชน ในด้านการส่งเสริมการ ออมและลดรายจ่ายนั้น อบต.ได้สนับสนุนการทำบัญชีครัวเรือนให้กับคนในท่าข้าม และมีโครงการ ส่งเสริมการออมและลดรายจ่ายในครัวเรือนด้วย ส่วนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้น อบต.มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา และการศึกษา ดูงาน ในแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน อบต.ใช้แนว ทางการพัฒนาศูนย์บริการด้านสาธารณสุข ระบบการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพแบบบูรณาการ และจัดให้มีสถานที่ออกกำลังกาย รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการออกกำลังกายและการแข่งขันกีฬา สันทนาการด้วย สำหรับในปีงบประมาณ 2551 ที่ผ่านมา อบต.ได้ให้เงินสมทบกองทุนระบบ หลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น อุดหนุนศูนย์กีฬาตำบล และจัดโครงการท่าข้ามเกมส์ โครงการ แข่งขันกีฬาอื่นๆ เช่น ฟุตบอล กรีฑา สำหรับแผนพัฒนาในปี 2553 นั้น อบต.ยังคงสนับสนุนการ ดำเนินงานกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการดำเนินงาน ศูนย์บริการสุขภาพ 3 ตำบลเพื่อให้คนในตำบลเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข จัดหาวัสดุ/ครุภัณฑ์ สำหรับศูนย์บริการด้านสาธารณสุข ส่วนในเรื่องของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพแบบบูรณาการ นั้น อบต.จัดให้มีการฝึกอบรมสัมมนาและศึกษาดูงานด้านสาธารณสุข ส่งเสริมสุขภาพและป้องกัน โรค ระบาดและป้องกันโรคติดต่อและโรคระบาด และมีการตรวจสุขภาพประจำปีให้กับคนใน ตำบลด้วย สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการออกกำลังกายและการแข่งขันกีฬาสันทนาการนั้น อบต.ยังคงมีโครงการแข่งขันกีฬา ทั้งของนักเรียนและของคนในตำบล รวมทั้งมีโครงการสร้าง สถานที่พักผ่อนและออกกำลังกายให้กับคนในตำบลด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 3: ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน อบต.ใช้แนวทาง ในการพัฒนาโดยการสนับสนุนงบประมาณการจัดสวัสดิการชุมชน สงเคราะห์และสนับสนุน กิจกรรมเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และผู้พิการ โดยในปีงบประมาณ 2551 อบต.สนับสนุน งานด้านสวัสดิการชุมชนทั้งในรูปแบบเบี้ยยังชีพ และอุดหนุนกองทุนช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุและผู้พิการ จัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส และ โครงการสานสัมพันธ์ผู้สูงอายุและตรวจเยี่ยมผู้สูงวัยด้วย สำหรับแผนพัฒนาในปี 2553 นั้น อบต.

ยังคงสนับสนุนเบี้ยยังชีพให้กับผู้พิการและผู้สูงอายุ และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ สำหรับสตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีโครงการเพิ่มเติมในแผนพัฒนาตำบล คือ โครงการพัฒนาตลาดนัดชุมชนให้ได้มาตรฐาน เพื่อให้คนในตำบลท่าข้ามมีตลาดในการซื้อขายสินค้าที่เป็นมาตรฐาน และเป็นแหล่งรวมอาหารและผลผลิตของตำบลด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 4: ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อบต.จะพัฒนาเรื่องการก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาถนน ทางระบายน้ำ สะพานและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ขยายเขตไฟฟ้าและไฟฟ้าแสงสว่าง ขยายเขตโทรศัพท์ ขยายเขตประปาส่วนภูมิภาคและปรับปรุงประปาหมู่บ้าน ระบบน้ำบาดาล ก่อสร้างและปรับปรุงแหล่งกักเก็บน้ำ พัฒนาระบบจราจร เพื่อให้คนในตำบลท่าข้ามมีความสะดวกสบาย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2551 อบต.ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนี้มากที่สุด และยังคงเป็นยุทธศาสตร์ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณมากที่สุดในแผนพัฒนาตำบลปี 2553 ด้วย โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนี้จะทำให้คนในตำบลท่าข้ามมีความสะดวกสบายในการเดินทาง และยกระดับคุณภาพชีวิตอีกด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 5: ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อบต.มีแนวทางการพัฒนาด้วยการสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียนและตามอัธยาศัย รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนและอนุรักษ์กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมด้วย โดยในปีงบประมาณ 2551 งบประมาณจะใช้ในเรื่องของเงินอุดหนุนค่าอาหารกลางวันและนมโรงเรียนให้กับโรงเรียนประถมในตำบลท่าข้ามมากที่สุด อบต.ได้จัดโครงการอบรมทักษะเพิ่มเติมให้กับเด็กในโรงเรียน โครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ มีการจัดโครงการอบรมสัมมนา และดูงานด้านการศึกษา จัดงานในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา และวันสำคัญของชาติ รวมทั้งสนับสนุนสภาวัฒนธรรมของตำบลท่าข้ามเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของคนตำบลท่าข้าม สำหรับแผนพัฒนาตำบลปี 2553 นั้น อบต.ยังคงใช้เงินงบประมาณอุดหนุนค่าอาหารกลางวันและนมโรงเรียนมากที่สุด และยังคงมีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะแก่เยาวชนและสนับสนุนกองทุนเพื่อการศึกษา ส่วนทางด้านการศึกษาออกระบบนั้น อบต.ได้พัฒนาปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้มีมาตรฐาน ด้านการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น อบต.มีโครงการจัดสร้างศูนย์เรียนรู้ตำบลเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในตำบล และศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดตั้งมหาวิทยาลัยชาวบ้านด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 6: ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน อบต.มีแนวทางพัฒนาเพื่อส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมของเด็กและเยาวชน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้แก่สถาบันครอบครัว โดยในปีงบประมาณ 2551 อบต.ได้จัดโครงการพัฒนาเยาวชนและครอบครัว และโครงการค่ายเยาวชนฤดูร้อนขึ้น สำหรับในแผนพัฒนาตำบลปี 2553 นั้น อบต.ยังคงสนับสนุน

กิจกรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชน และจะจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบลท่าข้ามขึ้นเพื่อให้เด็กมีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้นำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งยังจะจัดโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และมีรายได้เสริม และมีกิจกรรมส่งเสริมให้เด็ก ส่วนในเรื่องของการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้แก่สถาบันครอบครัวนั้น อบต. ได้จัดให้มีโครงการกิจกรรมครอบครัวอบอุ่นเพื่อหาครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และมีโครงการครอบครัวสัมพันธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับครอบครัว นอกจากนี้ยังมีโครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เด็กก่อนวัยเรียนและพ่อแม่เพื่อให้เด็กและพ่อแม่ได้เรียนรู้ร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 7: ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน อบต. จะใช้แนวทางการพัฒนาโดยการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน การบำบัดและจัดการขยะ การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการปรับปรุงทัศนียภาพตำบลให้สวยงาม ในปีงบประมาณ 2551 นั้น อบต. ได้สนับสนุนโครงการมหัศจรรย์ใจ สร้างบ้านในฝัน และชุมชนปลอดภัย ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและลดการใช้พลังงาน ด้วยการสนับสนุนโครงการครอบครัวต้นแบบลดพลังงาน และส่งเสริมการใช้เตาชีวมวลในวัดด้วย สำหรับเรื่องการบริหารจัดการขยะนั้น อบต. ได้อุดหนุนกองทุนจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ส่วนเรื่องการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ อบต. ได้มีโครงการจัดทำเขตเพาะพันธุ์ปลาในพื้นที่ธรรมชาติด้วย สำหรับแผนพัฒนาตำบลปี 2553 นั้น อบต. ยังคงเน้นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน โดยมีโครงการอบรม สัมมนา ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับคนในตำบล รวมทั้งมีการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ในตำบลด้วย สำหรับเรื่องพลังงาน อบต. ยังคงสนับสนุนโครงการพลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน และมีโครงการครอบครัวตัวอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และพลังงาน มีการจัดโครงการเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และพลังงานเพื่อสร้างแกนนำเยาวชนขึ้นในชุมชน รวมทั้งจะมีการติดตั้งพลังงานแสงอาทิตย์ที่ทำการ อบต. ท่าข้ามด้วย ในเรื่องอนุรักษ์แหล่งน้ำ อบต. มีโครงการอนุรักษ์คลองท่าข้าม และปลูกต้นไม้ริมคลองและพื้นที่สาธารณะด้วย และในแผนพัฒนาตำบลปี 2553 นี้ อบต. ได้เพิ่มการปรับปรุงทัศนียภาพของตำบลให้สวยงามนำอยู่เข้าไปในแผนพัฒนาตำบลด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 8: ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการที่ประทับใจ อบต. จะพัฒนาระบบการให้บริการประชาชนที่ประทับใจ พัฒนาการจัดเก็บรายได้และผังเมือง สนับสนุนการ

จัดเก็บข้อมูลและการจัดทำแผนพัฒนา พัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคลากรและสร้างขวัญ กำลังใจแก่บุคลากร ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมด้านการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและการรักษา ความสงบเรียบร้อย โดยในปีงบประมาณ 2551 นั้น อบต.ได้จัดโครงการคืนกำไรให้กับผู้เสียภาษี ส่วนในเรื่องของการพัฒนาความรู้ความสามารถ และการสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากรนั้น อบต. ได้จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร รวมทั้งการ ประกันภัยให้แก่บุคลากรและสมาชิก อบต.ด้วย นอกจากนี้ อบต.ยังได้อุดหนุนวิทยุชุมชนตำบลท่า ข้ามด้วย สำหรับแผนพัฒนาตำบลปี 2553 นั้น อบต.มีโครงการจะซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างที่ทำการ อบต.ใหม่เพื่อให้มีสถานที่เพียงพอในการบริการประชาชน นอกจากนั้นเพื่อให้คนในตำบลท่าข้ามรู้ ข่าวสาร และการดำเนินงานของ อบต. ทาง อบต.จะมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และมีโครงการ อบต.พบประชาชนด้วย นอกจากนั้นยังเพิ่มเติมในเรื่องอินเทอร์เน็ตตำบลเพื่อให้คนในตำบลท่า ข้ามรับข่าวสารและวิทยาการใหม่ๆ ได้มากขึ้นด้วย ส่วนในเรื่องการจัดเก็บข้อมูลและการทำ แผนพัฒนาตำบลนั้น อบต.จะมีการจัดเก็บข้อมูลตำบล และจัดประชุมประชาคม เพื่อให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล และทราบปัญหาและความต้องการของคนในตำบลท่าข้ามอย่าง แท้จริง สำหรับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากรนั้น ใน แผนพัฒนาตำบลปี 2553 นี้ อบต.จะสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับบุคลากร และจัดฝึกอบรม สัมมนา คุงานให้กับพนักงานของ อบต.ด้วย

สรุปผลการศึกษาแผนพัฒนาตำบลของ อบต.ท่าข้ามพบว่า อบต.ท่าข้ามมีการ บริหารจัดการภายใต้การทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และมีการพัฒนาพัฒนาทุกๆ ด้าน พร้อมกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม คือ เห็นว่าทุกๆ ด้านมีความเกี่ยวข้องกันหมด ทั้งเรื่องของการสร้างเสริมสุขภาวะของคนในตำบล การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลท่าข้ามทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่ เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาโดยยึดยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาตำบลนี้อย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดการสร้าง รากฐานสังคมที่ดีมีคุณภาพในอนาคตได้

1.2 การดำเนินวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้าม

วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันของคนในชุมชน สำหรับพื้นที่ของ อบต.ท่าข้ามนั้นมีการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนในการ ดำเนินวิสาหกิจชุมชนอยู่ในทุกหมู่บ้าน

1.2.1 สภาพการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

จากการที่ อบต.ท่าข้ามส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มประกอบอาชีพภายในตำบล โดยจะเห็นได้จากแผนพัฒนาตำบลของ อบต.ท่าข้าม ซึ่งมีการกำหนดยุทธศาสตร์ตำบลด้านการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยในยุทธศาสตร์นี้มีการสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพของคนในตำบลท่าข้ามทั้งทางด้านงบประมาณ และการให้ความรู้กับคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ของคนในชุมชน ทำให้ในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้ามนั้นมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อประกอบการผลิตสินค้า และบริการอยู่ในทุกหมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 ร้านค้าสวัสดิการกลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 1 ซึ่งเป็นการประกอบการในลักษณะของร้านค้าชุมชนขายเครื่องใช้อุปโภคบริโภคเป็นสวัสดิการให้กับคนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านแม่เตย หมู่ 1 เพื่อช่วยให้สมาชิกได้ใช้สินค้าถูก สามารถผ่อนชำระได้ อำนวยความสะดวกและลดรายจ่ายในการเดินทางไปซื้อสินค้าภายในเมือง นอกจากนั้นยังทำให้สมาชิกได้ทราบรายจ่ายของครัวเรือนด้วย โดยสมุดลงรายการซื้อสินค้าเป็นเหมือนบัญชีรายจ่ายครัวเรือนซึ่งทำให้สมาชิกรู้ว่าในแต่ละเดือนนั้นมีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง และควรลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในเรื่องใด ร้านค้าชุมชนยังมีส่วนช่วยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วย เช่น กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ และยังเป็นที่พักปะพูดคุยกันของสมาชิกภายในชุมชนด้วย

หมู่ที่ 2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก เป็นการรวมกลุ่มกันผลิตเครื่องแกงของแม่บ้านเกษตรกรในชุมชน โดยการชักชวนของผู้นำชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก และให้ชุมชนได้บริโภคเครื่องแกงที่ถูกต้องอนามัย ปลอดภัยไม่มีเชื้อปน รวมทั้งเพิ่มมูลค่าวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนโดยการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องแกง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน โดยการปันผลกำไรซึ่งสมาชิกจะได้คนละประมาณ 2,000-3,000 บาท จากการปันผลแต่ละครั้ง และสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนจากการซื้อวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกง นอกจากนั้นสิ่งที่ชุมชนหมู่ 2 ได้รับจากการทำเครื่องแกงนั้น คือ การมีเครื่องแกงที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ ไม่ใช้สารกันเสีย เพื่อนำไปปรุงอาหาร และการสร้างความสามัคคี และความสุขให้กับคนในชุมชนด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนด้วย รวมทั้งเงินอุดหนุนต่างๆ ที่กลุ่มเครื่องแกงได้ให้กับหมู่บ้านตอนที่หมู่บ้านมีกิจกรรม เช่น กิจกรรมงานวันเด็ก วันปีใหม่ เป็นต้น และยังมีแผนการที่จะนำเงินกองกลางที่ได้จากกำไรในการขายสินค้ามาจัดตั้งเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกในกลุ่มด้วย

หมู่ที่ 3 กลุ่มทำดอกไม้จันทน์ เป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน หมู่ที่ 3 ซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อมีสมาชิกและครอบครัวของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเสียชีวิตทางกองทุนหมู่บ้านจะเป็นเจ้าภาพงานสวด 1 คีน และ วางพวงหรีด 1 พวง คนในชุมชนหมู่ 3 จึงร่วมกันคิดว่าควรมีการรวมกลุ่มกันทำดอกไม้จันทน์ เพื่อลดรายจ่ายในการซื้อพวงหรีด และดอกไม้จันทน์จากภายนอกชุมชน กลุ่มทำดอกไม้จันทน์นี้นอกจากลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มแล้ว ยังสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งเป็นแรงงานหลักในการผลิตดอกไม้จันทน์ ทำให้ผู้สูงอายุมีงานทำ จึงทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกว่าคุณค่า

หมู่ที่ 4 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม เป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อลดรายจ่ายในการทำเกษตรของคนในตำบลท่าข้าม โดยเริ่มต้นจากการทำแผนชุมชนแล้วพบว่าเกษตรกรในตำบลท่าข้ามต้องเสียเงินจำนวนมากในการซื้อปุ๋ยเคมี ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามจึงมีส่วนทำให้คนในตำบลท่าข้ามลดรายจ่ายจากการใช้ปุ๋ยเคมี ร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อม สร้างรายได้เสริมโดยตรงให้กับชาวบ้านที่เป็นฝ่ายผลิตปุ๋ยในแต่ละวัน และเกษตรกรที่เลี้ยงวัว เลี้ยงไก่จากการรับซื้อมูลสัตว์เหล่านี้มาเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ย สร้างรายได้ทางอ้อมให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในการผลิตน้ำดื่มสมุนไพรขายให้กับ อบต.เพื่อใช้รับรองผู้ที่มาศึกษาดูงาน เนื่องจากโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพนอกจากเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้กับคนในตำบลท่าข้ามแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนภายนอกที่มาดูงานโรงผลิตปุ๋ยด้วย เงินกำไรส่วนหนึ่งนั้น นอกจากจะปันผลให้กับสมาชิกของโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนแล้ว ร้อยละ 20 ของกำไรที่ได้จะแบ่งไว้เพื่อเป็นสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ในตำบลท่าข้าม

หมู่ที่ 5 กลุ่มทำข้าวเกรียบสมุนไพร เป็นการรวมกลุ่มกันของแม่บ้านเกษตรกร หมู่ที่ 5 ผลิตข้าวเกรียบสมุนไพรโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้เสริมนอกภาคเกษตร เนื่องจาก อบต.ท่าข้ามสนับสนุนการรวมกลุ่มประกอบอาชีพซึ่งสมาชิกกลุ่มเห็นว่าในหมู่ที่ 5 นั้นยังไม่มีกรรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าอย่างจริงจัง จึงได้มีการรวมกลุ่มกันขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจาก อบต.ท่าข้าม กลุ่มทำข้าวเกรียบสมุนไพรจึงสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกซึ่งเป็นคนในชุมชน แต่รายได้นั้นยังไม่มากเนื่องจากกลุ่มเพิ่งเริ่มดำเนินการเมื่อกลางปี พ.ศ.2552

หมู่ที่ 6 วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแป้งบ้านหินเกลี้ยง เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน หมู่ที่ 6 ซึ่งเกิดจากการที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเห็นว่าในหมู่ 6 นั้นยังไม่มีกรรวมกลุ่มกันขึ้นอย่างจริงจัง ประกอบกับมีความรู้เรื่องการทำขนมจึงได้ชวนเพื่อนๆ สมาชิกชุมชนมารวมกลุ่มกันผลิตสินค้าขึ้น โดยสินค้าของกลุ่มได้แก่ ขนมเปียะ ขนมปังกรอบ ขนมโมจิ

และขนมปังสอดไส้ต่างๆ การดำเนินวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแป้งนี้สร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกจากนั้นยังสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชนด้วยเนื่องจากสมาชิกซึ่งเป็นคนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันมากขึ้นจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

หมู่ที่ 7 กลุ่มทำสบู่และน้ำยาอเนกประสงค์ เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน หมู่ที่ 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก โดยการผลิตสินค้าที่ใช้กันทุกคนในชุมชน รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการผลิตจากภายในชุมชน ดังนั้นกลุ่มทำสบู่และน้ำยาอเนกประสงค์นอกจากจะสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกกลุ่มแล้ว ยังส่งเสริมให้ชุมชนลดต้นทุนครัวเรือน โดยการใช้สินค้าที่ผลิตได้เองภายในชุมชนด้วย

หมู่ที่ 8 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชุมชนเขากลอยตก เป็นการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน หมู่ 8 ซึ่งเกิดจากการส่งเสริมการรวมกลุ่มของคนในตำบลของ อบต.ท่าข้าม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชุมชนเขากลอยตกจำนวน 12 คน จึงคิดว่าควรร่วมกันทำมันทอดขายเนื่องจากมันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบที่มีภายในหมู่บ้าน เพื่อสร้างรายได้เสริมนอกเหนือจากงานประจำ การดำเนินการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรชุมชนเขากลอยตกนั้นนอกจากจะสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนหมู่ 8 และคนในท่าข้ามด้วย จากการปลูกมันเพื่อนำมาขายส่งเป็นวัตถุดิบให้กับกลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งกลุ่มแม่บ้านยังแบ่งเงินรายได้ร้อยละ 5 เพื่อเป็นเงินช่วยเหลือสังคม เมื่อชุมชนจัดงาน หรือต้องการความช่วยเหลือก็จะใช้เงินส่วนนี้ในการช่วยชุมชน

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามนั้นจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกิจการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ซึ่งแต่ละวิสาหกิจชุมชนนั้นมีจุดเริ่มในการดำเนินการแตกต่างกันออกไป โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิก และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแป้งบ้านหินเกลี้ยงเกิดจากการชักชวนของผู้นำในชุมชน เพื่อสร้างรายได้เสริมภาคคนนอกเกษตรให้กับสมาชิก ส่วนร้านค้าสวัสดิการออมทรัพย์หมู่ 1 และกลุ่มทำดอกไม้จันทร์ เกิดจากการต้องการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มเดิม เพื่อลดรายจ่ายและช่วยเหลือสมาชิกด้วย ในขณะที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขากลอยตก และกลุ่มทำข้าวเกรียบสมุนไพรนั้นเกิดขึ้นจากการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มจาก อบต.ท่าข้าม สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามนั้นเกิดจากการทำแผนแม่บทชุมชนระหว่างคนในชุมชน อบต.ท่าข้าม และเครือข่ายการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อลดรายจ่ายทางด้านการเกษตร ทำให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในท่าข้ามในแต่ละหมู่บ้านจะไม่ซ้ำกัน โดย อบต.ท่าข้ามจะจัดให้ตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านมาประชุมร่วมกัน เพื่อให้แต่ละหมู่บ้าน รับผิดชอบต่อข้อมูลและตกลงกันในเรื่องการผลิตสินค้าของแต่ละหมู่บ้าน ตามวิถีชีวิตและทรัพยากร ของแต่ละหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกัน ดังเช่นคำกล่าวของผู้นำชุมชน และนายก อบต.ว่า

“ที่หมู่ 4 มีโรงบู้ย หมู่ 5 ต้องเกิดอีกอย่าง ไม่ซ้ำกัน จะได้มีความ หลากหลาย แล้วเกิดการแลกเปลี่ยน เรื่องเผาถ่าน พลังงาน น้ำหมัก ชีวภาพ แล้วก็ไปหมู่ 6 ก็เป็นขนมเปียะ หมู่ 8 ใช้มันสำปะหลัง ที่ ชาวบ้านปลูกอยู่มาแปรรูป ถ้ามั่วซ้ำใหม่ ไม่ซ้ำแต่เกิดใหม่ เกิด แล้ว เกิดนานรียัง ก็เพิ่งเกิด เพราะทุกอย่างไม่ใช่จะเกิดพร้อมกันทีเดียว ค่อยเป็นค่อยไป ครอบคลุมทั้งตำบล โดยตัวแทนแต่ละหมู่บ้านคุยกันว่า หมู่บ้านตนจะทำอะไร โดยอาศัยโครงสร้าง อบต.ของ อบต.”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

“แต่ละหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตไม่เหมือนกัน ความชอบไม่เหมือนกัน ต่าง คนต่างเสนอมารับทางออก เหมือนกับทางหมู่ 8 ที่เขามีมันสำปะหลัง เยอะ ก็ทำมันทอดไป”

(สินธพ อินทร์ดี, **สัมภาษณ์** 8 สิงหาคม 2552)

การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ซ้ำกันในตำบลท่าข้ามนั้น นอกจากจะทำให้ไม่ เกิดการแย่งตลาดกันเองภายในชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างความเชื่อมโยงทางกิจกรรมทางด้าน เศรษฐกิจระหว่างกันภายในชุมชนด้วย โดยแต่ละหมู่บ้านก็จะมีลูกค้าทั้งที่เป็นคนในหมู่บ้านนั้นและเป็น คนที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นของตำบลท่าข้ามด้วย

“ในท่าข้ามจะเชื่อมกันหมดไม่ว่าคุณเป็นกลุ่มขนม กลุ่มเครื่องแกง เวลาถึงงานศพ งานแต่ง งานบวช ก็สั่งไว้ที่กลุ่ม มีอะไรก็พยายามวิ่งส่ง สารให้ทั่วถึงทั้งตำบล”

(สุชน จันทกุล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

อบต.ท่าข้ามนั้นนอกจากสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจการร่วมกัน ของคนในชุมชนแล้วยังส่งเสริมการรวมกลุ่มนั้นอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

การให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม จากการ สัมภาษณ์ผู้บริหาร อบต.ผู้นำ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้าม พบว่าการให้ความหมาย

ของวิสาหกิจชุมชนของคนในตำบลท่าข้าม สามารถให้ความหมายได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้ามนั้นเป็นการประกอบการที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักการพึ่งพาตนเอง สามารถผลิตของอุปโภคบริโภคในครัวเรือนและชุมชน เพื่อลดรายจ่ายจากการซื้อสินค้าภายนอก ดังที่นายก อบต. และผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตร อบต.ท่าข้าม ได้ให้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้ามไว้ว่า

“วิสาหกิจชุมชน คือการทำกินทำใช้ พึ่งพาตัวเองให้มาก เท่าที่ทำได้ บางสิ่งบางอย่างเรามีของที่บ้าน หมายถึงว่าทำกินทำใช้ก็ได้พึ่งพาตนเองระดับหนึ่ง”

(สินธพ อินทร์ตัน, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

“วิสาหกิจชุมชน หลายๆ คนมองว่าการมุ่งเป็นโอท็อป เป็นอะไรที่ต้องเข้าไปแข่งขัน แต่เรามองวิถีชีวิตชาวบ้านเค้าไม่มีเวลาไปแข่งขันกับใคร ก็เน้นเรื่องการลดรายจ่าย พึ่งตนเองไม่ต้องซื้อวันละร้อยสองร้อย วิสาหกิจชุมชนนั้นเริ่มตั้งแต่ระดับครัวเรือน ปัจจัยแรกของวิสาหกิจชุมชนอยู่ที่ครัวเรือนก่อน เรื่องของการพึ่งพาตนเอง เรื่องของการประหยัด หันมาทำน้ำยาล้างจานใช้เอง ทำปุ๋ยใช้เอง เลี้ยงปลาไว้บริโภคเอง ต่อไปจึงพัฒนาเป็นระดับตำบล ระดับกลุ่ม หันมารวมกลุ่ม จากที่ว่าทำในครอบครัว ก็มารวมกลุ่มกัน”

(สุชน จันทกุล, สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม 2552)

ในขณะที่เดียวกันนอกจากจะลดรายจ่ายทางด้านสินค้าอุปโภค บริโภคแล้ว วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้ามเป็นการประกอบการที่ใช้วัตถุดิบภายในชุมชน เป็นการสร้างมูลค่าให้กับทรัพยากร โดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างรายได้เสริมจากการทำงานหลักด้วย ดังที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกซึ่งผลิตเครื่องแกงสมุนไพร และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้กล่าวไว้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

“ทำให้คนในหมู่ 2 มีความสุข ตะไคร้ ขมิ้น มะกรูด มีค่า ชาวบ้านก็ภูมิใจ มีรายได้เพิ่มเติมได้บริโภคของคนในบ้าน เงินไม่ออกไปไหน พึ่งตนเอง ของเราสะอาดปลอดภัย ปราศจากสิ่งแปลกปลอม”

(กิมเตียน ไชยกุล, สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2552)

การมีกลุ่มเครื่องแกงทำให้ชาวบ้านมีรายได้ ไม่ได้มองกำไรจากการทำเครื่องแกง แต่จะมองจากวัตถุดิบภายในหมู่บ้าน เช่น ข่า ตะไคร้ ขมิ้น พริกไทดำสวน พวกนี้จากเมื่อก่อนไม่มีราคา แต่ตอนนี้มีราคาขึ้นมา

(ปราณี ศรีสุวรรณชนะ, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมชุมชนเขาถอยตง หมู่ 8 ตำบลท่าข้ามซึ่งผลิตมันทอด และผู้นำชุมชนได้กล่าวเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้

“ชุมชนมีความสุข มีรายได้เพิ่ม ปลูกมันหมดแล้ว คือ เขาก็ปลูกยาง แต่ก็ปลูกมันเพิ่ม มีที่ว่างก็จะปลูกมันหมดเลย ที่ดินไม่ดีขึ้นก็ขึ้นได้ กลายเป็นพืชเศรษฐกิจไปเลย”

(ถัน แก้วสุขผ่อง, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

“มะพร้าวน้ำหอมแต่ก่อนพ่อค้ามาซื้อลูกละ 2 บาท เดี่ยวนี้กลุ่มทำน้ำสมุนไพรซื้อจากสมาชิกในกลุ่ม ลูกละ 4 บาท ก็ถือว่าวัตถุดิบในพื้นที่ที่มีอยู่ บางครั้งตกหล่นแห้งแต่ตอนนี้ก็ได้มาใช้ประโยชน์ แต่ก่อนน้ำสำรองดั่งมากแต่ว่ามันไม่ใช่เราปลูกไม่ได้ ต้องทำที่เราปลูกได้ก่อน”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์ 28** กรกฎาคม 2552)

นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม ยังเป็นการประกอบการที่ช่วยเหลือคนในชุมชนทางด้านเศรษฐกิจด้วย ดังเช่นผู้นำวิสาหกิจชุมชนร้านสวัสดิการกลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 1 ซึ่งเป็นร้านค้าชุมชนได้กล่าวไว้ดังนี้

“ที่ผ่านมามีประสบความสำเร็จ เราไม่ได้คิดว่าปีหนึ่งกำไรปีละแสน สองแสนสาม แต่คิดว่าเราสามารถช่วยเหลือคนจน ช่วยเหลือคนระดับหนึ่งที่อยู่ต่ำที่สุด บางที่เขาไม่มีเงินจะซื้อของกินไม่มีนมให้ลูกมาเอาจากเราไปได้”

(เอื้อม ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 11** สิงหาคม 2552)

อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนใน อบต.ท่าข้ามนั้น เป็นประกอบการที่เป็นกิจกรรมเสริมจากการประกอบอาชีพหลัก การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนจะต้องไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพหลักของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ดังเช่นที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกล่าวไว้ดังนี้

“วิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ปัจจัยแรกของวิสาหกิจชุมชน อยู่ที่ครัวเรือนก่อน เรื่องของการพึ่งพาตนเอง เรื่องของการประหยัดหันมาทำน้ำยาล้างจานใช้เอง ทำปุ๋ยใช้เอง เลี้ยงปลาไว้บริโภคเอง

ต่อไปจึงพัฒนาเป็นระดับตำบล ระดับกลุ่ม หันมารวมกลุ่มจากที่ที่ทำ
ในครอบครัว ก็มารวมกลุ่มกัน หลังจากเลิกตัดยางก็บ่ายโมงก็พักผ่อน
แล้วก็มาทำกิจกรรมเสริม 3-4 โมงก็แยกย้ายกันไปต่างคนต่างมี
รายได้”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

“สมาชิกทำงานอื่นเยอะ ก็จะมารวมกลุ่มกันทำข้าวเหนียวบอชาติยลละ
ครั้งเดียว ให้สมาชิกทำงานตัวเองด้วยไม่ยากให้เป็นอุปสรรคแก่
สมาชิก”

(สะพีนะ จันทการักษ์, **สัมภาษณ์** 11 สิงหาคม 2552)

2) ด้านสังคม

ความหมายของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม ทางด้านสังคมนั้น
วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่สร้างความสามัคคีขึ้นภายในชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม
พบปะพูดคุย เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ดังที่นายก อบต. และผู้นำวิสาหกิจชุมชน ได้ให้
กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้ามไว้ว่า

“จริงๆ แล้วการรวมกลุ่มไม่ใช่ได้เฉพาะรายได้เสริม แต่ได้รู้นิสัยใจคอ
คน คุยเรื่องครอบครัว รวมกลุ่มรู้จักกัน เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มอง
ลึกซึ้ง ถ้าสังเกตนี้แม่บ้านที่รวมตัวเขาปรับปรุงทั้งครอบครัว คุยกันเรื่อง
ที่พัฒนาครอบครัวตัวเอง คุยหาทางออกกัน ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยน
ความเห็นซึ่งกันและกัน”

(สินธพ อินทร์ตัน, **สัมภาษณ์** 8 สิงหาคม 2552)

“การมีกลุ่มกับไม่มีกลุ่มแตกต่างกันมาก ตอนรวมกลุ่มไม่ค่อยมีปัญหา แต่
ก่อนปัญหามาก การรวมกลุ่มทำให้สมาชิกมีความสามัคคีมากขึ้น
หลังจากการตัดยาง ก็ได้มาคุยกันเรื่องทั่วไป”

(สุรัตนา สุวรรณรัตน์, **สัมภาษณ์** 7 สิงหาคม 2552)

นอกจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนจะสร้างความสามัคคี และความสัมพันธ์
อันดีในชุมชนแล้ว วิสาหกิจชุมชนยังเป็นการประกอบการที่สร้างคุณค่าทางด้านจิตใจให้กับสมาชิก
ของวิสาหกิจชุมชนด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโอกาสได้ทำงานในวิสาหกิจชุมชน ดังที่ผู้นำ
วิสาหกิจกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกซึ่งผลิตเครื่องแกงสมุนไพร และนักวิชาการส่งเสริม
การเกษตรได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความสุขที่เกิดจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

“ตอนนี้สมาชิกเป็นคนสูงอายุ 80 ปี 70 ปี เป็นวัยรุ่น 3 คน ผู้สูงอายุ
 แคสบายใจ คือ สามเดือนก็ได้เบียดไปทำบุญ สามเดือนก็ได้เบียดไป
 ทำบุญ คนหนึ่งสองพัน คนหนึ่งสามพัน”

(กิมเตียน ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 4** สิงหาคม 2552)

“เครื่องแกง เป็นกลุ่มแรกที่จิตวิสาทิจชุมชน ชาวบ้านได้มีผลผลิตด้าน
 เกษตรเพิ่ม ภาคแรงงานที่ได้ไปคือ ผู้สูงอายุ แทนที่เขาจะนอนอยู่กับ
 บ้าน ก็มาทำ ได้ส่วนหนึ่งคือ กำลังใจที่ได้รับ แล้วก็อยู่ได้”

(ปราณี ศรีสุวรรณชนะ, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

การให้ความหมายของวิสาทิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ท่าข้าม นั้นไม่ได้มี
 ความหมายแต่ในทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีความหมายในทางสังคมด้วย วิสาทิจ
 ชุมชนในตำบล ท่าข้ามจึงเป็นการประกอบการที่ให้คุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับ
 คนในตำบลท่าข้าม ซึ่งมีความหมายแตกต่างจากที่อื่น คือ การเน้นในเรื่องของการลดรายจ่าย
 และพึ่งพาตนเองได้ในชุมชนก่อน แล้วจึงสร้างรายได้เสริมจากภายนอกชุมชน การดำเนินการ
 วิสาทิจชุมชนจะต้องไม่กระทบต่ออาชีพหลักของสมาชิกในชุมชน และเป็นการประกอบกิจกรรม
 ร่วมกันในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน คนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็น
 ประโยชน์ สร้างสุขภาพและคุณค่าให้กับสมาชิกวิสาทิจชุมชนด้วย

1.2.2 ปัญหาการดำเนินการวิสาทิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม

การดำเนินการวิสาทิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามนั้น เป็นการดำเนินการผลิต
 สินค้าที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนก่อนเป็นหลัก เพื่อลดรายจ่าย และลดการพึ่งพิง
 จากภายนอก จากการศึกษาการดำเนินการวิสาทิจชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม พบว่า
 วิสาทิจชุมชนประสบกับปัญหาในการดำเนินการ 4 เรื่อง คือ

1) **สมาชิกวิสาทิจชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้า**
 วิสาทิจชุมชนที่ประสบปัญหานี้ คือ วิสาทิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม เนื่องจาก
 เป็นการดำเนินธุรกิจชุมชนโดยที่ไม่ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมเลย ดังนั้นจึงไม่มีความรู้เรื่องการ
 ผลิตสินค้าทำให้ต้องใช้เวลาในการศึกษาดูงานก่อนที่จะเริ่มดำเนินการผลิตสินค้าอยู่เป็นระยะเวลา
 2 ปี ดังคำพูดของผู้นำวิสาทิจชุมชนว่า

“เรียกว่าเริ่มจากศูนย์ เพราะไม่มีความรู้เรื่องผลิตปุ๋ยเลย เราก็ไปดูงาน
 ที่อื่นๆ 2 ปี ไปเรียน ไปไม่ได้หยุด ดูงานที่ควเซ สระบุรี โครงการใน

สวนจิตรลดาเกี่ยวกับปุ๋ยชีวภาพ ไป ม.สุรนารี ไปวังน้ำเขียว อบต.
สนับสนุนการเดินทาง”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

หลังจากนั้นเมื่อเริ่มดำเนินการโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพ ยังจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรในการดำเนินการ ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่มีความรู้ในเรื่องนี้เลย จึงต้องให้บริษัทผู้จัดจำหน่ายเข้ามาช่วยสอน และลองผิดลองถูกในการใช้เครื่อง จนบางครั้งทำให้เกิดอุบัติเหตุในการทำงานขึ้นจากการใช้เครื่องจักรในการดำเนินการผลิตปุ๋ย นอกจากนั้นความรู้ในการผลิตปุ๋ยจำเป็นต้องเรียนจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน ทั้งจากการศึกษาดูงาน การฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน เกษตรอำเภอ เป็นต้น รวมทั้งการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือด้วย ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“พวกมูลสัตว์ต่างๆ มันมีเชื้อโรค โดยที่เราไม่รู้ เสร็จแล้วไปใส่ในพีช ทำให้พีชรากเน่า แล้วเกิดความร้อนมีเชื้อรา หน้ายางตายหนึ่ง หลายนอกคนที่เป็ปุ๋ยของชาวบ้านไม่ได้หมัก พอหมักจะเกิดความร้อน 70 องศา ตรงนี้ก็จะฆ่าเชื้อ แล้วจุลินทรีย์มันจะย่อย ตรงนี้ไปอบรมมา เราอ่านหนังสือ ก็น่าจะจริงอยู่ เพราะหมักในกระสอบมันจะร้อน จุลินทรีย์มันทำงาน”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

ปัญหาเรื่องสมาชิกวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้เรื่องกระบวนการผลิตสินค้าของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพทำข้ามนี้ ใช้การเรียนรู้กระบวนการผลิตจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เข้ามาแก้ปัญหา โดยได้รับการสนับสนุนจาก อบต.ทำข้าม ทั้งทางด้านงบประมาณ และการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และในขณะเดียวกันผู้นำวิสาหกิจชุมชนเองก็เป็นผู้ที่เฝ้าหาความรู้เพื่อพัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงาน อยู่เสมอด้วย

นอกจากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพทำข้ามแล้ว วิสาหกิจชุมชนอื่นในตำบลทำข้ามส่วนใหญ่จำเป็นต้องได้รับความรู้ในเรื่องกระบวนการผลิตจากภายนอกชุมชนเช่นกัน เช่น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกที่ผลิตเครื่องแกง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขากลอยตกที่ผลิตมันสำปะหลังทอด ต่างก็ได้รับการถ่ายทอดกระบวนการผลิตจากนักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ แต่เนื่องจากกระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน และไม่ได้ใช้เครื่องจักรดำเนินงานจึงทำให้ปัญหาเรื่องสมาชิกวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้าไม่เป็นปัญหาสำหรับวิสาหกิจชุมชนมากนัก

2) **วัตถุดิบไม่เพียงพอในการผลิตสินค้า** การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้ามนั้นเน้นการใช้วัตถุดิบภายในพื้นที่ และส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่เป็นผลผลิตทางด้านเกษตรกรรม ดังนั้นเมื่อวัตถุดิบมีไม่เพียงพอทำให้ต้องซื้อภายนอกพื้นที่ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นด้วย วิสาหกิจชุมชนที่ประสบกับปัญหานี้ คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขากลอยตก โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกที่ทำการผลิตเครื่องแกงนั้นใช้ตะไคร้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตสินค้า ส่วนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขากลอยตกใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบในการทำมันทอดขาย ทั้งสองกลุ่มจึงประสบปัญหาเรื่องวัตถุดิบในพื้นที่มีไม่เพียงพอในการผลิตสินค้า ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“ปลูกมันปิ้งถึงจะได้ผล ทำให้มีมันส่งไม่พอทอด วัตถุดิบน้อย ไม่ค่อยมี ปลูกแปดเก้าเดือนกว่าจะได้”

(ถัน แก้วสุขผ่อง, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

“ดูแล้วเราต้องใช้ตะไคร้เยอะ แต่ในพื้นที่เรายังมีไม่เพียงพอ ก็ขอร้องให้สมาชิกปลูกตะไคร้กันก่อน”

(ประสม ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 4** สิงหาคม 2552)

จากการที่วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาวัตถุดิบไม่เพียงพอในพื้นที่นี้ ทำให้วิสาหกิจชุมชนแก้ปัญหาโดยการกระตุ้นให้คนในชุมชนปลูกพืชที่เป็นวัตถุดิบให้กับวิสาหกิจชุมชนและเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนด้วย ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“ชุมชนมีความสุข มีรายได้เพิ่ม ปลูกมันหมดแล้ว คือ เขาก็ปลูกยาง แต่ก็ปลูกมันเพิ่ม มีที่ว่างก็จะปลูกมันหมดเลย ที่ดินไม่ดีขึ้นก็ขึ้นได้ กลายเป็นพืชเศรษฐกิจไปเลย”

(ถัน แก้วสุขผ่อง, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

“ตอนนี้วัตถุดิบพอภายในชุมชน ตอนนี้กำลังเกิดโครงการหนึ่ง ให้เยาวชนมาปลูกตะไคร้ข้างทาง กำลงเคลียร์พื้นที่อยู่”

(ประสม ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 4** สิงหาคม 2552)

นอกจากวิสาหกิจชุมชน 2 แห่ง ในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น วิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ก็ใช้วัตถุดิบภายในชุมชนเป็นหลักเช่นกัน เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มผลิตข้าวเกรียบสมุนไพรที่ใช้พืชที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบในการผลิตข้าวเกรียบ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้มูลวัวจากเกษตรกรในพื้นที่โดยมี อบต.เข้ามาสนับสนุนค่าขนส่งวัตถุดิบให้ เป็นต้น

3) ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับสินค้าของวิสาหกิจชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหานี้ คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพทำขำม ซึ่งมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้คนในชุมชนใช้ด้านเกษตรกรรม ทำให้ลดรายจ่ายและลดการพึ่งพิงจากภายนอก แต่เนื่องจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในระยะแรกนั้นต้องใช้ระยะเวลาในการปรับดิน จึงทำให้เห็นผลช้า ผลผลิตที่ได้ในช่วงแรกไม่ดีเท่ากับการใช้ปุ๋ยเคมี ประกอบกับชาวบ้านมีความคุ้นเคยกับการใช้ปุ๋ยเคมีมาโดยตลอด จึงทำให้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่ผลิตได้ในช่วงแรกนั้นชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ดังคำกล่าวของ นายก อบต.ท่าขำม ว่า

“ช่วงแรกๆ ทำให้คนยอมรับยากมาก ก็เป็นปัญหาที่เราคิดถึง อย่างทุกวันนี้เราทำแปลงสาธิต เราคุยปากต่อปาก เพราะต้องยอมรับนะ ระบบการพัฒนาประเทศเราแพ้ระบบการสื่อสาร ปุ๋ยเคมีก็สื่อสารไม่ว่าทางวิทยุ โทรทัศน์ สื่อ แจก แถม แล้วต้องสู้กับทุนนิยมอยู่”

(สินธพ อินทร์ดี, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

ดังนั้นเพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ทางอบต.ท่าขำมได้จัดทำแปลงสาธิต และการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่ผลิตได้เองมากขึ้น

4) งบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหานี้ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขากลอยตกที่ผลิตมันทอดเพื่อจำหน่าย ซึ่งในปัจจุบันมีการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากมีงบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สามารถส่งขายไปยังตลาดภายนอกได้ ทำให้ทางกลุ่มสามารถขายสินค้าผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายได้ทางเดียว คือ การขายสินค้าหน้าร้าน หากมีงบประมาณเพียงพอในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมสามารถนำออกจำหน่ายภายนอกชุมชนได้ก็จะสร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น และเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าภายในตำบลด้วย ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“วันก่อนพาไปดูเรื่องของกล้วยที่พัทลุง ในเรื่องบรรจุภัณฑ์ สถานที่ตลาด การผลิตทั้งหมด ของเขา อบจ.เงินเยอะมากมาสนับสนุน เป็นแหล่งเรียนรู้ ครบวงจร ตรงนั้นงบประมาณเป็นล้านนะ เราจะเอาที่ไหน”

(ถีน แก้วสุขผ่อง, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2552)

สำหรับวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามยังไม่ประสบปัญหาเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากกลุ่มลูกค้าเป้าหมายยังคงเป็นคนในชุมชนเอง และยังไม่มีการขยายตัวของธุรกิจออกสู่ตลาดภายนอก

จากการศึกษาปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามนั้น พบว่า แต่ละวิสาหกิจชุมชนประสบกับปัญหาแตกต่างกันไปตามลักษณะ และเป้าหมายการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามนั้น จะไม่ประสบปัญหาเรื่องการตลาดมากนักเนื่องจากเน้นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เป็นคนในชุมชน จึงมีการผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก รวมทั้งเน้นการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนด้วย ถึงแม้จะประสบกับปัญหาเรื่องวัตถุดิบไม่เพียงพอในการผลิต แต่ก็ได้มีการแก้ปัญหาโดยการส่งเสริมให้คนในตำบลท่าข้ามเองเป็นผู้ผลิต ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วย

1.2.3 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม

วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ท่าข้ามที่นำมาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกตำบลท่าข้าม และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม เนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการประกอบการ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับทุนของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่ายและสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน รวมทั้งตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน

1.2.3.1 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกตำบลท่าข้าม

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกตำบลท่าข้าม เป็นการรวมกลุ่มอาชีพกลุ่มแรกในตำบลท่าข้าม เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2540 โดยมีเป้าหมายหลักในการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และให้คนในชุมชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในปัจจุบันนั้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมีการปันผลตอบแทนจากการดำเนินงานให้กับสมาชิกคนละประมาณ 2,000-3,000 บาท ต่อครั้ง โดยจะมีการปันผลปีละ 4 ครั้ง นอกจากนั้น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกตำบลท่าข้ามยังสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนจากการรับซื้อวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกง รวมทั้งยังทำให้คนในชุมชนมีเครื่องแกงที่สะอาด

ถูกสุขลักษณะ ไม่ใช้สารกันเสีย เพื่อนำไปปรุงอาหาร สร้างความสามัคคี และความสุขให้กับคนในชุมชนด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเครื่องแกง ยังได้สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมงานวันเด็ก วันปีใหม่ เป็นต้น และยังมีโครงการให้กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านปลูกตะไคร้เพื่อส่งเป็นวัตถุดิบให้กับกลุ่มเครื่องแกงด้วยซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้เยาวชนในหมู่บ้านเกิดการเรียนรู้ทั้งเรื่องการปลูกต้นตะไคร้ การผลิตเครื่องแกง และการรวมกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านด้วย

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้ามมีกระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนแต่ละขั้นดังนี้

1) ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

ในการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนเพื่อทำการผลิตเครื่องแกงของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้น เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2540 จากการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ได้ทราบผ่านทางอำเภอหาดใหญ่มีงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจ โครงการมีयाซาว่า จึงเห็นว่าควรจะมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้เพิ่มนอกภาคเกษตร ประกอบกับการเรียนรู้ผ่านทางสื่อโทรทัศน์ของผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าในตำบลบ้านพุ ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในจังหวัดสงขลา มีการดำเนินการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อผลิตเครื่องแกงสมุนไพรและสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ รวมทั้งเครื่องแกงเป็นสินค้าที่ทุกครัวเรือนต้องใช้ในการทำอาหารและในหมู่บ้านยังไม่มีใครผลิตเครื่องแกงจำหน่าย จึงนำข้อมูลที่ได้มาสำรวจวัตถุดิบภายในชุมชน แล้วเห็นว่าในหมู่ 2 ตำบลท่าข้ามก็น่าจะทำได้เช่นกัน เนื่องจากเห็นว่ามีวัตถุดิบส่วนใหญ่ที่ใช้ผลิตเครื่องแกงอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อเดินทางเข้าไปในบ้านคลองจิก จะพบเห็นมีพืชที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องแกงปลูกอยู่ในบ้านส่วนใหญ่ พืชที่ใช้เป็นวัตถุดิบส่วนใหญ่ในการทำเครื่องแกง คือ ตะไคร้ ข่า ขมิ้น นอกจากนั้นสมาชิกในหมู่ 2 ส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม ได้แก่ ทำยางพารา ทำนา จึงมีเวลาว่างช่วงบ่าย หลังจากการกรีดยาง และการดูแลนาข้าว ผู้ใหญ่บ้านจึงเห็นว่าควรนำเวลาว่างมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วย

ต่อจากนั้นได้จัดประชุมสมาชิกในชุมชนหมู่ 2 ตำบลท่าข้าม เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อผลิตเครื่องแกง โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการรวมกลุ่มเพื่อผลิตเครื่องแกง และความต้องการซื้อเครื่องแกงของคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนร่วมกันพิจารณาแล้วพบว่าพบว่ามีข้อดีในการรวมกลุ่มผลิตเครื่องแกง คือ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มทั้งจากการผลิตเครื่องแกง และการขายวัตถุดิบให้กับกลุ่ม รวมทั้งคนในชุมชนมีแนวโน้มที่จะซื้อเครื่องแกงจากกลุ่มเนื่องจากจะได้บริโภคเครื่องแกงที่ถูกสุขลักษณะ ไม่

มีวัตถุประสงค์เสียใช้กันในชุมชน จึงได้ตัดสินใจให้มีการรวมกลุ่มกันขึ้นของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในหมู่บ้านคลองจิก ตำบลท่าข้าม ดังคำกล่าวของผู้นำชุมชน และผู้นำวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

“มีโครงการมียาชาว่าจากอำเภอ ก็คิดว่าถ้าไม่รวมกลุ่มกันก็ไม่เกิดประโยชน์ แล้วได้ดูทีวี เห็นการรวมกลุ่มทำเครื่องแกง เห็นว่าทุกครัวเรือนต้องกินแกง ต้องใช้เครื่องแกง แกงทุกวัน ก็เลยเกิดการรวมกลุ่มสมาชิกขึ้น”

(ประสม ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 4** สิงหาคม 2552)

“เรียกประชุมครั้งแรกไม่มีทุน ประชุมจัดตั้ง ถ้ามาร่วมกันก่อนว่าสนใจไหม ทำได้ไหม”

(กิมเตียน ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 4** สิงหาคม 2552)

ซึ่งสอดคล้องกับที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้กล่าวไว้ ดังนี้

“กลุ่มเครื่องแกงคลองจิก ปี 40 41 คือ เขามาขอจัดตั้งกลุ่มในปี 40 เริ่มจากออกข่าวชาวบ้านมองว่าบ้านเราก็ทำได้ วัตถุประสงค์มีอยู่ในพื้นที่”

(ปราณี ศรีสุวรรณชนะ, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

เมื่อรวมกลุ่มกันได้แล้วผู้ใหญ่บ้านจึงได้เขียนโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากโครงการมียาชาว่า อำเภอ ซึ่งโดยปกติผู้ใหญ่บ้านเมื่อทราบมาว่ามีการสนับสนุนงบประมาณมาจากอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านก็จะเขียนโครงการขอไปอยู่เสมอเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน ดังที่ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่า “ถ้าเป็นผู้เฒ่าอย่าชี้แจงเขียนโครงการ ได้ไม่ได้ไม่ต่างกัน” ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการมียาชาว่าเป็นเงิน 100,000 บาท

หลังจากมีงบประมาณในการดำเนินการแล้วผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มได้ไปหาสมาชิกที่มีความรู้เรื่องเครื่องแกง และไปติดต่อสำนักงานเกษตร อำเภอหาดใหญ่ เพื่อให้คุณปราณี ศรีสุวรรณชนะ ซึ่งเป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องแกง โดยเข้ามาสอนที่ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการมาให้คนในสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

“เริ่มแรกตอนที่หาสมาชิก ก็ไปเชิญแม่ครัวมาก่อน เป็นคนในหมู่บ้าน เขาช่วยงานวัด ก็ไปเชิญเขา มา เรียกประชุมก็มาประชุม ประชุมครั้งแรกไม่มีทุน ประชุมจัดตั้ง มีเงินมียาชาว่ามา หนึ่งแสน ก็ได้มาทำโรงเรือนและซื้ออุปกรณ์ ปี 40 โรงเรือนหกหมื่น อุปกรณ์ต่างๆ 4 หมื่น

โคม มีด เชียง เครื่องบด ตั้งกลุ่มเสร็จเรียกครูปราณีมาสอน ไปตามที
เกษตรอำเภอ แล้วมาสอนที่ศูนย์นี้เลยแล้วสูตรที่มาสอนเป็นสูตร
อาจารย์ปราณี”

(กิมเตียน ไชยกุล, *สัมภาษณ์* 4 สิงหาคม 2552)

นอกจากให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมาสอนวิธีการทำเครื่องแกงแล้ว กลุ่ม
แม่บ้านเกษตรกรคลองจิกยังได้เดินทางไปศึกษาดูงานจากกลุ่มเครื่องแกงโปะหมอ ตำบลบ้านพรุ
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้วยซึ่งเป็นการเรียนรู้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก
ประสบการณ์ โดยนำสิ่งที่มีประโยชน์มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มต่อไป โดยเมื่อกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกรคลองจิกมีความรู้ในการผลิตเครื่องแกงแล้วจึงได้เริ่มดำเนินการผลิตเครื่องแกงเพื่อ
จำหน่ายภายในชุมชน

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจ
ชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม เริ่มจากการที่ผู้นำชุมชนเรียนรู้ผ่านสื่อภายนอก
ทำให้เกิดการกระตุ้นการเรียนรู้ภายในชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีลักษณะเป็น
กระบวนการกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ทำให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อ
ผลิตเครื่องแกงสมุนไพรจำหน่าย จากนั้นมีการเรียนรู้โดยผ่านการถ่ายทอดความรู้และ
ประสบการณ์จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทางด้านการผลิตเครื่องแกง และมีกระบวนการ
เรียนรู้ในลักษณะเครือข่ายโดยการไปศึกษาดูงานจากวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรม
คล้ายกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับ
ใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่า
ข้ามในขั้นเริ่มต้นการดำเนินงานนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้
(Feasibility Analysis) ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ว่าการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น
สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจ
ชุมชน รวมทั้งสามารถดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ภายใต้ทุน และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน
โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด** ในเรื่องการคัดเลือก
ผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตเพื่อจำหน่ายซึ่งได้แก่เครื่องแกงนั้น ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านนั้นเข้ามามี
บทบาทมากเนื่องจากการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นที่ผลิต
เครื่องแกงจากรายการโทรทัศน์ จึงมีแนวคิดที่จะผลิตเครื่องแกงขึ้นในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมี

รายได้เสริมและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จากนั้นผู้นำชุมชนจึงมาสร้างการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด ซึ่งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด ดังนี้

เนื้อหา: การวิเคราะห์ความต้องการใช้เครื่องแกงของคนในชุมชน เพื่อให้ทราบว่าเครื่องแกงเป็นสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของคนภายในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการจำหน่ายสินค้า

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์ของแต่ละคน ภายใต้ประเด็นเรื่องการผลิตเครื่องแกงขึ้นเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้านถ่ายทอดประสบการณ์จากการดูโทรทัศน์เกี่ยวกับการผลิตเครื่องแกงสมุนไพรในตำบลบ้านพรุ จังหวัดสงขลา จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการเครื่องแกงในการบริโภคของคนในชุมชน ซึ่งสมาชิกชุมชนเห็นว่าเครื่องแกงนั้นเป็นสิ่งที่ใช้กันทุกครัวเรือน นอกจากนั้นยังไม่มีผู้ผลิตเครื่องแกงในตำบลท่าข้าม ดังนั้นหากมีการผลิตเครื่องแกงขึ้นในหมู่บ้านก็มีแนวโน้มที่จะซื้อเครื่องแกงจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่รวมตัวกันผลิตเครื่องแกง

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านที่ถ่ายทอดประสบการณ์และกระตุ้นให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีประชาคม
- สมาชิกภายในชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

(2) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต** เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องแกง ทั้งในเรื่องวัตถุดิบ และความรู้ทักษะที่ใช้ในการผลิตเครื่องแกง ซึ่งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต ดังนี้

(2.1) **เนื้อหา:** การวิเคราะห์วัตถุดิบภายในชุมชนที่ใช้ผลิตเครื่องแกง เพื่อให้ทราบว่าภายในชุมชนจะมีแหล่งวัตถุดิบที่เพียงพอในการผลิตเครื่องแกงจำหน่าย

กิจกรรมการเรียนรู้: เมื่อผู้ใหญ่บ้านทราบกระบวนการผลิตเครื่องแกงเบื้องต้นจากการดูรายการโทรทัศน์ ทำให้ทราบวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต จึงได้ทำการสำรวจวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนจากประสบการณ์ของผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านคิดว่าการใช้วัตถุดิบภายในชุมชนจะช่วยให้ลดต้นทุน และมีความต่อเนื่องในการผลิต ทำให้ทราบว่าวัตถุดิบที่ใช้ผลิต

เครื่องแกงส่วนใหญ่นั้นมีอยู่ในพื้นที่ ทั้งตะไคร้ ข่า ขมิ้น จึงมีความเป็นไปได้ในการนำวัตถุดิบมาใช้ ในการผลิตเครื่องแกง

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้: ฐานข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้นได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกงจากประสบการณ์ของผู้ใหญ่บ้าน

(2.2) **เนื้อหา: วิเคราะห์ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการผลิตเครื่องแกง** เพื่อให้ทราบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการผลิตเครื่องแกงเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้และทักษะสำหรับผลิตเครื่องแกงมีดังนี้

- การจัดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของแต่ละคน โดยเริ่มจากการนำเสนอขั้นตอนการผลิตเบื้องต้นจากผู้ใหญ่บ้านที่ได้จากการศึกษาผ่านทางรายการโทรทัศน์ เพื่อให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้และทักษะที่ใช้ในการผลิตเครื่องแกง และประเมินความรู้และทักษะที่มีอยู่ของคนในชุมชนด้วย ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้ทำให้คนในชุมชนเห็นว่าคนในชุมชนมีความสามารถที่จะผลิตเครื่องแกงเพื่อจำหน่ายภายในชุมชนได้

- การฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตเครื่องแกง โดยการถ่ายทอดวิชาการและทดลองปฏิบัติจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนขั้นตอนการผลิตเครื่องแกงเบื้องต้น

- การศึกษาดูงานของสมาชิกกลุ่มเครื่องแกงเกี่ยวกับการดำเนินการและการผลิตเครื่องแกงจากวิสาหกิจชุมชนอื่น เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการความรู้และทักษะที่ใช้ในการผลิตและการดำเนินงานจากวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเครื่องแกงและเป็นวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในความดูแลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่เช่นกัน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกภายในชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการผลิตเครื่องแกงร่วมกัน

- ความรู้ของคนในชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการผลิตเครื่องแกงเบื้องต้น

(3) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน** เป็นการประมาณการงบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินการ และแหล่งทุนในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก ซึ่งมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน ดังนี้

เนื้อหา: การประมาณการงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ และแหล่งทุนในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ทราบจำนวนเงินลงทุนเริ่มต้นในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก และแหล่งที่มาของเงินลงทุนนั้น

กิจกรรมการเรียนรู้: การประมาณการงบประมาณและการหาแหล่งทุนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้น ได้จากการถ่ายทอดประสบการณ์และการแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีบทบาทในการให้สมาชิกชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ และสถานที่ที่ต้องใช้ในการผลิต จากนั้นเมื่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทราบเบื้องต้นแล้ว ผู้ใหญ่บ้านได้จัดหาแหล่งทุนในการดำเนินการ คือ งบประมาณการกระตุ้นเศรษฐกิจมียาชาว่า ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะหาความรู้เกี่ยวกับแหล่งทุนต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านอยู่เสมอ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- **ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุน** ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้นได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุนจากประสบการณ์ของผู้ใหญ่บ้าน

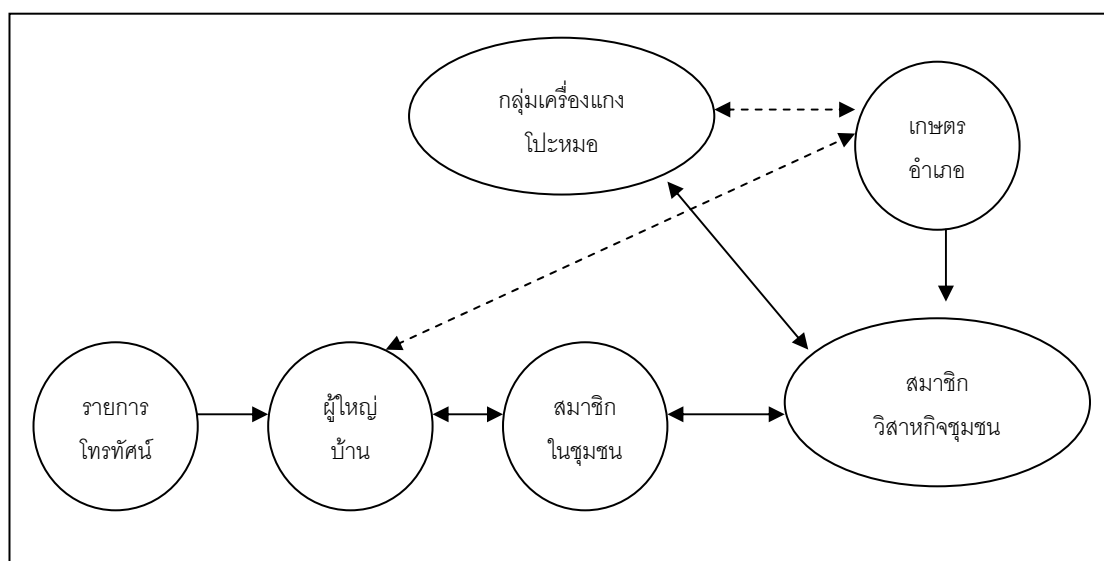
สรุปได้ว่าการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมี**แหล่งเรียนรู้** ดังนี้

- **ผู้นำชุมชน** ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการดูโทรทัศน์ ประกอบกับการมีงบประมาณสนับสนุนจากอำเภอหาดใหญ่ในโครงการมียาชาว่า ทำให้ผู้นำชุมชนซึ่งก็คือผู้ใหญ่บ้านนำความรู้เรื่องการทำเครื่องแกงที่ได้จากการดูโทรทัศน์มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในชุมชน และจัดเวทีประชาคมขึ้นเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางด้านการตลาด การผลิต การเงิน เพื่อดำเนินการวิสาหกิจชุมชนผลิตเครื่องแกงขึ้นในหมู่บ้าน

- **นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร** สำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเครื่องแกง โดยได้รับการติดต่อจากผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคลองจิกให้ไปให้ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการผลิตเครื่องแกง

▪ **กลุ่มเครื่องแกงโปะหมอ** ตำบลบ้านพรุ เป็นการรวมกลุ่มอาชีพที่ผลิตเครื่องแกงในจังหวัดสงขลาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเช่นกัน เป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการศึกษาดูงาน และนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

แผนภาพที่ 5-1 แสดงแหล่งเรียนรู้ในขั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

จากแผนภาพจะเห็นว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีแหล่งเรียนรู้เป็นสมาชิกในชุมชนเอง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชน และประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้านเริ่มเห็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนจากรายการโทรทัศน์ จากนั้นเมื่อสามารถรวมกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแล้ว ผู้ใหญ่บ้านซึ่งรู้จักกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้ไปขอให้เข้ามาช่วยสอนกระบวนการผลิตเครื่องแกงให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้พาสมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานจากกลุ่มเครื่องแกงโปะหมอซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรด้วย

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

▪ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมองเห็นประโยชน์ในการรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ** ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้เห็นได้จากการ

เปิดรับข้อมูลข่าวสารทั้งจากโทรทัศน์ที่นำมาเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันในชุมชน และเมื่อมีโครงการสนับสนุนต่างๆ จากทางราชการก็จะทำการศึกษาโครงการนั้นเพื่อขอรับการสนับสนุนซึ่งทำให้ประโยชน์เกิดจากคนในชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ว่า “ถ้าเป็นผู้นำอย่าชี้แจงเขียนโครงการ ได้ไม่ดีกว่ากัน” นอกจากนั้นยังเห็นว่าการรวมกลุ่มทำให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชนด้วยจึงเปิดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มกันขึ้นภายในชุมชน นอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ในการประกอบการได้ ดังเช่น การเข้าไปติดต่อสำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่เพื่อขอให้เข้ามาให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการผลิตเครื่องแกงสมุนไพรในชุมชน

■ **สมาชิกชุมชนเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน** พบว่าจากเดิมที่ชุมชนในตำบลท่าข้ามยังไม่มี การรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเลย เมื่อผู้นำชุมชนจัดเวทีประชาคมขึ้น สมาชิกได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการวิเคราะห์ความต้องการ ทุน และทรัพยากรร่วมกันจนเกิดการจัดตั้งกลุ่มผลิตเครื่องแกงขึ้น

■ **การสนับสนุนความรู้จากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่** พบว่า สำนักงานเกษตรอำเภอ ให้ความสำคัญกับการให้ความรู้กับกลุ่มอาชีพ เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ในชุมชน จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการในเรื่องการผลิตที่สำคัญของกลุ่มผลิตเครื่องแกง

■ **การสนับสนุนงบประมาณจากภายนอก** การเสนอโอกาสในการสนับสนุนงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจ โครงการมียาชาว่า ทำให้เกิดการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะนำงบประมาณมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในชุมชน ซึ่งการรวมกลุ่มประกอบอาชีพเป็นโครงการที่ส่งผลต่อเนื่อง

2) ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

เมื่อเริ่มรวมกลุ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกเพื่อผลิตเครื่องแกงขายในชุมชนนั้น นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามาช่วยในการกำหนดกฎระเบียบของกลุ่ม โดยให้สมาชิกในกลุ่มร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตั้งกฎระเบียบในการทำงานร่วมกัน ในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นทุกคนจะต้องซื้อหุ้น 1 หุ้น จำนวน 100 บาท ซึ่งเงินส่วนนี้เป็นเงินที่นำไปใช้เป็นเงินหมุนเวียนในการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อผลิตเครื่องแกง ในช่วงแรกของการดำเนินการผลิตเครื่องแกงนั้นกลุ่มแม่บ้านได้ผลิตเครื่องแกงตามที่ได้เรียนมาแต่ก็ได้มีการปรับปรุงรสชาติโดยผ่านการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ด้วยการให้สมาชิกนำไปรับประทานก่อน แล้วมาเสนอปรับปรุงแก้ไขเพิ่มลดส่วนผสมของเครื่องแกง เพื่อให้ได้เครื่องแกงที่มีรสชาติดีตอบสนองความ

ต้องการของคนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และลองผิดลองถูกตั้ง
คำถามของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“ตอนแรกขายสมาชิกก่อน ตอนเริ่มทำก็ไม่มั่นใจว่าขายได้ไหม ทำกัน
แล้วก็ให้สมาชิกเอาไปกินก่อน ให้ช่วยติชม ปากต่อปาก งานใน
หมู่บ้าน งานศพ งานแต่งงาน ในตำบลก็ใช้ที่นี่ นอกจากอิสลาม เชื้อ
เรื่องคุณภาพดีไม่ใช้สารกันบูดเราใช้กินเองในชุมชน และก็ปากต่อปาก
แรกๆ อยู่ในตำบล กับตำบลแถวๆ นี้ ทำข้าม ทุ่งใหญ่ น้ำน้อย”

(กิมเตียน ไชยกุล, สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2552)

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้ทำเครื่องแกงเพื่อจำหน่ายอยู่ 2 ชนิด คือ แกง
คั่ว และแกงส้ม สมาชิกทุกคนได้เรียนรู้วิธีการทำจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และทุกคน
สามารถทำได้ทุกหน้าที่ในการผลิตเครื่องแกง การผลิตเครื่องแกงในช่วงแรกนั้นทำโดยใช้
แรงงานคนในการบดเครื่องแกงให้เข้ากัน ซึ่งผลิตได้ครั้งละ 30 กิโลกรัม ต่อวันทำการผลิต โดย
ในช่วงแรกที่ตลาดยังไม่ได้ขยายตัวมากนัก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจึงมีการรวมตัวกันผลิตเครื่องแกง
สัปดาห์ละ 2 ครั้ง คือ วันพุธและวันเสาร์ นอกจากนั้นจะเป็นการรวมกลุ่มกันผลิตตามคำสั่งซื้อ
พิเศษที่ลูกค้าสั่งไว้ เช่น คนในชุมชนมีการจัดงานศพ งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้
จำเป็นต้องใช้เครื่องแกงในปริมาณมากก็จะมีคำสั่งซื้อไว้ล่วงหน้า ดังนั้นเรื่องปริมาณการผลิต
สินค้า นั้น ทางกลุ่มจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ลูกค้าสั่งซื้อสินค้า สำหรับทางด้านคุณภาพ
ความสะอาดของสินค้านั้นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้การผลิต
เครื่องแกงมีคุณภาพถูกสุขลักษณะ ทำให้เครื่องแกงที่ผลิตสามารถเก็บได้นานขึ้นโดยไม่ต้องใช้วัตถุ
กันเสีย จากการเน้นในเรื่องการทำความสะอาดวัตถุดิบ และอุปกรณ์ในการผลิตเครื่องแกง ซึ่ง
ส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือต่อคุณภาพเครื่องแกงมากขึ้น

สำหรับเรื่องวัตถุดิบในการผลิตสินค้านั้นเมื่อเรียนรู้สูตรในการผลิตเครื่องแกง
จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรแล้ว ผู้นำกลุ่มเห็นว่า การใช้วัตถุดิบในชุมชนทำให้ต้นทุนในการ
ผลิตลดลง มีวัตถุดิบใช้อยู่ตลอดไม่ขาดช่วงในการผลิต และสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
ด้วย จึงได้ทำการประชุมกลุ่มสมาชิกแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มจนได้ข้อตกลงให้สมาชิกในกลุ่ม
นั้นปลูกตะไคร้ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักคนละ 5 กอ รวมทั้งพืชอื่นๆ ที่เป็นวัตถุดิบเสริมด้วย เช่น ข่า ขมิ้น
 เป็นต้น สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านจึงได้เริ่มต้นปลูกพืชที่ใช้ผลิตเครื่องแกงขึ้นในชุมชน

การทำบัญชีของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้น ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้คิด
ระบบบัญชีขึ้นโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง เห็นได้จากการจัดทำบัญชีอย่างง่ายโดยแยกเป็นสมุด

บัญชี 4 เล่มด้วยกัน คือ บัญชีลงรายจ่ายบันทึกค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบทุกครั้งที่ทำการผลิตเครื่องแกง บัญชีลงรายรับบันทึกจำนวนเครื่องแกงที่ขายได้เป็นกิโลกรัมทุกครั้งที่มีการขายเครื่องแกง บัญชีกำไรขาดทุนเป็นบัญชีที่สรุปยอดค่าใช้จ่ายและรายได้มาคำนวณกำไรขาดทุน และบัญชีบันทึกชั่วโมงการทำงานของสมาชิกแต่ละคน เนื่องจากเวลาปีนผลนั้นจะปีนผลตามจำนวนชั่วโมงที่มาทำงานของสมาชิก โดยผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดทำบัญชีที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังคำพูดที่ว่า

“เอกสารต้องโปร่งใส เขาสามารถดูได้ สมาชิกในกลุ่มจะรู้หมดจ่ายไปเท่าไร ได้เท่าไร จ่ายคืนเท่าไร”

(กิมเตียน ไชยกุล, สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2552)

การจัดสรรเงินปีนผลนั้น ได้รับความรู้จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในการปีนส่วนกำไร และนำความรู้นั้นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่ม ทำให้มีการกำหนดร้อยละ 20 ของผลกำไรในการดำเนินงานทางกลุ่มจะเก็บไว้เป็นเงินกองกลาง สำหรับใช้ในการบำรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการผลิต และอีกร้อยละ 10 ของกำไรให้กับคนที่นำสินค้าไปจำหน่ายเป็นค่าการตลาด รวมทั้งมีเงินตอบแทนสำหรับคนที่ทำบัญชีอีกร้อยละ 5 ของกำไรด้วย

การดำเนินการตลาดนั้นช่วงแรกเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชน จึงเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการหากลุ่มลูกค้า คือ ผลิตแล้วขายในชุมชนเอง ใช้วิธีการบอกต่อกันปากต่อปากเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เห็นประโยชน์ในการใช้เครื่องแกงที่ผลิตได้เองในชุมชน ทั้งเรื่องการสร้างรายได้ และการได้บริโภคเครื่องแกงที่ไม่มีวัตถุกันเสียปนเปื้อน ดังนั้นคนในชุมชนจะเดินทางมาซื้อเครื่องแกงที่ทำการของกลุ่มแม่บ้าน หรือโทรมาสั่งไว้ล่วงหน้า แล้วมารับเมื่อผลิตเสร็จ ในส่วนที่ทำการของกลุ่มแม่บ้านจะมีตู้เย็นสำหรับเก็บเครื่องแกงที่ผลิตเสร็จ และนำออกมาตักแบ่งขายเมื่อลูกค้ามาซื้อ ผู้ที่ทำการขายเครื่องแกงให้ นั่นคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งมีบ้านอยู่ติดกับที่ทำการ ดังนั้นถ้าใครจะซื้อเครื่องแกงก็จะไปเรียกที่บ้านผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ทำให้คนในชุมชนสะดวกสามารถซื้อเครื่องแกงได้ตลอดเวลา โดยผู้นำกลุ่มแม่บ้านได้ให้เหตุผลว่า “สะดวก สะดวกเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ถ้าเพื่อนไม่มาเราก็ขายเองขายให้” นอกจากนั้นเมื่อมีตลาดนัดในชุมชนก็จะนำไปเปิดร้านขายโดยให้ผู้ที่นำไปขายร้อยละ 10 ของกำไรด้วย การผลิตและจำหน่ายเครื่องแกงของกลุ่มแม่เกษตรกรคลองจิกก็ดำเนินมาได้ด้วยดี

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ และแนะนำการดำเนินการจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเข้ามามีบทบาทมากในขั้น

นี้ ทั้งในเรื่องของ ความรู้ในการผลิตเครื่องแกง การจัดสรรผลตอบแทน สำหรับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองก็มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเรื่องของรสชาติของเครื่องแกง การจัดจำหน่าย และการจัดการวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เพื่อให้การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้ามในขั้นการดำเนินงานนั้น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการตลาด การผลิต และการเงิน จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) การบริหารจัดการด้านการตลาด เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก จำหน่ายเครื่องแกงไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ เป็นเครื่องแกงที่มีรสชาติตรงตามความต้องการของลูกค้าในราคาที่เหมาะสม เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้จากการขายเครื่องแกงอย่างต่อเนื่อง

(1.1) เนื้อหา: เครื่องแกงที่มีรสชาติตอบสนองความต้องการของลูกค้า เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกทราบรสชาติของเครื่องแกงที่ลูกค้าต้องการ เพื่อให้สามารถจำหน่ายเครื่องแกงสำหรับลูกค้าเป้าหมายได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการกลุ่มและการลงมือปฏิบัติจริง โดยการให้สมาชิกนำเครื่องแกงที่ผลิตได้ไปรับประทานเองในครอบครัวก่อน เพื่อนำความคิดเห็นที่ได้จากแต่ละครอบครัวมาปรับปรุงรสชาติของเครื่องแกงร่วมกัน ทำให้ได้เครื่องแกงที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าซึ่งเป็นคนภายในชุมชน จากนั้นเมื่อผลิตส่งขายให้กับลูกค้าแล้วก็นำความต้องการของลูกค้ามาเรียนรู้ร่วมกัน และปรับสูตรการผลิตที่มีอยู่ให้เหมาะสมได้รสชาติตามที่ลูกค้าต้องการ ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องจนสามารถได้สูตรการผลิตเครื่องแกงที่เหมาะสมมีรสชาติตอบสนองความต้องการของลูกค้า

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ข้อมูลที่ได้จากผลสะท้อนกลับของลูกค้าที่ได้ซื้อเครื่องแกงไปใช้ในการปรุงอาหาร
- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

(1.2) **เนื้อหา:** การกำหนดราคาที่เหมาะสมของเครื่องแกง เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมของเครื่องแกง ที่ลูกค้าเห็นว่าราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า

กิจกรรมการเรียนรู้: การกำหนดราคาขายเครื่องแกงนั้น ทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกได้เรียนรู้การกำหนดราคา จากการที่สมาชิกร่วมกันสำรวจราคาขายเครื่องแกงในอำเภอหาดใหญ่และการแนะนำจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งการพิจารณาต้นทุนทางวัตถุดิบของกลุ่ม เพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสมและสามารถสร้างกำไรให้กับกลุ่ม

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกภายในวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมหาความรู้ใหม่ๆ ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายเครื่องแกง และผู้ผลิตเครื่องแกงจำหน่าย เพื่อใช้ในการสำรวจราคาของเครื่องแกง ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้นได้จากตลาดในอำเภอหาดใหญ่ และข้อมูลจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

(1.3) **เนื้อหา:** ช่องทางการจัดจำหน่ายของเครื่องแกง เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกสามารถจำหน่ายเครื่องแกงตรงไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การกำหนดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า เริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเห็นว่ากรจำหน่ายเครื่องแกงนั้นควรเริ่มจากการขายให้กับคนในชุมชนก่อน จึงใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และให้มีการบอกต่อกันไป ดังนั้นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลักคือ ที่ทำการวิสาหกิจชุมชน โดยลูกค้าสามารถเดินทางมาซื้อเครื่องแกงได้ตลอดเวลา โดยมีผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้จำหน่ายให้ นอกจากนี้มีการสั่งในปริมาณมากจึงจะมีบริการจัดส่งให้ ทำให้การขยายตัวของตลาดเครื่องแกงนั้นเริ่มจากในชุมชนก่อน แล้วจึงค่อยๆ ขยายตัวจากการที่คนในชุมชนแนะนำต่อกันไป นอกจากนี้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้สมาชิกสามารถนำเครื่องแกงไปขายตามตลาดนัดในตำบลได้ โดยแบ่งค่าตอบแทนให้ร้อยละ 10 ของกำไร

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งในกรณีนี้คือ ลูกค้าที่เป็นคนภายในชุมชน

(2) **การบริหารจัดการด้านการผลิต** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก สามารถผลิตเครื่องแกงที่มีคุณภาพ และมีวัตถุดิบในการผลิตอย่างต่อเนื่อง

(2.1) **เนื้อหา: การผลิตเครื่องแกงที่มีคุณภาพ สะอาดถูกหลักอนามัย** เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านคลองจิกสามารถผลิตเครื่องแกงที่สะอาด มีคุณภาพเพื่อจำหน่ายให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดฝึกอบรมโดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ในเรื่องการผลิตให้กับสมาชิกทุกคนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก เพื่อให้สมาชิกทุกคนเข้าใจในทุกขั้นตอนของการผลิต รวมทั้งการทำความสะอาดวัตถุดิบ และอุปกรณ์การผลิตเพื่อให้เครื่องแกงที่ผลิตได้ถูกสุขลักษณะ สามารถเก็บได้นานโดยไม่ใช้วัตถุกันเสีย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ที่มีความรู้ทางด้านการผลิตเครื่องแกง และมีเวลาในการแนะนำกระบวนการผลิตในช่วงแรกให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(2.2) **เนื้อหา: การบริหารจัดการวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกง** เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเครื่องแกงอย่างต่อเนื่อง และสามารถควบคุมต้นทุนในการผลิตเครื่องแกงได้

กิจกรรมการเรียนรู้: กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชนร่วมกัน โดยมีผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้กระตุ้นให้สมาชิกพิจารณาถึงความสำคัญของแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน จนทำให้ได้ข้อตกลงร่วมกันในสมาชิกเพื่อให้สมาชิกทุกคนปลูกตะไคร้ที่เป็นวัตถุดิบหลักในการทำเครื่องแกง รวมทั้งปลูกพืชอื่นๆ เช่น ข่า และขมิ้น ที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกงด้วย สำหรับวัตถุดิบที่ไม่สามารถปลูกได้เองในชุมชน เช่น พริก ก็ซื้อจากตลาดในอำเภอดำรงใหญ่ ซึ่งเป็นร้านที่ส่งให้กับกลุ่มเครื่องแกงเป็นประจำ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตวัตถุดิบร่วมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้ประสบการณ์เกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแต่ละคน

(3) **การบริหารจัดการด้านการเงิน** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกทราบวิธีทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และบัญชีกำไรขาดทุน สามารถนำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงิน รวมทั้งจัดสรรผลตอบแทนที่ได้จากการดำเนินงาน

(3.1) **เนื้อหา:** การทำบัญชีรายรับรายจ่าย กำไรขาดทุน ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบวิธีการทำบัญชีที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริงในการทำบัญชีของผู้นำวิสาหกิจชุมชน โดยคิดวิธีการทำบัญชีขึ้นมา 4 ประเภท คือ บัญชีต้นทุนในการซื้อวัตถุดิบ บัญชีรายรับ บัญชีกำไรขาดทุน และบัญชีบันทึกเวลาการทำงาน ทำให้สมาชิกเข้าใจได้ง่าย จากนั้นจึงถ่ายทอดวิธีการทำบัญชีให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถตรวจสอบบัญชีได้ในทุกๆ ครั้งที่มีการปันผล ซึ่งทางกลุ่มจะมีการปันผลทุกๆ 3 เดือน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชน ที่มีความตั้งใจ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(3.2) **เนื้อหา:** การจัดสรรผลตอบแทนในการดำเนินการ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมีความรู้ในการจัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมให้กับสมาชิก

กิจกรรมการเรียนรู้: การถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในเรื่องการจัดสรรรายได้ที่ได้จากการขายเครื่องแกง เพื่อให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มโดยการแบ่งเงินจากกำไรส่วนหนึ่งไว้ใช้ภายในกลุ่ม และปันผลตอบแทนการทำงานตามชั่วโมงการทำงานของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วย ซึ่งเมื่อกลุ่มได้รับการถ่ายทอดความรู้ก็นำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มและกำหนดสัดส่วนในการแบ่งส่วนผลตอบแทนจากการดำเนินการ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ที่ให้คำแนะนำในการจัดสรรผลตอบแทนที่ได้จากการผลิตเครื่องแกง

▪ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การจัดสรรผลตอบแทนเป็นที่พึงพอใจในกลุ่มสมาชิก

สรุปได้ว่าการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมีแหล่งเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ดังนี้

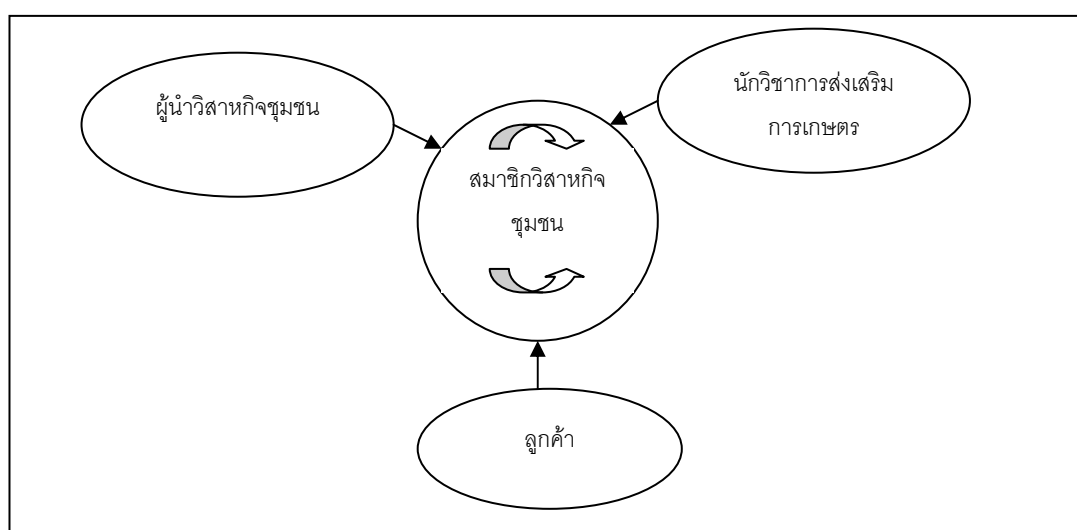
▪ **ผู้นำวิสาหกิจชุมชน** มีบทบาทโดยตรงในการถ่ายทอดความรู้และสร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยการสร้างเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเรื่องวัตถุดิบ การผลิต เครื่องแกงที่มีรสชาติที่ลูกค้าต้องการ รวมทั้งการจัดทำบัญชีที่โปร่งใสเข้าใจง่ายให้กับสมาชิก

▪ **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** มีบทบาทมากในการร่วมกระบวนการกลุ่ม ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการปฏิบัติจริง และการลองผิดลองถูกร่วมกันในการผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าด้วย

▪ **ลูกค้า** ซึ่งเป็นคนภายในชุมชนและลูกค้าที่เป็นสมาชิกกลุ่มเอง จัดได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องแกง ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้านั้นทำให้เกิดการปรับปรุงรสชาติของสินค้าให้เหมาะสมกับความต้องการ

▪ **นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร** สำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิต การจัดการองค์กร และการบัญชี เพื่อให้การดำเนินการสามารถเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ 5-2 แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

จากแผนภาพจะเห็นว่า แหล่งเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกในชั้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น มีทั้งแหล่งเรียนรู้จากภายในและภายนอกชุมชน โดยแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน คือ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองที่มีการเรียนรู้ร่วมกันผ่านประสบการณ์จริง และการลองผิดลองถูกในการผลิตสินค้าให้ตรงความต้องการของลูกค้า รวมทั้งลูกค้าภายในชุมชนเองที่ให้ผลสะท้อนกลับเพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องแกงอย่างต่อเนื่องด้วย นอกจากนี้แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน คือ นักส่งเสริมวิชาการการเกษตรซึ่งเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำด้านการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- **ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้** ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้สร้างประเด็นการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชน ทั้งเรื่อง การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม เพื่อให้เห็นความสำคัญของแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน รวมทั้งการจัดทำบัญชีที่เข้าใจง่ายและตรวจสอบได้

- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน** พบว่าในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการทุกด้านของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะด้านการตลาดที่มีการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้เครื่องแกงที่มีรสชาติตามที่ลูกค้าต้องการ

- **การสนับสนุนความรู้จากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่** พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทมากในการเข้ามาให้ความรู้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกในการดำเนินการ ทั้งเรื่องการผลิต การจัดทำบัญชี และการจัดการองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องจนสามารถพึ่งพาตนเองได้

3) ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

การผลิตเครื่องแกงของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกนั้นแต่เดิมใช้แรงงานคนในการผลิต โดยใช้การบด ตำ เครื่องน้ำพริกด้วยแรงของสมาชิกเอง ทำให้ต้องบดเครื่องแกงหลายรอบเพื่อให้ส่วนผสมของเครื่องแกงเข้ากันเป็นเนื้อเดียว และใช้เวลาในการดำเนินการมาก จนในปี

พ.ศ.2546 สมาชิกจึงได้ปรึกษากับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้ลดขั้นตอนการทำงานลง ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจึงแนะนำให้ใช้เครื่องบดใบหินไฟฟ้าที่สามารถบดได้ปริมาณมาก และไม่ต้องใช้แรงงานคน ผู้นำกลุ่มแม่บ้านจึงของบประมาณสนับสนุนไปที่ อบต.ท่าข้ามสำหรับซื้อเครื่องบดใบหินไฟฟ้า ซึ่งขณะนั้นได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต.มาจำนวน 60,000 บาท

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์จาก นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ ให้มีการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามขึ้นและสะดวกกับผู้บริโภคมากขึ้น จากแต่เดิมกลุ่มแม่บ้านแบ่งขายใส่ถุงพลาสติกตามน้ำหนักที่ถูกค้าต้องการ ก็ได้ปรับเปลี่ยนเป็นใส่กระปุกที่มีฝาปิดเรียบร้อย โดยแบ่งเป็นกระปุกละ 500 กรัม แล้วมีการนำพลาสติกมาห่อหุ้มอีกครั้งหนึ่งทำให้บรรจุภัณฑ์ดูสะอาดสวยงาม ป้องกันการปนเปื้อนได้ดีมากขึ้น โดยเมื่อได้รับความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์แล้วก็ได้รับงบประมาณจาก อบต.สำหรับทำบรรจุภัณฑ์ และฉลากสินค้าด้วย

ส่วนทางด้านการตลาดนั้นทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้รับความรู้ทางด้านการตลาดมากขึ้นจากการที่ อบต.ท่าข้ามเปิดโอกาสให้นำสินค้าไปขาย เมื่อ อบต.มีการออกงานประชาสัมพันธ์หน่วยงาน นอกจากนั้นเมื่อบุคคลภายนอกมาศึกษาดูงานก็จะแจ้งให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกทราบเพื่อผลิตเครื่องแกงมาจำหน่ายให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงาน ดังนั้นกลุ่มแม่บ้านจึงมีโอกาสในการพบปะกับลูกค้ามากขึ้น และมีโอกาสในการขยายตลาดมากขึ้นด้วย

นอกจากมีกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนภายในกลุ่มกันเองแล้ว การมีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกยังสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในชุมชนด้วย โดยการที่ผู้นำชุมชนได้ส่งเสริมให้เยาวชนปลูกตะไคร้ที่เป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องแกงให้กับกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งจะมีการปลูกตะไคร้ตามริมถนนทางเข้าหมู่บ้านด้วย ดังนั้นเยาวชนจะได้เรียนรู้วิธีการปลูก และดูแลตะไคร้ ได้รับความรู้และเห็นประโยชน์ในการปลูกตะไคร้ เยาวชนจะได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีรายได้เสริมช่วยครอบครัวอีกด้วย ดังเช่นคำกล่าวของผู้นำชุมชนที่ว่า

“ตอนนี้กำลังเกิดโครงการหนึ่ง ให้เยาวชนมาปลูกตะไคร้ข้างทาง กำลังเคลียร์พื้นที่อยู่ ตอนนี้ตั้งกลุ่มแล้ว ตั้งกรรมการแล้ว ได้มา 39 คน ให้ปลูกแล้วดูแลเอง ให้เยาวชนในหมู่บ้านที่มีเวลาว่างให้ไปปลูกตะไคร้

ข้างถนนในหมู่บ้าน เอมามาขายให้กลุ่มเครื่องแกง แบ่งกันคนละ 20 กอ
ให้ต้นเค้าไปปลูกดูแลกันเอง”

(ประสม ไชยกุล, สัมภาษณ์ 4 สิงหาคม 2552)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ และแนะนำการพัฒนาการดำเนินการทางด้านกระบวนการผลิต และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเข้ามามีบทบาทมากในขั้นนี้ โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณจาก อบต.ท่าข้าม รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยสร้างโครงการให้เยาวชนปลูกตะไคร้ ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกง การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้这不仅จะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ในเรื่องการปลูกวัตถุดิบ และการสร้างรายได้เสริมให้กับเยาวชนแล้ว ยังเป็นการสร้างค่านิยมในเรื่องการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ และลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนให้กับคนรุ่นต่อไปด้วย

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้ามในขั้นพัฒนาการดำเนินการงานนั้น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ และการสร้างลูกค้าภายนอกชุมชน ซึ่งการพัฒนากระบวนการผลิตโดยนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในการดำเนินการนั้นทำให้วิสาหกิจชุมชนลดต้นทุนทั้งทางด้านเวลา และแรงงานในการผลิตเครื่องแกง และมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ซึ่งสร้างรูปลักษณ์ให้สวยงาม และสามารถเก็บรักษาเครื่องแกงได้นานขึ้นด้วย รวมทั้งเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายเครื่องแกงมากขึ้น โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ และการสร้างลูกค้าภายนอกชุมชนนั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) การพัฒนากระบวนการผลิตเครื่องแกง เป็นการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตเครื่องแกง เพื่อลดต้นทุนทั้งทางด้านเวลาและแรงงาน

เนื้อหา: การนำเครื่องจักรเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเครื่องแกง เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ในการพัฒนากระบวนการผลิตโดยใช้เครื่องจักรซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเครื่องแกง

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้จากปัญหา และการลงมือปฏิบัติจริงในการผลิตเครื่องแกง ทำให้ทางกลุ่มเห็นว่าขั้นตอนการผลิตแบบเดิมนั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ต้องใช้เวลาและแรงงานในการผลิตจำนวนมาก ประกอบกับการแนะนำจากนักวิชาการส่งเสริม

การเกษตรในการนำเครื่องบดใบหินมาใช้เพื่อให้สามารถผลิตเครื่องแกงได้มากขึ้น เพื่อลดเวลาในการผลิต และรองรับกับความต้องการของตลาดที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่ง อบต.ท่าข้ามได้สนับสนุนงบประมาณในการซื้อเครื่องบดใหม่นี้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาการดำเนินการ และมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงาน

- นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้เรื่องการพัฒนากระบวนการผลิตเครื่องแกงเพื่อเป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตให้กับวิสาหกิจชุมชน

(2) **การพัฒนาผลิตภัณฑ์** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาเครื่องแกงในด้านของบรรจุภัณฑ์

เนื้อหา: การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องแกง เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ทำให้ผลิตภัณฑ์มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น และเก็บรักษาเครื่องแกงได้นานขึ้นกว่าบรรจุภัณฑ์เดิม

กิจกรรมการเรียนรู้: การถ่ายทอดความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เนื่องจากเมื่อผลิตและจำหน่ายได้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันบรรจุภัณฑ์เดิม คือ การใช้ถุงพลาสติกนั้นไม่สามารถเก็บรักษาเครื่องแกงให้คงสภาพได้นานและภาพลักษณ์ไม่เป็นที่ดึงดูดความสนใจของลูกค้า จึงมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ใหม่เพื่อทำให้สินค้ามีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นและสามารถเก็บรักษาเครื่องแกงได้ยาวนานขึ้นด้วย โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.ท่าข้าม

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงาน

- นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้เรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องแกงเพื่อเป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับวิสาหกิจชุมชน

(3) **การสร้างลูกค้าภายนอกชุมชน** เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างลูกค้าเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน ก็ได้มีการพัฒนาไปสู่ลูกค้าภายนอกชุมชน

เนื้อหา: การสร้างลูกค้าภายนอกชุมชน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนรู้จักลูกค้าภายนอกชุมชนมากขึ้น และผลิตสินค้าเพื่อรองรับลูกค้าภายนอกชุมชนมากขึ้นด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้: การออกประชาสัมพันธ์สินค้ากับ อบต.ท่าข้าม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเพื่อขยายช่องทางการจัดจำหน่ายเครื่องแกงและรู้จักลูกค้าภายนอกชุมชนมากขึ้น โดย อบต.ท่าข้ามเปิดโอกาสให้กลุ่มเครื่องแกงออกไปประชาสัมพันธ์สินค้าพร้อมกับการออกงานประชาสัมพันธ์ของ อบต.สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้ลูกค้ามากขึ้น และเมื่อมีคนภายนอกเข้ามาศึกษาดูงานที่ อบต.ท่าข้าม ทาง อบต.ก็จะเปิดโอกาสให้กลุ่มนำเครื่องแกงออกมาจำหน่ายด้วย ทำให้สมาชิกมีโอกาสได้พบปะกับลูกค้ามากขึ้น

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการขยายฐานลูกค้า และมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงาน
- พื้นที่ในการพบปะลูกค้าภายนอกชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ อบต.ท่าข้ามได้เปิดพื้นที่ให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้พบกับลูกค้าภายนอกชุมชน

สรุปได้ว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกมี **แหล่งเรียนรู้** ดังนี้

- **นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร** สำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่ ได้เข้ามา มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และแนะนำเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนากระบวนการผลิตโดยใช้เครื่องบดแทนแรงงานคน รวมทั้งเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางด้านบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสินค้า

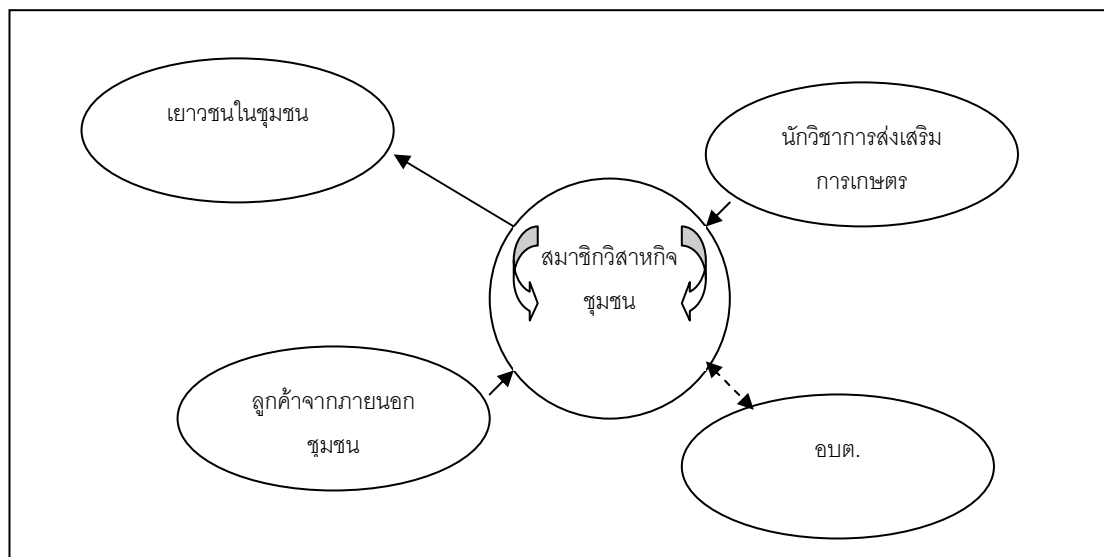
- **ลูกค้าภายนอกชุมชน** จัดได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องแกงให้เป็นไปตามความต้องการของลูกค้า ทำให้เกิดการปรับปรุงรสชาติของสินค้าให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าภายนอก

- **อบต.ท่าข้าม** เป็นหน่วยงานที่ประสานให้เกิดการเรียนรู้โดยการเปิดโอกาสให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้พบลูกค้าภายนอกชุมชนมากขึ้นจากการออกงานประชาสัมพันธ์ร่วมกับ อบต.ท่าข้าม และนำเครื่องแกงออกจำหน่ายเมื่อมีคนจากภายนอกเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ อบต.ท่าข้าม นอกจากนี้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานทำให้กลุ่มแม่บ้านเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วย

นอกจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกจะมีแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแล้ว ในขณะที่เดียวกันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกยังสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยร่วมกับผู้นำชุมชนจัดโครงการให้เยาวชนปลูกตะไคร้ริมถนนเข้าหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องการ

ปลูกวัตตุดิบบ รวมทั้งสร้างค่านิยมในเรื่องการดำเนินวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ และลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนให้กับเยาวชนรุ่นต่อไปด้วย

แผนภาพที่ 5-3 แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก ตำบลท่าข้าม

จากแผนภาพจะเห็นว่า แหล่งเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ลูกค้าภายนอกชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่วิสาหกิจชุมชนใช้ศึกษาความต้องการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องแกง ในขณะที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้ความรู้เรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อภาพลักษณ์ที่ดีของเครื่องแกง และสามารถเก็บรักษาเครื่องแกงได้นานขึ้น โดยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการให้ความช่วยเหลือของ อบต.ท่าข้ามด้วย ทั้งการนำวิสาหกิจชุมชนไปประชาสัมพันธ์ข้างนอก และการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้วย นอกจากนี้การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันภายในสมาชิวิสาหกิจชุมชนด้วย ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนภายในหมู่บ้านด้วย ทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตวัตตุดิบบ คือ การปลูกตะไคร้ให้กับเยาวชนอีกด้วย

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม

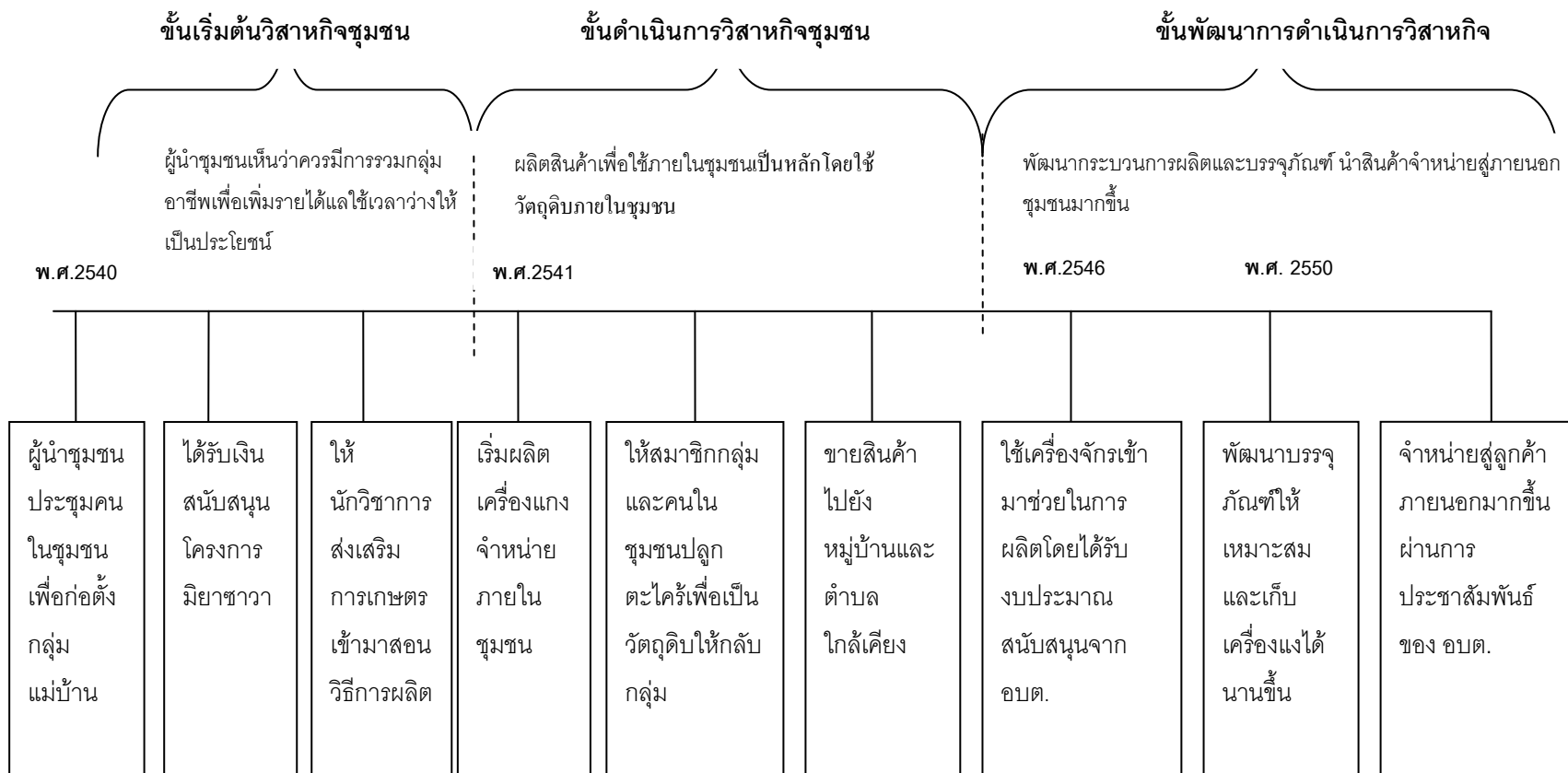
จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกตำบลท่าข้าม พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

■ **สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ของวิสาหกิจชุมชน** พบว่าในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของการดำเนินการของกลุ่มร่วมกัน และนำมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไป

■ **การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของ อบต.ท่าข้าม** พบว่า อบต.ท่าข้ามให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งเรื่องของงบประมาณ และการจัดหาตลาดภายนอกให้กับวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

■ **การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่** ซึ่งพบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามาให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน

แผนภาพที่ 5-4 เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกในอดีตถึงปัจจุบัน

1.2.3.2 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม เป็นการรวมกลุ่มอาชีพกลุ่มของคนในตำบลท่าข้ามซึ่งเกิดจากการจัดทำแผนชุมชนขึ้นในระหว่างปี พ.ศ.2543-2544 โดยเป็นการจัดทำแผนร่วมกันระหว่าง คนในชุมชน อบต.ท่าข้าม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน และ อ.จำนงค์ แรกพินิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ และได้เริ่มเปิดดำเนินการในปี พ.ศ.2546 โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีเป้าหมายหลัก คือ การลดการพึ่งพาสินค้าภายนอก ลดรายจ่าย และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามทำให้คนในตำบลท่าข้ามลดรายจ่ายจากการใช้ปุ๋ยเคมี รักษาสภาพแวดล้อม สร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และเกษตรกรผู้จำหน่ายวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยในตำบล เช่น เกษตรกรที่เลี้ยงวัว เลี้ยงไก่ จากการรับซื้อมูลสัตว์เหล่านี้มาเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ย นอกจากนั้นโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพยังเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้กับคนในตำบลท่าข้าม และคนภายนอกที่มาดูงานโรงผลิตปุ๋ย รวมทั้งยังเป็นแหล่งฝึกงาน สร้างรายได้ และเรียนรู้วิธีการทำปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพของเด็กในตำบลท่าข้ามด้วย ส่วนเงินกำไรจากโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนตำบลท่าข้ามนั้น นอกจากจะปันผลให้กับสมาชิกของโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนแล้ว ร้อยละ 20 ของกำไรที่ได้จะแบ่งไว้เพื่อเป็นสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ในตำบลท่าข้าม เช่น กิจกรรมวันเด็ก วันปีใหม่ กิจกรรมที่โรงเรียนขอความสนับสนุน กิจกรรมค่ายเยาวชนภาคฤดูร้อนของ อบต. เป็นต้น นอกจากนั้นการมีโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นในชุมชนตำบลท่าข้ามยังทำให้คนในท่าข้ามตระหนักมากขึ้นเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม และเริ่มหันมาสนใจการดูแลสุขภาพของครอบครัวโดยการใช้ปุ๋ยในการทำการเกษตรเพื่อลดสารพิษที่สะสมตกค้างจากการใช้ปุ๋ยเคมี มีการปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเองในครัวเรือนด้วย

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีกระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนแต่ละชั้น ดังนี้

1) ชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนโดยการจัดทำแผนชุมชนนั้น เริ่มจาก อบต.ท่าข้ามจัดเก็บข้อมูลด้านรายรับ รายจ่าย ของคนในตำบลท่าข้าม แล้วนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ ผ่านการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกัน ผลของการจัดทำแผนชุมชนนั้นพบว่า คนในตำบลท่าข้ามมีรายจ่ายเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีที่ใช้ในการเกษตรกรรมปีละเกือบ 10 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายจ่ายที่มากที่สุดในการทำ

เกษตรกรรม ดังนั้นจากการประชุมเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สมาชิกในชุมชนจึงเห็นว่า ตำบลท่าข้ามควรจะมีโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนตำบลท่าข้ามขึ้น ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“มีการทำแผนชุมชนมาตั้งแต่ปี 2544 มีความคิดจะทำโรงสี โรงปุ๋ย ปั่นน้ำมัน แต่ดูจากงบประมาณการใช้จ่ายงบประมาณของชาวบ้านเอง ปุ๋ยก็ใช้ สิบกว่าล้านจากตำบลท่าข้าม มีการเสนอขึ้นมา ทำ 3- 4 ครั้ง ก็ได้มาอันดับ 1”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

เมื่อคนในชุมชนตำบลท่าข้ามเห็นว่าควรจะมีการตั้งโรงปุ๋ยขึ้น ทั้งจากการสำรวจรายจ่ายเกี่ยวกับการซื้อปุ๋ยทางด้านเกษตรกรรมของคนในตำบลและวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยในเบื้องต้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่ได้จากการทำเกษตรกรรมในตำบล จากนั้น อบต.ท่าข้ามได้งบประมาณในการสร้างโรงปุ๋ยชีวภาพขึ้นในตำบลจากโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจมียาชาว่า จำนวน 1 ล้านบาท และ อบต.ท่าข้าม สมทบทุนให้อีก 1 ล้านบาท รวมเป็น 2 ล้านบาท เพื่อใช้ในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจากตัวแทนทุกหมู่บ้าน รวมทั้ง ผู้บริหาร อบต.ท่าข้ามด้วย กรรมการชุดนี้จึงเดินทางไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการทำโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพและเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ยังเรียนรู้จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ ก่อนเริ่มดำเนินการเป็นเวลา 2 ปี ดังที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกล่าวไว้ ดังนี้

“ดูงานที่อื่นๆ 2 ปี ไปเรียน ไปไม่ได้หยุด ดูงานที่ควีเซ สระบุรี โครงการในสวนจิตรลดาเกี่ยวกับปุ๋ยชีวภาพ ไป ม.สุรนารี ไปวังน้ำเขียว อบต.สนับสนุนการเดินทาง”

“ไปเรียนอยู่ 7 วัน ที่อุดร เป็นโรงปุ๋ยของ วว.ไปที่ ม.สุรนารี ไปวังน้ำเขียว แล้วก็ไปที่อินแปง สกลนคร ไปดูความพยายามเรียนรู้เรื่องอินทรีย์ชีวภาพ เราทำไม่ได้เพราะที่โน่นเขาใช้กากอ้อย จากโรงงานน้ำตาลแต่เราทำไม่ได้ เพราะเราไม่มี ไร่วัดป่ายาง ของพระอาจารย์สุวัฒน์ ที่นครศรีธรรมราช ท่านก็ใช้ปุ๋ยชีวภาพเหมือนกัน”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 10 สิงหาคม 2552)

นอกจากนั้น อาจารย์จำนงค์ แรกพินิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ ก็ได้ให้ทุนสนับสนุนการไปศึกษาดูงานของกรรมการบริหารโรงปุ๋ยชีวภาพเช่นกัน เพื่อให้กรรมการบริหารได้

เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ที่นำมาปรับใช้ในการทำโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นในตำบลท่าข้าม โดยผู้นำวิสาหกิจชุมชนกล่าวไว้ดังนี้

“อ.จ๋านงค์ แรกพินิจ มาทำแผนชุมชน โรงปุ๋ยนี้อาจารย์ให้เงินมา 3 หมื่น ไม่ได้ให้ไปซื้ออุปกรณ์ วัสดุดิบ หรือเป็นทุนสำรอง แต่ให้ไปดูงานอย่างเดียว”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

กรรมการบริหารโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนตำบลท่าข้าม ได้เดินทางไปศึกษาดูงานการผลิตปุ๋ย และการบริหารจัดการโรงปุ๋ย ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดย อบต.ได้ประสานงานและสนับสนุนงบประมาณในการเดินทาง ดังนี้

- โครงการสวนพระองค์ สวนจิตรลดาธารโหลฐาน
- ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรธรรมชาติคิวิเซ จังหวัดสระบุรี
- มหาวิทยาลัยสุรนารี
- ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีปุ๋ยคุณภาพสูง จังหวัดปทุมธานี
- อินแปง จังหวัดสกลนคร
- อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
- วัดป่ายาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนต่างๆ ในจังหวัดสงขลา ได้แก่ พัฒนาที่ดิน

สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ บริษัทฟลุคเทียน

- โรงปุ๋ยชีวภาพในจังหวัดสงขลา ได้แก่ โรงปุ๋ยชีวภาพชุมชนบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ และโรงปุ๋ยชีวภาพชุมชนในอำเภอบางกล่ำ และอำเภอจะนะ

เมื่อกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงานจากที่ต่างๆ แล้ว จึงได้เริ่มดำเนินการโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามขึ้นภายในตำบล

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยตำบลท่าข้าม เริ่มจากการที่ อบต.ร่วมกับหน่วยงานภายนอกชุมชน ร่วมกับชุมชน จัดทำแผนชุมชนซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีประชาคม โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายรับ รายจ่าย และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ทราบว่าคนในตำบลท่าข้ามที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีจำนวนมาก และจากการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ร่วมกันทำให้พบว่าการดำเนินวิสาหกิจชุมชนที่จะช่วยลดรายจ่ายของเกษตรกรในชุมชนได้ คือ วิสาหกิจชุมชนเพื่อการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ดังนั้น อบต.ท่าข้ามจึงนำโครงการจัดตั้งโรงปุ๋ยชีวภาพนี้ ไปของบประมาณจากภาครัฐในโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจมิยาซาว่า ซึ่งได้มาจำนวน 1 ล้านบาท และ อบต.สมทบทุนอีก 1 ล้านบาท หลังจากนั้นจึงได้มีการตั้งกรรมการบริหารโรงปุ๋ยชีวภาพเพื่อศึกษาดูงานทั้งทางด้านการผลิตปุ๋ยชีวภาพ และการดำเนินงานจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชนต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามต่อไป

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามในขั้นเริ่มต้นการดำเนินงานนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ (Feasibility Analysis) ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพนั้นสามารถผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสามารถดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ภายใต้ทุน และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำแผนชุมชน ซึ่งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายรับ รายจ่ายของคนในตำบล รวมทั้งการสำรวจทุนภายในชุมชนด้วย ดังนั้นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาดจึงเริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในตำบลท่าข้าม โดยมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด ดังนี้

เนื้อหา: การวิเคราะห์ความต้องการใช้ปุ๋ยชีวภาพในตำบล เพื่อให้ทราบปริมาณการใช้ปุ๋ยต่อปีของคนในตำบลท่าข้าม และความต้องการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีของเกษตรกรในตำบลท่าข้าม

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลชุมชนของ อบต.ท่าข้าม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน และอาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ เกี่ยวกับรายรับ รายจ่ายของคนในชุมชน รวมทั้งทุนที่มีอยู่ในชุมชนด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนี้ทำให้เกิดการวิเคราะห์รายจ่ายส่วนใหญ่ของคนในชุมชน ซึ่งพบว่ารายจ่ายเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีที่ใช้ในการเกษตรกรรมปีละเกือบ 10 ล้านบาท จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการใช้ปุ๋ยชีวภาพหากมีการผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นใช้เองในตำบล

ซึ่งสมาชิกชุมชนเห็นว่าป้อนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการผลิตปุ๋ยใช้เองภายในชุมชนทำให้ลดการพึ่งพาภายนอกชุมชน ดังนั้นหากมีการผลิตปุ๋ยชีวภาพขึ้นในตำบลจึงมีแนวโน้มที่จะซื้อปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตได้เอง

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ข้อมูลชุมชน ซึ่งเกิดจากการจัดทำแผนชุมชนของ อบต.ท่าข้าม และเครือข่าย
- เจ้าหน้าที่ของ อบต.ท่าข้าม ที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลชุมชน และจัดเวทีประชาคมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชน
- สมาชิกภายในชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

(2) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต** เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทักษะที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต ดังนี้

เนื้อหา: วิเคราะห์ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้ทราบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน และทราบว่าภายในชุมชนมีแหล่งวัตถุดิบที่จำเป็นเพียงพอที่จะใช้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การศึกษาดูงานของคณะกรรมการบริหารโรงปุ๋ยชีวภาพตามหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ทราบถึงความรู้และทักษะที่รวมทั้งวัตถุดิบที่จำเป็นสำหรับการผลิตปุ๋ยชีวภาพ และทำให้เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากผู้ดำเนินการผลิตปุ๋ยชีวภาพ จากนั้นจึงนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในคณะกรรมการบริหารโรงปุ๋ยชีวภาพว่าในชุมชนท่าข้ามมีความรู้ ทักษะ และแหล่งวัตถุดิบที่จำเป็นเพียงพอในการดำเนินการผลิตปุ๋ยหรือไม่

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งศึกษาดูงานทางด้านการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน
- งบประมาณในการศึกษาดูงานซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก อบต.ท่าข้าม

(3) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน เป็นการประมาณการงบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินการ และแหล่งทุนในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม ซึ่งมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน ดังนี้

เนื้อหา: การประมาณการงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ และแหล่งทุนในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ทราบจำนวนเงินลงทุนเริ่มต้นในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม และแหล่งที่มาของเงินลงทุนนั้น

กิจกรรมการเรียนรู้: การประมาณการงบประมาณและการหาแหล่งทุนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพนั้นได้จากการศึกษาดูงาน ซึ่งทำให้ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับงบประมาณที่ใช้ในการจัดซื้อเครื่องจักรวัสดุอุปกรณ์ และการก่อสร้างโรงงาน จึงทำให้กลุ่มสามารถประเมินงบประมาณที่ใช้ได้ จากนั้นเมื่อกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพทราบเบื้องต้นแล้ว อบต.ท่าข้ามได้จัดหาแหล่งทุนในการดำเนินการ คือ งบประมาณการกระตุ้นเศรษฐกิจ มียาชาว่าได้จำนวน 1 ล้านบาท และสมทบทุนในการดำเนินงานอีกจำนวน 1 ล้านบาท ซึ่งนายก อบต.จะหาความรู้เกี่ยวกับแหล่งทุนต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาตำบลอยู่เสมออยู่เสมอ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งศึกษาดูงานทางด้านการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน

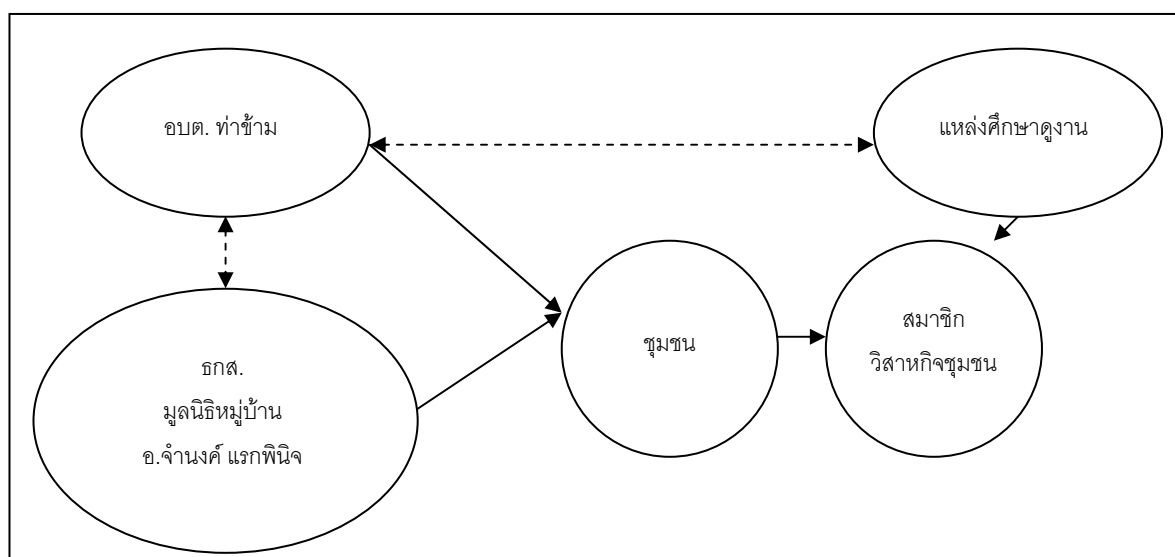
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพท่าข้ามนั้นได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุนจาก อบต.ท่าข้าม

สรุปได้ว่าการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

- **เครือข่ายในการจัดทำแผนชุมชน** ซึ่งประกอบด้วย อบต.ท่าข้าม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน และอาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งร่วมกันจัดเวทีประชาคมขึ้นในตำบลท่าข้าม กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในตำบลท่าข้าม เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักวิเคราะห์รายรับ รายจ่ายของคนในชุมชน และนำผลการวิเคราะห์นั้นไปคิดในการดำเนินกิจกรรมที่ลดรายจ่าย สร้างรายได้ ให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

▪ **หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชนที่เป็นแหล่งศึกษาดูงาน** ซึ่งได้รับการอำนวยความสะดวกในการประสานงานเพื่อการศึกษาดูงาน และสนับสนุนงบประมาณการเดินทางจาก อบต.ท่าข้าม ได้แก่ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาโรงเรียน ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรธรรมชาติวิเว จังหวัดสระบุรี มหาวิทยาลัยสุรนารี ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีปัญญาคุณภาพสูง จังหวัดปทุมธานี เครือข่ายอินแปง จังหวัดสกลนคร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา วัดป่ายาง จังหวัดนครศรีธรรมราช หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนต่างๆ ในจังหวัดสงขลา ได้แก่ พัฒนาที่ดิน สำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ บริษัทฟลุคเทียน โรงปุ๋ยชีวภาพในจังหวัดสงขลา ได้แก่ โรงปุ๋ยชีวภาพชุมชนบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ และโรงปุ๋ยชีวภาพชุมชนในอำเภอบางกล่ำ และอำเภอจะนะ ซึ่งการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนนี้ทำให้ได้แนวทางในการดำเนินการของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

แผนภาพที่ 5-5 แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

จากแผนภาพจะเห็นว่าชุมชนเรียนรู้ในการวิเคราะห์สภาพชุมชนจากการจัดเวทีประชาคม และร่วมกันเก็บข้อมูลของตำบล โดย อบต.ท่าข้าม ร่วมกับเครือข่ายการเรียนรู้ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน และ อาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ ทำให้เกิดการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้น หลังจากนั้นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนก็ได้รับความรู้จากการไปศึกษาดูงานจากแหล่งศึกษาดูงานต่างๆ ภายนอกชุมชน ซึ่ง อบต.ท่าข้ามที่ประสานงาน และสนับสนุนการเดินทางไปเรียนรู้ดูงาน

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการเริ่มต้นวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม พบว่ามีปัจจัย
เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

■ **ชุมชนพร้อมที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน** การเก็บข้อมูลในพื้นที่ อบต.
ท่าข้าม และการจัดเวทีประชาคมเพื่อวิเคราะห์ชุมชนจะไม่ประสบความสำเร็จหาก ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาตำบล

■ **อบต.มีเครือข่ายการเรียนรู้** จากการที่ นายก อบต.ท่าข้าม อยู่ใน
เครือข่ายมีเครือข่ายในการเรียนรู้ในเรื่องการทำแผนชุมชน ส่งผลให้เกิดการนำแนวคิดเรื่องการจัดทำแผนชุมชนมาใช้ ทำให้ทราบข้อมูลของชุมชน ซึ่งนำมาใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ที่จะดำเนินวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้าม

■ **การสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของ อบต.ท่าข้าม** ทั้ง
ทางด้านงบประมาณในการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการร่วมเป็นกรรมการบริหาร
โรงปุ๋ยชีวภาพของ นายก อบต.ท่าข้าม ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการดำเนินการของโรงปุ๋ย
ร่วมกัน และสร้างเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต.ท่าข้าม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วย

2) ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

หลังจากกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามได้ไป
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศึกษาดูงานแล้ว ได้สร้างโรงเรือนผลิตปุ๋ยที่บริเวณหมู่ที่ 4 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่
ศูนย์กลางตำบล ประกอบด้วยที่ดินในสวนที่หมู่บ้านได้ยกให้ อบต.ด้วย จึงได้ใช้ที่ดินส่วนนั้นสร้าง
โรงผลิตปุ๋ยขึ้น และได้มีการจัดตั้งกรรมการฝ่ายโรงงานขึ้นเพื่อดำเนินการโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพ
จากนั้นได้มีการส่งเครื่องจักรจากบริษัทฟุกเทียน ซึ่งเป็นบริษัทขายปุ๋ยเคมี สารประกอบในการทำ
ปุ๋ย และเครื่องจักรในการผลิตปุ๋ย โดยทางบริษัทได้เข้ามาฝึกอบรม และเป็นพี่เลี้ยงในการใช้
เครื่องจักรให้กับสมาชิกโรงผลิตปุ๋ย จัดว่าเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่สำหรับสมาชิก ซึ่งนอกจากการ
เรียนรู้จากการถ่ายทอดความรู้ของบริษัทฟุกเทียนแล้ว สมาชิกยังต้องเรียนรู้จากประสบการณ์
โดยตรงในการทำงานกับเครื่องจักรด้วย ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“เราไม่รู้เรื่องเครื่องจักร บอกนายกว่าผมขอแสนหนึ่ง จ่ายขาดเลยเรา
เหมือนเราไปโรงเรียน ถ้ามันเสียก็ทิ้ง เพราะเครื่องหนึ่งสามหมื่นกว่า
บาท อีกเครื่องหนึ่งแปดหมื่นกว่า ตอนนั้นหยุดงานเพื่อไปดูงาน

ขาดทุนย่อยยับ ยางไม่กรี๊ด ฟุ่กเทียนมาเป็นพี่เลี้ยงอยู่ ถามว่าเขาให้เราหมดใหม่ ไม่หมด แต่เขาก็จริงใจนะ เขามาทุกวันเลย แต่เขาจะมาอยู่ตลอดไม่ได้เพราะงานของเขาเป็นธุรกิจ แต่ฟุ่กเทียนให้เยอะทั้งความรู้ เครื่อง การใช้เครื่อง วัตุดิบ”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

ในช่วงแรกนั้นการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชนิดหยาบและอัดเม็ดนั้นมีการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน สมาชิกที่ทำการผลิตปุ๋ยยังไม่เข้าใจในกระบวนการผลิต จึงทำให้ปุ๋ยที่ได้จำหน่ายไปมีกลิ่นเหม็น และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งเกิดจากไม่ได้หมักวัตุดิบที่นำมาทำปุ๋ย ทำให้จุลินทรีย์ย่อยสลายมูลสัตว์ในขณะที่เกษตรกรนำเอาไปใส่ในพื้นที่เกษตรจึงส่งกลิ่นเหม็นและเกิดความร้อนขึ้น ผู้นำวิสาหกิจชุมชนจึงต้องเรียนรู้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดกลิ่นเหม็น ทำให้ทราบว่าต้องมีการหมักวัตุดิบก่อนเพื่อให้จุลินทรีย์ย่อยสลายเสร็จก่อนจึงนำไปบรรจุถุง หรืออัดเม็ดจำหน่าย ดังคำกล่าวดังนี้

“มีตอนที่เราไม่ได้หมักเราไม่รู้ เราทำเสร็จเอามาตั้งกอง อัดเม็ด ขายอยู่ 2-3 วัน มาใส่กระสอบ มันก็ร้อน แต่เราก็ไม่รู้ คิดว่าไม่เป็นไรมั้ง ตักใส่กระสอบให้กับชาวบ้าน พอชาวบ้านเอาไปใช้มันเย็นลงก็จะเหม็นเหมือนซากสัตว์ตาย ก็เอามาคืน เราก็ไม่รู้ยังงี้ ให้คำตอบก็ไม่ได้ ก็คืนนั้นสามสี่ทุ่มโทรไปหาห้องเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน สีห้าทุ่ม น้องเขาก็เข้ามา บอกว่าเราต้องหมักก่อนให้สารจุลินทรีย์ทำงาน พอมันอิมตัวมันย่อยสลายหมดแล้วมันจะหยุดทำงาน จะกลายเป็นอาหารพืช”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

ส่วนสูตรปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตอยู่ในปัจจุบันนั้นได้มาจากการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และการเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเพื่อให้ได้สูตรปุ๋ยที่ใช้ผลิตอยู่ในปัจจุบันที่ตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในชุมชน เนื่องจากในช่วงแรกโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพผลิตแต่ปุ๋ยอินทรีย์ 100% แต่การที่ชาวบ้านปรับเปลี่ยนจากปุ๋ยเคมีมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 100% นั้น ดินต้องใช้เวลาในการปรับสภาพการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 100% ในช่วงแรกจึงไม่เห็นผล ทำให้ต้องมีการผสมธาตุอาหารเสริมเพื่อให้เกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรในตำบลก็ต้องเรียนรู้ผลดีและประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี ดังนั้นจึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งสองฝ่ายภายในชุมชน

นอกจากสมาชิกโรงผลิตปุ๋ยเรียนรู้เรื่องกระบวนการผลิตแล้ว ก็มีการเรียนรู้ในเรื่องการจัดหาแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตด้วย จากการไปเรียนรู้ศึกษาดูงานพบว่าการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพนั้นจำเป็นต้องใช้แกลบในการผลิต ประกอบกับตำบลท่าข้ามมีการทำนาข้าวในทุกหมู่บ้าน ผู้นำวิสาหกิจชุมชนและ อบต. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเห็นว่า ควรใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในตำบลในการผลิตปุ๋ย เช่น การนำมูลวัวมาใช้ในการผลิตนั้น อบต. มีนโยบายให้ใช้มูลวัวจากเกษตรกรที่ใช้เลี้ยงวัวในตำบลก่อน โดย อบต. สนับสนุนค่าขนส่งมูลวัวมายังโรงผลิตปุ๋ย นอกจากนั้น อบต. และผู้นำวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันคิดว่าควรมีโรงสีข้าว จึงเกิดโรงสีข้าวขึ้นในบริเวณติดกับโรงผลิตปุ๋ย เพื่อนำแกลบและรำที่ได้จากการสีข้าวมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้เพิ่มเติมเจ้าหน้าที่จากพัฒนาที่ดินได้เข้ามาให้คำแนะนำเพิ่มเติมในเรื่องการนำแกลบไปให้เกษตรกรที่เลี้ยงไก่ใช้แกลบในการปลูกแล้วเพื่อให้ใช้ไก่ช่วยทำให้แกลบเปื่อยเร็วบดง่าย โดยต้องให้ความรู้กับเกษตรกรที่เลี้ยงไก่ด้วยว่าต้องไม่ใช่ไซตาไฟโรยในเล้าไก่เนื่องจากไซตาไฟที่ติดไปกับแกลบจะทำให้ปนเปื้อนไปกับปุ๋ย และทำให้ส่งผลกระทบต่อพืชที่ใช้ปุ๋ยด้วย การใช้แกลบขี้ไก่อนี้ทำให้ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายด้วย คือ เกษตรกรได้แกลบไปใช้ในการปลูกแล้วไก่อโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในขณะที่โรงปุ๋ยก็ได้แกลบที่เปื่อยสามารถบดได้ง่าย ผู้นำวิสาหกิจชุมชนได้กล่าวเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อใช้วัตถุดิบในการผลิตปุ๋ย ดังนี้

“นโยบายจาก อบต. ต้องซื้อมูลวัว จากคนในท่าข้าม อบต.เอามาให้ผมให้กระสอบละ 20 บาท ส่วนค่าขนส่ง อบต.รับผิดชอบให้ นอกจากขี้วัว ก็ใช้ขี้ไก่แกลบ เริ่มใช้สักปี 2548 เพราะว่า เขาแกลบมาบด เสร็จแล้วน้องที่เป็นเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน ก็คุยกันว่า พี่ใช้แกลบไหน ก็บอกว่าใช้แกลบโรงสี แต่ก่อนใช้ขี้ไก่อล้วนๆ แต่แกลบต้องใช้แน่ๆ เพราะมีสารซิลิกา ก็แนะนำให้เอาแกลบจากโรงสีไปให้คอกไก่เอาแกลบไปปลูกเลี้ยงไก่ไข่ 45-60 วัน มันจะมีขี้ไก่ ขี้ไก่อร้อนจะทำให้ขี้แกลบเปื่อยเร็ว เอามาบดก็จะได้แน่นอนกว่า รำได้จากโรงสี ขี้ไก่อได้จากคอกไก่ที่ชาวบ้านนั่นแหละ เราให้แกลบไป แต่มีข้อแม้คือต้องเชื่อใจกันได้ ต้องไม่มีไซตาไฟ”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

ผู้ปฏิบัติงานในการผลิตปุ๋ยทุกคนนั้นสามารถทำงานได้ทุกขั้นตอนการของการผลิตปุ๋ย โดยมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงเรื่องขั้นตอนการผลิตปุ๋ยจากผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่ได้ไปศึกษาดูงาน และได้รับการฝึกอบรมจากที่ต่างๆ จนสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่โรงผลิตปุ๋ยชุมชนได้ รวมทั้งทางด้านการจัดทำบัญชีนั้นผู้นำวิสาหกิจชุมชนได้

นำความรู้จากการศึกษาดูงาน มาใช้ในการทำระบบบัญชี และถ่ายทอดให้กับสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้สามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานได้

ในเรื่องการกำหนดราคาขายปุ๋ยชีวภาพนั้น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพมีการเรียนรู้ในการตั้งราคา โดยการคำนวณต้นทุนในการผลิตปุ๋ย และการสำรวจราคาปุ๋ยชีวภาพทั่วไปที่ขายในตลาดอำเภอหาดใหญ่ อย่างไรก็ตามการตั้งราคาปุ๋ยชีวภาพนั้น นายก อบต.ท่าข้ามนั้นมีส่วนเข้ามาดูแลในเรื่องการตั้งราคาด้วย เนื่องจากมีนโยบายให้เกษตรกรได้ใช้ปุ๋ยดีมีคุณภาพ ราคาไม่แพง ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชน ว่า

“เราไม่ตั้งราคาแพง เพราะนายบอกว่าย่างงี้ต้องใช้ปุ๋ยถูกไว้ก่อน อย่าให้แพง แต่ให้คุณภาพเต็ม ดีไว้ก่อน ซึ่งตรงนี้ผมก็บอกได้ว่า แต่นายกต้องอุดหนุน ต้องช่วย”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 10 สิงหาคม 2552)

การบริหารจัดการโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนตำบลท่าข้ามนั้นมีคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของชุมชน 2 ชุด คือ (1) กรรมการบริหารเป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้านและ อบต.ท่าข้าม และ (2) กรรมการฝ่ายโรงงาน ซึ่งมีผู้จัดการฝ่ายบัญชี ฝ่ายวัตถุดิบ และฝ่ายผลิต ซึ่งในปัจจุบันเป็นคนในพื้นที่หมู่ 4 ทั้งหมด เมื่อกรรมการฝ่ายโรงงานมีปัญหาที่ต้องตัดสินใจและมีผลกระทบต่อภาระดำเนินงานของโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพชุมชนก็จะนำเรื่องนั้นเข้าไปปรึกษาในที่ประชุมของคณะกรรมการบริหาร สำหรับการถือหุ้นโรงปุ๋ยชีวภาพนั้น ชุมชนตำบลท่าข้ามเปิดโอกาสให้สมาชิกที่เป็นคนในตำบลท่าข้ามถือหุ้นได้ไม่เกิน 50 หุ้น หุ้นละ 100 บาท เพื่อถ่วงดุลอำนาจการบริหารจากการกระจายหุ้นมิให้กระจุกตัวที่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง ปัจจุบันโรงผลิตปุ๋ยมีสมาชิกถือหุ้นประมาณ 1,600 หุ้น

ในขั้นตอนดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนอกจากมีการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามในเรื่องการดำเนินงานแล้ว การขายปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้กับคนในชุมชนที่แต่เดิมใช้ปุ๋ยเคมีมาก่อนนั้นจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้ และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพด้วย โดย อบต.ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดทำแปลงสาธิตยางพารา เพื่อแสดงให้เห็นว่าเมื่อใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจะทำให้ได้น้ำยางที่มีเปอร์เซ็นต์ความเข้มข้นสูงกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี และต้นยางมีอายุในการกรีดยางนานกว่า รวมทั้งผู้นำวิสาหกิจชุมชนยังสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตเอง และเก็บข้อมูลความแตกต่างระหว่างการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อเป็นข้อมูลความรู้สำหรับเกษตรกร และผู้ที่มา

ศึกษาดูงานที่โรงผลิตปุ๋ย สำหรับเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพกับคนในชุมชน นายก อบต.ท่าข้าม และผู้นำวิสาหกิจชุมชน ได้กล่าวไว้ ดังนี้

“ช่วงแรกๆ ทำให้คนยอมรับยากมาก ก็เป็นปัญหาที่เราคิด อย่างทุกวันนี้เราทำแปลงสาธิต เราคุยปากต่อปาก เพราะต้องยอมรับนะ ระบบการพัฒนาประเทศเราแพ้ระบบการสื่อสาร ปุ๋ยเคมีก็สื่อสารไม่ว่าทางวิทยุ โทรทัศน์ สื่อ แจก แถม แล้วต้องสู้กับทุนนิยมอยู่ แต่ผลออกมาจากการใช้ปุ๋ยของเราคือ เราได้เปอร์เซ็นต์น้ำยาก่อนข้างสูง”

(สินธพ อินทร์ดี, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

“ทดลองแล้วด้วย ยางพาราของผม ผมทำเอง ผมต้องใช้เอง เทียบกับปุ๋ยเคมี พอเราไปใส่ ปุ๋ยเคมีจะออกเร็ว ละลายเร็ว น้ำยางจะเหลว จะออกเยอะกว่า ออกน้ำเล็้งด้วย เค้จะมีสารตัวหนึ่งที่ผสมไปเอาใจเกษตรกร น้ำยางออกเยอะล้นถ้วยเลยละ แต่ถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับเกษตรกร 3 ปีน้ำยางจะหมด หน้ำยางจะตายหนึ่ง ไม่มีน้ำยาง และจะโค่นตายในที่สุด แต่ของเราออกไม่เยอะแต่น้ำยางเราข้นกว่า ในหนึ่งแกลลอนเท่ากัน เราได้เงินมากกว่า ความเข้มข้นอยู่ที่ 39-40 เปอร์เซ็นต์ แต่ ถ้าเคมี ความเข้มข้นจะอยู่ที่ 30 เปอร์เซ็นต์ เรียกว่าถ้าเราทำ 20 แฉ่น ถ้าใช้ปุ๋ยเคมีตามมาตรฐาน 18-19 โลิ ถ้าใช้ปุ๋ยของเรา น้ำหนักจะอยู่ที่ 25 กิโล ราคาปกติอาจจะเท่ากันก็ได้ แต่เงินที่ได้ใน 20 แฉ่นก็คนละเรื่องกัน”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์ 10** สิงหาคม 2552)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม จะเห็นได้ว่าหลังจากที่กรรมการบริหารโรงปุ๋ยวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้จากการศึกษาดูงาน แล้วเริ่มดำเนินการผลิตปุ๋ยชีวภาพในตำบลท่าข้าม บริษัทเอกชนที่ขายเครื่องจักรให้ก็เข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ทางวิชาการ และเป็นพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักร ในส่วนของการขั้นตอนในการผลิต และวัตถุดิบนั้น ผู้นำวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง และการให้ความรู้ทางด้านวิชาการของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน นอกจากนั้นยังมีการสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยชีวภาพให้กับคนในชุมชนโดยการจัดทำแปลงสาธิตขึ้น ซึ่งการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยชีวภาพนี้เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นภายในชุมชนด้วย

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามในชั้น การดำเนินงานนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้ วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการตลาด การผลิต และการเงิน จน สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ นั้นมี องค์ประกอบ ดังนี้

(1) การบริหารจัดการด้านการตลาด เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม จำหน่ายปุ๋ยชีวภาพไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ และตรงตามความ ต้องการของลูกค้าในราคาที่เหมาะสม เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้จากการขายปุ๋ยชีวภาพอย่าง ต่อเนื่อง

(1.1) เนื้อหา: การพัฒนาสูตรปุ๋ยที่ตอบสนองความต้องการของ เกษตรกรในตำบลเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามทราบถึงสูตรปุ๋ยที่ ตอบสนองความต้องการในการใช้ปุ๋ยของเกษตรกรภายในตำบลท่าข้ามซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้โดยการใช้อการลองผิดลองถูกและการ เรียนรู้จากผลสะท้อนกลับของเกษตรกรในชุมชน เป็นกิจกรรมหลักที่ก่อให้เกิดความรู้ทางด้านการ ผลิตปุ๋ยที่ตอบสนองความต้องการของเกษตรกรภายในชุมชน กล่าวคือ เมื่อมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพออกมาก็นำมาจำหน่ายให้กับเกษตรกรในตำบลให้นำไปใช้ และรับฟังความคิดเห็นในการ นำปุ๋ยนั้นไปใช้ว่าได้ผลตามที่เกษตรกรต้องการหรือไม่ ต่อจากนั้นจึงนำมาปรับปรุงสูตรปุ๋ยเพื่อให้ ตรงกับความต้องการมากขึ้น เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ล้วนๆ โดยไม่ผสมธาตุอาหารเสริมจำหน่าย พบว่าในช่วงปีแรกไม่ได้ช่วยเพิ่มผลผลิตให้กับเกษตรกรจึงต้องปรับสูตรโดยการผสมธาตุอาหาร เสริมร้อยละ 30 เพื่อให้ยางมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ด้วยตนเองประกอบกับ คำแนะนำของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน และนักวิชาการเกษตร การปรับปุ๋ยสูตรใหม่นี้ทำให้ เกษตรกรในตำบลหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ข้อมูลที่ได้จากผลสะท้อนกลับจากการที่เกษตรกรที่นำปุ๋ยชีวภาพไปใช้ในการ ทำเกษตรกรรม ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องเป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย
- นักวิชาการที่มีความรู้ในเรื่องการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้คำแนะนำในการ ปรับปรุงสูตรของปุ๋ยชีวภาพให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรในตำบล

(1.2) **เนื้อหา:** การกำหนดราคาที่เหมาะสมของปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมของปุ๋ยชีวภาพ ที่เหมาะสมและช่วยลดต้นทุนในการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในตำบลท่าข้าม

กิจกรรมการเรียนรู้: การกำหนดราคาขายปุ๋ยชีวภาพนั้น ทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามได้เรียนรู้การกำหนดราคา จากการที่สมาชิกร่วมกันสำรวจราคาขายปุ๋ยชีวภาพในอำเภอหาดใหญ่และการพิจารณาต้นทุนทางวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยชีวภาพของกลุ่ม รวมทั้งนโยบายของ อบต.ท่าข้ามที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรได้ใช้ปุ๋ยที่มีคุณภาพดี ราคาเหมาะสม ทำให้ได้ราคาของปุ๋ยชีวภาพที่เหมาะสมและสามารถลดรายจ่ายให้กับเกษตรกรในตำบลท่าข้ามด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมหาความรู้ใหม่ๆ ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายปุ๋ยชีวภาพ และผู้ผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อใช้ในการสำรวจราคาของปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามนั้น ได้จากตลาดในอำเภอหาดใหญ่
- ข้อมูลเกี่ยวกับราคาของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อประมาณการต้นทุนเบื้องต้นในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งใช้ในการกำหนดราคาขายต่อไป

(1.3) **เนื้อหา:** การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรในตำบลใช้ปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามสามารถสร้างความต้องการในการใช้ปุ๋ยชีวภาพให้มากขึ้นภายในตำบลท่าข้าม

กิจกรรมการเรียนรู้: นอกจากการให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับข้อดีในการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำเกษตรกรรมในลักษณะปากต่อปากภายในตำบลแล้ว วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามยังทำการจัดทำแปลงสาธิตร่วมกับ อบต.เพื่อสร้างการเรียนรู้เชิงประจักษ์ให้ทั้งสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และเกษตรกรในตำบล โดยการนำปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยเคมีไปใช้ในสวนยางพาราสาธิตเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่ได้ เมื่อเกษตรกรเห็นผลจากการใช้ปุ๋ยชีวภาพทำให้ความเข้มข้นของน้ำยางเพิ่มขึ้น ดินมีคุณภาพดี จึงให้ความสนใจกับการใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น ซึ่งนอกจากการสร้างความรู้เกี่ยวกับตัวสินค้าคือปุ๋ยชีวภาพให้กับเกษตรกรในชุมชนแล้วก็ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ปุ๋ยชีวภาพด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เห็นประโยชน์และความสำคัญในการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อการเกษตรกรรม
- พื้นที่ในการเรียนรู้เชิงประจักษ์ถึงประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตได้เองในตำบล เพื่อให้เกิดการประชาสัมพันธ์การใช้ปุ๋ยชีวภาพกับเกษตรกรในชุมชน ซึ่งในกรณีนี้คือการจัดทำแปลงสาธิตในการใช้ปุ๋ยชีวภาพกับยางพารา

(2) การบริหารจัดการด้านการผลิต เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม สามารถผลิตปุ๋ยชีวภาพที่มีคุณภาพ และมีวัตถุดิบในการผลิตอย่างต่อเนื่อง

(2.1) เนื้อหา: การใช้เครื่องจักรในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามสามารถใช้เครื่องจักรในการผลิตปุ๋ยชีวภาพได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดฝึกอบรม และเป็นพี่เลี้ยงในเรื่องการใช้เครื่องจักรในการผลิตปุ๋ยให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยบริษัทฟุกเทียน จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่ขายเครื่องจักรสำหรับผลิตปุ๋ยให้กับกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ บริษัทฟุกเทียนนั้นได้ส่งพนักงานเข้ามาฝึกอบรมการใช้เครื่องจักร และเข้ามาให้ความรู้และตอบคำถามเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรในการผลิตปุ๋ยเป็นประจำทุกวันในช่วงแรกของการดำเนินงาน เนื่องจากการใช้เครื่องจักรในการผลิตปุ๋ยชีวภาพนั้นเป็นเรื่องใหม่สำหรับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- พนักงานที่ทำหน้าที่พี่เลี้ยงในการใช้เครื่องจักรสำหรับผลิตปุ๋ย เพื่อที่จะได้คอยช่วยเหลือและแนะนำได้ทันทีเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

(2.2) เนื้อหา: ขั้นตอนการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบขั้นตอนการผลิตปุ๋ยชีวภาพจนสามารถนำไปปฏิบัติงานในการผลิตปุ๋ยชีวภาพที่มีคุณภาพได้

กิจกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้ทราบขั้นตอนการผลิตปุ๋ยชีวภาพมีดังนี้

- การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงและลองผิดลองถูกของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ทั้งในเรื่องการใช้เครื่องจักร และขั้นตอนในการผลิตปุ๋ยโดยจะเห็นได้ว่าการผลิตปุ๋ยในช่วงแรกมีปัญหาเรื่องขั้นตอนการผลิตทำให้ปุ๋ยที่ได้ไม่มีประสิทธิภาพส่งกลิ่นเหม็น จึงได้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิต และสูตรการผลิตเพื่อให้ได้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในชุมชนมากขึ้น

- การเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน โดยให้คำแนะนำกับผู้นำวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการผลิต และร่วมแก้ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตให้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชน นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำในการพัฒนากระบวนการผลิตด้วย เช่น การให้นำกลับไปใช้ปุ๋ยแล้วเลี้ยงไก่ก่อนนำมาบด เพื่อลดเวลาในการบดเกลบในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์จากมูลไก่ที่ติดมากับเกลบที่ใช้ปุ๋ยเลี้ยงไก่ด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมหาความรู้ใหม่ๆ และนำความผิดพลาดจากการดำเนินงานไปปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ
- นักวิชาการที่มีความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งในกรณีนี้คือ เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้ความรู้และคำแนะนำแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(2.3) **เนื้อหา:** การบริหารจัดการวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมการเรียนรู้: กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำวิสาหกิจชุมชน และผู้นำ อบต. เพื่อให้เห็นความสำคัญของการใช้วัตถุดิบภายในชุมชน สามารถใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้นทุนต่ำ ทำให้เกิดการก่อตั้งโรงสีชุมชนขึ้นบริเวณใกล้กับโรงปุ๋ยชีวภาพเพื่อนำเกลบและรำที่ได้จากการสีข้าวมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ย นอกจากนั้น อบต.ยังสนับสนุนการใช้วัตถุดิบอื่นๆ จากเกษตรกรภายในตำบล เช่น มูลวัว มูลไก่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรในตำบลในฐานะเป็นผู้จำหน่ายวัตถุดิบให้กับกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิตร่วมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(3) **การบริหารจัดการด้านการเงิน** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามทราบวิธีทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และบัญชีกำไรขาดทุน สามารถนำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงิน รวมทั้งจัดสรรผลตอบแทนที่ได้จากการดำเนินงานที่เหมาะสม

(3.1) **เนื้อหา:** การทำบัญชีรายรับรายจ่าย กำไรขาดทุน ที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบวิธีการทำบัญชีที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และสามารถตรวจสอบได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริงในการทำบัญชีของผู้นำวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการศึกษาดูงาน มาใช้ในการจัดทำบัญชีต้นทุนในการซื้อวัตถุดิบ บัญชีรายรับ บัญชีกำไรขาดทุน และบัญชีบันทึกเวลาการทำงาน ทำให้สมาชิกเข้าใจได้ง่าย จากนั้นจึงถ่ายทอดวิธีการทำบัญชีให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถตรวจสอบบัญชีได้ในทุกๆ ครั้งที่มีการปันผล ซึ่งทางกลุ่มจะมีการปันผลปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือนธันวาคม นอกจากนั้นสมาชิกสามารถตรวจสอบบัญชีได้ตลอดเวลาหากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับผลประกอบการ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชน ที่มีความตั้งใจ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(3.2) **เนื้อหา:** การจัดสรรผลตอบแทนในการดำเนินการ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีความรู้ในการจัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมให้กับสมาชิก

กิจกรรมการเรียนรู้: การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการของกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยมีผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ จากการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดสรรผลตอบแทนของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพอื่นๆ ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อตกลงในการจัดสรรผลตอบแทนในการดำเนินงานให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่ทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจจากการจัดสรรผลตอบแทน รวมทั้งการแบ่งเงินจากกำไรส่วนหนึ่งไว้ใช้ในการบริหารโรงปุ๋ยชีวภาพด้วย ซึ่งการปันผลตอบแทนที่ได้จากการจำหน่ายปุ๋ยในช่วงแรกของการดำเนินงานแต่ละปีนั้นจะปันผลให้กับสมาชิกในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การจัดสรรผลตอบแทนเป็นที่พึงพอใจในกลุ่มสมาชิก

- **ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งศึกษาดูงานทางด้านการผลิตปุ๋ยชีวภาพ** ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน

สรุปได้ว่าการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม มี**แหล่งเรียนรู้** ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ดังนี้

- **ผู้นำวิสาหกิจชุมชน** มีบทบาทโดยตรงจากการศึกษาดูงาน และนำความรู้ที่นำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งในเรื่องการผลิตปุ๋ย และการจัดทำบัญชีที่โปร่งใสเข้าใจง่ายให้กับสมาชิก รวมทั้งการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ อบต. เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางด้านวัตถุดิบที่นำมาผลิตปุ๋ยชีวภาพ รวมทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน และเกษตรอำเภอเพื่อให้ได้ปุ๋ยชีวภาพที่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร

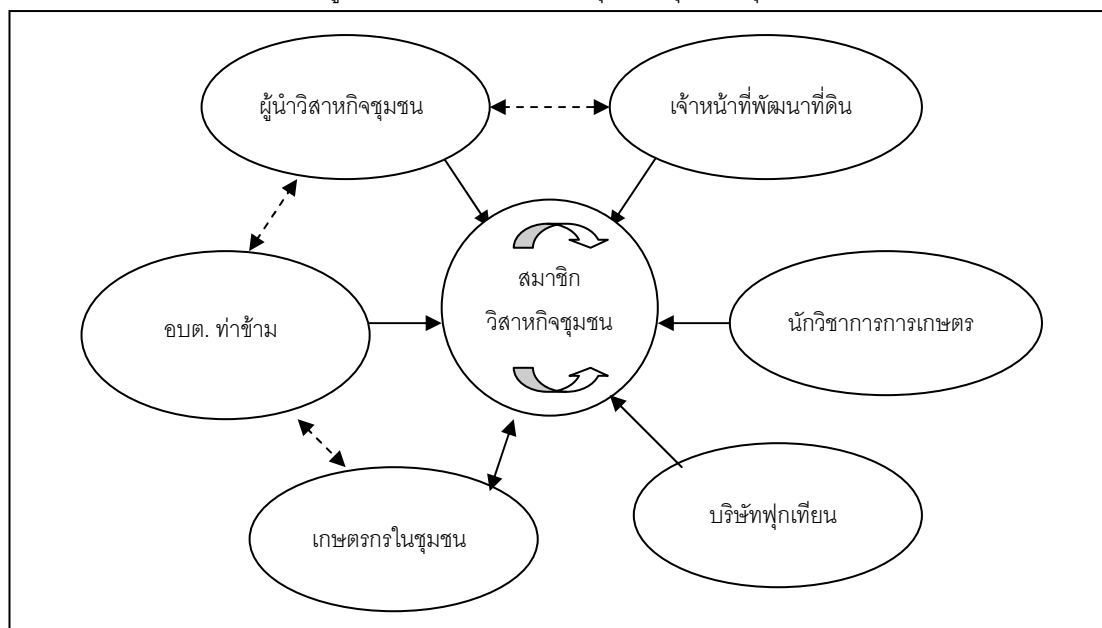
- **อบต.ท่าข้าม** มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องแหล่งวัตถุดิบโดยเน้นแหล่งวัตถุดิบที่อยู่ในชุมชนเพื่อให้มีวัตถุดิบในการผลิตอย่างต่อเนื่อง และเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับผู้ผลิตวัตถุดิบในชุมชนด้วย นอกจากนี้ อบต.ท่าข้ามยังเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องปุ๋ยชีวภาพกับเกษตรกรในตำบล โดยการจัดทำแปลงสาธิตขึ้นเพื่อให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี รวมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณในการเรียนรู้ดูงานให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้วย

- **บุคลากรสนับสนุนทางด้านวิชาการจากหน่วยงานรัฐ** เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน และนักวิชาการเกษตร เข้ามาสนับสนุนทางด้านวิชาการที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพให้กับสมาชิกของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม นอกจากนี้ยังเป็นพี่เลี้ยงในการปรับปรุงสูตรที่ใช้ผลิตปุ๋ยให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในชุมชนด้วย

- **หน่วยงานเอกชนในพื้นที่** คือ บริษัทฟุกเทียเน จำกัด ซึ่งเป็นผู้ขายเครื่องจักรให้กับกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม จึงได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน และวิธีการใช้เครื่องจักรในการใช้เครื่องจักรเพื่อผลิตปุ๋ยชีวภาพ นอกจากนี้ยังเป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพเมื่อพบปัญหาจากการใช้เครื่องจักรในการผลิตปุ๋ยด้วย

- **เกษตรกรในตำบลท่าข้าม** ซึ่งเป็นคนภายในชุมชนและเป็นลูกค้าที่ให้ผลสะท้อนกลับเกี่ยวกับคุณภาพของปุ๋ยที่ผลิตได้ และนำไปใช้จริงทางด้านเกษตรกรรม จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามในการพัฒนาคุณภาพของปุ๋ยชีวภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในชุมชน

แผนภาพที่ 5-6 แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

จากแผนภาพจะเห็นว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีแหล่งเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน โดยแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนนั้น ได้แก่ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่เมื่อไปศึกษาดูงาน และมีความรู้ใหม่ๆ ก็จะนำมาถ่ายทอดความรู้สู่สมาชิกเสมอ รวมทั้งกระตุ้นให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้เกษตรกรในชุมชนยังเป็นผู้ให้ความรู้โดยการใช้ปุ๋ยและให้ผลสะท้อนกลับเพื่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการมากขึ้น ในขณะเดียวกัน อบต.ท่าข้ามก็เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านทางการจัดการศึกษาดูงานให้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชน และสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้กับชุมชนด้วย ส่วนทางด้านแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนนั้น เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ที่เข้ามาให้ความรู้ในเรื่องกระบวนการการผลิตปุ๋ย ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน นักวิชาการการเกษตร และเจ้าของบริษัทฟูกเทียน

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขของการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้สร้างประเด็นการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชน ทั้งจากการไปศึกษาดูงานแล้วนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภายในกลุ่ม ทั้งในเรื่องการจัดการแหล่งวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน ขั้นตอนการผลิตปุ๋ยชีวภาพ รวมทั้ง การจัดทำบัญชีที่เข้าใจง่ายและตรวจสอบได้

■ **สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกัน** พบว่า ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากการถ่ายทอดของผู้นำวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การดำเนินการของ โรงปุ๋ยชีวภาพเป็นไปด้วยดี ในขณะที่เดียวกันก็เรียนรู้ที่จะตรวจสอบบัญชี การดำเนินงานภายใน ชุมชนด้วย

■ **อบต.สนับสนุนการเรียนรู้** พบว่า อบต.ทำข้ามเข้ามาให้ความ สนับสนุนทางด้านงบประมาณในการศึกษาดูงาน และการจัดทำแปลงสาธิตในการใช้ปุ๋ยชีวภาพใน การทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ย ชีวภาพตำบลท่าข้ามมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

■ **หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง** โดย หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามได้ ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการอย่างเต็มที่ และเป็นพี่เลี้ยงในการแนะนำ และแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นจากการดำเนินงานด้วย ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้ดี และมี แหล่งความรู้ในการดำเนินงาน

3) **ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม**

เมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในกลุ่มผู้ดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และ กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และมีการดำเนินงานผลิตปุ๋ยเพื่อตอบสนองความต้องการของ เกษตรกรภายในตำบลท่าข้ามอย่างต่อเนื่องแล้ว โรงผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามก็ได้ดำเนินการ มาจนกระทั่งปี พ.ศ.2548 จึงเป็นที่รู้จักของคนภายนอกชุมชนมากขึ้นจากการออกสื่อโทรทัศน์โดย มีบริษัทฟูกเทียน เป็นผู้สนับสนุน โดยบริษัทได้ให้รายการโทรทัศน์จากสถานีวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบกช่อง 5 มาทำรายการเกี่ยวกับโรงปุ๋ยชีวภาพชุมชนตำบลท่าข้าม โรงผลิตปุ๋ยชีวภาพ ชุมชนจึงเป็นที่รู้จักของคนภายนอกชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้มีผู้ที่สนใจเข้ามาดูงานที่โรงผลิตปุ๋ย ชีวภาพมากขึ้นด้วย ซึ่งทำให้กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชน

“หลังจากนั้นประมาณ 2 ปี บริษัทฟูกเทียนให้โอกาสอย่างหนึ่ง ให้ทีวี ช่อง 5 มาทำรายการ ชาวบ้านในนี้แหละมาออกทีวีด้วย ก็มีการส่งข่าว

กันว่าพุ่มนี้ช่อง 5 คนนี้ออกทีวีให้ดูด้วย สักพักก็มาช่อง 11 ช่อง 9
ช่อง 3 ก็เป็นที่รู้จัก มาดูงานกันใหญ่”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

นอกจากนั้นในกลุ่มผู้ดำเนินการโรงงานผลิตปุ๋ยยังมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทำให้สามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้ตามความต้องการในการใช้งานของเกษตรกรด้วย เช่น ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ 100% เพื่อใช้ในการปรับปรุงดิน ปุ๋ยสำหรับใส่สวนผลไม้ กล่าวคือสามารถปรับลดสารอาหารตามความต้องการของผู้ใช้ได้ นอกจากนี้ อบต.ยังมีการรณรงค์ให้ความรู้คนในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คนในชุมชนหันมาดูแลสุขภาพในลักษณะองค์รวม และเห็นประโยชน์จากการใช้ปุ๋ยชีวภาพ โดยทำแปลงผักปลอดสารพิษซึ่งเป็นการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่มีสารพิษตกค้าง เมื่อนำพืชผักนั้นไปประกอบอาหารทำให้ได้คุณประโยชน์เต็มที่ไม่มีสารเคมีตกค้างในร่างกาย ซึ่งอบต.ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนในชุมชนหันมาสนใจเรื่องการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วย รวมทั้งในโครงการที่ส่งเสริมให้คนในตำบลทำขำมหันกลับมาทำนาอบต.ก็ได้ให้ความรู้กับชาวนาในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในการทำนาแทนที่จะใช้ปุ๋ยเคมี โดยให้โรงผลิตปุ๋ยสนับสนุนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในการทำนาอีกด้วย

“ตอนนี้ อบต.ก็รณรงค์ทั้ง 8 หมู่บ้าน ให้ปลูกผักกินเอง ทำโครงการให้ชาวบ้านทำนาลงไป พลิกนาร้างให้เป็นนาข้าว ห้าแสนกว่าบาท ใช้ปุ๋ยที่นี้แต่เราขอเป็นข้าวคืน ไร่ละ 10 กิโล เอาไว้ช่วยเวลาเกิดน้ำท่วม อุทกภัย เราก็จะสีไปให้ท่านแจกคนที่ออกมาไม่ได้”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

ในเรื่องการปันผลนั้นมีการปรับเปลี่ยนวิธีการปันผลแบบใหม่ในปี พ.ศ.2551 โดยกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามได้เกิดการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ในการที่จะทำให้สมาชิกใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของโรงผลิตปุ๋ยมากขึ้น เนื่องจากแต่เดิมมีสมาชิกบางรายเป็นสมาชิกโรงผลิตปุ๋ยแต่ยังใช้ปุ๋ยเคมีอยู่ และการปันผลเป็นไปในลักษณะให้สมาชิกทุกคนเท่ากันหมด กรรมการบริหารจึงต้องการกระตุ้นให้กลุ่มสมาชิกที่ไม่ได้ใช้หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของโรงผลิตปุ๋ยในชุมชนเอง โดยการปันผลให้กับสมาชิกที่ซื้อปุ๋ยจากโรงผลิตปุ๋ยในอัตราร้อยละ 20 ส่วนสมาชิกที่ไม่ได้ซื้อปุ๋ยจากโรงผลิตปุ๋ยจะได้เพียงร้อยละ 5 เท่านั้น ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“ปันผลปีละ 1 ครั้ง 30 ธันวาคม แต่ก่อนให้เท่ากันร้อยละ 10 แต่เพิ่งมาเปลี่ยนเมื่อปีที่แล้ว คนที่ไม่ซื้อไม่ใช้ ให้ร้อยละ 5 คนที่ซื้อให้ร้อยละ

20 แล้วก็สมาชิกคนที่ซื้อจะได้กระสอบละ 15 บาท ถามว่าเงินนี้มาจากไหน ตอนที่เรารับสมัครสมาชิก คนที่ไม่เห็นด้วยกับโรงปุ๋ยก็ไม่สมัครเพราะไม่รู้โรงปุ๋ยจะไปรอดไหมรอด ไม่รู้บริหารยังไง พอโรงปุ๋ยตั้งคนข้างนอกมาซื้อเยอะ คนข้างนอกที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเราไม่ให้ พอซื้อเยอะก็เงินเข้าโรงปุ๋ย”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

นอกจากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามจะทำให้ผู้ดำเนินการและคนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ยังทำให้เด็กเยาวชนในตำบลท่าข้ามได้เรียนรู้กรรมวิธีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยนี้ด้วย จากการที่โรงผลิตปุ๋ยเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนเข้ามาฝึกงาน ซึ่งเด็กจะได้รับค่าตอบแทนในการฝึกงานเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวด้วย ดังเช่นคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“ลูกหลานเด็กโรงเรียนที่สนใจ ปิดเทอมไม่ต้องขอเงินพ่อแม่ บางคนได้เป็นหมื่นไปซื้อหนังสือนั่นหนึ่ง สองได้ความรู้จากนี้แหละอาจจะไปทำเองก็ได้ สามพอได้เงินแล้วเห็นคุณค่าของเงิน”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปุ๋ยที่ตอบสนองความต้องการของคนในตำบลอย่างต่อเนื่องจากการลงมือปฏิบัติจริง และมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านการศึกษาดูงานจากคนภายนอกชุมชนที่รู้จักวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยท่าข้ามจากการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ที่ได้รับการสนับสนุนให้มาถ่ายทำโดยบริษัทฟูกเทียวน รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้กับเยาวชนภายในชุมชนจากการเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามาฝึกงานกับโรงปุ๋ยชีวภาพด้วย ทำให้เยาวชนทราบขั้นตอนในการผลิตปุ๋ย และเห็นประโยชน์ของปุ๋ยชีวภาพจึงเป็นการสร้างเยาวชนรุ่นต่อไปในการเข้ามาดำเนินการวิสาหกิจชุมชน นอกจากนั้นยังมีการสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเอง โดยร่วมมือกับ อบต. ในการรณรงค์เรื่องการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวม และใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำเกษตร และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการปันผลให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนใช้ปุ๋ยที่ผลิตได้เอง และพึงพอใจกับผลตอบแทนที่ได้รับด้วย

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามในขั้นพัฒนาการดำเนินงานนั้น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการขยายตลาดการใช้ปุ๋ยชีวภาพ

ภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสืบทอดและพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งการขยายตลาดการใช้ปุ๋ยชีวภาพนั้นเป็นการรณรงค์ให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น และการกระตุ้นให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนด้วย โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อขยายตลาดการใช้ปุ๋ยชีวภาพ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) การขยายตลาดการใช้ปุ๋ยชีวภาพภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพได้มีการขยายตลาดการใช้ปุ๋ยชีวภาพภายในตำบลท่าข้าม จากกลุ่มเป้าหมายเดิมคือเกษตรกรในชุมชน

(1.1) เนื้อหา: การจัดโครงการรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพภายในตำบล เพื่อให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ในการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำการเกษตร ทั้งภายในครัวเรือนเอง และการเกษตรเพื่อจำหน่ายภายนอกชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการรณรงค์เรื่องดูแลสุขภาพของครัวเรือนระหว่างผู้นำวิสาหกิจชุมชน และ นายท. อบต.ท่าข้าม ทำให้เกิดโครงการรณรงค์การทำเกษตรแบบปลอดภัยในตำบลท่าข้าม ให้คนในชุมชนหันมาใส่ใจในสุขภาพ ปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีทำให้ไม่มีสารพิษตกค้าง โดยมีในการจัดทำแปลงผักปลอดสารพิษสาธิตขึ้น โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี ทำให้คนในตำบลหันมาสนใจใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีมากขึ้น ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการเพิ่มฐานลูกค้าภายในตำบล

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการขยายตลาดในการใช้ปุ๋ยชีวภาพ โดยมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

(1.2) เนื้อหา: การจัดสรรผลตอบแทนเพื่อก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิก และกระตุ้นให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตได้เองอย่างต่อเนื่องผ่านกลไกการจัดสรรผลตอบแทนในการดำเนินงานที่สมาชิกมีความพึงพอใจ

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยใช้ความรู้และประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคน จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปันผลกำไรให้กับสมาชิกเพื่อให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจกับผลตอบแทนที่ได้ และเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตขึ้นเองอย่าง

ต่อเนื่อง โดยกำหนดให้มีการปันผลให้กับสมาชิกที่ซื้อปุ๋ยจากโรงผลิตปุ๋ยในอัตราร้อยละ 20 ส่วนสมาชิกที่ไม่ได้ซื้อปุ๋ยจากโรงผลิตปุ๋ยจะได้เพียงร้อยละ 5 เท่านั้น ซึ่งแต่เดิมการปันผลจะใช้อัตราที่เท่ากันทุกคน ดังนั้นจึงเป็นการกระตุ้นสมาชิกภายในกลุ่มให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพอย่างต่อเนื่อง

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มอยู่เสมอ

(2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสืบทอดและพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

(2.1) เนื้อหา: การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินการ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินการกับคนภายนอกชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ทำให้มีคนภายนอก และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนสนใจเข้ามาศึกษาดูงานกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นเครือข่ายในการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินการของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามต่อไป ซึ่งนอกจากจะเป็นเครือข่ายการเรียนรู้แล้วยังเป็นการสร้างลูกค้าใหม่ของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพด้วย โดยมี อบต.ท่าข้ามช่วยอำนวยความสะดวก และประสานงานกับคนภายนอกที่มีความสนใจเข้ามาศึกษาดูงานด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สื่อประชาสัมพันธ์ที่สร้างให้คนภายนอกชุมชนสนใจที่จะเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ คือ รายการโทรทัศน์ที่ทำให้คนภายนอกชุมชนรู้จักวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมากขึ้น

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มอยู่เสมอ

(2.2) เนื้อหา: การสร้างเครือข่ายเยาวชนเรียนรู้การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม เพื่อให้เยาวชนเห็นความสำคัญ และเข้าใจขั้นตอนการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการสืบทอดการดำเนินการต่อไป

กิจกรรมการเรียนรู้: การเปิดโอกาสให้เยาวชนในตำบลเข้ามาฝึกงานในภาคฤดูร้อน เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้กระบวนการผลิตและการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน และสร้างให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่ช่วยลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชน ลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นสินค้าภายนอกชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีรายได้เพิ่มช่วยเหลือครอบครัวจากการทำงานพิเศษภาคฤดูร้อนด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้เยาวชนตำบลเข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตและการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามผ่านการฝึกงานภาคฤดูร้อน

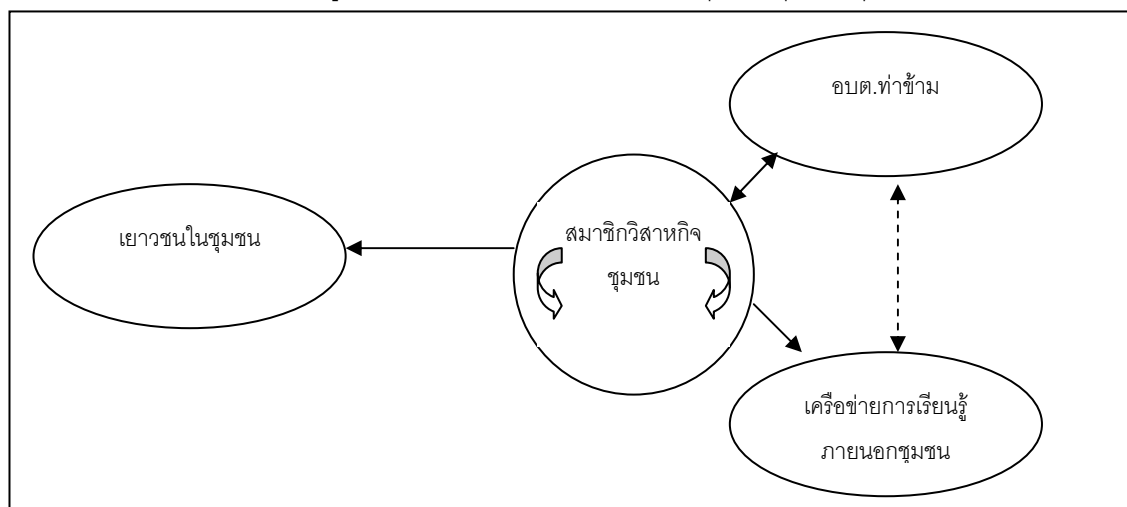
สรุปได้ว่าการพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีแหล่งเรียนรู้ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ดังนี้

- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** ที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการจัดสรรผลกำไรที่ตอบสนองความพึงพอใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และกระตุ้นให้สมาชิกใช้ปุ๋ยที่กลุ่มผลิตได้อย่างต่อเนื่องด้วย รวมทั้งการให้ความรู้กับเยาวชนในชุมชนโดยการเปิดโอกาสให้มีการเข้ามาฝึกงานของเยาวชนในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน

- **อบต.ท่าข้าม** โดยนายก อบต.ท่าข้าม เห็นว่าควรรณรงค์เรื่องสุขภาพของคนในชุมชนในภาพรวม จึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำปุ๋ยชีวภาพมาใช้ในการทำแปลงสาธิตปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งทำให้คนในตำบลท่าข้ามได้เรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพภายในครัวเรือนเพื่อใช้รับประทานเอง ทำให้เกิดการขยายกลุ่มลูกค้าภายในตำบลด้วย

- **เครือข่ายเรียนรู้ภายนอกชุมชน** ที่มีการเรียนรู้ดูงานระหว่างกัน ซึ่งส่วนหนึ่งรู้จักวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพท่าข้ามจากการออกสื่อโทรทัศน์ ทำให้เกิดการเดินทางเข้ามาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตปุ๋ยชีวภาพร่วมกัน จนเกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

แผนภาพที่ 5-7 แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม ยังคงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนยังมีเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านการศึกษาดูงานจากบุคคลภายนอกชุมชนซึ่งเครือข่ายการเรียนรู้นี้จะมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามด้วย รวมทั้ง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดโครงการรณรงค์ร่วมกันให้คนในชุมชนหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่ผลิตได้เองในชุมชน ระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับ อบต.ท่าข้ามทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกัน และรู้จักวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค พบว่าในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และรู้จักวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และขยายตลาดของปุ๋ยชีวภาพในชุมชนได้มากขึ้น

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกชุมชน พบว่า การที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความพร้อม และเห็นความสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ จนทำให้เกิด

เครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายใน คือการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชนในตำบล และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนภายนอกชุมชนจากการที่เป็นแหล่งศึกษาดูงานของคนที่สนใจในการดำเนินการและผลิตปุ๋ยชีวภาพ

■ **อบต.สนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง** พบว่า อบต.ทำข้ามเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดโครงการรณรงค์ให้กับคนในชุมชนเห็นประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อการเกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งอำนวยความสะดวก และประสานงานกับคนภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการเข้ามาศึกษาดูงานที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยทำข้าม ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันด้วย

แผนภาพที่ 5-8 เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามในอดีตถึงปัจจุบัน

1.3 บทบาทของ อบต. ทำซ้ำในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.3.1 บทบาทของ อบต. ทำซ้ำในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน เป็นการรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อร่วมกันดำเนินการผลิตสินค้าและบริการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน ซึ่ง อบต. ทำซ้ำเป็น อบต. หนึ่งในที่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ คือ มีรายได้เพิ่ม ลดรายจ่าย และมีการออมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลทางด้านสังคมโดยเป็นการพัฒนาคนในตำบลให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพ และมีการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ดังคำกล่าวของนายก อบต. ว่า

“ถ้ารวมกลุ่มกันได้ดีหลายเรื่อง มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการออมทรัพย์เพิ่มขึ้น ครอบครัวดีลูกไม่ติดยาเสพติด เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านนั้น แต่ละหมู่บ้านมีตั้งหลายหย่อม อยากให้เกิดเรื่อยๆ ถ้าเกิดเรื่อยๆ เท่ากับเราได้คนพัฒนาเพิ่มขึ้น ได้กิจกรรมเพิ่มขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีกินดีมากขึ้น นั่นคือเป้าหมายที่ไม่มีที่สิ้นสุด”

(สินธพ อินทร์ดี, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

อบต. ทำซ้ำจึงได้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในหลายๆ ด้าน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง พึ่งพาตนเองได้ และก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน

1) สร้างฐานข้อมูลชุมชนโดยการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับคนในชุมชน

อบต. ทำซ้ำมีบทบาทในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับคนในชุมชน และหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน อาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ เมื่อปี พ.ศ. 2543 ซึ่งเกิดจากการที่นายก อบต. ทำซ้ำได้รับการแนะนำจากอาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ ให้ อบต. เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาตำบลทางด้านอื่นๆ นอกจากเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน นายก อบต. ทำซ้ำจึงเข้าร่วมในเครือข่ายการเรียนรู้ของมูลนิธิหมู่บ้าน และเป็น ตำบลที่นำร่องการทำประชาพิชญ์เพื่อให้เกิดแผนแม่บทชุมชน ดังคำกล่าวของนายก อบต. ทำซ้ำที่ว่า

“แผนพัฒนาเศรษฐกิจ เริ่มปี 43 -44 อ.จ่านงค์ แรกพิณิจ ก็บอกว่า อบต. น่าจะคิดให้นอกเหนือจากถนน ไฟฟ้า น้ำประปาเนาะ ก็เลยชวนพี่นายกไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับมูลนิธิหมู่บ้าน ตอนนั้นอาจารย์เสรี

ลงมาพื้นที่ ลงมาสงขลาแล้วก็เชิญท้องถิ่นหลายๆ ท้องถิ่นเข้าร่วม ก็
นายกเป็นหนึ่งในหลายท้องถิ่น มูลนิธิหมู่บ้านกับมหาวิทยาลัยทักษิณก็
ร่วมมือกันจัดว่า ในเรื่องเศรษฐกิจท้องถิ่นแล้วน่าจะคิดนอกกรอบ
เพราะถ้ารอกรมการปกครองในสมัยนั้นคงรอไม่ได้ เพราะกรมการ
ปกครองเน้นเรื่องยาเสพติด ถนน ไฟฟ้า”

(สินธพ อินทร์ดี, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

เมื่อนายก อบต.เห็นความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชนแล้ว อบต.จึงได้เป็น
เจ้าภาพในการจัดทำแผนชุมชนขึ้นในตำบลท่าข้าม มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจาก
ครัวเรือนในตำบลท่าข้าม หมู่ละ 40-50 ครัวเรือน ทำให้ได้ข้อมูลครัวเรือนประมาณ 500 ครัวเรือน
จากการเก็บข้อมูลนั้นทำให้ อบต.และคนในตำบลท่าข้ามรู้ว่ามียายได้ รายจ่ายจำนวนเท่าไร และ
มีทรัพยากรอะไรอยู่ในชุมชนบ้าง ทำให้ตำบลท่าข้ามมีฐานข้อมูลชุมชนจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้
จากแบบสอบถามมานำเสนอโดยการจัดเวทีประชาคมตำบลท่าข้ามขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้โดย
กระบวนการกลุ่มร่วมกัน คิดวิเคราะห์ อภิปรายหาแนวทางในการแก้ปัญหา และจัดการทรัพยากร
ชุมชน จากข้อมูลที่ได้ในการจัดทำแผนชุมชนนั้นจึงได้แปรเป็นแผนวิสาหกิจชุมชน เป็นการวาง
แผนการดำเนินการร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อผลิตสินค้าและบริการโดยใช้ทุนที่มีอยู่ภายในชุมชน
และมีวัตถุประสงค์ในการลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ให้กับคนในตำบล ช่วยให้คนในตำบลพึ่งพา
ตนเองได้ ซึ่งจากการจัดเวทีประชาคมหลายครั้งนั้นคนในตำบลมีความเห็นร่วมกันว่าควรจัดตั้ง
วิสาหกิจชุมชน คือ โรงผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามขึ้นในชุมชนเพื่อลดรายจ่ายของเกษตรกรใน
ตำบล เนื่องจากรายจ่ายของเกษตรกรเกี่ยวกับปุ๋ยเคมีนั้นมีมากถึงเกือบ 10 ล้านบาท

2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนพึ่งตนเอง และวิสาหกิจ ชุมชนให้กับคนในชุมชน

การพึ่งพาตนเองเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินวิสาหกิจชุมชน คนใน
ชุมชนเองจะต้องเข้าใจว่าการพึ่งพาตนเองนั้นสามารถทำได้อย่างไร ทั้งการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้
การหาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อคนในชุมชนเข้าใจเรื่องการพึ่งตนเองก็จะ
เข้าใจจุดมุ่งหมายในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน อบต.ท่าข้ามนั้นมีการสร้างความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับชุมชนพึ่งตนเอง และวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน โดยการนำผู้นำชุมชนไปศึกษาดู
งานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเอง และวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานประสบ
ความสำเร็จ เช่น บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ไม่เรียม ศีร์วงษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มสังข์จะ

ออมทรัพย์คลองเปื่อยะ จังหวัดสงขลา เป็นต้น ซึ่ง อบต.ท่าข้ามจะมีงบประมาณในการศึกษาดูงาน
ทุกปีด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ทำเรื่องชุมชน ที่พาไปเรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ตอนนั้นเรา
ไปแลกเปลี่ยนมากกว่า ไปบ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ อาจารย์จำนงค์พาไป
ผู้ใหญ่วิบูลย์บอกว่าขายที่ดินไปหมดเพื่อเป็นรายจ่ายมากมายก่ายกอง
แล้วก็ตัดที่ดินไปหมดเหลือแปลงสุดท้าย แล้วก็คิดใหม่ถ้าไม่คิดอย่างนี้
แล้วแน่นอนก็จะหมด ก็เป็นส่วนหนึ่งให้เราย้อนมาดูตัวเอง เราก็
เหมือนกัน ถ้าเป็นนี้เราก็คายที่ดิน เราก็ได้ปรับวิถีคิดของผู้นำ”

(สินธพ อินทร์ตัน, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

3) การร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน

อบต.ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชนใน 2 ลักษณะ
โดยลักษณะแรกนั้นเป็นการวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมของตำบล กล่าวคือ
ในตำบลท่าข้ามจะไม่มีวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการผลิตสินค้าและบริการที่เหมือนกัน เพื่อไม่ให้เกิด
การแข่งขันกันเองภายในตำบล และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชื่อมโยงกันทั้งตำบล นอกจากนั้นใน
แต่ละหมู่บ้านในตำบลท่าข้ามมีลักษณะ และทรัพยากรที่แตกต่างกันด้วย เช่น ในหมู่ 8 คนใน
ชุมชนปลูกมันสำปะหลังกันมากทำให้มีวัตถุดิบในการผลิตมากด้วยจึงทำวิสาหกิจชุมชนมันทอด
ในขณะที่หมู่ 5 เป็นชุมชนคนอิสลามมีผู้นำชุมชนที่ให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์
พลังงานจึงมีการรวมกลุ่มกันทำข้าวเกรียบสมุนไพรโดยใช้เตาถ่าน และคู่อุปพลังงานแสงอาทิตย์
ในการผลิตข้าวเกรียบ เป็นต้น ดังคำกล่าวของ นายก อบต.ท่าข้าม และแกนนำชุมชน ดังนี้

“แต่ละหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตไม่เหมือนกัน ความชอบไม่เหมือนกัน ต่าง
คนต่างเสนอมารเป็นทางออก เหมือนกับทางหมู่ 8 ที่มีการปลูกมันเยอะ
ก็ทำมันสำปะหลังทอดขาย”

(สินธพ อินทร์ตัน, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

“ที่หมู่ 4 มีโรงปุ๋ย หมู่ 5 ต้องเกิดอีกอย่าง ไม่ซ้ำกัน จะได้มีความ
หลากหลาย แล้วเกิดการแลกเปลี่ยน เรื่องเผาถ่าน พลังงาน น้ำหมัก
ชีวภาพ แล้วก็ไปหมู่ 6 ก็เป็นขนมเปี๊ยะ หมู่ 8 ใช้มันสำปะหลัง ที่
ชาวบ้านปลูกอยู่มาแปรรูป ถ้ามั่วซ้ำใหม่ ไม่ซ้ำแต่เกิดใหม่ เกิด แล้ว
เกิดนานรัยั้ง ก็เพิ่งเกิด เพราะทุกอย่างไม่ใช่จะเกิดพร้อมกันทีเดียว

ค่อยเป็นค่อยไป ครอบคลุมทั้งตำบล โดยตัวแทนแต่ละหมู่บ้านคุยกันว่า
อาศัยโครงสร้างของ อบต.”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

ในลักษณะที่สองนั้น อบต.เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนประกอบการ
วิสาหกิจชุมชนโดยเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการบริหาร เนื่องจาก อบต.เข้าไปสนับสนุนส่งเสริม
ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ โดย นายก อบต.เข้าไปมีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการบริหารโรงผลิตปุ๋ย
ชีวภาพชุมชน ซึ่งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงผลิตปุ๋ย เช่น ร่วม
ตัดสินใจในการปรับขึ้นราคาปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้โรงปุ๋ยสามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง ดังเช่นคำกล่าว
ที่ว่า

“บอर्डเป็นที่ปรึกษาเวลาประสบปัญหา หรือตัดสินใจที่มีผลกระทบ
น้ำมัน วัตถุดิบขึ้นราคา ก็ปรึกษาขอขึ้นราคา แต่นายกก็จะปรามๆ ว่า
อย่าให้ชาวบ้านเดือดร้อนนะ แต่อย่าให้ขาดทุนนะ เราก็เลยขาดทุนมา
ครั้งหนึ่งเพราะทำนั่นแหละ ของขึ้นท่านบอกว่าไม่ต้องขึ้นขายราคา
เดิมก่อน ต้องขอลดทุนนะ แต่ขาดทุนกำไรปีที่แล้วไม่เป็นไร”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

4) การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

อบต.ทำข้ามเห็นความสำคัญของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ จึงได้มี
การจัดตั้งงบประมาณเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็น
โครงการหนึ่งในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาตำบล พ.ศ.
2553-2555 นอกจากนั้น อบต.ได้มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง
ตั้งแต่เริ่มเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน จนถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“โรงปุ๋ยนี้ได้งบมา 1 ล้าน อบต.สมทบอีก 1 ล้าน ที่ดินหมู่บ้านซื้อแล้ว
โอนให้ อบต.”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 7 สิงหาคม 2552)

“เมื่อก่อนต้องใช้เครื่องบดเจ็ดรอบ เป็นแบบบดมือ ไม่เนียน ไม่
ละเอียด ช้า อบต.ก็ให้งบมาหกหมื่น เป็นเครื่องบดหิน ตอนนี้อยู่แบบ
เดียว ได้มาเมื่อปี 45-46 ได้เครื่องบดตัวนี้มาก็เร็วขึ้น”

(กิมเตียน ไชยกุล, **สัมภาษณ์** 4 สิงหาคม 2552)

“เงินทุนเพิ่งมาได้ระยะหลัง ทำกลุ่มกันมาได้สี่เดือน ก็ได้เงินทุนจาก อบต.เข้ามาสามหมื่น ก่อนหน้านี้จะเป็นหุ้นหุ้นละ ร้อยบาท”

(สุรัตนา สุวรรณรัตน์, **สัมภาษณ์ 7** สิงหาคม 2552)

“การจัดสรรงบประมาณ ก็ดูความจำเป็นก่อน อย่างเครื่องแกง สมุนไพรมีความจำเป็นว่า เมื่อก่อนใช้เครื่องบดที่เหนียวมาก ตะไคร้ก็ ต้องหั่น เค้กก็บอกว่าต้องได้ หกหมื่นเค้าอยู่ได้นะ”

(สินธพ อินทร์ตัน, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

นอกจาก อบต.จัดสรรงบประมาณของ อบต.ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแล้ว อบต.ยังทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อของบประมาณมาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วย เช่น การของบประมาณสนับสนุนในการผลิตสินค้าจากศูนย์พัฒนาสังคม เป็นต้น ดังคำกล่าวของนายก อบต.ดังนี้

“เราก็พยายามเชื่อมต่อ ถ้าคนทำดีๆ งบประมาณช่วงหลัง ถ้าเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ ก็ศูนย์พัฒนาสังคม 56 สงขลา ซึ่งเราก่อนข้างจะ เชื่อมติดได้เพราะเขาเห็นว่าชาวบ้านทำจริง ก็บอกชาวบ้านว่าต้องทำให้ดี ให้มีคุณภาพด้วย อย่างน้อยส่วนราชการก็ต้องมีที่ยืน เขียนป้าย ให้เขาว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาสังคมที่ 56 เขาก็พอใจแล้ว ให้เขามีส่วนร่วมในการก่อตั้ง ในการผลิตสินค้า ซึ่งเห็นว่าราชการส่วนภูมิภาคเค้าก็พอใจ”

(สินธพ อินทร์ตัน, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

5) การจัดสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

อบต.ทำขำมนั้นได้สนับสนุนทางด้านสถานที่ในการประกอบการให้กับวิสาหกิจชุมชนทั้งในลักษณะการให้ที่ดิน เช่น ที่ดินที่เป็นที่ตั้งของโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพ และในลักษณะของการให้งบประมาณเพื่อก่อสร้างโรงเรือนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงเรือนที่ใช้ในการผลิตมันสำปะหลังทอดของกลุ่มแม่บ้านชุมชนเขากลอยตก

“ตอนนั้นแรกนั้นตั้งที่บ้าน มีโรงเรือนเรียบริ้อย อบต.ให้งบมาสร้าง ทำส่งอย่างเดียว ตอนนี้ออกมาขายที่นี้คนชาจรรก็ผ่านมาเห็น”

(ถัน แก้วสุขผ่อง, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

6) การจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน

อบต.ท่าข้าม ได้ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินการด้านการตลาดทั้งภายใน และภายนอกตำบล โดยขึ้นอยู่กับกลุ่มลูกค้าของแต่ละวิสาหกิจชุมชนภายในตำบล สำหรับวิสาหกิจที่มุ่งเน้นลูกค้าภายในตำบลนั้น ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้าม อบต.ได้ช่วยส่งเสริมด้านการตลาดคือ การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนเห็นผลดีของการใช้ปุ๋ยที่ผลิตได้เองในชุมชน และยังรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนด้วย ทั้งจากการให้ความรู้โดยตรง และการจัดทำแปลงสาธิตเพื่อให้เกษตรกรเห็นเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ อบต.ยังมีเครื่องมือในการโฆษณาประชาสัมพันธ์วิสาหกิจชุมชนให้กับคนในตำบลท่าข้ามอีกด้วย นั่นก็คือวิทยุชุมชน ซึ่งอบต.สนับสนุนงบประมาณจึงไม่ต้องพึ่งโฆษณา ที่นำมาโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมชุมชนทั้งหมด เช่น กลุ่มเครื่องแกง โรงปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น ส่วนวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งเน้นลูกค้าภายนอกตำบลนั้น อบต.ได้ช่วยในด้านการตลาดโดยนำเอาสินค้าไปจัดแสดงทุกครั้งที่ อบต.ท่าข้ามออกงานประชาสัมพันธ์องค์ นอกจากนี้ อบต.ท่าข้ามยังเป็นลูกค้าของวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้ามด้วย กล่าวคือ เมื่อมีบุคคลจากภายนอกชุมชนมาดูงาน อบต.จะสั่งของทั้งหมดจากวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์แป้ง และน้ำสมุนไพร จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหมู่ 4 มารับรองผู้ที่มาดูงาน มากกว่าการไปสั่งซื้อจากภายนอกชุมชน ดังคำกล่าวเกี่ยวกับการจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าของ อบต.ท่าข้าม ดังนี้

“กลุ่มน้ำสมุนไพรก็จะเน้นพวกที่มาดูงาน ก็บังคับกิน ก็ถ้าเราส่งเสริมเค้าแล้วไม่ตลาดให้เค้าก็ลำบาก ซึ่งก็มีหลายๆ กลุ่มก็เกิดจากการที่คนมาดูงาน เพื่อลดรายจ่าย แล้วยังเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน อย่างขนมทานายกมีนโยบาย เวลาอบรมให้ช่วยกันอุดหนุนขนมของกลุ่มในชุมชน ให้เป็นขนมจากคนในชุมชน”

(สุธน จันทกุล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

“อบต.ช่วยดูแลตลอด เวลาไปไหนก็เอาไปโชว์ งานเกษตร มอ. งานวันเกิด อบต. งานไหนที่อบต.จัดก็เอาไปขาย งานในโรงแรมก็เอาไปโชว์ เอาไปหมด”

(กิมเตียน ไชยกุล, **สัมภาษณ์** 4 สิงหาคม 2552)

จะเห็นได้ว่า อบต.ท่าข้ามเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในตำบล จึงได้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วยกันหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการวางแผนชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเองและการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน การร่วมวางแผนประกอบ

วิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนด้านงบประมาณและสถานที่ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ไปจนถึงการจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนด้วย ซึ่งการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน นอกจากจะพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้ ยังเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของคนในตำบลท่าข้ามด้วย ดังคำกล่าวของ นายก อบต.ท่าข้ามที่ว่า

“เป็นรัฐบาลท้องถิ่นต้องทำทุกเรื่องที่ชาวบ้านต้องการ เรามีแผนอยู่แล้ว トラบใดที่ชาวบ้านเค้าจะยกระดับตัวเองมากขึ้น ทำของกินของใช้ เหลือขาย เท่ากับว่าลดรายจ่ายในครัวเรือน อย่างน้อย 5 เปอร์เซ็นต์ 10 เปอร์เซ็นต์ สุดยอดแล้ว ถ้าไปถึงสิบยี่สิบ เปอร์เซ็นต์ เหมือนกับปุ๋ย ถ้าใช้ปุ๋ยชีวภาพล้วนๆ เลย ใช้เคมีนานๆ สักครั้ง เราก็ถือว่าประสบความสำเร็จ”

(สินธพ อินทร์ดี, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

1.3.2 สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้าม

อบต.ท่าข้าม ให้ความสำคัญกับวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และเศรษฐกิจชุมชน โดยมุ่งเน้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่ลดรายจ่าย ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้ามนั้น มีสาเหตุในการเกิดขึ้นของวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกัน และเป้าหมายในการดำเนินการแตกต่างกัน ดังนั้นการเข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาของ อบต.ท่าข้ามเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชนในแต่ละกลุ่มนั้นก็แตกต่างกันไป จากการศึกษาพบว่า อบต.ท่าข้ามได้เข้าไปจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในแต่ละชั้น ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นเริ่มต้นนี้ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้คนในชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ทั้งเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งในเรื่องรายรับรายจ่าย การออมทรัพย์และหนี้สินของชุมชน นอกจากนั้นการจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นเริ่มต้นยังเป็นการจัดการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย

1.1) การจัดทำเวทีประชาคมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชน

อบต. ท่าข้าม มีการจัดการศึกษาโดยการจัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้คนในตำบลร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ตามอภิปรัชญาทำให้คนในชุมชนรู้จักเรียนรู้ชุมชนมากขึ้น การจัดทำแผนชุมชนนี้ อบต. เป็นเจ้าภาพในพื้นที่ ร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน และมหาวิทยาลัยทักษิณ การจัดทำแผนชุมชนในปี พ.ศ. 2543 นี้ทำให้เรียนรู้ชุมชนมากขึ้น ทั้งเรื่องทุนในชุมชน สภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน โดย อบต. ให้เจ้าหน้าที่ของ อบต. เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากทุกหมู่บ้านของ อบต. เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลศักยภาพ ปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนในสังคม และข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน จากนั้นก็นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ จากมหาวิทยาลัยทักษิณ เมื่อทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้วจึงมีการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มผ่านเวทีประชาคม ซึ่ง อบต. ได้จัดขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนรับทราบข้อมูลที่ได้จากชุมชน แล้วนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ อภิปรายหาแนวทางแก้ปัญหาในชุมชน ทำให้เกิดข้อสรุปร่วมกันในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามขึ้น เพื่อลดรายจ่ายเรื่องปุ๋ยเคมีให้กับเกษตรกรในตำบล และลดการพึ่งพาจากภายนอกด้วย

ดังคำกล่าวที่ว่า

“ทำเวทีชาวบ้าน เรื่อง ข้อมูลรายรับรายจ่ายชาวบ้าน ตอนนั้นชาวบ้านประมาณสองพันเศษๆ บอก ทำหมดไม่ไหว ก็เลยทำสีกี่ห้าร้อยคนเอาหมู่บ้านละ 50 ทั้งตำบลนะ พอได้ข้อมูลก็ทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาประเมิน 500-600 แบบสอบถามจากชาวบ้าน แล้วเราก็มีการจัดทำเวทีแกนนำประมาณสัก 30-40 คน ว่าเราจะเรื่องทำวิสาหกิจชุมชนแล้วนะ ทำแผนแม่บทชุมชน เราก็ได้เห็นที่ชาวบ้านมีหนี้สินมากกว่า เราน่าจะทำกิจกรรมที่ลดรายจ่ายชาวบ้าน เพราะว่าหนี้สินมากกว่ารายได้ ซึ่งถ้าเราจะไปในครอบครัวเรียกว่าร้อยละ 70-80 หนี้สินกับรายได้ไม่เท่ากัน รายได้จำกัดแต่หนี้สินมีมากกว่า”

(สินธพ อินทร์ตัน, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

“มีการทำแผนชุมชนจนมาปี 2544 ก็เริ่มคิดกันว่าน่าจะมีโรงสี โรงปุ๋ย ปั่นน้ำมัน โดยดูจากงบประมาณการใช้จ่ายงบประมาณของชาวบ้านเอง ปุ๋ยก็ใช้ สิบกว่าล้านจากตำบลท่าข้าม ก็เลยมีการเสนอขึ้นมา ทำ 3- 4 ครั้ง ก็ได้โรงปุ๋ยมาอันดับ 1”

(อรุณ ทองวิไล, *สัมภาษณ์* 28 กรกฎาคม 2552)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดเวทีประชาคมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- นายก อบต.ท่าข้ามที่เห็นความสำคัญในการเก็บข้อมูลชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางพัฒนาตำบล
- บุคลากรของ อบต.ท่าข้าม ที่เห็นความสำคัญของการจัดทำข้อมูลชุมชน เพื่อมาวิเคราะห์และทำเป็นแผนชุมชนต่อไป
- บุคลากรที่มีความรู้ในการประมวลผลข้อมูล ซึ่งกรณีนี้ อบต.ท่าข้ามได้รับความช่วยเหลือจาก อ.จำรงค์ แรกพินิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่อยู่ในเครือข่ายพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดสงขลาเช่นเดียวกับนายก อบต.ท่าข้าม
- แกนนำชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งใหม่ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

1.2) การเรียนรู้ดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนขึ้นภายในชุมชน

อบต.สนับสนุนงบประมาณ และประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ในการให้แกนนำชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนที่มีการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเข้าใจถึงแนวคิดการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในตำบล และนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ให้เหมาะกับตำบลท่าข้าม ดังเช่นคำพูดของผู้นำชุมชนว่า

“อบต.เราไม่ได้ช่วยเหลือเงินจริง แต่ว่า ด้านความรู้ ด้านไปศึกษาดูงาน ไปกันรถบัสหนึ่ง 40-50 คน ไม่ว่าจะได้ความรู้เก็บมาสัก 10 คนก็คุ้มแล้ว”

(เอี่ยม ไชยกุล, *สัมภาษณ์* 11 สิงหาคม 2552)

นอกจากนั้น อบต.ยังสนับสนุนงบประมาณการเดินทาง และประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของแต่ละวิชาศึกษาชุมชนในตำบลท่าข้ามด้วย เช่น การสนับสนุนกรรมการบริหารโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลไปดูงานตามแหล่งเรียนรู้ทั้งองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทางด้านการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และการบริหารจัดการโรงปุ๋ย ทั้งทางด้านการผลิตและการดำเนินงานของวิชาศึกษาชุมชน เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการโรงปุ๋ยขึ้นในตำบลท่าข้าม

“ดูงานที่อื่นๆ 2 ปี ไปเรียน ไปไม่ได้หยุด ดูงานที่ควีเซ สระบุรี โครงการในสวนจิตรลดาเกี่ยวกับปุ๋ยชีวภาพ ไป ม.สุรนารี ไปวังน้ำเขียว อบต.สนับสนุนการเดินทาง”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ดูงานให้กับชุมชนและวิชาศึกษาชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิชาศึกษาชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน ตามวัตถุประสงค์ของการไปศึกษาดูงาน

- งบประมาณของ อบต.ท่าข้ามในการศึกษาดูงาน

1.3) การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มดำเนินการวิชาศึกษาชุมชน

อบต.ท่าข้ามเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มกันทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดผลพลอยได้ทางด้านสังคมด้วย อบต.จึงได้จัดการเรียนรู้ลักษณะกระบวนการกลุ่มขึ้น โดยผ่านการจัดการประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันภายในชุมชน ทำให้ชุมชนที่ยังไม่มีการรวมกลุ่มดำเนินการวิชาศึกษาชุมชนเห็นข้อดีของการรวมกลุ่มดำเนินการวิชาศึกษาชุมชน รวมทั้งสนับสนุนความรู้ในการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนด้วย ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ นายก อบต.ท่าข้าม และผู้นำวิชาศึกษาชุมชน ดังนี้

“จริงๆ แล้วการรวมกลุ่มไม่ใช่ได้เฉพาะรายได้เสริม แต่ได้รู้นิสัยใจคอคน คุยเรื่องครอบครัว รวมกลุ่มรู้จักกัน เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มองลึกซึ้ง ถ้าสังเกตนี้แม่บ้านที่รวมตัวเขาปรับปรุงทั้งครอบครัว คุยกันเรื่องพัฒนาครอบครัวตัวเอง คุยหาทางออกกัน ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน อย่างเราพาไปดูงานที่อื่นถ้าไม่รวมกลุ่มเราก็ไม่

ชวนคุณ ถ้ารวมกลุ่มก็ชวนคุณไปดูงาน มีโอกาสได้พาไปโน่นไปนี่
เรียกว่ามีโอกาสดีกว่า”

(สินธพ อินทร์ตัน, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

“ไปประชุมในหมู่บ้าน เวลาเขามีประชุมอะไรกัน แล้วเค้าก็บอกว่าหมู่
5 ไม่มีกลุ่มอะไรเลย เราก็คิดว่าต้องรวมกลุ่มบ้าง”

(สะพีนิะ จันทการักษ์, **สัมภาษณ์ 11** สิงหาคม 2552)

“เริ่มเมื่อปี 48 ประมาณ 5 ปีแล้ว อบต.สนับสนุนส่งเสริมอาชีพ อยาก
ให้รวมกลุ่ม ชุมชนเข้มแข็ง กลุ่มแม่บ้านเข้าร่วมประชุมนัดกันเข้า
ประชุม 7-8 คน ก็เลยคิดกันว่าทำกลุ่มมัน ลงหุ้นหุ้นละ 100”

(ถัน แก้วสุขผ่อง, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการสร้างความตระหนักถึง
ความสำคัญของการรวมกลุ่มดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น คือ การถอดบทเรียนในการรวมกลุ่ม
จากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จภายในชุมชน

2) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนใน ขั้นดำเนินการ

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้น
ดำเนินการ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ใน
เรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ในเรื่อง การตลาด การผลิต และการเงิน การจัดการเรียนรู้
ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการมีดังนี้

2.1) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการ บริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ

อบต.ท่าข้าม มีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในลักษณะเป็นผู้ประสานงานกับ
นักวิชาการ ผู้มีความรู้ด้านความรู้ต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชนตามที่วิสาหกิจชุมชนนั้นต้องการ โดย
อบต.ท่าข้ามมีบุคลากรที่ช่วยในการประสานงานในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
ให้ตรงกับความต้องการของวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่ดูแล
แนะนำ และรับฟังปัญหาจากผู้นำวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้าม เมื่อทราบว่าวิสาหกิจชุมชนนั้น
ต้องการความรู้ในด้านก็จะประสานกับบุคลากรของหน่วยงานรัฐและเอกชนที่มีความรู้
ความสามารถในด้านนั้นๆ เพื่อให้เข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเรื่องที่มีความ
ต้องการ ดังคำกล่าวของ นายก อบต.ท่าข้าม และผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตร อบต.ดังนี้

“ผมมีหน้าที่ประสาน และช่วยเหลือเรื่องงบประมาณ ส่วนเกษตร
อำเภอจะเข้ามาช่วยเหลือทางด้านวิชาการ”

(สุรน จันทกุล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

“อบต.จะเข้าไปช่วยเรื่องเงินทุนหมุนเวียน ให้ความรู้ ติดต่อเจ้าหน้าที่
เกษตรอำเภอ เพราะไม่ต้องเสียค่าวิทยากร เพราะบางที่ถ้าเค้าไม่มี
ความรู้ก็จะไปหาวิทยากรจากที่อื่นมาสอนให้”

(สินธพ อินทร์ดี, **สัมภาษณ์** 8 สิงหาคม 2552)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการประสานงานกับหน่วยงาน
ภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.ท่าข้าม ที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐตามความ
ต้องการของวิสาหกิจชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่สนับสนุนนักวิชาการ
เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

2.2) การให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชนเพื่อให้เกิดการ ผลิตสินค้าที่ยั่งยืน

อบต.ท่าข้ามเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ย
ชีวภาพเพื่อให้เห็นความสำคัญของการใช้วัตถุดิบภายในชุมชน สามารถใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน
มาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้นทุนต่ำ ทำให้เกิดการก่อตั้งโรงสีชุมชนขึ้น
บริเวณใกล้กับโรงปุ๋ยชีวภาพเพื่อนำแกลบและรำที่ได้จากการสีข้าวมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ย
นอกจากนั้น อบต.ยังสนับสนุนการใช้วัตถุดิบอื่นๆ จากเกษตรกรภายในตำบล เช่น มูลวัว มูลไก่
เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรในตำบลในฐานะเป็นผู้จำหน่ายวัตถุดิบให้กับกลุ่ม
ผลิตปุ๋ยชีวภาพด้วย

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่ง
วัตถุดิบภายในชุมชนเพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.ท่าข้าม ที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน เพื่อ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องวัตถุดิบภายในชุมชนร่วมกัน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน

2.3) การจัดการเรียนรู้ให้กับชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าของ วิสาหกิจชุมชน

นอกจาก อบต.ท่าข้ามจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง และพึ่งพาตนเองได้แล้ว อบต.ท่าข้ามยังจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการยอมรับวิสาหกิจชุมชน และใช้สินค้าที่วิสาหกิจชุมชนผลิตได้ด้วย เช่น การที่ อบต.จัดแปลงสาธิตเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนเห็นความสำคัญของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ช่วงแรกๆ ทำให้คนยอมรับยากมาก ก็เป็นปัญหาที่เราคิดถึง อย่างทุกวันนี้เราทำแปลงสาธิต เราคุยปากต่อปาก เพราะต้องยอมรับนะ ระบบการพัฒนาประเทศเราแพ้ระบบการสื่อสาร ปุ๋ยเคมีก็สื่อสารไม่ว่าทางวิทยุ โทรทัศน์ สื่อ แจก แถม แล้วต้องสู้กับทุนนิยมอยู่ แต่ผลออกมาจากการใช้ปุ๋ยของเราคือ เราได้เปอร์เซ็นต์น้ำยางค่อนข้างสูง”

(สินธพ อินทร์ดี, *สัมภาษณ์* 8 สิงหาคม 2552)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ให้กับชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าของวิสาหกิจชุมชน คือ การจัดพื้นที่ในการเรียนรู้เชิงประจักษ์ให้กับคนในชุมชน เช่น การจัดทำแปลงสาธิตในการเรียนรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี

3) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนใน ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้ามเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการพัฒนากระบวนการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนด้วย ดังนี้

3.1) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน

อบต.ท่าข้าม จะติดตามการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนอยู่เสมอ ดังนั้นเมื่อวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในด้านต่างๆ ที่นำมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตรก็ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่มีความรู้ในเรื่องที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องการ มาทำการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งร่วมกันพัฒนาสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนให้มากขึ้น

ด้วย เช่น การคิดสูตรปุ๋ยสำหรับการใช้งานที่แตกต่างกันของเกษตรกรในตำบล การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก เป็นต้น

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.ท่าข้าม ที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่สนับสนุนนักวิชาการเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

3.2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้

เมื่อวิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาไปจนถึงตนเองได้ มีประสบการณ์ในการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแล้ว อบต.ท่าข้ามได้จัดวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานให้กับท้องถิ่นอื่นๆ เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิสาหกิจชุมชนก็จะได้รับความรู้จากคณะที่มาดูงานและนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินการต่อไป นอกจากนั้นการเข้ามาดูงานจากบุคคลภายนอกชุมชนยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ทำให้เกิดความคิดในการหารายได้เพิ่มและลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนด้วย เช่น โรงผลิตปุ๋ยชีวภาพ เมื่อเป็นที่รู้จักก็มีบุคคลภายนอกเข้ามาดูงานมาก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ในขณะเดียวกันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหมู่ 4 ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงผลิตปุ๋ยก็เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทำให้ติดตั้งกลุ่มทำน้ำสมุนไพร เพื่อหารายได้พิเศษ และลดรายจ่ายในชุมชนด้วย ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“นายกจะเลี้ยงหมด เลี้ยงข้าว เลี้ยงอะไร นายกเวลาเขามาดูงาน ไม่เอาค่าวิทยากร แต่นายกต้องสั่งน้ำจากแม่บ้าน เราไม่ได้ให้กลุ่มได้บ้าง”

(อรุณ ทองวิไล, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2552)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.ท่าข้าม ที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า อบต.ท่าข้ามเข้าไปมีส่วนในการจัดการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนในตำบลท่าข้าม ทั้งในลักษณะของการดำเนินการจัดการศึกษาเอง และการร่วมกับหน่วยงานอื่นจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน นอกจากนั้นแล้ว อบต.ท่าข้ามยังมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เด็กเข้าใจเรื่องของการพึ่งตนเอง และการดำเนินกรวิสาหกิจชุมชนด้วย โดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นให้กับเด็กในโรงเรียน ซึ่ง อบต.ท่าข้ามได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสนับสนุนและส่งเสริมวิชาการ เขต 12 กระทรวงศึกษาธิการ และ อบต.ได้จัดบุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องการผลิตสินค้า และเห็นความสำคัญของการพึ่งตนเองไปเป็นวิทยากรในหลักสูตรด้วย

1.3.3 ปัญหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้าม

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้ามนั้น ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี เห็นได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชน เช่น การศึกษาดูงาน การจัดฝึกอบรมระยะสั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้ามนั้นยังประสบปัญหาหลายด้าน ดังนี้

1) งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เนื่องจาก อบต.ท่าข้ามเป็น อบต.ขนาดกลาง มีงบประมาณในการพัฒนาตำบลประมาณ 23 ล้านบาท ทำให้ต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาตำบลในด้านอื่นๆ ด้วย ทำให้มีงบประมาณในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ ดังเช่น คำกล่าวของนักวิชาการการศึกษา และหัวหน้าสำนักปลัด อบต.ท่าข้ามว่า

“ปีนี้เชิงรุกค่อนข้างจะน้อย มันอยู่ในช่วงแผนแต่พอถึงเวลาเงินไม่เข้า ปีหน้ายิ่งถูกตัดอีก เพราะรัฐบาลไม่มีเงิน”

(นักวิชาการการศึกษา อบต.ท่าข้าม, สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2552)

“บางที่อยู่งบประมาณแล้วมีเรื่องอื่นสำคัญกว่าก็ถูกโยกไป บางที่รายได้เข้าไม่ครบก็ต้องปรับโยก ตัดโครงการที่ไม่จำเป็นออก ต้องดูว่าโครงการไหนจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน”

(นิรมล ธาระวัน, สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2552)

อย่างไรก็ตาม อบต.ท่าข้ามได้มีการแก้ปัญหาในเรื่องงบประมาณ โดยการประสานของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น อบต.ท่าข้ามได้ของบประมาณไปยัง

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 (สสว.12) เพื่อจัดอบรมวิชาชีพระยะสั้นให้กับเด็กนักเรียน เป็นเวลา 1 วัน โดยใช้วิทยากรจากท้องถิ่น ซึ่งเป็นแกนนำชุมชน มาฝึกอบรมให้กับเด็กนักเรียนในเรื่อง การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำยาอเนกประสงค์ เป็นต้น

2) **สมาชิกสภา อบต.ยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน** เนื่องจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น เป็นการใช้งบประมาณของ อบต.ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชน ที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเห็นผลเป็นรูปธรรม ไม่สามารถเห็นผลได้ชัดเจนเช่นเดียวกับการใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้น สมาชิกสภา อบต.จึงยังไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เท่าที่ควร ดังคำกล่าวที่ว่า

“ข้อบัญญัติจะผ่านในสภา แต่บางที่สภาส่วนใหญ่จะมองในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานมากกว่า แต่คณะผู้บริหารจะมองด้านอื่นด้วยเพื่อจะได้ครอบคลุม”

(นิรมล ธาระวัน, สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2552)

การแก้ปัญหาเรื่อง สมาชิก อบต.ไม่ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนี้ นายก อบต.ได้ใช้การจัดเวทีประชาคม เพื่อให้สมาชิก อบต.รับทราบความต้องการของชาวบ้าน และเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

3) **ไม่มีการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานที่เป็นระบบ** จากการสอบถามและสังเกตพบว่า อบต.ท่าข้ามมีการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่เป็นประจำ แต่ยังขาดการถอดบทเรียนร่วมกันของผู้ที่ไปศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้ที่ได้มาจัดเก็บไว้เป็นระบบ ดังนั้นหากมีการถอดบทเรียนและจัดเก็บความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ จะทำให้ อบต.ท่าข้ามมีฐานความรู้ให้กับคนในชุมชนนำไปใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน หรือประกอบอาชีพได้

1.3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้าม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.ท่าข้าม เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

- **ผู้บริหาร อบต.** ทางนายก อบต.ท่าข้าม เห็นความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาคนในชุมชน โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบลท่าข้าม ดังนั้นจึงได้เน้นเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน มีเวที

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้ถึงปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งให้การสนับสนุนการจัดการฝึกอบรม ศึกษาดูงานด้านต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชนขึ้นเพื่อให้ลดรายจ่าย สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในตำบลส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเห็นได้จากคำกล่าวของ นายก อบต.ว่า

“ความเป็น อบต.ความเป็นรัฐบาลท้องถิ่น ต้องคิดเชื่อมโยงกันทุกเรื่อง พอคิดเชื่อมกันทุกเรื่องก็เกิดว่าสิ่งแรกที่ต้องทำคือ อย่างน้อยเรื่องปากท้อง ซึ่งชาวบ้านที่นี้เรื่องปากท้องภูมิปัญญาของเก่ามีอยู่แล้ว ภูมิปัญญาพอเฒ่าแม่เฒ่าปู่ย่าตาทวด นายกนี่ยังมีข้าวอยู่ไม่ต้องซื้อกิน จากแม่ใคร ผักปลูกข้างล่าง ก็ไม่ต้องซื้อผักจากตลาดหาคใหญ่”

(สินธพ อินทร์ดี, **สัมภาษณ์ 8** สิงหาคม 2552)

ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้นำชุมชน และบุคคลภายนอกกล่าวถึง นายก อบต.ทำข้ามว่า

“อบต.ทำข้ามคืออย่างหนึ่ง นายกของเราเองว่าจะพัฒนาบุคคลก่อน ไม่ใช่พัฒนาด้วยการให้เงิน ถ้าให้ด้วยการให้เงินให้เท่าไรก็ไม่พอ”

(นายเอี่ยม ไชยกุล, **สัมภาษณ์ 11** สิงหาคม 2552)

“นายกเน้นอะไรก็ได้ พื้นบ้านที่สร้างมูลค่า ปลอดภัย และเพิ่มมูลค่า วัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในพื้นถิ่น พี่รู้จักนายกที่ อบต. แต่แนวคิดของเขาจะแปลกกว่านายกอื่นๆ แนวคิดของเค้าจะเน้นในหมู่บ้าน ไม่เน้นในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน”

(ปราณี ศรีสุวรรณชนะ, **สัมภาษณ์ 5** สิงหาคม 2552)

“2544 เริ่มเขียนโครงการ ตอนนั้นมีเงินกระตุ้นเศรษฐกิจตำบลละล้าน มา ทั้ง 8 หมู่บ้านเข้าไปช่วยทำ ไปเป็น อสม.อยู่ด้วย ก็ไปเข้าประชุม หนึ่งล้านนี้ใครมีความสามารถ ได้เท่าไรไม่ว่า แต่ทำข้ามโซคดีนายก มีความสามารถเขียนโครงการไปก็ได้รับการสนับสนุนมาล้านหนึ่ง”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์ 10** สิงหาคม 2552)

■ **แกนนำชุมชน** แกนนำชุมชนของตำบลทำข้าม มีลักษณะที่ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และถนัดมือปฏิบัติจริงเพื่อใช้ความรู้ที่ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรทั้งภาครัฐและเอกชนมาปรับใช้ในชุมชน นอกจากนั้นยังถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย จัดว่าเป็นผู้ที่ขับเคลื่อน

ความรู้ต่างๆ ให้กับคนในตำบลท่าข้าม ดังคำกล่าวของ นายก อบต.ท่าข้ามที่กล่าวถึงแกนนำชุมชนว่า

“เรื่องนี้เป็นเรื่องความสนใจของคนด้วย เพราะชาวบ้านหลายคน เราพาไปเรียนรู้มา บางที่เขาปรับใช้ในครอบครัวเขาอย่างเดียว ไม่มีจิตอาสา แต่อย่างพี่อรุณ หลายคนนะเป็นสิบๆ ที่มีจิตอาสา แล้วแต่ว่ามีจิตอาสาอย่างน้อยแค่ไหน พี่อรุณก็มีจิตอาสามากกว่าคนอื่น บังชั๊กก็มีจิตอาสามากกว่าคนอื่น หลายคนก็เลือกถ่ายทอดหมู่บ้านใกล้เคียง ในหมู่บ้านของตนเอง แต่สองคนนี้มีจิตอาสาสัก เจ็ดสิบแปดสิบเต็มร้อย”

(สินธพ อินทร์ตัน, **สัมภาษณ์** 8 สิงหาคม 2552)

■ **ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต.และวิสาหกิจชุมชนใน ต.ท่าข้าม**
เนื่องจากอบต. และวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอ ทำให้ อบต.สามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน ประกอบกับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ถามว่าคุยกันเยอะไหม ไม่ว่าจะที่บ้าน ทุ่งนา ช้างถนน เมื่อบานบนรถไปสิงหนครก็คุยกันตลอดทาง ถ้าราชการปกติเลิกสี่โมง แต่ที่นี่ไม่ เรานั่งคุยกันตั้งแต่ทุ่มหนึ่ง ไม่ใช่ประชุมนะ แต่เรานั่งคุย เสาร์อาทิตย์อีก บางทีกลับไปกรีดยางเลย ปกติกรีดยางกันตีสาม ถ้านั่งคุยกันก็กลับไปเที่ยงคืน แล้วแต่”

(อรุณ ทองวิไล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

“พูดง่ายๆ ว่าวิสาหกิจชุมชน ไม่ไกลตัว ไม่ไกลวิถีชีวิต ทุกภาคส่วนต้องทำงานคู่กันหมด ตั้งแต่ผู้บริหาร มองเห็นชัดและให้ความสำคัญกับพื้นที่จริงๆ ตัวพนักงานคนที่มาประสานเชื่อมรอยต่อ ต้องเข้าถึงชาวบ้านจริงๆ คุณมีตำแหน่งอย่างเดียว คุณไม่ลงไปหาชาวบ้าน คุณไม่ให้เกียรติชาวบ้าน คุณจบ ไม่มีการร่วมมือ ถ้าชาวบ้านไม่ร่วมมือทุกภาคส่วนก็จบ บริหารพื้นที่ก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ ที่นี้มันไม่มีความขัดแย้งกันมาก ขัดแย้งก็ขัดแย้งกันบนโต๊ะ เกียวกันเรื่องงานอย่างเดียว จบออกไปแล้วก็ไม่เกี่ยวก็นั่งกินน้ำชาอะไรด้วยกัน กิจกรรมทุกอย่าง”

(สุธน จันทกุล, **สัมภาษณ์** 28 กรกฎาคม 2552)

▪ **บุคลากรที่สนับสนุนงานด้านวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ท่าข้าม** มีความพร้อม และเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ทำให้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งเรื่อง การให้ความรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน การรับฟังความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชนและการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนทางด้านวิชาการอื่นๆ ที่ทาง อบต.ไม่มีความรู้ จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความรู้ที่ใช้ในการดำเนินงานและพัฒนาการประกอบการอยู่เสมอ ดังที่ผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตรได้กล่าวถึงแนวทางการทำงานไว้ดังนี้

“การให้ชุมชนเข้ามาร่วม ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญกับพื้นที่จริงๆ ให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลและแนวคิดเขาด้วย ไม่ใช่ให้ความสำคัญ ต้องการคนเยอะๆ แต่ไปปลื้มความคิด ก็ไม่ได้ ต้องเปิดรับฟัง ไม่ว่าจะ ผิด ถูก ค่อยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เอา แต่ต้องให้ชาวบ้านเสนอ ผิด ถูกไม่ว่าแต่ต้องระดมความคิดเห็นมาก่อน ให้เวทีเขาจริงๆ ไม่ใช่เชิญ มาต้องการร้อยคน ถ่ายรูปสวย แล้วก็มาปลื้มความคิดว่าต้องทำอย่างนี้ สุดท้ายชาวบ้านบอกมีนเลย ไม่ชอบ สุดท้ายก็ไม่มีใครเข้าร่วม”

(สุธน จันทกุล, สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม 2552)

▪ **ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายของ อบต.** เนื่องจาก อบต.ท่าข้ามมีนายก อบต.คนเดิม เป็นเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 โดยเป็นนายก อบต.ติดต่อกัน 3 สมัย ทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนก็เช่นกัน เห็นได้จากยุทธศาสตร์พัฒนาตำบลด้านการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีเรื่องการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเรียนรู้ดูงานเป็นประจำทุกปี เพื่อให้คนในตำบลได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนและนำกลับมาปรับใช้ในชุมชนได้ รวมทั้ง อบต.ได้เข้าไปให้การศึกษากับวิสาหกิจชุมชนที่ อบต.เข้าไปมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง ซึ่งก็คือ โรงผลิตปุ๋ยชีวภาพของตำบลท่าข้ามอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก อบต.และวิสาหกิจชุมชนทราบเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันและร่วมทำงานด้วยกันมา โดยหัวหน้าสำนักปลัด อบต.ได้กล่าวถึงความต่อเนื่องในการดำเนินงานของ นายก อบต.ไว้ดังนี้

“นายกสมัยที่ 3 เลือกลงสมัยแรก ต่อจากท่านก็เป็นท่านนายกเลย นโยบายก็เลยค่อนข้างจะต่อเนื่อง”

(สุธน จันทกุล, สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม 2552)

▪ **อบต.ท่าข้ามมีแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม** จากแผนพัฒนาตำบลระยะ 3 ปี ของ อบต.ท่าข้ามจะเห็นได้ว่า อบต.ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม ไม่ได้

เน้นพัฒนาเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ทำควบคู่กันไปทั้งเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคนในตำบลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการที่ อบต.ท่าข้ามมีความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมนั้นส่งผลให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่เชื่อมโยงทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคม คือ เป็นการพัฒนาที่ทำให้คนในเกิดการลดรายจ่าย สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน ส่งผลให้คนในตำบลมีสุขภาพดีเนื่องจากได้บริโภคสินค้าดี มีคุณภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดขึ้นในชุมชนด้วย โดยมีคำกล่าวของนายก อบต.ที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการพัฒนาแบบองค์รวมว่า

“นายกในฐานะผู้บริหารก็ต้องเอาภาพรวมว่าตำบลต้องเดินได้ไหล รื่น ไม่ใช่ว่ามีถนนดีแล้วชาวบ้านจะอยู่ดีด้วย ต้องใส่เรื่องระบบเศรษฐกิจ สวัสดิการ ความรู้เด็ก พลังงานทดแทนใส่เข้าไป เรื่องจิตอาสาใส่เข้าไป เรื่องการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลใส่เข้าไป”

(สินธพ อินทร์ดี, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

■ **อบต.ท่าข้ามมีเครือข่ายการเรียนรู้** จากการที่ อบต.ท่าข้าม ได้มีการจัดการศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำ จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งจากองค์กรชุมชนด้วยกันเอง และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทำให้ อบต.ท่าข้าม มีความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการนำแกนนำชุมชนไปศึกษาดูงานด้วยนั้น ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ภายในชุมชนด้วยกันเองด้วย นอกจากนี้การที่ อบต.ท่าข้ามเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงาน ก็ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลภายนอกและนำความรู้ที่ได้นั้นมาใช้ในการพัฒนางานในชุมชนต่อไปได้ การมีเครือข่ายการเรียนรู้จึงทำให้ อบต.ท่าข้ามมีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และปรับประยุกต์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการพัฒนาตำบลด้วย

ตอนที่ 2 กรณีศึกษาที่ 2 อบต.บางน้ำผึ้ง

อบต.บางน้ำผึ้งเป็น อบต.ขนาดกลาง ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็น อบต.ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น อบต.ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน เห็นได้จาก อบต.บางน้ำผึ้งนั้นได้เป็นตำบลปลอดความยากจนโดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งแรกของประเทศไทยจากกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ.2550 แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแนวทางหนึ่งของ อบต.บางน้ำผึ้ง คือ การพัฒนาเป็นตำบลท่องเที่ยวใกล้กรุงเทวมหานคร โดยเริ่มจากการทำตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นจนเป็นที่รู้จักและเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวของคนกรุงเทพมหานคร ตำบลบางน้ำผึ้งได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ในโครงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยปี 2550 เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้ง รวมทั้งมีตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นตลาดขายผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนโดยตรงไปยังลูกค้าด้วย

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต.บางน้ำผึ้ง

2.1.1 ข้อมูลพื้นฐานตำบลบางน้ำผึ้ง

ตำบลบางน้ำผึ้งนั้นเป็นพื้นที่ราบลุ่มตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็น 1 ใน 6 ตำบล ของอำเภอพระประแดง ที่อยู่ในพื้นที่บริเวณบางกระเจ้าซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วย ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลทรงคนอง ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางกอบัว ตำบลบางกระเจ้า ตำบลบางยอ ที่บริเวณบางกระเจ้า หรือพื้นที่ที่กระเพาะหมูนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2520 ให้อนุรักษ์เป็นพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 11,819 ไร่ โดยถือเป็นพื้นที่สีเขียวผืนใหญ่ที่สุดที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครที่ได้รับการอนุรักษ์สภาพพื้นที่ไว้ เพื่อเป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ให้กับประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการต่อไป

พื้นที่ของตำบลบางน้ำผึ้งอยู่ในพื้นที่บางกระเจ้า และอูยริมแม่น้ำเจ้าพระยา อาณาเขตของตำบลบางน้ำผึ้งจึงติดต่อกับตำบลอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่บางกระเจ้า โดยทิศเหนือติดต่อกับตำบลบางกอบัว ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลบางกระสอบ ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบางยอ และทิศตะวันออกติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา โดยฝั่งตรงข้ามเป็นเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

จากการที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้พื้นที่บางกระเจ้าเป็นพื้นที่สีเขียวในปีพ.ศ. 2520 นั้นทำให้ ในปี พ.ศ. 2534 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติโครงการสวนกลางมหานคร และได้มีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนในท้องที่บางกระเจ้าขึ้น โดยให้สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งการดำเนินการเวนคืนที่ดินในระยะแรกได้รับการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการอยู่อาศัย และทำมาหากินมาเป็นระยะเวลายาวนาน รัฐจึงได้ปรับแนวทางการดำเนินการ โดยจะไม่ทำการเวนคืนที่ดินกับราษฎร หรือเจ้าของสวนเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการนี้ จะใช้วิธีการซื้อขายโดยสมัครใจ และรัฐจะยกฐานะคนในพื้นที่ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและชุมชน ทำให้ในปี 2537 กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้สนับสนุนงบประมาณให้กรมโยธาธิการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมบริเวณพื้นที่บางกระเจ้า รวมทั้งปรับปรุงขุดลอกคลองระบายน้ำพื้นที่ เพื่อป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ ดังนั้นชาวบ้านจึงหัน

กลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมกันตามเดิม ตำบลบางน้ำผึ้ง และตำบลอื่นๆ ในพื้นที่บริเวณ บางกระเจ้าจึงเป็นแหล่งผลิตผักและผลไม้ที่มีรสชาติดี และเป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ให้กับ ประชาชนในเขตจังหวัดสมุทรปราการและกรุงเทพมหานคร รวมทั้งช่วยกรองฝุ่นละอองและมลพิษ ทางอากาศที่เกิดขึ้นด้วย

การเดินทางไปยังตำบลบางน้ำผึ้งในปัจจุบันนั้นสะดวกมาก เนื่องจากตำบลบาง น้ำผึ้งอยู่ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งอยู่ในเขตปริมณฑลใกล้กรุงเทพมหานคร จึงสามารถใช้ทางด่วนบางนา-ดาวคะนอง ลงที่ถนนสุขสวัสดิ์ พอถึงสามแยกพระประแดงเลี้ยวซ้าย เข้ามาทางที่ว่าการอำเภอพระประแดง จากนั้นก็เลี้ยวซ้ายขับตรงไปเรื่อยๆ ประมาณ 6 กิโลเมตร ตามถนนเพชรหึงษ์ก็จะถึงตำบลบางน้ำผึ้ง หรือสามารถมาจากทางวงแหวนอุตสาหกรรมรอบนอก มาลงที่ถนนสุขสวัสดิ์ จากนั้นก็เลี้ยวซ้ายเข้าทางเข้าอำเภอพระประแดงเช่นกัน นอกจากนี้ สามารถเดินทางไปยังตำบลบางน้ำผึ้งได้ทางน้ำ โดยใช้บริการเรือโดยสารข้ามฟากจากท่าเรือวัด บางนานอก ถนนสรรพาวุธ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร มาขึ้นที่ท่าวัดบางน้ำผึ้งนอก และท่าตา เลื่อน ซึ่งเป็นท่าเรือเอกชน ค่าโดยสารเรือข้ามฟากคนละ 5 บาท หรือสามารถเหมาเรือหางยาวเพื่อ ข้ามฟากได้

สภาพพื้นที่ทั่วไปของตำบลบางน้ำผึ้งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา คนในชุมชนจะ สร้างบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำและริมทางทำสาธารณะรอบชุมชน ซึ่งภายในชุมชนจะมีทางทำ สาธารณะเชื่อมแหล่งชุมชนทุกหมู่เข้าด้วยกัน คนในตำบลบางน้ำผึ้งนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่าง ใกล้ชิด โดยเป็นความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ และความสัมพันธ์กันลักษณะสังคมชนบท คนใน ตำบลบางน้ำผึ้งจะรู้จักกันหมด การคมนาคมเชื่อมต่อกับภายนอกชุมชนสามารถทำได้ 2 เส้นทาง คือ ทางบกนั้นมีถนนสายหลัก คือ ถนนบัวผึ่งพัฒนาที่เชื่อมต่อกับถนนเพชรหึงษ์ที่มาจากตัวอำเภอ พระประแดงเพียงสายเดียวเท่านั้น ส่วนคมนาคมทางน้ำโดยการใช้เรือโดยสารข้ามฟาก

ปัจจุบันตำบลบางน้ำผึ้ง มีประชากรทั้งหมด 5,428 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,286 ครัวเรือน ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน โดยหมู่ที่ 1 – 6 ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีบ้านเรือนที่อยู่ อาศัย และพื้นที่เกษตรกรรม และในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเป็น ที่ชมวิวดูหิ่งห้อย และโฮมสเตย์สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ส่วนในหมู่ที่ 7-9 เป็นพื้นที่อยู่อาศัย และทำเกษตรกรรม สำหรับหมู่ 10 นั้น เป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล สถานีอนามัย โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ซึ่งหมู่ 10 นี้อยู่ติดกับเส้นทางถนนหลักที่เข้ามา จากตัวอำเภอพระประแดง

ตำบลบางน้ำผึ้งนั้นเป็น 1 ใน 6 ตำบล บริเวณพื้นที่บางกระเจ้า หรือ บริเวณพื้นที่ซึ่งเรียกกันว่า “กระเพาะหมู” ที่ทางรัฐต้องการจะสร้างให้เป็นพื้นที่สีเขียว เพื่อเป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ และกรองฝุ่นละอองให้กับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงมีการเวนคืนที่ดินแต่ก็พบกับต่อต้านจากเจ้าของพื้นที่เดิม ทำให้รัฐต้องปรับแนวทางการดำเนินการ โดยรับเวนคืนที่จากเจ้าของที่มีความสมัครใจต้องการเวนคืนที่ดิน ซึ่งทำให้สามารถเวนคืนได้เพียง 2,000 ไร่ จากชาวบ้าน 6 ตำบล เนื้อที่ส่วนใหญ่นั้นอยู่ในตำบลบางกระเจ้า ขณะที่ในตำบลบางน้ำผึ้งเวนคืนได้ประมาณ 200 กว่าไร่ แต่กระจัดกระจายอยู่ไม่เชื่อมติดกัน ทำให้ในปัจจุบันที่ดินที่เวนคืนกลายเป็นที่ดินรกร้างไม่ได้เข้าไปทำประโยชน์แต่อย่างใด ส่วนที่ดินที่เจ้าของที่ดินไม่ได้ใช้ทำประโยชน์แต่ไม่ได้เวนคืนให้รัฐนั้นได้ถูกนำมาใช้แก้ปัญหาจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ที่ส่งผลให้คนในตำบลบางน้ำผึ้งที่ไปรับจ้างทำงานในภาคอุตสาหกรรมนั้นประสบปัญหาไม่มีงานทำ โดยก้านมนัส รัศมีทัต ได้ทำโครงการสวนเกษตรชุมชนแผนใหม่ขึ้นในตำบลบางน้ำผึ้ง โดยขออนุญาตใช้พื้นที่ที่รกร้างของเจ้าของที่ดินที่ไม่ได้ทำประโยชน์มาใช้ในการทำเกษตรกรรม ในลักษณะเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสาน โดยจัดให้ชาวบ้านหรือผู้ว่างงานประมาณ 50 ครอบครัวเข้าไปดูและรับผิดชอบ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรกรรม และมีพื้นที่สีเขียวที่ใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นในตำบลบางน้ำผึ้ง

1) สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพของประชากร

อาชีพดั้งเดิมของชาวตำบลบางน้ำผึ้งคืออาชีพทำสวนผลไม้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงทำให้ดินบริเวณตำบลบางน้ำผึ้งมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุและสารอาหารของพืชนานาชนิด สามารถปลูกพืชสวนได้ผลผลิตดี เช่น มะม่วง มะพร้าว กัลยง ส้มโอ ชมพู่ มะนาว เป็นต้น แต่ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2527 จากการที่สภาวะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านต้องเผชิญปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลาก และปัญหาน้ำทะเลหนุนสูง ทำให้สวนเกษตรจำนวนมากได้รับความเสียหาย ผลผลิตที่ได้ก็มีปริมาณลดลง ชาวบ้านจึงทำสวนกันน้อยลงออกไปรับจ้างทำงานนอกชุมชนมากขึ้น พื้นที่ในการทำเกษตรกรรมก็ถูกปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า และชาวบ้านบางส่วนก็ขายที่ดินให้กับนายทุนที่เข้ามาซื้อ

ปัจจุบันคนในตำบลบางน้ำผึ้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการนอกพื้นที่ เนื่องจากเป็นตำบลที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับกรุงเทพมหานครและมีเขตอุตสาหกรรมและการพาณิชย์อยู่โดยรอบพื้นที่ ทำให้มีการขยายโอกาสในการจ้างงานให้กับประชาชนจำนวนมาก ส่วนอาชีพรองลงมาคือ การประกอบธุรกิจประเภท

กิจการต่างๆ เช่น ร้านค้าปลีกย่อย อาชีพบริการ อุตสาหกรรมขนาดเล็ก รัฐบาลและบาง ส่วนประกอบอาชีพเกษตรกรรม

การรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ

ตำบลบางน้ำผึ้งมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบางน้ำผึ้ง โดยจัดตั้งขึ้น เมื่อปี 2541 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยเริ่มจากสมาชิกเพียง 38 คน ส่งเงินเข้ากองทุนหุ้นละ 100 บาทต่อเดือนเพื่อเป็นสวัสดิการและเป็นค่าใช้จ่ายในการ ดำเนินกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่างๆร่วมกัน ต่อมาได้เริ่มมีการนำรูปแบบการดำเนินงานของ กลุ่มออมทรัพย์เข้ามาใช้โดยสมาชิกสามารถกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำจากกองทุนเพื่อนำไปใช้ ประโยชน์ในกิจการกรณีพิเศษได้ การดำเนินงานมีการปันผลดอกเบี้ยปีละ 1 ครั้ง ในปี พ.ศ.2551 กลุ่มออมทรัพย์มีสมาชิกจำนวน 1,363 คน มีเงินฝาก 16,868,100 บาท จากนั้นในปี พ.ศ.2552 กรมการพัฒนาชุมชนได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนกลุ่มออมทรัพย์ฯ เป็นสถาบันการจัดการเงินชุมชน โดยจังหวัดสมุทรปราการได้คัดเลือก กลุ่มออมทรัพย์ของตำบลบางน้ำผึ้ง เป็น แกนกลางในการจัดตั้งและเป็นต้นแบบ สถาบันการจัดการเงินชุมชนของจังหวัดสมุทรปราการ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2552

2) สภาพสังคม

การศึกษา

ตำบลบางน้ำผึ้งมีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบาง น้ำผึ้งนอก และโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน ซึ่งเด็กๆ ส่วนใหญ่ที่กำลังศึกษาในระดับประถมที่อาศัยอยู่ใน ตำบลบางน้ำผึ้งจะเข้าศึกษาที่โรงเรียนประถมทั้ง 2 แห่งนี้ นอกจากนั้นในตำบลบางน้ำผึ้ง ยังมี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์อีก 1 แห่ง โดยอยู่ภายใต้การ ดูแลของ อบต.ซึ่งมีเด็กเล็กภายในความรับผิดชอบประมาณ 200 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2549 ที่มี เด็กเล็กในความรับผิดชอบเพียง 95 คน และมีครูพี่เลี้ยงที่ผ่านการอบรมจำนวน 5 คน โดยเด็กเล็ก ในตำบลบางน้ำผึ้งทุกคนได้รับสิทธิเข้าเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

สำหรับการศึกษานอกระบบนั้น ในปี 2548 ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้คัดเลือกให้ตำบลบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนนำร่องในโครงการสมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยมีการศึกษาชุมชนเจาะลึกเพื่อส่งเสริมให้เป็นชุมชนตัวอย่าง ในการสร้างสังคมการเรียนรู้ที่ทำให้คน ในชุมชน สามารถใช้ชีวิตอยู่ภายใต้บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ของตนเองตลอดชีวิต เนื่องจากศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนเห็นว่าตำบลบางน้ำผึ้งเป็นตำบล ที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถสร้างชุมชนของตนเองให้พร้อมต่อการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ทั้งด้านอาชีพ

วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันประชาชนในชุมชน ยังแบ่งกันเป็นกลุ่มตามความสนใจ ความถนัด และความพร้อมที่จะเรียนรู้ในการพัฒนาทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาเป็นสินค้า หรือ บริการที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

การศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ที่ตำบลบางน้ำผึ้งมีแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย ให้กับคนในตำบลบางน้ำผึ้งเอง และผู้ที่สนใจ โดยแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีชื่อเสียงในขณะนี้ คือ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ซึ่งตลาดแห่งนี้นอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนแล้วยังมีการ เดินทางเข้ามาศึกษาดูงานจากคนภายนอกชุมชนด้วย นอกจากนี้ตำบลบางน้ำผึ้งก็ยังมีศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่ให้ความรู้กับเกษตรกรผู้สนใจในพื้นที่ ทั้งในเรื่องเกษตรทฤษฎี ใหม่ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การวางแผนการผลิต เป็นต้น

ศาสนา

คนในตำบลบางน้ำผึ้งเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ โดยในตำบลบางน้ำผึ้ง นั้นมีวัดอยู่ด้วยกัน 2 วัด คือ วัดบางน้ำผึ้งนอกซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าสร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และวัดบางน้ำผึ้งใน โดยที่ตำบลบางน้ำผึ้งนี้มีประเพณีทางศาสนาที่เด่น คือ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

วัฒนธรรม

เนื่องจากคนในนับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เกี่ยวข้องกับศาสนา คนในตำบลบางน้ำผึ้งตักบาตรร่วมกันทุกวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา มีประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งในวันออกพรรษา และร่วมกันตักบาตรเทโวหลังจากวันออกพรรษา 1 วัน นอกจากนี้คนในบางน้ำผึ้งให้ความสำคัญกับประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นงานที่ทำให้คนในชุมชนได้ร่วมแสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่กับผู้สูงอายุในชุมชน และได้พบปะสังสรรค์กันภายในตำบลด้วย รวมทั้งประเพณีลอยกระทงเนื่องจากตำบลบางน้ำผึ้งอยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาและน้ำเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต คนในตำบลบางน้ำผึ้งจึงได้ให้ความสำคัญกับประเพณีลอยกระทงในทุกๆ ปี ในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของตำบลบางน้ำผึ้งนั้น ตำบลบางน้ำผึ้งมีสภาวัฒนธรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของบางน้ำผึ้งในปี พ.ศ.2552 โดยมีตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน และครูภูมิปัญญาเข้าร่วมในสภาวัฒนธรรมของตำบลบางน้ำผึ้ง

การรวมกลุ่มทางด้านสังคม

ตำบลบางน้ำผึ้งให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ จึงมีชมรมผู้สูงอายุบางน้ำผึ้งซึ่งจัดตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญของ

ผู้สูงอายุ ซึ่งมีประสบการณ์มากทั้งในเรื่องการดำรงชีวิตและเรื่องการทำงาน สามารถเป็นที่ปรึกษา และแนะนำคนรุ่นใหม่ในชุมชนได้ ชุมชนนี้ทำให้ผู้สูงอายุมีการทำกิจกรรมร่วมกัน และมีการดูแล ด้านสุขภาพพลานามัยของผู้สูงอายุด้วย เช่น การเดินแอโรบิค การจัดหาเครื่องออกกำลังกาย และสถานที่สำหรับฟิตเนสสำหรับผู้สูงอายุภายในบริเวณวัดบางน้ำผึ้งใน เพื่อผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.1.2 ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บางน้ำผึ้ง นั้นเป็น อบต.ขนาดกลาง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ปัจจุบันมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล คือ นายสำเนา รัศมิทัต ซึ่งอยู่ในตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาตั้งแต่ปี 2546 ซึ่งระหว่างปี 2546-2549 นั้นเป็นนายก อบต.บางน้ำผึ้งโดยการแต่งตั้ง และก่อนที่นายก อบต.บางน้ำผึ้ง จะเข้ามาดำรงตำแหน่งนายก อบต.บางน้ำผึ้ง นั้นเคยเป็นกรรมการบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งมาแล้ว 2 ปี และดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลบางน้ำผึ้งมาเป็นเวลา 6 ปีในช่วง พ.ศ.2538 – 2543

นายสำเนา รัศมิทัต นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งนั้น จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นบุตรของนายอำนาจ รัศมิทัต ซึ่งในปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนางปรานอม รัศมิทัต สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง หมู่ที่ 7 มีน้องชาย 1 คน คือ นายสมปอง รัศมิทัต กำนันตำบลบางยอ และน้องสาว 1 คน คือ นางสาวเรวดี รัศมิทัต อดีต ส.ส.สมุทรปราการ

ปัจจุบันนอกจากนายสำเนา รัศมิทัต จะดำรงตำแหน่งนายก อบต.บางน้ำผึ้งแล้วยังดำรงตำแหน่งอื่นๆ อีก คือ เภรณฤกษ์สมาคม อบต.แห่งประเทศไทย อนุกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสาขาพื้นที่ (ระยอง) และประธานกรรมการหลักประกันสุขภาพจังหวัดสมุทรปราการด้วย นายสำเนา รัศมิทัต นั้นเป็นบุคคลที่มีความตั้งใจจริงในการทำงาน กล้าคิดกล้าทำ ส่งผลให้ตำบลบางน้ำผึ้งเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะการจัดตั้งตลาดบางน้ำผึ้งซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน จะเห็นได้จากคำกล่าวของคนในชุมชนที่ว่า

“โชคคืออย่างที่นายกเป็นคนคิดแล้วทำ ทำอะไรที่ทุกคนไม่ทำ ถึงจะประสบความสำเร็จไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ก็ทำ”

(สุธาสิณี ชัยเชื่อนขันธุ์, **สัมภาษณ์** 28 ตุลาคม 2552)

“เราต้องกล้าคิด กล้าเสนอไม่เสียหายอะไร ถ้าเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้าน”

(สำเนา รัศมิทัต, **สัมภาษณ์** 15 มีนาคม 2553)

“นายกเค้าเป็นคนกล้าคิดกล้าทำ ตอนแรกมาคุยว่าจะทำตลาดน้ำ พี่ก็ว่าช่วยได้แต่เรื่องแม่ค้า คนอื่นๆ เขาก็ไม่คิดว่าจะทำได้ แม้แต่ก้านั้นยังว่าทำแล้วใครจะมาเที่ยว จะเป็นไปได้ยังไง”

(อารมณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2552**)

อบต.บางน้ำผึ้ง เป็น อบต.ขนาดกลาง มีงบประมาณในการบริหารงานที่ได้รับจากอนุมัติจากสภาตำบล ประมาณ 25 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณนี้ได้มาจากรายได้ 3 ส่วน คือ

- รายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเองประมาณ 5.6 ล้านบาท
- รายได้ที่รัฐจัดเก็บให้ ประมาณ 14.8 ล้านบาท
- เงินอุดหนุนทั่วไปประมาณ 4.4 ล้านบาท

อบต.บางน้ำผึ้งประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร และฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยฝ่ายบริหารประกอบด้วย นายก อบต.บางน้ำผึ้ง รองนายก อบต.จำนวน 3 คน และ เลขานุการนายก อบต.ส่วนสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นประกอบด้วย ประธานสภา อบต.บางน้ำผึ้ง รองประธานสภา อบต. เลขานุการสภา อบต. และสมาชิกสภา อบต.บางน้ำผึ้ง ซึ่งมาจาก 11 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน

อบต.บางน้ำผึ้งมีบุคลากรที่ทำงานทั้งหมด 43 คน โดยมีปลัด อบต.ดูแลงานต่างๆ จากนายก อบต.และแบ่งเป็น 5 ส่วนด้วยกัน คือ สำนักปลัด ดูแลเกี่ยวกับด้านนโยบาย และเรื่องทั่วไป มีบุคลากรจำนวน 18 คน ส่วนการคลังดูแลเรื่องการจัดเก็บรายได้ การเงินการบัญชี มีบุคลากรจำนวน 7 คน ส่วนโยธา ดูแลเรื่องการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และงานก่อสร้างอื่นๆ ของ อบต.มีบุคลากรจำนวน 3 คน ส่วนสาธารณสุข ดูแลเรื่องสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อมภายในตำบล มีบุคลากรจำนวน 9 คน และส่วนสุดท้ายคือส่วนการศึกษา ซึ่งดูแลสนับสนุนงานทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อบต. มีบุคลากรจำนวน 6 คน โดยในปัจจุบันมีหัวหน้าสำนักปลัด อบต.เป็นรักษาการหัวหน้าส่วนการศึกษาของ อบต.บางน้ำผึ้ง

2.1.3 การจัดการศึกษาของ อบต.บางน้ำผึ้ง

อบต.บางน้ำผึ้งให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับคนในตำบล โดยจะเห็นได้จากการมีส่วนการศึกษาเพื่อรับผิดชอบงานทางด้านการศึกษาโดยตรง สำหรับการดำเนินการจัดการศึกษาของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นเป็นไปใน 2 แนวทาง คือ อบต.เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาเอง และ อบต.เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยซึ่งมีลักษณะการเข้าไปจัดการศึกษาที่แตกต่างกันไปดังนี้

1) การศึกษาในระบบ

อบต. บางน้ำผึ้งนั้นไม่มีโรงเรียนในสังกัด แต่มีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ 2 โรงเรียนด้วยกัน คือ โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก และโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นไปในแนวทางของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการสนับสนุนโรงเรียนในตำบลทั้งทางด้านงบประมาณ และการจัดหาทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษา

ด้านงบประมาณ อบต.บางน้ำผึ้งได้จัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนโรงเรียนในเรื่องอาหารกลางวัน และอาหารเสริมสำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมในพื้นที่ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา เช่น การสนับสนุนจัดการเข้าค่าย การแข่งกีฬาให้กับโรงเรียน เป็นต้น

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมร่วมกับโรงเรียน อบต.บางน้ำผึ้งได้จัดโครงการนำร่อง โครงการพี่สอนน้อง ซึ่งเป็นโครงการที่ได้ทุลเกล้าฯ วิทยาสมาเด็จพระเทพรัตนฯ สำหรับการดำเนินงานของโครงการนั้นได้มีความร่วมมือกับโรงเรียนราชวินิต บางแก้ว ให้มีการจัดครูมาช่วยสอนพิเศษในวันเสาร์ อาทิตย์ให้กับเด็ก ป.1 – ป.6 โดยเด็กสามารถมาเรียนได้ตามความสมัครใจและไม่เสียค่าใช้จ่าย มีการเปิดสอนวิชาภาษาไทย และภาษาอังกฤษ รวมทั้งสนับสนุนให้เด็กนักเรียนในชั้นมัธยมปลายมาสอนพิเศษ ให้กับรุ่นน้องในระดับประถมศึกษาตอนปลาย และให้เด็กในชั้นมัธยมต้น สอนพิเศษให้กับรุ่นน้องในระดับประถมศึกษาตอนต้นด้วย ซึ่งโครงการนี้ช่วยลดปัญหาเรื่องการขาดแคลนครูในการจัดการศึกษา และทำให้เด็กนักเรียนในพื้นที่สามารถสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนราชวินิต บางแก้ว ได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

ด้านการจัดบุคลากรเสริมให้กับโรงเรียน อบต.บางน้ำผึ้งได้มีโครงการในการจัดจ้างครูภาษาอังกฤษและภาษาจีน เพื่อสอนเสริมให้กับนักเรียนโรงเรียนในพื้นที่ ทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มเติมทางด้านภาษาที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ดังคำพูดของนายก อบต.ว่า

“เปิดเทอมหน้าไปจะมีครูมาสอนภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เราถือว่าโครงสร้างเราแข็งแรงแล้ว เรามาเล่นเรื่องการศึกษาแล้ว ที่นี้เด็กในพื้นที่เราจะไม่ไปเรียนข้างนอกแล้ว เราจะมีสอนภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เราจ้างครูสอนเลย”

(สำเนา วัลลภศิริ, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2553)

2) การศึกษานอกระบบ

อบต.บางน้ำผึ้ง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบให้กับประชาชนในพื้นที่ที่เห็นชัดเจนใน 2 ส่วน คือ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อบต.บางน้ำผึ้ง ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งมีเด็กเล็กภายในความรับผิดชอบประมาณ 140 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2549 ที่มีเด็กเล็กในความรับผิดชอบเพียง 95 คน และมีครูพี่เลี้ยงที่ผ่านการอบรมจำนวน 5 คน โดยเด็กเล็กทุกคนได้รับสิทธิเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับการจัดการเรียนการสอนนั้น ในช่วงเช้าเด็กเล็กจะเรียนในชั้นเรียน และตอนบ่ายก็จะมีกิจกรรมให้เด็กเล็กทำ เช่น การทัศนศึกษา กิจกรรมทางด้านศิลปะ เป็นต้น นอกจากนี้ อบต.ยังดูแลเรื่อง เครื่องแบบของศูนย์เด็กเล็กด้วย โดยแจกเครื่องแบบให้กับเด็กเล็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกคน เพื่อให้ง่ายต่อการสังเกต และดูแลของครูพี่เลี้ยง รวมทั้ง อบต.ได้สนับสนุนงบประมาณอาหารกลางวันเพิ่มเติมจากเดิมคนละ 13 บาท เป็นคนละ 20 บาท เนื่องจาก อบต.เห็นว่าเป็นการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีให้กับเด็กด้วยการให้เด็กได้รับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ ดังเช่นคำกล่าวของนายก อบต.ที่ว่า

“เด็กเล็กที่นี้เรียนฟรี 2 ขวบครึ่งถึงหกขวบ อบต.จัดการซื้อให้หมด ชุดนักเรียน อาหารกลางวัน ปกติหลวงให้ 13 บาทที่นี้เข้มติสกาเพิ่มให้อีก 7 บาท เป็น 20 บาท เพราะเราดูแลสุขภาพตั้งแต่เล็ก”

(สำเนา รัศมีทิตติ, สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2552)

การฝึกทักษะอาชีพระยะสั้น เนื่องจากในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้น มีกลุ่มอาชีพอยู่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มดอกไม้เกลดัดปลา ฐานสมุนไพร นวดแผนไทย ผักตบชวา ลูกตีนเป็ด และมัดคุเทศก์ เป็นต้น ทางอบต.ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อฝึกทักษะอาชีพเหล่านี้ โดยการจัดหาสถานที่ และสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนั้นอบต.ยังเป็นตัวกลางในการขอรับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งครูอาสาสมัคร ที่มีความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพต่างๆ แต่เดิมของคนในชุมชนด้วย

3) การศึกษาตามอัธยาศัย

อบต.บางน้ำผึ้งมีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน โดย อบต.บางน้ำผึ้งได้ดำเนินการจัดการจัดศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง ดังนี้

การจัดทำประชาคมหมู่บ้าน อบต.บางน้ำผึ้ง ใช้ประชาคมเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง และร่วมหาทางแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำประชาคมยังเป็นเครื่องมือที่สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วย ดังเช่น

“ที่นี่จะดีอย่างคือใช้ประชาคมเป็นหลัก มีอะไรก็จะเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่นายกทำคนเดียวทุกคนมีส่วนร่วม มีชุมชนที่เข้มแข็ง คนเป็นอันดับหนึ่งเลย ถ้าคนมีส่วนร่วมเราก็มีแผนมีชาทำได้ เราจะประชาคมตลอด แล้วถ้ามีประชุม อบรม ก็จะส่งตัวแทนไป แล้วก็กลับมาสอนคนอื่นๆ ในชุมชน”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2552)

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นตลาดน้ำที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน และอบต.บางน้ำผึ้ง ซึ่งตลาดน้ำแห่งนี้ได้ถูกจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชน และเป็นศูนย์สาระการเรียนรู้ในการรักษาระบบนิเวศของจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนั้นทาง อบต.บางน้ำผึ้ง ได้จัดวิทยากรท้องถิ่นให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กับผู้ที่สนใจด้วย

การจัดการศึกษาดูงาน อบต.บางน้ำผึ้งมีการจัดการศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำซึ่งมีทั้งการจัดการศึกษาดูงานเอง และการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ให้กับบุคลากร และคนในชุมชน โดยเฉพาะการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไสมสเตย์ และตลาดน้ำ เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้ง รวมทั้งเศรษฐกิจชุมชนโดยภาพรวมด้วย

“อบต.ช่วยทุกอย่างในการทำโฮมสเตย์ ทั้งพาไปอบรม ดูงาน
งบประมาณ”

(อารมณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์** 28 ตุลาคม 2552)

“เราไปเรียนเกี่ยวกับสมุนไพรที่สนามชัยเขต โดยอบต.การ
ท่องเที่ยว กับ ปตท.ส่งเราไปเรียน เรียนฟรี ค่าที่พักฟรี ค่ารถฟรี
เรียนกับคุณพ่อเลี้ยงที่มีความรู้เรื่องสมุนไพร ดำเนินชีวิตแบบ
เศรษฐกิจพอเพียง ปลูกข้าวสีข้าวเอง สอนชาวบ้านไม่ให้ใช้
สารเคมี”

(ศิริพร พูลสุข, **สัมภาษณ์** 24 พฤศจิกายน 2552)

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อบต.บางน้ำผึ้ง ได้จัดทำโครงการ
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบลบางน้ำผึ้งขึ้น โดยความร่วมมือระหว่าง คุณ
ณรงค์ สาลีรัตน์ พัฒนาชุมชนอำเภอ เกษตรอำเภอ และประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้
ของเกษตรกร โดยเป็นที่สาธิตการปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี การวางแผนการผลิต
ที่เชื่อมโยงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การเกษตรอินทรีย์อย่างครบ
วงจร ทำให้เกษตรกรในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการลดปัจจัยการผลิตจากภายนอกและ
หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี

2.1.4 แผนพัฒนาตำบล อบต.บางน้ำผึ้ง

การจัดทำแผนพัฒนาสามปี ของ อบต.บางน้ำผึ้ง นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็น
แนวทางในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนใน
พื้นที่ และใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี
ของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้น ได้มาจาก 2 ส่วน คือ แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จาก อบต.บางน้ำผึ้งเอง และ
แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จากการเสนอโครงการต่างๆ ของคนในชุมชนผ่านกระบวนการประชาคม ซึ่ง
อบต.จัดทำขึ้นทุกๆ 6 เดือน เพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน ดังเช่นคำ
กล่าวของ นายก อบต.ว่า

“แผนชุมชนต้องมาจากชาวบ้าน บวกกับ อบต.ถ้า อบต.คิดชาวบ้านยัง
ไม่รู้ ยังไม่ทำ ยังไม่เริ่มก็ทำอะไรไม่ได้”

“การพบปะชาวบ้านบ่อยๆ มีการพูดคุยกันบ่อยๆ ชาวบ้านจะไม่มี การ
แตกแยก คุยกันแบบพี่น้องกัน ให้เข้าใจว่าที่นี้ทำงานเป็นทีม ผู้บริหารจะ
โดนด่าก็ให้เขาพูดมาเลย พอเขาพูดเสร็จได้ระบายทุกสิ่งทุกอย่าง

ออกมาได้แต่ได้กับได้ ข้อยเสียไม่มีใครๆ ก็อยากออกประชาคม มีอะไรคุยได้คุยเลยอะไรที่เก็บแก้ไขก็ต้องปรับปรุงแก้ไข แล้วโครงการที่นี้อาศัยชาวบ้านทุกโครงการจะทำอะไรก็ได้ ต้องปล่อยเรื่องโครงการให้ชาวบ้านรับรู้ก่อนประมาณ 3-4 เดือน พอชาวบ้านรับรู้เข้าใจ แล้วถามว่านายกเมื่อไหร่จะเริ่มทำ โครงการนี้สำเร็จแน่ แต่ถ้าโครงการหนึ่งชาวบ้านไม่ถามเลย เจียบกริบเลยก็ต้องดึงแผนมาปรับปรุงแก้ไขใหม่ ทำอย่างไรให้ชาวบ้านเข้าใจ”

(สำเนา รัศมีทิตติ, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2553)

สำหรับแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ.2553-2555) ของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นได้มีการกำหนด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตำบลไว้ 7 ประการ เพื่อสนับสนุนวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่นของตำบลบางน้ำผึ้งที่ว่า สภาพแวดล้อมต้องร่มรื่นเขียวขจี เศรษฐกิจให้ดีถ้วนหน้า อนุรักษ์คุณค่าของชุมชน พัฒนาคนให้มีคุณภาพ รองรับความเป็นเมืองหน้าด่าน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญและโครงการต่างๆ ในแต่ละยุทธศาสตร์ได้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในตำบล โดยพัฒนาส่งเสริมกลุ่มอาชีพ พัฒนาศักยภาพผู้นำกลุ่มอาชีพ และผู้ประกอบการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พัฒนาอาชีพเกษตรกรรมและเทคโนโลยีทางการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรหันมาใช้เกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคนและสังคม มุ่งพัฒนาให้ความรู้และจิตสำนึกการสังคม รวมทั้งส่งเสริมจัดกิจกรรมนันทนาการและการกีฬาเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคีนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยเน้นการลดจำนวนคนว่างงานของประชาชนในตำบลบางน้ำผึ้ง พัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่เพื่อปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งสร้างศูนย์กีฬาตำบลขึ้นเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้กับคนในชุมชนและลดปัญหาการมั่วสุมยาเสพติดของเยาวชนด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้วยโดยการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และให้ความรู้ความเข้าใจรวมทั้งสร้างการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแก่เจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร และประชาชนในพื้นที่ด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 3: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ มุ่งเน้นให้ประชาชนมีสาธารณูปโภคที่ครบถ้วนครอบคลุมทุกพื้นที่ มีการป้องกันและบรรเทาสาธารณะน้ำท่วม โดยการสร้างท่อระบายน้ำ ทำคันกั้นน้ำ และขุดลอกคลองเพื่อให้การระบาย

น้ำเป็นไปอย่างสะดวก รวมทั้งมีการก่อสร้างท่าเทียบเรือโดยสารและขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการคมนาคมทางน้ำให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการวางแผนรองรับการจราจรที่เพิ่มขึ้นในอนาคตด้วย โดยการก่อสร้าง บำรุงรักษาและซ่อมแซมถนนหนทางในตำบลให้อยู่ในสภาพใช้งานได้

ยุทธศาสตร์ที่ 4: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านสาธารณสุข มุ่งเน้นให้คนในตำบลมีระบบสาธารณสุขที่ดี มีน้ำสะอาดในการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึง โดยมีการบำรุง รักษา และซ่อมแซมบ่อน้ำบาดาล และระบบประปาให้อยู่ในสภาพดี อบรมกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้น้ำสะอาดก่อนระบายสู่น้ำหรือคูคลองให้กับคนในตำบล นอกจากเรื่องน้ำสะอาดแล้ว ยังมุ่งเน้นให้คนในตำบลมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง มีการตรวจสุขภาพโดยแพทย์เคลื่อนที่ให้กับประชาชนทุกหมู่บ้าน จัดอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น วิธีป้องกันและกำจัดโรคระบาด รวมทั้งอบรมเกี่ยวกับการเลือกซื้อและเลือกรับประทาน และส่งเสริมการใช้แพทย์แผนไทยด้วย นอกจากนี้ยังให้ความสนใจกับเรื่องยาเสพติดเพื่อให้ประชาชนในตำบลปลอดยาเสพติด จึงมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยของยาเสพติดและผลกระทบที่เกิดจากยาเสพติด จัดให้มีการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังมีหน่วยเคลื่อนที่ในการตรวจหาและบำบัดผู้ติดยาเสพติดด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 5: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการเมืองและการบริหาร มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งการเลือกตั้ง และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต. โดยออกมาในรูปของการทำประชาคม ลดปัญหาการซื้อเสียง ประชาสัมพันธ์ให้คนในตำบลมีส่วนร่วมในการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของ อบต. และพัฒนาพนักงานและบุคลากรของ อบต. รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานให้ทันสมัยและเพียงพอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน นอกจากนี้ยังเน้นให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ในตำบล

ยุทธศาสตร์ที่ 6: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม มุ่งเน้นให้มีสถานศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน และให้คนในตำบลมีการศึกษาไม่ต่ำกว่าภาคบังคับ โดยการจัดอบรมผู้ปกครองเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร และสนับสนุนงบประมาณเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ นอกจากนี้ยังสนับสนุนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในเขตพื้นที่ รวมทั้งสืบสานวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 7: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบล มีความรู้ความเข้าใจและร่วมกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการจัดเก็บและ

เก็บขยะอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการจัดอบรมประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในตำบลรู้จักการแยกขยะ การทิ้งขยะ และการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี

จากยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาของ อบต.บางน้ำผึ้ง โดยเฉพาะใน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่า อบต.บางน้ำผึ้งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวในตำบล เนื่องจากเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของคนใน ตำบล ดังนั้น อบต.จึงสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ และการท่องเที่ยวตลาดบางน้ำผึ้ง คิดเป็นสัดส่วนงบประมาณ ร้อยละ 70 ของงบประมาณ สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของตำบลบางน้ำผึ้ง นอกจากนั้น อบต.บางน้ำผึ้งได้ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ปี พ.ศ.2551-2553 ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ของตำบลบางน้ำผึ้ง โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ตำบลบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ วัฒนธรรมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับโลก ภายในปี พ.ศ.2553 โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสะดวกและมีสภาพแวดล้อมที่ดี มุ่งเน้นการจัดทำสวนสาธารณะ และการจัดการขยะ และน้ำเสียในชุมชน ทั้ง การคัดแยกขยะ เฝ้าระวังและควบคุมคุณภาพปัญหาน้ำเสีย ขุดลอกที่อระบายน้ำเสีย และการ ออกแบบระบบน้ำเสียภายในตำบลด้วย นอกจากนั้น ยังมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในตำบล ผลิตน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้ปรับปรุงสภาพแวดล้อม รวมทั้งการจัดทำป้ายสถานที่ท่องเที่ยว ชื่อถนนและชุมชนขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว ที่มาท่องเที่ยวในตำบลบางน้ำผึ้งด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยุทธศาสตร์การพัฒนาประสิทธิภาพการบริการและบุคลากร การท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้ในชุมชนมีบุคลากรท่องเที่ยวที่มีความรู้เรื่องภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดย การอบรมทางภาษาต่างประเทศให้แก่บุคลากรการท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ การท่องเที่ยวผ่านการอบรมให้บริการการท่องเที่ยวด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 3: ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของมัคคุเทศก์ มุ่งเน้นการ เพิ่มจำนวนมัคคุเทศก์และพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4: ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในตำบลบางน้ำผึ้ง โดย การจัดทำเว็บไซต์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ และการเข้าร่วมโรดโชว์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ของตำบลทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 5: ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น โดยการจัดฝึกอบรมให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้ง

ยุทธศาสตร์ที่ 6: ยุทธศาสตร์การพัฒนาศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

จากการศึกษาแผนพัฒนา 3 ปี และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของ อบต.บางน้ำผึ้ง จะเห็นได้ว่า อบต.บางน้ำผึ้งมีแนวทางการพัฒนาตำบลโดยให้ความสำคัญกับใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตำบล ทั้งตลาดบางน้ำผึ้ง และโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาที่เชื่อมโยงทั้งเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบล และการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กับพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของตำบลด้วย

2.2 การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง

วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งนั้น ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าภายนอกชุมชนเป็นหลัก โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน การประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.นั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การประกอบกิจการในลักษณะการดำเนินการร่วมกันของชุมชน และการประกอบกิจการในลักษณะกึ่งชุมชนคือเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ทำให้เกิดการจ้างงานคนภายในชุมชน ซึ่งการประกอบกิจการทั้ง 2 ลักษณะนี้ ส่งผลให้ตำบลบางน้ำผึ้งเกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน

2.2.1 สภาพการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนใน อบต.บางน้ำผึ้งนั้น จัดได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยวิสาหกิจชุมชนในบางน้ำผึ้งส่วนใหญ่มีเป้าหมายในการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองกลุ่มลูกค้าภายนอกชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งมีดังนี้

วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร ดำเนินการผลิตรูปหอมสมุนไพร และในปัจจุบันมีบริการนำเที่ยวนักท่องเที่ยวต่างประเทศด้วย โดยในช่วงแรกเกิดจากการรวมกลุ่มของแม่บ้านเกษตรกรรม 4 ในตำบลบางน้ำผึ้งเมื่อปี พ.ศ.2544 ผลที่ได้จากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรนั้น นอกจากสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนในรูปแบบของการจ้างงานคนใน

ชุมชน และการซื้อวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้งและตำบลอื่นๆ ในพื้นที่บางกระเจ้าด้วยการทำบริษัทนำเที่ยวให้กับลูกค้าต่างประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นการรักษาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจากการดำเนินการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ทำให้เด็กนักเรียนสนใจและเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนด้วย

วิสาหกิจชุมชนหัตถศาสตร์เพื่อสุขภาพ เป็นวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตลูกประคบสมุนไพร หมอน และกรอให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ เกิดขึ้นจากความต้องการในการสร้างรายได้เสริมจากการทำงานประจำของคุณศิริพร พูลสุข ผู้เริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน ในปี พ.ศ.2546 วิสาหกิจชุมชนหัตถศาสตร์เพื่อสุขภาพนั้นสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนในรูปแบบของการจ้างงานเพื่อผลิตสินค้า ทำให้คนในชุมชนบางน้ำผึ้งไม่ต้องเดินทางออกไปทำงานภายนอกชุมชน นอกจากนั้นคุณศิริพร ซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนยังเป็นวิทยากรทางด้านสมุนไพรให้กับนักเรียน และผู้ที่สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายด้วย

วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ เป็นการร่วมกันของคนในชุมชนหมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง เพื่อให้บริการบ้านพักที่ใกล้ชิดธรรมชาติ และวิถีชีวิตชุมชน โดยเริ่มจากการที่นายก อบต.บางน้ำผึ้งมีแนวคิดในการใช้ทุนทางธรรมชาติของตำบลบางน้ำผึ้ง มาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวภายในตำบลในรูปแบบของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นแหล่งกระจายสินค้าของชุมชนสู่ลูกค้าภายนอกด้วย เมื่อตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีการพัฒนาการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะพักค้างคืนในชุมชน จึงได้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ขึ้นภายในบริเวณหมู่ 3 ของตำบลบางน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นบริเวณที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา และใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้ง การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้นสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีขึ้นในชุมชน รวมทั้งสร้างสุขภาพอนามัยที่ดีให้คนในชุมชนด้วยเนื่องจากต้องร่วมกันรักษาความสะอาดปลอดภัยภายในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการใช้บริการ และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทุนการท่องเที่ยวของตำบลให้อยู่อย่างยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากลูกไม้และวัสดุธรรมชาติ เกิดขึ้นจากการที่มีตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และจึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนขึ้น จากความคิดในการนำวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อเป็นรายได้เสริมจากการทำงานประจำ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบที่มีอยู่ในตำบลบางน้ำผึ้งแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเรียนรู้

ให้กับเยาวชนในพื้นที่ด้วย โดยที่หน้าร้านขายสินค้าวันเสาร์อาทิตย์ที่ตลาดบางน้ำผึ้ง จะมีเด็กและเยาวชนทั้งจากในพื้นที่และข้างนอก เข้ามาศึกษาวิถีประดิษฐ์ลูกไม้และวัฒนธรรมชาติ ทำให้เด็กใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ทั้งในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับดำเนินการทั้งหมดร่วมกัน และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตซึ่งเป็นการจ้างงานคนในชุมชน โดยจุดเน้นของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นเป็นการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าภายนอกชุมชนเป็นหลัก และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้เกิดการผลิตที่ยั่งยืน อบต.บางน้ำผึ้ง และคนในชุมชนเองจึงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งเกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตดั้งเดิม นอกจากนั้นยังส่งผลให้เกิดชุมชนพึ่งตนเองอีกด้วย

การให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนใน อบต.บางน้ำผึ้ง จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อบต.และผู้นำวิสาหกิจชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง พบว่าการให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนของคนในตำบลบางน้ำผึ้งนั้นเน้นไปที่การให้ความหมายด้านเศรษฐกิจโดยวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนโดยมีลูกค้าหลักเป็นคนภายนอกชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็มีผลพลอยได้ในทางสังคมด้วย ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นเป็นการประกอบการที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทั้งรายได้หลัก และรายได้เสริม นอกจากสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการยังสร้างการจ้างงานของคนในตำบลบางน้ำผึ้งด้วย ทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น โดยเน้นการผลิตสินค้าและบริการให้กับคนภายนอกชุมชน ดังที่นายก อบต.บางน้ำผึ้ง และผู้นำวิสาหกิจชุมชน ได้ให้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งไว้ว่า

“ตอนนี้เสาร์อาทิตย์มีคนเดินที่ตลาดน้ำผึ้งเป็นหมื่นคน ชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งและตำบลใกล้เคียงมีการกระจายรายได้เพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เปิดดำเนินการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ก็มีรายได้เพิ่มขึ้นตลอด ซึ่งในปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนภายในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเดือนละ 4,500,000 บาท”

(สำเนา รัตมิตติ, สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2552)

“หลังๆ คนตกงานเยอะ น้องเขามาสมัครงานก็จ้างน้องเขาวันละ 250 บาท ทำงานตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงห้าโมงเย็น ทานอาหารกับเราหมด”

(ศิริพร พูลสุข, **สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2552**)

นอกจากสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งเป็นการประกอบการที่ใช้วัตถุดิบภายในชุมชน เป็นการสร้างมูลค่าให้กับทรัพยากร โดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรภายในชุมชนด้วย ดังเช่นที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่ อบต.บางน้ำผึ้งเน้นให้ขายสินค้าที่ผลิต และใช้วัตถุดิบจากภายในชุมชน ซึ่งเหมือนกับวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากลูกไม้และวัสดุธรรมชาติที่ใช้วัตถุดิบที่ได้จากภายในชุมชนจริงๆ ดังคำกล่าวที่ว่า

“เรามองถึงวัสดุที่มีอยู่ในชุมชนด้วย ชุมชนเรามีอยู่จริงรีเปลา ไม่ใช่ไปเอาของที่อื่นมา มันก็จะไม่ยั่งยืน วัสดุชุมชนเราเองก็จะขายไม่ออกด้วย”

(สำเนาวิ รัศมิทัตติ, **สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2552**)

“ลูกตีนเป็ด เป็นลูกไม้ที่อยู่ในท้องถิ่น เป็นของที่นี้ 100% ตามริมคลองจะเห็นเยอะ พวกเศษกะลามะพร้าวนี้ก็ด้วย คนอื่นเขาจะมีปัญหาเรื่องวัตถุดิบ แต่ที่นี่ไม่มีเพราะเยอะจริงๆ เยอะจนเราต้องส่งออก”

(ไพโรจน์ สว่างพงษ์, **สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2552**)

นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง ยังเป็นการประกอบการที่นำผลที่ได้จากการประกอบการส่วนหนึ่งคืนให้กับชุมชน ในรูปของเงินสมทบสวัสดิการชุมชนช่วยเหลือคนในชุมชน โดยเห็นได้จากการที่พ่อค้าแม่ค้าและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้นำรายได้ส่วนหนึ่งสมทบกองทุนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ในทุกๆ สัปดาห์ ดังเช่นคำกล่าวของนายก อบต.บางน้ำผึ้ง ว่า

“เรามีกองทุนสวัสดิการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพราะว่าผู้ประกอบการร้านค้ารายแล้วควรจะให้อะไรกับท้องถิ่นบ้าง โดยกลุ่มอาชีพที่นี่บริจาคให้ 5-10% แม่ค้าบริจาคให้ร้านละ 10- 200 บาท อาทิตย์ละประมาณ 8000 บาท”

(สำเนาวิ รัศมิทัตติ, **สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2552**)

2) ด้านสังคม

นอกจากความหมายทางด้านเศรษฐกิจแล้ว วิสาหกิจชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง ยังมีความหมายทางด้านสังคมด้วย โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่สร้างความสามัคคี ขึ้นภายในชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม พบปะพูดคุย เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน รวมทั้งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกที่ตัวเองมีคุณค่าด้วย ดังที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชน ได้ให้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งว่า

“ความสัมพันธ์ในชุมชนก็ดีขึ้น จากเดิมที่ดีอยู่แล้ว เพราะเราเป็นญาติเป็นพี่น้องกัน มีตลาดน้ำก็มีความสัมพันธ์มากขึ้น ได้ไปคุยกันวันเสาร์อาทิตย์ ตลาดน้ำเขาสนุกจะตายต้องตื่นตี 4 ไปคุยกันก่อนจะเปิดตลาด จัดของไปก็คุยกันไป มีความสัมพันธ์มาก แล้วเขามีความสุขนะ กับชีวิตโดยเฉพาะวัยเกษียณทำให้ไม่เจียบเหงา”

(อาภรณ์ พานทอง, *สัมภาษณ์* 13 มีนาคม 2553)

“ความสัมพันธ์ในชุมชนดีขึ้น อยู่ด้วยกันมากขึ้น คุยกันมากขึ้น จากแต่เดิมไม่ค่อยรู้จักกันต่างคนต่างอยู่...คนอายุ 70-80 ปี ทำงานท่องเที่ยวได้ ใช้คำพูดเป็นวิทยาทาน ได้ติดต่อกับคนภายนอกทำให้ความคิดกว้างไกลขึ้น”

(สุธาสิทธิ์ ชัยเชื่อนพันธ์, *สัมภาษณ์* 28 ตุลาคม 2552)

การให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้น เน้นไปทางด้านเศรษฐกิจ คือ การประกอบการเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทั้งรายได้หลัก และรายได้เสริม ในรูปแบบของการประกอบการร่วมกัน และการได้รับค่าจ้างจากวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเน้นลูกค้าภายนอกชุมชนเป็นหลัก โดยนอกจากผลตอบแทนกลับไปผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนแล้ว ยังกลับไปคืนในชุมชนในรูปแบบของสวัสดิการด้วย นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.บางน้ำผึ้งยังมีความหมายทางด้านสังคม โดยเปรียบเทียบเครื่องมือในการสร้างความสามัคคี และสานความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน

2.2.2 ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง

การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งนั้น เป็นการดำเนินการผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของคนภายนอกชุมชนเป็นหลัก เพื่อสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาการดำเนินการวิสาหกิจ

ชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง พบว่า วิสาหกิจชุมชนประสบกับปัญหาในการดำเนินการ ดังนี้

1) **สมาชิกวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้า** วิสาหกิจชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้งส่วนใหญ่จะใช้ความรู้จากภายนอกในการผลิตสินค้า ไม่ใช่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม เช่น บ้านรูปหอมสมุนไพร และบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้า ต้องเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน และต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในการดำเนินงาน ดังคำพูดของผู้นำวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ที่ว่า

“ตอนแรกเราไม่มีความรู้เรื่องโฮมสเตย์เลย แต่อยากทำ ก็ให้ทาง อบต.ตอนนั้นเป็นปลัด อบต.คนเก่าไปติดต่อที่ท่องเที่ยวของจังหวัด พอดีเดือน กรกฎาคม การท่องเที่ยวเขาจะมีการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ เราก็ไปเอาตัวชี้วัดของการท่องเที่ยว ว่าการจะทำโฮมสเตย์ต้องผ่านตัวชี้วัดกี่ตัว กี่มาตรฐาน”

(อาภรณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์** 13 มีนาคม 2553)

อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องสมาชิกวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการนี้ ลดลงเนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่มีความรู้เข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการผลิตสินค้า เช่น สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาเข้ามาให้ความรู้เรื่องการจัดโฮมสเตย์ รวมทั้งการบริหารจัดการโฮมสเตย์ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้วย

2) **วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้านำราคาสูง** วิสาหกิจชุมชนที่ประสบปัญหานี้คือ วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมที่ดำเนินการในช่วงแรก โดยใช้วัตถุดิบภายนอกชุมชน ทำให้สินค้านำมีต้นทุนสูง ไม่สามารถแข่งขันได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ตอนแรกเราก็มาทำเป็นรูปหอม 7 สีสมุนไพร โดยรับสมุนไพรจาก เขา พอจะขายจริงๆ ไม่ไหวต้นทุนมันสูงมาก”

(สุวัฒน์ นวลสะอาด, **สัมภาษณ์** 13 มีนาคม 2553)

ปัญหาเรื่องวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้านำราคาสูงนี้ลดลงเนื่องจากการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยการหันมาใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้า และมีวัตถุดิบผลิตอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชนด้วย รวมทั้งเป็นการสร้างความแตกต่างของสินค้าให้แตกต่างจากสินค้าที่มีอยู่ในตลาดด้วย ดังคำกล่าวของผู้นำชุมชนที่ว่า

“ทำรูปหอมเจ็ดสีส่ง แต่ไม่เวิร์คเพราะราคามันสูง วัสดุแพง ก็มองหาที่มันไม่แพง แล้วทำอะไรดีก็คิดกันไป คิดประมาณ 6 เดือน เปิดหนังสือเปิดตำรา ก็ทำไร่ยุ่งดีกว่า เพราะจุดทุกวันไล่ทุกวัน เราจะเริ่มยังไงก็คิดเอาสมุนไพรจ้บมาใส่แท่งตรงนี้แทน โดยเลือกวัสดุในท้องถิ่น สุดท้ายก็ได้ตะไคร้ มะกรูด สะเดา เป็นพืชที่อยู่ในชุมชนทุกอย่าง”

(สุวัฒน์ นวลสะอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

2.2.3 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง

การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นจะทำการวิเคราะห์ 2 วิสาหกิจชุมชน คือ วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร และวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มของคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนพึ่งตนเองได้

2.2.3.1 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร

วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลบางน้ำผึ้งในปี พ.ศ. 2544 โดยมีเป้าหมายหลักในการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ การสร้างรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรในปัจจุบันนอกจากสร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแล้วยังสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนจากการซื้อวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนด้วย รวมทั้งการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรยังเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้งและตำบลอื่นๆ ในพื้นที่บางกระเจ้าด้วยจากการทำบริษัทนำเที่ยวให้กับลูกค้าต่างประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นการรักษาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจากการดำเนินการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ทำให้เด็กนักเรียนสนใจและเรียนรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนด้วย

วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมีกระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน แต่ละขั้นดังนี้

1) ชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพร

ในช่วงเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนนั้น วิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพรได้ให้บริการตู้อบสมุนไพรก่อน เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร แต่เนื่องจากสถานที่ตั้งไม่สะดวกในการเข้ามาใช้บริการของลูกค้า รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึง ส่งผลให้รายได้ไม่คุ้มค่า ดังเช่นคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“พอเริ่มทำตู้อบสมุนไพรตรงนั้นแล้วเราก็เห็นว่าไม่พอแล้วละ เราอยู่ตรงนี้มีมันลึกลงมากการจะมาอบตัว มันไม่คุ้มค่า”

(สุวัฒน์ นวลสอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจึงได้คิดทำผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกมากขึ้น ประกอบกับผู้นำวิสาหกิจชุมชน คือ คุณกัญญาพร นวลสอาด ได้เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์ว่าได้มีการเปิดสอนอาชีพต่างๆ ให้กับคนที่สนใจ คุณกัญญาพรจึงได้ไปเรียนรู้วิธีการทำธูปหอมสมุนไพรผ่านการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้ที่มีความรู้ทางด้านนี้ ซึ่งเป็นวิชาที่มีผู้เรียนน้อยต่างกับวิชาอื่น เมื่อได้ความรู้มาเพื่อผลิตจำหน่ายก็พบกับปัญหาว่าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตไม่มีในชุมชน จึงต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญในการทำธูปหอมสมุนไพร จึงทำให้เกิดชุดความรู้ที่นำมาใช้ในการผลิตธูปหอมสมุนไพร ดังคำกล่าวที่ว่า

“เมื่อก่อนบ้านเลขที่ 5 เขาจะสอนทำอาชีพต่างๆ มากมาย คุณกัญญาพรก็ไปเรียน ตอนไปเรียนทุกคนก็ไปเรียนวิชาที่ตัวเองชื่นชอบกันเต็มไปหมด มีวิชาหนึ่งที่ไม่มีใครเรียนเลยคือธูปหอมสมุนไพร เป็นอาจารย์จากในวังมาสอน เมื่อไม่มีใครเรียนก็มีเรียนอยู่สองคน ได้ธูปมาคนละแท่ง พอได้แล้วก็มีปัญหา เพราะความตั้งใจกับที่ได้มาไม่เหมือนกัน วัสดุก็ไม่มีในท้องถิ่น”

(สุวัฒน์ นวลสอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

“พอดีก็ต้องการไปซื้อส่วนผสมตามที่เขาเรียนมา ขับไปตามสี่แยกพระประแดง ก็ไปเจอร้านค้าที่ขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับธูปแต่ไม่ใหญ่โตนัก พอดีเขาไปคุยกัน แล้วก็ถูกชะตากัน อาซิมคนขายทำสมุนไพรปั้นด้วยมือมาก่อน ก็เลยสอนเทคนิคต่างๆ มาให้ เราก็มาทำเป็นธูปหอม 7 สีสมุนไพร โดยรับสมุนไพรจากเขา”

(สุวัฒน์ นวลสอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

หลังจากที่ผู้นำชุมชนมีความรู้ในการผลิตธูปหอมสมุนไพรแล้ว จึงได้นำความรู้
นั้นมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่ม จากปัญหาเรื่องวัตถุดิบภายนอกชุมชนที่ใช้ในการผลิตธูป
หอมสมุนไพรมีราคาแพงทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง จึงเกิดปัญหาด้านเงินทุนไม่พอในการ
ดำเนินงาน จึงได้ไปขอกู้ยืมเงินรัฐบาลที่ให้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนผ่านทาง อบต.บางน้ำผึ้ง เพื่อ
มาใช้ในการดำเนินธุรกิจ หลังจากนั้นทางกลุ่มจึงศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน
ที่สามารถนำมาผลิตเป็นสินค้าที่ใช้ได้ในชีวิตจริง ทำให้ได้แนวความคิดว่าจะทำสมุนไพรไฉ่ยู่
เนื่องจากโดยปกติชาวบ้านต้องจุดยาไฉ่ยู่เป็นประจำทุกวัน ซึ่งธูปหอมสมุนไพรไฉ่ยู่นี้ทำจาก ตะ
ไคร้ มะกรูด สะเดา และเปลือกส้ม เป็นวัตถุดิบที่หาได้จากในชุมชนทั้งหมด จากนั้นจึงเริ่มผลิต
สินค้าขึ้นและให้คนในชุมชนทดลองใช้ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในลักษณะลองผิดลองถูกเพื่อให้ได้สินค้าที่
ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ดังคำกล่าวที่ว่า

“เราก็ทำธูปหอมเจ็ดสีส่ง แต่ไม่เวิร์คเพราะราคามันสูง วัสดุแพง ก็มอง
หาที่มันไม่แพง แล้วทำอะไรก็คิดกันไป คิดประมาณ 6 เดือน เปิด
หนังสือเปิดตำรา ก็ทำไฉ่ยู่ดีกว่า เพราะจุดทุกวันไฉ่ทุกวัน เราจะเริ่ม
ยังงั้นก็คิดเอาสมุนไพรจับมาใส่แท่งตรงนี้แทน โดยเลือกวัสดุในท้องถิ่น
สุดท้ายก็ได้ตะไคร้ มะกรูด สะเดา เป็นพืชที่อยู่ในชุมชนทุกอย่าง
เปลือกส้มก็เหลือจากตลาดน้ำ ก็เอามาทำ ทำแล้วก็ให้ชาวบ้านใช้เล่น
ไปก่อน โดยไม่คิดรูปแบบ ทดลองเอง ปรากฏว่าได้ผลดี”

(สุวัฒน์ นวลสะอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

หลังจากนั้นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจึงเริ่มผลิตธูปหอมสมุนไพรไฉ่ยู่อย่างจริงจัง
โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการเพิ่มเติมจากกรมการพัฒนาชุมชน ที่ขณะนั้น
มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพรใน
ขั้นเริ่มต้นการดำเนินงานนั้น พบว่าในขั้นเริ่มต้นการดำเนินการครั้งแรกรุ่นทางกลุ่มยังไม่มี
กระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านการตลาดในช่วงแรก จึงส่งผลให้การผลิต
สินค้าและบริการซึ่งก็คือธูปหอมสมุนไพร ไม่ตรงตามความต้องการของลูกค้าและมีปัญหาในการ
เลือกทำเลที่ตั้ง ลูกค้าเข้าถึงได้ยาก จึงเกิดปัญหาขาดทุนในการดำเนินการ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนได้
เห็นจากสื่อโทรทัศน์ที่มีการเปิดสอนอาชีพ จึงได้ไปเรียนในอาชีพที่สนใจ คือ การทำธูปหอม
สมุนไพร โดยเมื่อนำความรู้ที่ได้จากการเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้จำหน่ายวัตถุดิบ มา
สอนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และเริ่มผลิตสินค้าจำหน่ายก็พบว่าวัตถุดิบในการผลิตนั้นมีราคาแพง

ส่งผลให้ทุนไม่พอในการดำเนินการจึงต้องไปกู้ยืมเงินที่รัฐบาลสนับสนุนการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจาก อบต.บางน้ำผึ้ง ที่จะเห็นได้ว่าการระดมการเรียนรู้ในช่วงแรกของการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบ้านหุบหอมสมุนไพรเป็น **กระบวนการเรียนรู้จากปัญหาในการลงมือปฏิบัติงานจริงด้านต่างๆ** จนผู้นำวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีความคิดในการที่จะหาสินค้าหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และตอบสนองความต้องการของลูกค้า รวมทั้งสามารถดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ภายใต้ทุน และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน จึงได้มี**กระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้**ในด้านต่างๆ ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

(1) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด** ในเรื่องการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าหลักของวิสาหกิจชุมชนบ้านหุบหอมสมุนไพรนั้น เกิดจากการเรียนรู้จากปัญหาต้นทุนการผลิตสินค้าเดิม คือ ฐปหอมสมุนไพร มีราคาสูง จึงต้องการหาสินค้าที่ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น ลูกค้ามีความต้องการ และไม่มีคู่แข่ง ผู้นำวิสาหกิจชุมชนจึงได้ศึกษาหาความรู้จากหนังสือ พบว่า สามารถนำสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผลิตฐปหอมสมุนไพรได้ จึงได้นำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาด โดยมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด ดังนี้

เนื้อหา: การวิเคราะห์ความต้องการของฐปหอมสมุนไพรไร้ยุงคนในชุมชน เพื่อดูความเป็นไปได้ทางการตลาดว่าฐปหอมสมุนไพรไร้ยุงเป็นสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า และ **การวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมของฐปหอมสมุนไพรไร้ยุงที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า** เพื่อให้ทราบรูปแบบของฐปหอมสมุนไพรไร้ยุงที่ลูกค้ามีความต้องการ

กิจกรรมการเรียนรู้: สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันผลิตฐปหอมสมุนไพรไร้ยุงในรูปแบบต่างๆ ที่ได้จากการนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาผลิต แล้วนำไปแจกจ่ายให้กับสมาชิกในชุมชนใช้ รวมทั้งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเองด้วย ซึ่งพบว่า เป็นสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเนื่องจากเป็นสิ่งที่ใช้ประจำ ซึ่งคนในชุมชนจะใช้ยาจุดไล่ยุงที่ทำจากสารเคมีที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป การใช้สมุนไพรไร้ยุงทำให้ไม่มีสารเคมีตกค้างจึงทำให้ตอบสนองความต้องการของคนภายในชุมชน นอกจากนี้ยังได้นำความคิดเห็นที่ได้เกี่ยวกับกลิ่นและรูปแบบของฐปหอมสมุนไพรไร้ยุงมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อปรับปรุงกลิ่นและรูปแบบให้เหมาะสมกับความต้องการมากขึ้น

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่มีความรู้ อยู่เสมอ และนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้กับวัตถุดิบที่มีภายในชุมชน เพื่อให้เกิดสินค้าที่เหมาะสมกับชุมชน
- สมาชิกภายในชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- งบประมาณในการผลิตสินค้าต้นแบบเพื่อให้ได้ความรู้จากการทดลองตลาด

(2) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต** เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนที่ใช้ในการผลิตหอมสมุนไพรไฉ่ยั้ง ซึ่งวิสาหกิจชุมชนบ้าน ภูพยอมสมุนไพรมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต ดังนี้

เนื้อหา: การวิเคราะห์วัตถุดิบภายในชุมชนที่ใช้ผลิตหอมสมุนไพรไฉ่ยั้ง เพื่อให้ทราบว่าภายในชุมชนจะมีแหล่งวัตถุดิบที่เพียงพอในการผลิตหอมสมุนไพรไฉ่ยั้ง

กิจกรรมการเรียนรู้: เมื่อผู้นำวิสาหกิจชุมชนทราบรูปลักษณะ และกลิ่นของหอมสมุนไพรไฉ่ยั้งแล้ว จึงได้ทำการสำรวจแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าตามที่ลูกค้าต้องการที่มีอยู่ในชุมชนโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ผู้นำวิสาหกิจชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในวิสาหกิจชุมชน ทำให้ทราบว่าภายในชุมชนมีวัตถุดิบเพียงพอที่ใช้ในการผลิตหอมสมุนไพรไฉ่ยั้งเพื่อจำหน่ายให้กับลูกค้าทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนบ้าน ภูพยอมสมุนไพรนั้นได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบในการผลิตหอมสมุนไพรไฉ่ยั้งจากประสบการณ์ของผู้ผู้นำวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(3) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน** เป็นการประมาณการงบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินการ และแหล่งทุนในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนบ้าน ภูพยอมสมุนไพร ซึ่งมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน ดังนี้

เนื้อหา: การประมาณการงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ และแหล่งทุนในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ทราบจำนวนเงินลงทุนเริ่มต้นในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิก และแหล่งที่มาของเงินลงทุนนั้น

กิจกรรมการเรียนรู้: การประมาณการงบประมาณและการหาแหล่งทุน ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรนั้น ได้จากการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้นำวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีประสบการณ์ในการผลิตรูปหอมสมุนไพรในลักษณะอื่นๆ มาก่อน ประกอบกับในขณะนั้นได้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล ทางเจ้าหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนจึงได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทุนในการสนับสนุนการดำเนินการให้กับวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

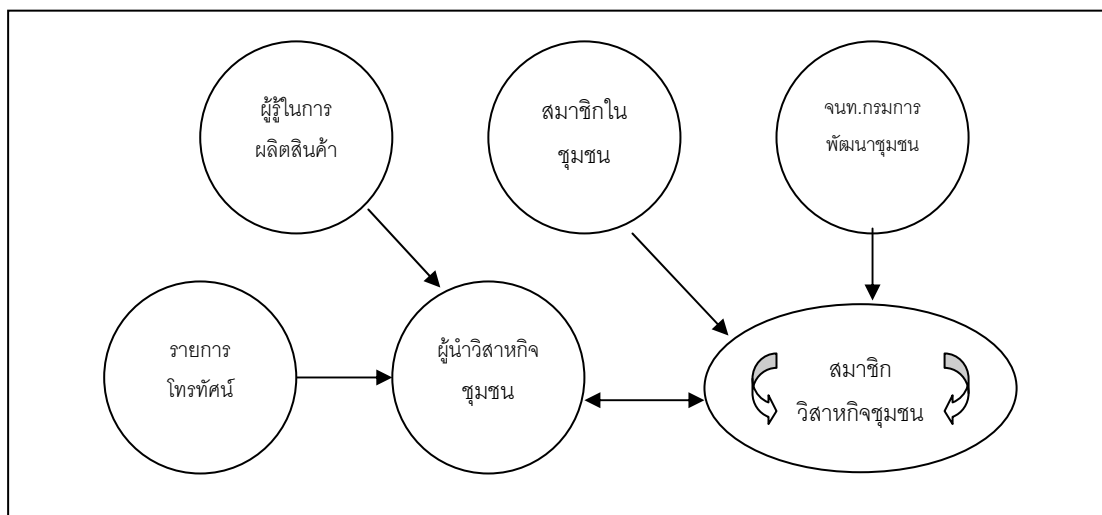
- ผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวม เพื่อสามารถประเมินจำนวนเงินลงทุน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการได้
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งในกรณีของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรนั้นได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทุนจากการเข้ามาสนับสนุนของกรมการพัฒนาชุมชน

สรุปได้ว่าการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมี**แหล่งเรียนรู้** ดังนี้

- **ผู้นำวิสาหกิจชุมชน** ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการไปอบรมจากผู้ที่มีประสบการณ์ภายนอกชุมชนผ่านโครงการสอนอาชีพของรายการโทรทัศน์ นอกจากนั้นยังเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในการนำสินค้าไปทดลองตลาดภายในชุมชน และการจัดหาแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน
- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** ที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งจากข้อมูลที่ได้จากการนำสินค้าไปทดลองตลาดกับคนภายในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชนด้วย
- **สมาชิกภายในชุมชน** เป็นแหล่งเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรเกี่ยวกับความเป็นไปได้เกี่ยวกับความต้องการของลูกค้าในการใช้รูปหอมสมุนไพรไฉ่ยู่รวมทั้งกลิ่นและรูปลักษณะของรูปหอมสมุนไพรไฉ่ยู่ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า
- **ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการทำรูปหอมสมุนไพร** ที่ได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการผลิตรูปหอมสมุนไพรให้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชน โดยเป็นความรู้พื้นฐานในการพัฒนาสินค้าหลักของวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตได้จากแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน

▪ **เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน** ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทุนภายใต้โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีแหล่งทุนในการดำเนินการ

แผนภาพที่ 5-9 แสดงแหล่งเรียนรู้ในขั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร

จากแผนภาพจะเห็นว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร เริ่มจากการเรียนรู้ของผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่ได้ไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งจากโครงการฝึกอบรมอาชีพของรายการโทรทัศน์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ในการผลิตสินค้า จากนั้นจึงนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนเองจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการวิเคราะห์สภาพชุมชนและความเป็นไปได้ในการดำเนินการรวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนด้วย นอกจากนี้ก็จะได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าจากเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนด้วย

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

▪ **ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และนำปัญหามาใช้ในการเรียนรู้** พบว่า ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน ทั้งจากการเรียนรู้โดยตัวผู้นำวิสาหกิจชุมชนเอง การหาแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน และ การสร้างกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานไปได้ โดยเมื่อประสบกับปัญหาต่างๆ ก็ จะนำมาใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

▪ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน พบว่า การที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับฟังความคิดเห็นนั้นทำให้ได้ข้อมูลความรู้ร่วมกันทั้งข้อมูลจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้วยกันเอง และจากคนภายในชุมชนซึ่งเปรียบเสมือนลูกค้าของวิสาหกิจชุมชน

▪ การสนับสนุนจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้รู้ในการผลิตหัตถกรรมสมุนไพร ผู้จำหน่ายวัตถุดิบ และเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน ที่เข้ามาให้ความรู้ที่วิสาหกิจชุมชนยังไม่มีเพื่อใช้ในการเริ่มต้นในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

2) ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร

จากการเรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบ และความต้องการของลูกค้าดังกล่าวข้างต้นทำให้วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร มีการผลิตหัตถกรรมสมุนไพรไฉ่ยั้งซึ่งเป็นสินค้าที่เป็นจุดเด่นของกลุ่ม สำหรับการตั้งราคาจำหน่ายนั้น สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการกำหนดราคาขายโดยมีการกำหนดราคาจากราคาวัตถุดิบในการผลิต และการสำรวจราคาสินค้าจากสินค้ารายการใกล้เคียงกัน ทำให้รูปหอมสมุนไพรไฉ่ยั้งของกลุ่มนั้นขายได้อย่างต่อเนื่องจากนั้นกลุ่มจึงได้เรียนรู้จากหน่วยงานภายนอกชุมชน คือ กรมการพัฒนาชุมชน ในการเข้ามาให้งบประมาณสนับสนุนในการดำเนินการทางด้านเครื่องจักร และสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรเข้ารับการประเมินมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งในการส่งประเมินครั้งแรกนั้นได้ในระดับ 4 ดาว

จากนั้นกรมการพัฒนาชุมชนได้สนับสนุนให้การพัฒนาสินค้าให้ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับ 5 ดาว เพื่อให้ลูกค้ายอมรับคุณภาพของสินค้ามากขึ้น จึงได้ส่งผู้นำวิสาหกิจชุมชนไปอบรมความรู้ในด้านต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนการทำบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามตามเกณฑ์ของกรมการพัฒนาชุมชน ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“ถ้าจะส่งเป็นผลิตภัณฑ์ 5 ดาว เขาก็จะให้เราไปอบรมก่อนสารพัด เยอะมากเลย ตั้งแต่อบรมความรู้บริหาร ไปจนถึงการทำแพคเกจจิ้ง”

(สุวัฒน์ นวลสอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

เมื่อได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวแล้ว วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร ก็ได้รับความรู้ทางการตลาดเพิ่มขึ้นจากการนำสินค้าไปขาย เมื่อกรมการพัฒนา

ชุมชนมีการจัดงานขายสินค้าในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็จะได้รับพื้นที่ในการนำสินค้าไปจำหน่ายเสมอ ประกอบกับ อบต.บางน้ำผึ้งได้มีการจัดตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในตำบล และเปิดโอกาสให้วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรไปจำหน่ายสินค้าในตลาดได้จึงทำให้กลุ่มสามารถทราบความต้องการของลูกค้าโดยเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากความคิดเห็นของลูกค้า นอกจากการขายสินค้าโดยตรงให้กับลูกค้าแล้ว สมาชิกวิสาหกิจชุมชนยังร่วมกันคิดวิเคราะห์ถึงกลุ่มเป้าหมายของสินค้า และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่งเป็นคนที่รักษาสุขภาพไม่ต้องการใช้สารเคมี และกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ ทางกลุ่มจึงนำรูปหอมสมุนไพรไปขายส่งให้ร้านขายยาบริเวณโรงพยาบาลศิริราช ร้านค้าที่ตลาดนัดสวนจตุจักร และสวนลุมไนท์บาร์ชา

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในชั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ และแนะนำการดำเนินการจากเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้าภายนอกชุมชน นอกจากนั้นยังเข้ามามีสนับสนุนการเรียนรู้ทางด้านการตลาดในการจัดพื้นที่ขายสินค้าเพื่อให้กลุ่มได้พบปะกับลูกค้าโดยตรง เช่นเดียวกับ อบต.บางน้ำผึ้งที่เปิดโอกาสให้วิสาหกิจชุมชนเข้ามาขายสินค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ส่งผลให้การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรในชั้นการดำเนินงานนั้น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการตลาด การผลิต และการเงิน จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **การบริหารจัดการด้านการตลาด** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร จำหน่ายสินค้าไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ และป็นสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าซึ่งลูกค้าหลักนั้นเป็นคนภายนอกชุมชนในราคาที่เหมาะสม เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าอย่างต่อเนื่อง

(1.1) **เนื้อหา: สินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า** เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรทราบความต้องการของลูกค้า เพื่อให้สามารถจำหน่ายรูปหอมสมุนไพรสำหรับลูกค้าเป้าหมายได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้โดยการใช้กระบวนการกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการนำผลสะท้อนจากการขายสินค้าและได้พบปะกับลูกค้าโดยตรงมาเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าอยู่เสมอ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- พื้นที่ในการพบปะลูกค้าภายนอกชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้จากผลสะท้อนกลับของลูกค้าที่ซื้อธูปหอมสมุนไพรไปใช้ ซึ่งในกรณีนี้ อบต.บางน้ำผึ้ง และ กรมการพัฒนาชุมชน ได้เปิดพื้นที่ให้วิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพรได้พบกับลูกค้าภายนอกชุมชน

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

(1.2) **เนื้อหา:** การกำหนดราคาที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพรสามารถกำหนดราคาสินค้าที่เหมาะสม ลูกค้าเห็นว่าราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า

กิจกรรมการเรียนรู้: การกำหนดราคาสินค้านั้น ทางวิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพรได้เรียนรู้การกำหนดราคา จากการที่สมาชิกร่วมกันสำรวจราคาขายสินค้าในลักษณะเดียวกัน รวมทั้งการพิจารณาต้นทุนทางวัตถุดิบของกลุ่ม ทั้งในเรื่องวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า และการจัดทำบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสมและสามารถสร้างกำไรให้กับกลุ่ม

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายและผู้ผลิตสินค้าในลักษณะเดียวกัน เพื่อใช้ในการสำรวจราคา

(1.3) **เนื้อหา:** ช่องทางการจัดจำหน่ายของธูปหอมสมุนไพร เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านธูปหอมสมุนไพรสามารถจำหน่ายสินค้าตรงไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้

กิจกรรมการเรียนรู้: การกำหนดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า เริ่มจากการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับลูกค้ากลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความเห็นว่ากลุ่มเป้าหมาย คือ คนที่รักสุขภาพไม่อย่างใช้สารเคมี และกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ จึงนำสินค้าไปขายส่งที่ร้านขายยาใกล้โรงพยาบาลศิริราช ร้านค้าในตลาดนัดสวนจตุจักร และสวนลุมไนท์บาซ่า เนื่องจากเป็นสถานที่ที่กลุ่มเป้าหมายเดินทางไปซื้อสินค้าประจำ รวมทั้งการได้รับโอกาสจากทั้งกรมการพัฒนาชุมชน และ อบต.บางน้ำผึ้งในการนำสินค้าไปจำหน่ายให้กับลูกค้าโดยตรง ที่งานประชาสัมพันธ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และตลาดน้ำบางน้ำผึ้งด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายสินค้าที่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

(2) **การบริหารจัดการด้านการผลิต** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านภูพยอมสมุนไพร สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้า

เนื้อหา: การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานรองรับ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านภูพยอมสมุนไพรสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้า

กิจกรรมการเรียนรู้: ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมจากกรมการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับการผลิต การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อขอมาตรฐานสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของลูกค้า ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เมื่อผู้นำวิสาหกิจชุมชนไปอบรมมาก็จะถ่ายทอดสิ่งที่ได้รับจากการอบรมให้กับสมาชิกคนอื่นๆ ในวิสาหกิจชุมชนด้วย เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนากระบวนการผลิต และบรรจุภัณฑ์ร่วมกันภายในกลุ่ม

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- หลักสูตรการฝึกอบรมของกรมการพัฒนาชุมชน ที่จัดให้ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการขอมาตรฐานสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว

(3) **การบริหารจัดการด้านการเงิน** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบ้านภูพยอมสมุนไพรทราบวิธีทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และบัญชีกำไรขาดทุน สามารถนำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินได้

เนื้อหา: การทำบัญชีรายรับรายจ่าย กำไรขาดทุน ที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบวิธีการทำบัญชีที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การเรียนรู้โดยการฝึกอบรมในเรื่องการทำบัญชีจากกรมการพัฒนาชุมชน ให้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชน จากนั้นผู้นำวิสาหกิจชุมชนจึงถ่ายทอดวิธีการทำบัญชีให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถตรวจสอบบัญชีได้ในทุกๆ ครั้งที่มีการปันผล

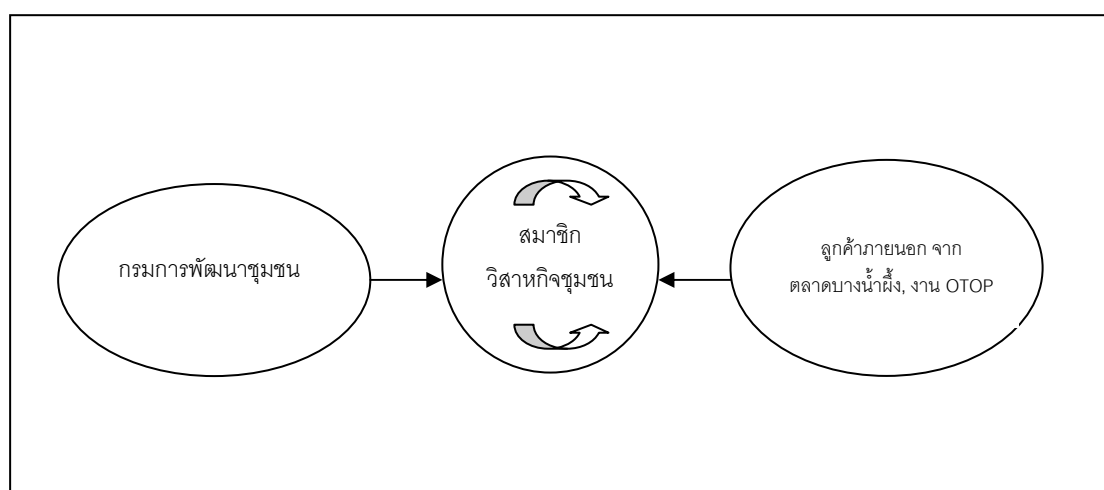
ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- หลักสูตรการฝึกอบรมของกรมการพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับการบริหารจัดการต่างๆ รวมทั้งการทำบัญชีให้กับวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน
- ผู้นำวิสาหกิจชุมชน ที่ได้รับการฝึกอบรม แล้วนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดต่อยังสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

สรุปได้ว่าในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมีแหล่งเรียนรู้ดังนี้

- **ผู้นำวิสาหกิจชุมชน** ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการไปอบรมจากกรมการพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับเรื่องการผลิต และการดำเนินงาน เพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว ของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** ที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเรื่องกลุ่มลูกค้า เป้าหมาย และการนำผลสะท้อนกลับจากลูกค้าที่ใช้สินค้ามาปรับปรุง พัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า
- **กรมการพัฒนาชุมชน** ที่ให้ความรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาคูณภาพสินค้า บรรลุภัณฑ์ และการบริหารจัดการให้ได้มาตรฐาน เพื่อขอรับรองมาตรฐานสินค้า ระดับ 5 ดาว ตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- **ลูกค้าภายนอกชุมชน** ที่ให้ผลสะท้อนกลับเรื่องรูปแบบ และกลิ่นของรูปหอมสมุนไพร ทำให้วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมีการปรับปรุง พัฒนาสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

แผนภาพที่ 5-10 แสดงแหล่งเรียนรู้ในขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นว่า วิสาหกิจชุมชนบ้านภูหอสมุนไพรมีแหล่งเรียนรู้ในชั้นการดำเนินการ คือ กรมการพัฒนาชุมชนที่เข้ามาให้การฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนยังได้เรียนรู้จากลูกค้าภายนอกชุมชนโดยตรง ผ่านตลาดน้ำบางน้ำผึ้งซึ่งเป็นพื้นที่ในการพบปะลูกค้าที่ได้รับการก่อตั้งขึ้นจาก อบต.บางน้ำผึ้ง และงานขายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่กรมการพัฒนาชุมชนจัดขึ้น

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านภูหอสมุนไพรร

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านภูหอสมุนไพรร พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- **ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้** ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้สร้างประเด็นการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชน ทั้งจากการไปอบรมแล้วนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ทั้งในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของสินค้า บรรลุภัณฑ์ และการบริหารจัดการ รวมทั้งการกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปรับปรุงสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการจากผลสะท้อนกลับของลูกค้าด้วย

- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกัน** พบว่าการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดได้จากการที่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากทั้งจากการถ่ายทอดของผู้นำวิสาหกิจชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

- **กรมการพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง** โดยนอกจากกรมการพัฒนาชุมชนจะสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานในช่วงแรกแล้ว ยังคงสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนบ้านภูหอสมุนไพรรอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมการฝึกอบรมที่กรมการพัฒนาชุมชนจัดขึ้น สำหรับวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการเข้ารับประเมินมาตรฐานระดับ 5 ดาว

- **อบต.สนับสนุนการเรียนรู้** พบว่า อบต.ท่าข้ามเข้ามาให้ความสนับสนุนทางด้านงบประมาณในการศึกษาดูงาน และการจัดทำแปลงสาธิตในการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพตำบลท่าข้ามมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

3) **ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพโร**

วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบเดิมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ซึ่งนอกจากปรับเปลี่ยนจากประสบการณ์ตรงจากความคิดเห็นของลูกค้าแล้ว ยังเกิดการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์จากการเข้ามาศึกษาดูงานของคนภายนอกชุมชน จนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องรูปแบบของผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะการเข้ามาศึกษาดูงานของนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ดังคำกล่าวที่ว่า

“สินค้าขายดี ทางอำเภอ จังหวัดก็ส่งคนมาดูงาน แต่เราขออย่างเดียวว่ารูปแบบอย่าเหมือนกัน เราก็ได้เรื่องรูปแบบจากพวกนักศึกษา เพราะมาดูงานที่เราเยอะ เราก็ได้ความรู้จากเขา”

(สุวัฒน์ นวลสอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

เมื่อการดำเนินการผลิตรูปหอมสมุนไพรวงตัว สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นแหล่งศึกษาดูงานจากบุคคลภายนอกอยู่เป็นประจำ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนจึงเปิดพื้นที่บริเวณบ้านซึ่งเป็นที่ดำเนินการผลิตรูปหอมสมุนไพรรองอยู่แล้วให้กลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในตำบล เช่น กลุ่มทำทองม้วน ทำขนมไทย ลูกประคบสมุนไพโร นำสินค้ามาขาย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ท่องเที่ยวโดยจักรยานให้ความสนใจ บริษัทนำเที่ยวจึงมาติดต่อ และให้ความรู้ในการจัดบริการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และติดต่อนำนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น และยุโรป มาดูงาน รับประทานอาหารกลางวัน และจัดรายการนำเที่ยวโดยจักรยานไว้บริการกับนักท่องเที่ยวด้วยซึ่งเป็นการบริการนำเที่ยวบริเวณพื้นที่บางกระเจ้า จนในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาดูงานและท่องเที่ยวโดยจักรยานอยู่เป็นประจำทุกวัน บ้านรูปหอมสมุนไพโรจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานภายในชุมชน เปิดรับนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอกที่สนใจตลอดวัน นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพโรยังเปิดบริการเป็นศูนย์เรียนรู้ในการทำผลิตภัณฑ์พื้นบ้านให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่สนใจ โดยกำหนดราคา 100 บาทต่อนักเรียน 1 คน และได้เรียน 3 วิชา ซึ่งก็ทำให้เกิดรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนที่มีความรู้ในการทำผลิตภัณฑ์พื้นบ้านอีกด้วย ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการเพิ่มสายผลิตภัณฑ์มาในส่วนของบริการการนำเที่ยว และศูนย์เรียนรู้ชุมชน ดังนี้

“รูปไม่ใช่สินค้าที่จำเป็นมากนัก ถึงแม้ว่าร้านรูปจะมีลูกค้ารายใหญ่อยู่ 2 ราย คือ สวณจตุจักร กับหลังศิริราช แล้วก็ยังมีชายตลาดน้ำ คนทำรูปทำ 2 วันบ้าง ก็เอาทัวร์มาลง แต่ก่อนไม่มีจักรยานนะ มากินข้าวเฉยๆ แต่ก่อนทัวร์ลง 15 วัน ทำรูป 3-4 วัน ต่อเดือน ตอนนี่เต็มทุกวันเลย เขามารับจักรยานเที่ยวกัน”

(สุวัฒน์ นวลสอาด, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องรูปแบบของผลิตภัณฑ์กับคนภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงาน โดยเฉพาะนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ จากนั้นผู้นำวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จึงพัฒนาสถานประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงาน และขายสินค้าภายในชุมชน จนเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้บริษัทนำเที่ยวเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดบริการนำเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของวิสาหกิจบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว รวมทั้งการเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์พื้นบ้านด้วย

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าวในขั้นพัฒนาการดำเนินงานนั้น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ และขยายสายผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าวมีองค์ประกอบดังนี้

(1) **การพัฒนา รูปแบบของผลิตภัณฑ์** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น

เนื้อหา: การพัฒนารูปแบบของรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์รูปหอมสมุนไพรมะพร้าวเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

กิจกรรมการเรียนรู้: สมาชิกวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว ได้เรียนรู้เรื่องการพัฒนา รูปแบบของรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว จากการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับคนภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงานที่วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมะพร้าว โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ที่ช่วยเสนอแนะ ออกแบบผลิตภัณฑ์เพิ่มเติมให้ เพื่อสร้างความพึง

พอใจให้กับลูกค้ามากขึ้น มีผลิตภัณฑ์หลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้มากขึ้น

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และมีความเข้าใจในความต้องการของลูกค้าด้วย
- ความรู้และประสบการณ์จากคนภายนอกที่เข้ามาดูงานภายในชุมชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ ในการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์

(2) **ขยายสายผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร** เป็นการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าหรือบริการใหม่ที่ไม่เหมือนกับสินค้าและบริการเดิมของวิสาหกิจชุมชน โดยการเพิ่มสินค้าและบริการใหม่ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรนี้เกิดจากการเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนภายนอกชุมชน และเปิดโอกาสให้นักภายนอกชุมชนเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ผู้นำวิสาหกิจชุมชนจึงเห็นแนวโน้มในการจัดบริการนำเที่ยว และการจัดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน

(2.1) **เนื้อหา: การจัดบริการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ** เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้ในการจัดบริการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่บางกระเจ้า

กิจกรรมการเรียนรู้: การถ่ายทอดความรู้ของบริษัทนำเที่ยวในการจัดบริการต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งเรื่องอาหาร และเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยานให้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชน และผู้นำวิสาหกิจชุมชนได้นำความรู้นั้นมาดำเนินการจัดการบริการทางด้านท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวยุโรป

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เสมอ เพื่อขยายโอกาสทางด้านธุรกิจให้กับวิสาหกิจชุมชน
- บริษัทนำเที่ยวที่เป็นพันธมิตรทางธุรกิจ ที่ให้ความรู้ในเรื่องการจัดบริการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

(2.2) **เนื้อหา: การจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชน** เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเรียนรู้ในการจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อบริการทางด้านวิชาการให้กับนักเรียนของโรงเรียนที่สนใจเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน

กิจกรรมการเรียนรู้: การร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อคัดเลือกวิทยากรที่มีความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนที่มาศึกษาดูงาน เพื่อให้มีคุณภาพเหมาะสมกับราคาที่กำหนดไว้ รวมทั้งร่วมกันจัดชุดการเรียนรู้ตามที่โรงเรียนที่เข้ามาศึกษาดูงานในศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้องการด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เห็นความสำคัญในการขยายฐานลูกค้า และ
- พื้นที่ในการพบปะลูกค้าภายนอกชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ อบต.ท่าข้ามได้เปิดพื้นที่ให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองจิกได้พบกับลูกค้าภายนอกชุมชน

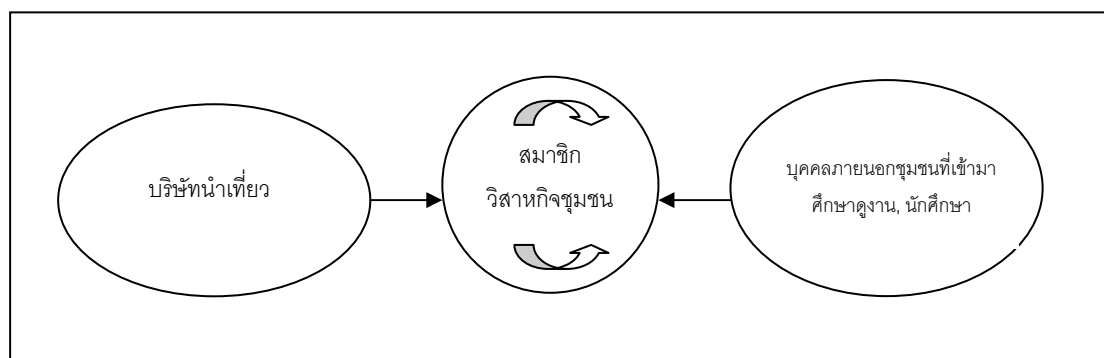
สรุปได้ว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรมีแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

▪ **บุคคลภายนอกชุมชนที่เข้ามาศึกษาดูงาน รวมทั้งนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ** ที่เข้ามามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้คำแนะนำ เพื่อการพัฒนารูปแบบของรูปหอมสมุนไพรไฉ่ยุงเพื่อสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้ามากขึ้น

▪ **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** พบว่าเมื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญของการขยายตัวของวิสาหกิจชุมชนและมีความพร้อมจึงร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน ส่งผลเพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้วิสาหกิจชุมชนขยายตัวไปสู่ตลาดใหม่ๆ ได้

▪ **บริษัทนำเที่ยวที่เป็นพันธมิตรในการดำเนินธุรกิจ** เป็นหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดบริการนำเที่ยวให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการให้บริการใหม่ๆ กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายใหม่

แผนภาพที่ 5-11 แสดงแหล่งเรียนรู้ในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรยังคงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มเพื่อพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ใน

ขณะเดียวกันก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบริษัทนำเที่ยวซึ่งเป็นพันธมิตรทางธุรกิจ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการดำเนินการจากการเข้ามาศึกษาดูงานของบุคคลภายนอกชุมชน และนิสิต นักศึกษา

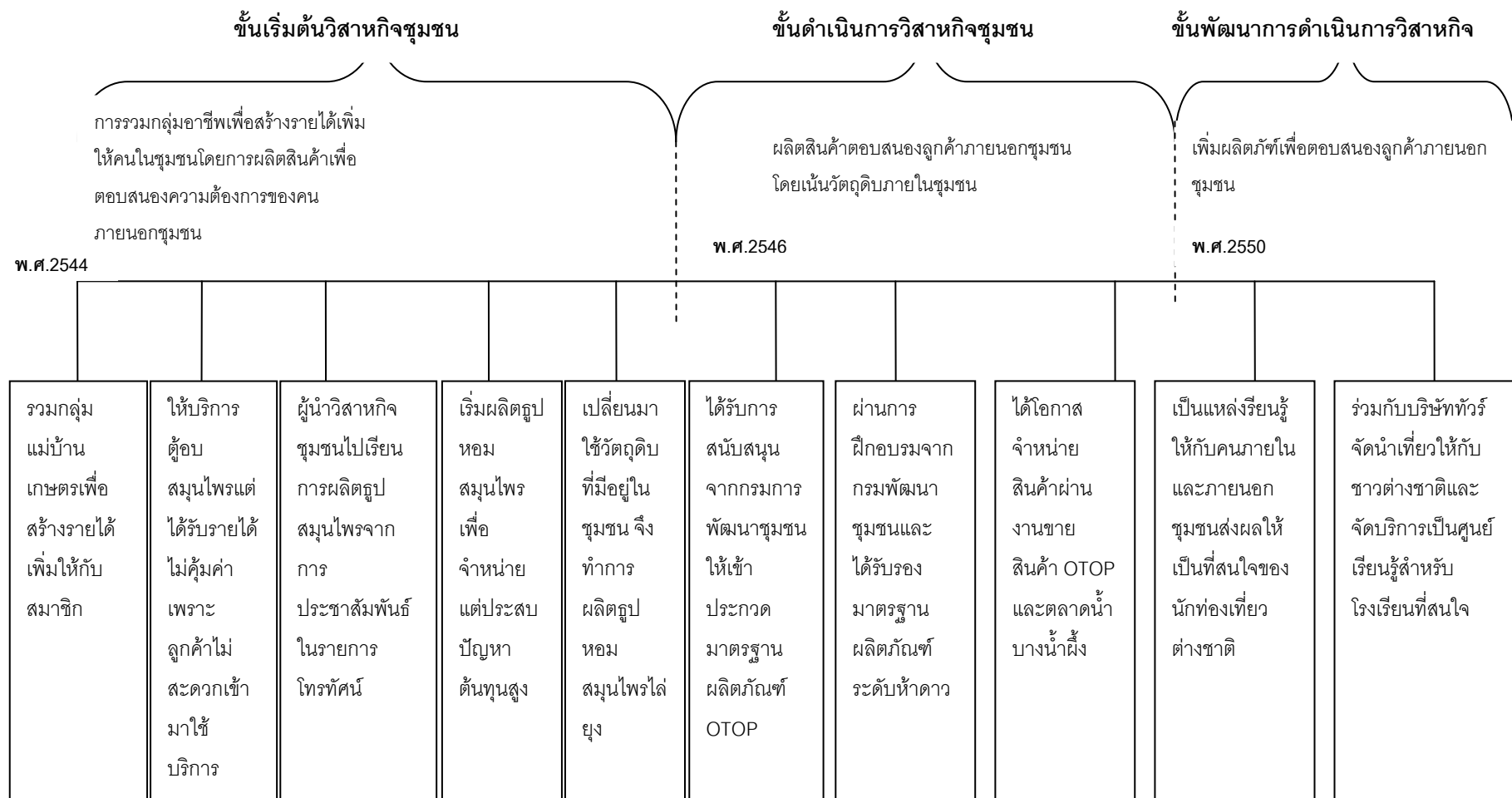
ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านภูพยอมสมุนไพร

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านภูพยอมสมุนไพร พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญของการขยายตัวของวิสาหกิจชุมชน และมีความพร้อมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้** พบว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เกิดจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญของการขยายตัวของวิสาหกิจชุมชน จึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนเอง และบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงาน

- **การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ** พบว่าการร่วมกับบริษัทนำเที่ยวจัดนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้วิสาหกิจชุมชนบ้านภูพยอมสมุนไพรได้เรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และเพิ่มสินค้าและบริการไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมายใหม่ด้วย

แผนภาพที่ 5-12 เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพรในอดีตถึงปัจจุบัน

2.2.3.2 กระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของคนในหมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้งในปี พ.ศ. 2549 เพื่อให้บริการที่พักกับนักท่องเที่ยว ที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และเห็นวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตำบลของ อบต.บางน้ำผึ้ง ที่ต้องการให้บางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้นมีเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน คือ การสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกในชุมชน ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นอกจากสร้างรายได้ให้กับสมาชิกแล้ว ยังทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน รวมทั้งทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ยังให้ความรู้กับคนภายนอกชุมชนโดยเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านโฮมสเตย์ให้กับหน่วยงานและชุมชนที่มีความสนใจทางด้านโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีกระบวนการเรียนรู้และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนแต่ละขั้นดังนี้

1) ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของ อบต.บางน้ำผึ้ง ที่มีการทำตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และจำหน่ายสินค้าของคนภายในตำบลบางน้ำผึ้ง โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของนายก อบต.บางน้ำผึ้ง และผู้นำชุมชนซึ่งก็คือ คุณอาภรณ์ พานทอง ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 พบว่าคนภายนอกชุมชนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งต้องการที่พักค้างคืนในชุมชน ประกอบกับตำบลบางน้ำผึ้งเป็นตำบลที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา คงความเป็นธรรมชาติ และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สามารถทำโฮมสเตย์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ นายก อบต.บางน้ำผึ้ง ผู้นำชุมชน และคนในชุมชนเอง จึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงความเป็นไปได้ในการทำโฮมสเตย์ขึ้นในชุมชนหมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง เนื่องจากเป็นหมู่ที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา และใกล้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของตำบลบางน้ำผึ้งด้วย จนสุดท้ายได้ข้อสรุปว่าให้ทำวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังคำกล่าวของผู้นำชุมชนว่า

“ตอนแรกมีตลาดน้ำ แล้วมีคนมาถามเยอะ ว่ามีที่พักไหม แล้วนายกก็พาไปฟังเรื่องโฮมสเตย์ ก็คิดว่าเข้าท่าดี ก็เลยเรียกคนในหมู่บ้านมาประชุม ถามว่าใครสมัครใจที่จะทำกับเราบ้าง เพราะว่าทำแล้วไม่เป็นส่วนตัว ต้องทำใจ”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 4 พฤศจิกายน 2552)

เมื่อชุมชนเห็นด้วยกับการทำโฮมสเตย์ในชุมชนแล้ว วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บางน้ำผึ้งจึงได้รวบรวมสมาชิก โดยความสมัครใจของคนในชุมชน ซึ่งได้มาทั้งหมด 7 หลังในครั้งแรก จากนั้นจึงไปหาความรู้เกี่ยวกับการทำโฮมสเตย์โดยให้ อบต.ประสานกับสำนักพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่รับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ จึงได้ตัวชี้วัดการทำโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานมาเป็นแนวทางในการจัดทำบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

“ตอนแรกเราไม่มีความรู้เรื่องโฮมสเตย์เลย แต่อยากทำ ก็ให้ทาง อบต.ตอนนั้นเป็นปลัด อบต.คนเก่าไปติดต่อที่ท่องเที่ยวของจังหวัด พอดีเดือน กรกฎาคม การท่องเที่ยวเขาจะมีการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ เราก็ไปเอาตัวชี้วัดของการท่องเที่ยว ว่าการจะทำโฮมสเตย์ต้องผ่านตัวชี้วัดกี่ตัว ก็มาตรฐาน มันจะมีตัวชี้วัด 43 ตัว 8 มาตรฐาน เราก็กลับมาบ้าน ประชุมกลุ่ม”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้น เริ่มจากการที่นายก อบต. และผู้นำชุมชน เรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวภายในชุมชน จึงมีความคิดที่จะตอบสนองความต้องการนั้น นายก อบต.และผู้นำชุมชน ได้มีการจัดเวทีประชาคมขึ้นในหมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการดำเนินการโฮมสเตย์ขึ้นภายในชุมชน ทั้งในเรื่องความพร้อมของเจ้าของบ้าน และชุมชนหมู่ 3 ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว เมื่อ นายก อบต.ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเห็นว่าการดำเนินการโฮมสเตย์นั้นจะช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และมีความเห็นตรงกันว่า จะจัดทำโฮมสเตย์ขึ้นภายในหมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง ผู้นำชุมชนจึงได้เริ่มหาความรู้เพื่อใช้ในการดำเนินการ โดยมี อบต.บางน้ำผึ้ง ช่วยประสานงานกับสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโฮมสเตย์ขึ้นในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ในขั้นเริ่มต้นการดำเนินงานนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้(Feasibility Analysis) ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ภายในชุมชนเองว่าการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้นสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในตำบลบางน้ำผึ้ง ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างประโยชน์

ให้กับชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสามารถดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ภายใต้ทุน และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด** เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ของ นายก อบต. ผู้นำชุมชน และสมาชิกภายในชุมชนเอง เกี่ยวกับความต้องการที่พิกัดค่างคินของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง รวมทั้งการสำรวจทุนภายในชุมชนด้วย ดังนั้นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาดจึงเริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน หมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง โดยมีองค์ประกอบในการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการตลาด ดังนี้

เนื้อหา: การความต้องการที่พิกัดค่างคินของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบว่า การทำโฮมสเตย์จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวภายในตำบล

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากข้อมูลที่ได้ในเรื่องความต้องการที่พิกัดค่างคินของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวตลาดบางน้ำผึ้ง และบริเวณพื้นที่บางกระเจ้า โดยมี นายก อบต. และผู้นำชุมชน เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำบ้านพักโฮมสเตย์

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ข้อมูลความต้องการบริการบ้านพักของนักท่องเที่ยว
- นายกอบต.บางน้ำผึ้ง และผู้นำชุมชน ที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยว และจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชน
- สมาชิกภายในชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- พื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

(2) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการผลิต** เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการดำเนินการบ้านพักโฮมสเตย์ภายในชุมชน นั่นก็คือ จำนวนบ้านพักและทุนภายในชุมชนบางน้ำผึ้ง

เนื้อหา: วิเคราะห์จำนวนบ้านพัก และทุนภายในชุมชนสำหรับการดำเนินการโฮมสเตย์ เพื่อให้ทราบว่าภายในชุมชนมีบ้านที่มีความพร้อมและสมัครใจทำเป็นบ้านพักโฮมสเตย์เพียงพอ และมีทุน ทั้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักโฮมสเตย์

กิจกรรมการเรียนรู้: นายก อบต. ผู้นำชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดบ้านพักโฮมสเตย์ทั้งประสบการณ์ทางตรง และทางอ้อม ของสมาชิกภายในชุมชน รวมทั้งประสบการณ์การศึกษาดูงานของ นายก อบต. และผู้นำชุมชน ทางด้าน โฮมสเตย์ เพื่อสำรวจจำนวนบ้านพักของสมาชิกโฮมสเตย์ที่มีความพร้อมและสมัครใจ รวมทั้งการร่วมกัน วิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ บ้านพักโฮมสเตย์เพื่อให้เกิดความพึงพอใจด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- **ฐานข้อมูล**เกี่ยวกับการจัดทำบ้านพักบริการนักท่องเที่ยวในลักษณะโฮมสเตย์ ซึ่งในกรณีนี้ได้จากประสบการณ์ของสมาชิกภายในชุมชน และการศึกษาดูงานของ นายก อบต. และผู้นำ ชุมชน ที่เดินทางไปดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่เสมอ
- **ฐานข้อมูล**เกี่ยวกับทุนภายในชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ได้จากประสบการณ์ของ สมาชิกภายในชุมชน

(3) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการเงิน เป็นการประมาณการงบประมาณ ที่ต้องใช้ในการปรับปรุงบ้านพักให้มีความพร้อมเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ และประมาณการรายรับเบื้องต้น เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าของผลตอบแทนที่ได้จากการดำเนินการ เนื่องจากทุนในการปรับปรุงบ้านพักนั้น สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เป็นเจ้าของบ้านแต่ละหลังจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอง ดังนั้นการวิเคราะห์ความ เป็นไปได้ทางการเงินจึงส่งผลต่อจำนวนสมาชิกผู้ให้บริการบ้านพักด้วย

เนื้อหา: การประมาณการงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ และประมาณ การรายรับเบื้องต้น เพื่อให้ทราบจำนวนเงินลงทุนเริ่มต้น และประมาณการรายรับเบื้องต้นจากการ ดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

กิจกรรมการเรียนรู้: นายก อบต. ผู้นำชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน ร่วมกัน ประมาณงบประมาณที่ใช้ในการปรับปรุงบ้านพักให้มีลักษณะเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งได้ข้อมูลการจัดที่ พักให้ได้มาตรฐานที่พักโฮมสเตย์จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา โดย เจ้าหน้าที่ของ อบต. ได้การประสานขอความรู้ไป จึงได้นำข้อมูลนั้นมาใช้ในการให้เป็นการประมาณ การงบประมาณในการลงทุน รวมทั้งร่วมกันประมาณการรายรับเบื้องต้นเพื่อประเมินความคุ้มค่าของ ผลตอบแทนการลงทุนด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดที่พักโฮมสเตย์ ซึ่งได้จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา
- ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาด เพื่อใช้ในการประมาณการรายรับเบื้องต้นจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

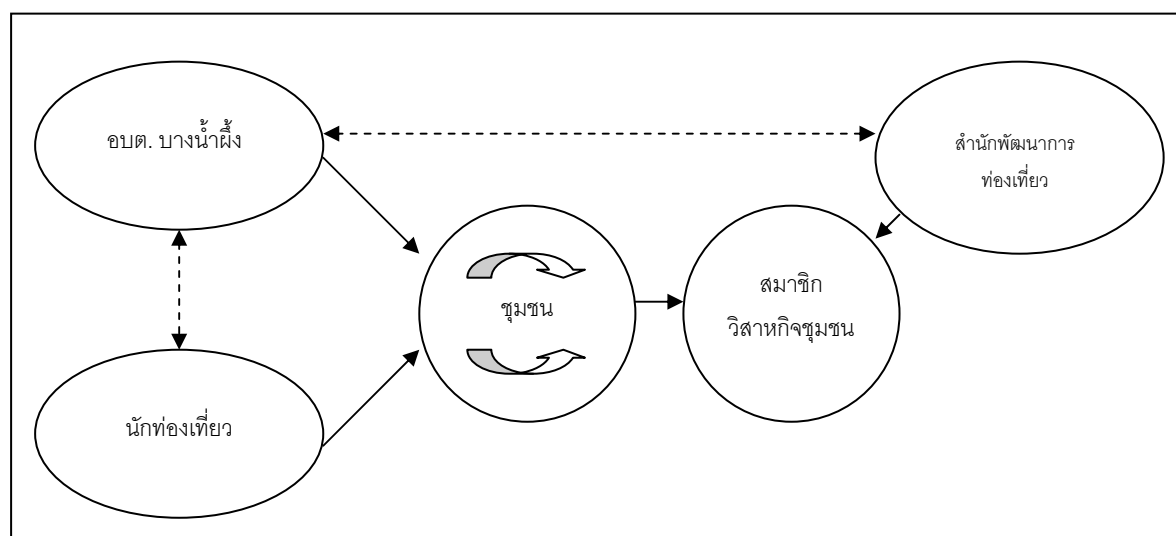
สรุปได้ว่าการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

- **สมาชิกในชุมชน** ซึ่งร่วมนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านต่างๆ ของการดำเนินการโฮมสเตย์ในหมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง

- **อบต.บางน้ำผึ้ง** โดยนายก อบต.บางน้ำผึ้ง เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการที่ร่วมกับผู้นำชุมชนจัดเวทีประชาคมขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ยังถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินการโฮมสเตย์จากการไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ด้วย

- **สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา** ที่เข้ามาให้ความรู้และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นำมาใช้ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดบ้านพัก และทุนภายในชุมชน สำหรับการดำเนินการโฮมสเตย์ในตำบล

แผนภาพที่ 5-13 แสดงแหล่งเรียนรู้ในขั้นการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อประกอบการร่วมกันในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่สนับสนุนการดำเนินการโดย อบต. ที่มีความต้องการพักค้างคืนในตำบล นอกจากนั้นเมื่อเกิดการรวมตัวเป็นวิสาหกิจชุมชนแล้ว สมาชิกชุมชนยังได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดบ้านพักโฮมสเตย์จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งได้รับการประสานงานผ่านทาง อบต.บางน้ำผึ้งด้วย

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

■ **ชุมชนพร้อมที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน** การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ และการจัดเวทีประชาคมจะไม่ประสบความสำเร็จหาก ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งสมาชิกชุมชนหมู่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้งให้ความร่วมมือที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนด้วย

■ **อบต.สนับสนุนการเรียนรู้** จากการที่อบต.บางน้ำผึ้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นายก อบต.บางน้ำผึ้ง จึงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในตำบล รวมทั้งมีเครือข่ายการเรียนรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง และมีข้อมูลเพื่อใช้ในการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

■ **การสนับสนุนการเรียนรู้จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว** กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ที่เข้ามาสนับสนุนด้านความรู้และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นำมาเรียนรู้ และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการโฮมสเตย์

2) ขั้นตอนการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

เมื่อสมาชิกชุมชนวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์ภายในชุมชนแล้ว พบว่ามีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ จึงมีสมาชิกชุมชนที่สนใจและเข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 7 หลังในครั้งแรก จากนั้นจึงนำความรู้เกี่ยวกับตัวชี้วัดการทำโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่รับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ มาเป็น

แนวทางในการจัดทำบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ แล้วทำเรื่องขอประเมินมาตรฐานเพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชน

“เมื่อเห็นว่าเราสามารถทำได้เราก็เริ่มจัดตามบ้าน ว่าเราจะต้องผ่านมาตรฐาน 43 ตัวชี้วัด และ 8 มาตรฐาน นี้ให้ได้ แล้วทำเรื่องไปที่การท่องเที่ยว เขาก็ส่งเจ้าหน้าที่ประเมินมาตรฐานมาประเมินเรา ซึ่งแนะนำบอกให้เราทำอย่างโน้นอย่างนี้”

(อาภรณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์** 13 มีนาคม 2553)

บางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ได้รับการรับรองมาตรฐานจากโฮมสเตย์ไทย ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เมื่อปี พ.ศ.2549 ในปัจจุบันบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์เปิดให้บริการในวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ เนื่องจากวันธรรมดาสมาชิกทำงานประจำ สำหรับการกำหนดราคาการเข้าพักของนักท่องเที่ยวที่ทางวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ กำหนดโดยการสำรวจราคาจากโฮมสเตย์อื่นๆ และให้นักท่องเที่ยวเห็นว่าเป็นราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ ในปัจจุบันจึงกำหนดราคาที่ 350 บาท ต่อคนต่อวัน โดยราคาการเข้าพักนี้รวมค่าที่พักนักท่องเที่ยวพร้อมอาหารเช้าและอาหารตักบาตรพระในตอนเช้า นอกจากนั้นยังมีบริการอื่นๆ เพื่อสร้างความพอใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น ล่องเรือชมหิ่งห้อย บริการให้เช่าจักรยาน บริการนวดตัวนวดฝ่าเท้า เรือพายชมตลาดน้ำ เป็นต้น ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกอื่นๆ ในชุมชนด้วย สำหรับรายได้ 350 บาทนั้น ได้มีการประชุมร่วมกันในการกำหนดการจัดสรรผลตอบแทน โดยแบ่งให้กับสมาชิกเป็นค่าที่พักคืนละ 150 บาท ต่อคน ส่วนที่เหลือเป็นค่าอาหาร และแบ่งให้ อบต.อีกร้อยละ 10 ของรายได้ นอกจากนี้ในกลุ่มบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ยังมีเงินฝากเข้าสถาบันการเงินชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งเดือนละ 100 บาท โดยหาสมาชิกมีความเดือดร้อนเรื่องเงิน สามารถใช้เงินส่วนนี้ในการเป็นหลักประกันเพื่อกู้ยืมได้

ทางด้านการตลาดของบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้นทางกลุ่มได้เรียนรู้ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ จาก อบต.บางน้ำผึ้ง ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์จากการดำเนินการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ทำให้มีการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่ระบุรายละเอียดต่างๆ ทั้งค่าใช้จ่าย แผนที่และการเดินทาง รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยนำไปวางประชาสัมพันธ์ที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เพื่อเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าพัก รวมทั้งมีการติดป้ายประชาสัมพันธ์ระหว่างเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมายังตำบลบางน้ำผึ้ง นอกจากนั้น อบต.บางน้ำผึ้งยังช่วยสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ด้วย โดยเมื่อ อบต.ไปออกงานประชาสัมพันธ์ก็จะนำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ของบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ไปเผยแพร่ด้วย และมีเจ้าหน้าที่ของ อบต.ช่วยประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจเข้ามาใช้บริการบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ ทั้งเพื่อการพักผ่อน และการจัดฝึกอบรมให้กับบุคลากร

ในหน่วยงาน โดยหากมีหน่วยงานต้องการเข้ามาใช้บริการของบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้นต้องติดต่อผ่านทาง อบต.บางน้ำผึ้งเท่านั้น นอกจากนี้จากการที่บางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ได้รับการรับรองมาตรฐานทำให้มีรายชื่อ และรายละเอียดเผยแพร่อยู่ในเว็บไซต์ <http://homestaythai.tourism.go.th/> ทำให้สามารถ ประชาสัมพันธ์เข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น

บางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีการประเมินผลการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยการนัดประชุม สมาชิกทุกครั้ง หลังจากที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ เพื่อนำข้อบกพร่องและปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง มาปรับปรุงการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวจากการเก็บแบบสอบถาม และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมาช่วยปรับปรุงการดำเนินการ ด้วย

“ที่โฮมสเตย์มีการประชุมบ่อย เพราะมีคนมาพักตลอดทุกอาทิตย์ พอพัก เสร็จเลยไปสักวันจันทร์เราก็จะเรียกประชุม 5 โมงเย็น เราก็จะคุยกันบ้าน ไหนมีปัญหา มีปัญหาเรื่องอะไรบ้าง คนพักเป็นยังไง เราก็หาทางแก้ไขกันไป”

(อาภรณ์ พานทอง, สัมภาษณ์ 4 พฤศจิกายน 2552)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของวิสาหกิจชุมชน บางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ จะเห็นได้ว่าหลังจากที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในการจัดบ้านพักให้ได้ มาตรฐานตามที่สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดไว้ในการประเมิน มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยแล้ว จึงได้ดำเนินการปรับปรุงบ้านพักให้เป็นไปตามมาตรฐาน จากนั้นก็เริ่ม ดำเนินการให้บริการที่พักรับนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2549 โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้กันในเรื่องการค้าขายด้านต่างๆ ทั้งเรื่องการตลาด การให้บริการนักท่องเที่ยว และการเงิน โดย ได้รับการสนับสนุนจาก อบต.บางน้ำผึ้ง และสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นั้นในขั้นการดำเนินงานนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถ ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการตลาด การให้บริการนักท่องเที่ยว และการเงิน จนสามารถ พึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ นั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **การบริหารจัดการด้านการตลาด** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้ง โฮมสเตย์ ประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ และมีราคาที่เหมาะสมกับบริการ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชน มีรายได้จากการบริการที่พักรับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

(1.1) **เนื้อหา:** การประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ สามารถสร้างความต้องการในการใช้เข้ามาท่องเที่ยว และใช้บริการที่พักโฮมสเตย์ในตำบลบางน้ำผึ้ง

กิจกรรมการเรียนรู้: เนื่องจาก นายก อบต.มีความรู้ทางด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์จึงได้รับการถ่ายทอดความรู้ และแนวทางการประชาสัมพันธ์จาก นายก อบต.บางน้ำผึ้ง เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์บางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ไปเผยแพร่พร้อมทั้งงานประชาสัมพันธ์ของ อบต.บางน้ำผึ้ง และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง นอกจากนี้การได้มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยก็จะมีเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำตลาดทางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งในกรณีนี้คือ นายก อบต.บางน้ำผึ้ง

(1.2) **เนื้อหา:** การกำหนดราคาที่เหมาะสมสำหรับการเข้าพักของนักท่องเที่ยว เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์สามารถกำหนดราคาเข้าพักของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม

กิจกรรมการเรียนรู้: ราคาการเข้าพักของนักท่องเที่ยวนั้น ทางสมาชิกวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ได้ร่วมกันกำหนดราคาโดยการสำรวจราคาจากโฮมสเตย์อื่นๆ และพิจารณา ร่วมกันในการตั้งราคาให้เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวเห็นว่าเป็นราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ ที่เน้นในเรื่องที่พักที่สะอาด ปลอดภัย ทัศนียภาพ และเห็นวิถีชีวิตของชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อใช้ในการสำรวจราคาของบ้านพักโฮมสเตย์

(2) **การบริหารจัดการด้านการให้บริการนักท่องเที่ยว** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ สามารถจัดการบริการทางด้านบ้านพัก อาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก รวมทั้งการดูแลสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดธรรมชาติ และวิถีชีวิตชุมชนตามเป้าหมายของการท่องเที่ยวในลักษณะโฮมสเตย์

(2.1) **เนื้อหา:** การจัดการด้านห้องพัก อาหารสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์สามารถจัดการด้านห้องพัก และอาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดฝึกอบรม และเป็นพี่เลี้ยงให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเรื่องการจัดการโฮมสเตย์ให้ได้มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นอกจากนี้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนยังได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาการให้บริการให้เป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการรับฟังความคิดเห็นและนำความคิดเห็นนั้นมาปรับปรุงการบริการอย่างต่อเนื่องด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่เข้ามาให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนด้านการจัดการบ้านพักโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง

(2.2) **เนื้อหา:** การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวในการเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้: กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ทำให้เกิดการรณรงค์ให้ชุมชนร่วมกันปฏิบัติตาม เช่น การจัดเก็บขยะตามบริเวณริมเขื่อนและแม่น้ำลำคลอง การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกัน อบต.ก็มีส่วนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลบางน้ำผึ้งโดยรวม มีการปรับปรุงคุณภาพของน้ำในคลองอยู่เสมอโดยการเทน้ำจุลินทรีย์และการขุดลอกคูคลอง ส่วนทางด้านผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น เรือนำเที่ยวชมหิ่งห้อย ก็จะทำให้คำแนะนำการเที่ยวชมหิ่งห้อยกับนักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด ไม่ให้นักท่องเที่ยวใช้แฟลชในการถ่ายรูปหิ่งห้อยเนื่องจากแฟลชจะกระทบต่อวิถีชีวิตของหิ่งห้อยทำให้จำนวนหิ่งห้อยลดลงได้ ดังนั้นเมื่อทั้งคนในชุมชน ผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยว และ อบต.บางน้ำผึ้งร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ตำบลบางน้ำผึ้งมีสภาพแวดล้อมที่ดี และยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกในชุมชนที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทุนของชุมชนที่มีความสำคัญที่สุดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

(3) **การบริหารจัดการด้านการเงิน** เป็นการเรียนรู้เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ มีการจัดสรรผลตอบแทนที่ได้จากการดำเนินงานที่เหมาะสม

เนื้อหา: การจัดสรรผลตอบแทนในการดำเนินการ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีความรู้ในการจัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมให้กับสมาชิกด้วยกัน

กิจกรรมการเรียนรู้: การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยมีผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้มีการตกลงที่จะจัดสรรผลตอบแทนให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามจำนวนผู้เข้าพักในแต่ละครั้ง ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะได้รับผลตอบแทน 150 บาท ต่อคน ตามจำนวนคนที่เข้าพัก ส่วนที่เหลือเป็นค่าอาหารให้กับสมาชิกที่มีหน้าที่ในการทำอาหารให้กับนักท่องเที่ยว และแบ่งให้ อบต.อีกร้อยละ 10 ของรายได้ นอกจากนี้ในกลุ่มบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ยังมีเงินฝากเข้าสถาบันการเงินชุมชนตำบลบางน้ำผึ้งเดือนละ 100 บาทด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้การจัดสรรผลตอบแทนเป็นที่พึงพอใจในกลุ่มสมาชิก

สรุปได้ว่าการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีแหล่งเรียนรู้ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ดังนี้

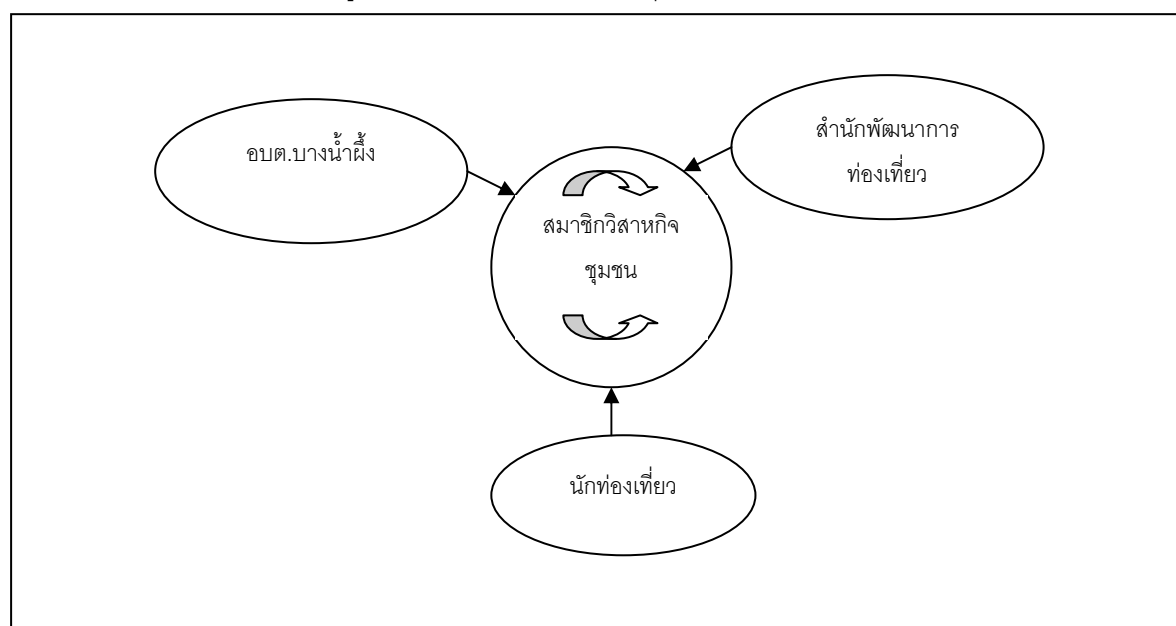
- **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** ที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากความคิดเห็นและประสบการณ์ เพื่อบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ และการร่วมกันรณรงค์ให้มีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปรียบเสมือนทุนของชุมชนในการทำท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- **อบต.บางน้ำผึ้ง** ที่มีบทบาทในการให้ความรู้กับชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้กับวิสาหกิจชุมชนด้วย

- **นักท่องเที่ยว** ที่ให้ข้อมูลและผลสะท้อนกลับ พร้อมทั้งคำแนะนำ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์นำไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

- **สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา** ที่จัดการฝึกอบรมและเป็นพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่องในการจัดการบริการ และบ้านพักให้กับนักท่องเที่ยวตามมาตรฐาน จากการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

แผนภาพที่ 5-14 แสดงแหล่งเรียนรู้ในชั้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ มีการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ทั้งจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการให้ผลสะท้อนกลับและให้คำแนะนำกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาการดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้ อบต.บางน้ำผึ้งยังเข้ามาให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทางด้านการตลาดเนื่องจากมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนเองก็มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้สร้างประเด็นการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชน ในเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ
- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่าในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นเกิดขึ้นได้จากการที่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการทุกด้านของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

โดยเฉพาะด้านการพัฒนาการบริการให้กับนักท่องเที่ยว และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

■ การสนับสนุนจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง พบว่า สำนักพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการจัดการบริการบ้านพักโฮมสเตย์ ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

■ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ อบต.บางน้ำผึ้ง ส่งผลให้ อบต.บางน้ำผึ้งสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง

3) ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

เมื่อวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ดำเนินการและได้ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแล้ว บางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านต้นแบบของการท่องเที่ยว ทางด้านโฮมสเตย์ จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว จึงได้ไปอบรมดูงานเพิ่มเติม นอกจากนั้นยังมีคนภายนอกเข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการที่พักโฮมสเตย์ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเป็นเครือข่ายเรียนรู้ในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ดังที่ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกล่าวไว้ดังนี้

“เวลาเขามาดูงานก็คือโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไปด้วย ผู้ใหญ่ก็จะไปเล่าให้เขาฟังว่าเมื่อก่อนนี้เป็นยังไง เล่าเรื่องการทำตลาดน้ำ ทำโฮมสเตย์ว่าเป็นอย่างไร เขามีอะไรสงสัยก็จะถาม”

(อาจารย์ พานทอง, สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553)

นอกจากนั้นจากนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้ง ส่งผลให้ อบต.สนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบัน อบต.ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ 84 ตำบลวิถีพอเพียง จึงทำให้ได้รับงบประมาณในการพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง อบต.บางน้ำผึ้งก็ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ด้วย จึงทำให้ ผู้นำวิสาหกิจชุมชน ได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้วกลับมาถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และคนในชุมชนผ่านการจัดทำประชาคมซึ่งหมู่ 3 จัดทำขึ้นทุกเดือน รวมทั้งได้รับงบประมาณ ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“อย่างวันที่ 20 นี้ได้งบประมาณจากโครงการ 84 ตำบลวิถีพอเพียง ก็จะทำให้
การท่องเที่ยวมาอบรม เรื่อง เจ้าบ้านที่ดี ทับลงไปอีกที่”

(อารมณ์ พานทอง, *สัมภาษณ์* 13 มีนาคม 2553)

การดำเนินการโฮมสเตย์ในตำบลบางน้ำผึ้งนอกจากสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน
แล้ว ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีขึ้นในชุมชน รวมทั้งมีการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการรักษา
สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดีให้คนในชุมชนด้วย เพื่อให้
นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการใช้บริการ ดังคำกล่าวของผู้นำวิสาหกิจชุมชนว่า

“การมีโฮมสเตย์เกิดประโยชน์กับชุมชนมาก อย่างน้อยชุมชนเรามีรายได้
บ้านที่เราไม่เคยขาดเลย ก็ต้องทำบ้าง เพราะคนผ่านไปผ่านมาเขาจะมอง
แล้วไม่สะอาด เพราะฉะนั้นแต่ละบ้านก็ต้องดูแล ตอนนี่เราเน้นแล้ว เรา
ประชุมแล้วก็คิดกันว่าทำให้หน้าบ้านน่ามอง หลังบ้านน่ามองด้วย มี
ข้อกำหนด แล้วเราก็ค่อยๆ แก่กันไป”

(อารมณ์ พานทอง, *สัมภาษณ์* 13 มีนาคม 2553)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนของ
วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินการ
สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
ระหว่างวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบการลักษณะเดียวกัน และการได้รับความสนับสนุนจาก อบต.บางน้ำผึ้ง
อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการศึกษาดูงาน และจัดการฝึกอบรมใน
พื้นที่ ในขณะที่เดียวกันวิสาหกิจชุมชนยังร่วมเรียนรู้กับชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ในตำบลให้สะอาด
ปลอดภัย เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ในขั้นพัฒนาการดำเนินงาน
นั้น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการดำเนินการ
วิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้าง
เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายนอกชุมชนเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
เป็นการสร้างเครือข่ายกับวิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับโฮมสเตย์เช่นกัน เพื่อให้เกิด
การพัฒนาการดำเนินการโฮมสเตย์

เนื้อหา: การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างวิสาหกิจชุมชนประเภทเดียวกัน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินการกับวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับโฮมสเตย์เหมือนกัน

กิจกรรมการเรียนรู้: การศึกษาดูงานระหว่างกัน โดยผู้นำวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ๆ ในการนำมาพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ทั้งการเดินทางไปดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้วิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวกับการทำบ้านพักโฮมสเตย์เข้ามาศึกษาดูงาน จากการทำวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบทางด้านโฮมสเตย์จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้เครือข่ายการเรียนรู้ยังเกิดจากการที่ อบต.บางน้ำผึ้ง มีเครือข่ายการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สื่อกลางที่สร้างให้คนภายนอกชุมชนสนใจที่จะเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ คือ สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว และ อบต.บางน้ำผึ้ง
- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มอยู่เสมอ

(2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

เนื้อหา: การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในตำบลบางน้ำผึ้ง

กิจกรรมการเรียนรู้: การสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง และชุมชนเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดีให้คนในชุมชนด้วย เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการใช้บริการ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนรู้:

- สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และคนในชุมชนที่พร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกัน และเห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

สรุปได้ว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

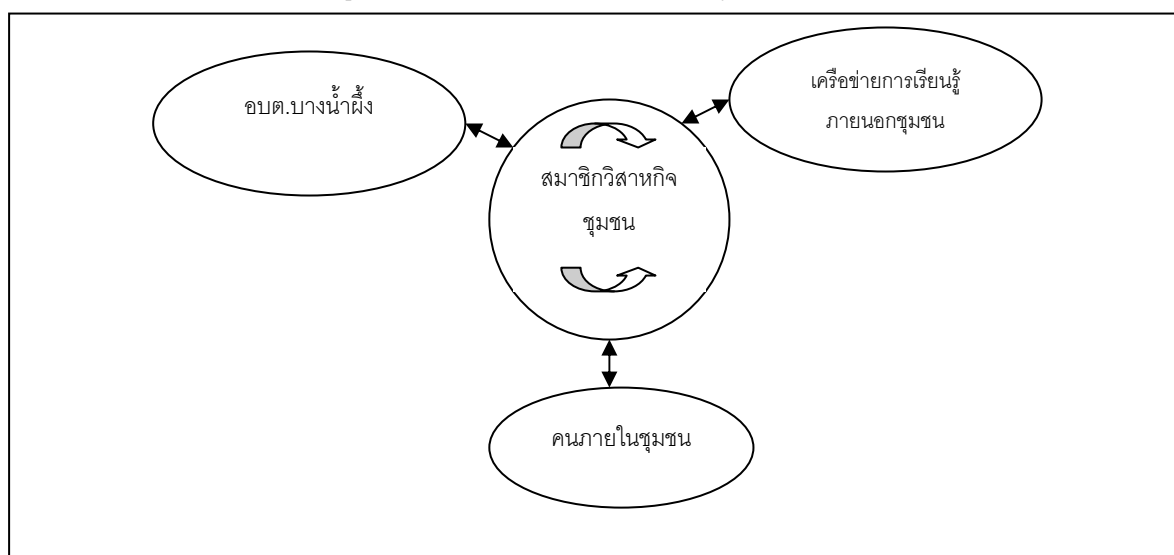
▪ **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** ที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ และการร่วมกันรณรงค์ให้ชุมชนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

▪ **อบต.บางน้ำผึ้ง** ที่มีบทบาทในการให้ความรู้กับชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ภายนอกชุมชนด้วย เนื่องจาก อบต.บางน้ำผึ้งนั้นมีเครือข่ายในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย

▪ **เครือข่ายการเรียนรู้** ที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษาดูงานระหว่างกัน เพื่อนำข้อดีข้อเสีย โอกาสและอุปสรรคที่พบ มาถอดบทเรียนและนำไปใช้พัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

▪ **คนภายในชุมชน** ที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บางน้ำผึ้งเพื่อให้เกิดการรักษาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดีให้คนในชุมชนด้วย

แผนภาพที่ 5-15 แสดงแหล่งเรียนรู้ในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเครือข่ายการเรียนรู้ภายนอกชุมชนเป็นเครือข่ายที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการที่มีการประกอบการโฮมสเตย์เหมือนกัน ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้ภายในชุมชนนั้นเป็นการสร้างเครือข่าย

ระหว่างวิสาหกิจชุมชน คนในชุมชน และ อบต.บางน้ำผึ้งซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์

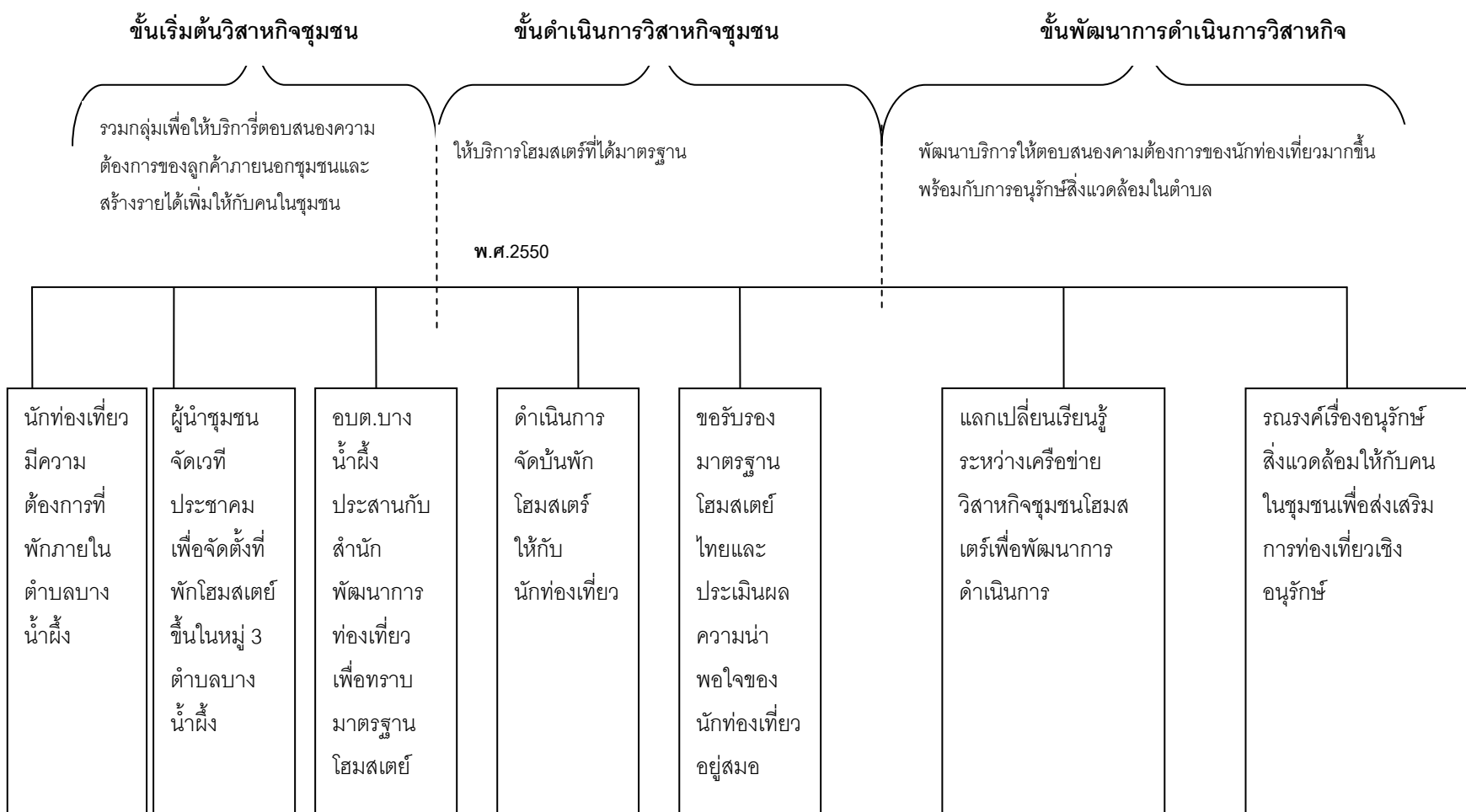
จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

- **สมาชิกภายในชุมชน** ที่พร้อมร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บางน้ำผึ้งเพื่อให้เกิดการรักษาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดีให้คนในชุมชนด้วย เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการใช้บริการ

- **อบต.บางน้ำผึ้งมีเครือข่ายการเรียนรู้** ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์มีแหล่งศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนต่อไป

- **เครือข่ายเรียนรู้ภายนอกชุมชน** ที่มีการเรียนรู้ดูงานระหว่างกัน ซึ่งส่วนหนึ่งรู้จักวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์จากการคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวทางด้านโฮมสเตย์ จากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

แผนภาพที่ 5-16 เหตุการณ์ที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ในอดีตถึงปัจจุบัน

2.3 บทบาทของ อบต.บางน้ำผึ้งในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2.3.1 บทบาทของ อบต.บางน้ำผึ้งในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

อบต.บางน้ำผึ้งเป็น อบต.หนึ่ง ที่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังส่งผลทางด้านสังคมโดยเป็นการพัฒนาคนในตำบลให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพ และมีการทำกิจกรรมร่วมกันของคนใน อบต.บางน้ำผึ้งจึงได้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในหลายๆ ด้าน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง พึ่งพาตนเองได้ และก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน ดังนี้

1) การวางแผนชุมชนร่วมกับคนในตำบลบางน้ำผึ้ง

อบต.บางน้ำผึ้งมีบทบาทในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับคนในชุมชน จากการทำ อบต.ต้องจัดทำแผนพัฒนาตำบลระยะ 3 ปี อบต.บางน้ำผึ้งจะมีการทำประชาคมหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน เพื่อรับฟังความคิดเห็น และปัญหาของชุมชน ทุกๆ 6 เดือน ซึ่ง อบต.บางน้ำผึ้งให้ความสำคัญกับความคิดเห็น และปัญหาที่ได้ โดยนำเข้ามาพิจารณาในการทำแผนพัฒนาตำบลระยะ 3 ปี ของ อบต.นอกจากนั้นเมื่อ อบต.มีโครงการที่จะพัฒนาตำบล ก็จะมีการนำโครงการนั้นไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนโดยการจัดทำประชาคมทุกครั้ง ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการเพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญ และให้ร่วมมือในการดำเนินโครงการกับ อบต.ดังกล่าวของ นายก อบต.

“แผนชุมชนต้องมาจากชาวบ้าน บอกกับ อบต.ถ้า อบต.คิดชาวบ้านยังไม่รู้ ยังไม่ทำ ยังไม่เริ่มก็ทำอะไรไม่ได้”

(นายก อบต.บางน้ำผึ้ง, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2552)

2) การร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนที่ อบต.บางน้ำผึ้งเข้าไปมีส่วนร่วมวางแผนประกอบการวิสาหกิจชุมชน นั้นคือ วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ ซึ่งมีนายก อบต.เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยอบต.เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นในการจัดประชาคมให้กับคนในชุมชนหมู่ 3 เกี่ยวกับการทำโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวภายนอกตำบล นอกจากนั้น นายก อบต.ยังเข้าไปเป็นกรรมการฝ่ายการตลาดและประชาสัมพันธ์ของบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ด้วย เนื่องจากนายก อบต.นั้นมีประสบการณ์ในการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยเห็นได้จากความสำเร็จของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่ประสบความสำเร็จจากการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ที่ดีของ นายก อบต.บางน้ำผึ้ง

3) การจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน

อบต.บางน้ำผึ้งเข้ามามีบทบาทส่งเสริมในเรื่องการจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพื้นที่ขายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนในตลาดบางน้ำผึ้ง ซึ่งตลาดบางน้ำผึ้งนี้เกิดจากแนวคิดของนายก อบต.บางน้ำผึ้งที่ต้องการทำตลาดเพื่อเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายผลผลิตของชาวบ้าน และสร้างแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับคนกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากการที่ตลาดบางน้ำผึ้งประสบความสำเร็จจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก การให้พื้นที่ขายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนทำให้วิสาหกิจชุมชนมีแหล่งในการขายสินค้าโดยตรงไปยังลูกค้า โดยการนำสินค้ามาขายในตลาดบางน้ำผึ้งนี้ไม่ต้องเสียค่าเช่าพื้นที่ แต่วิสาหกิจชุมชนจะแบ่งส่วนหนึ่งจากรายได้เข้ากองทุนตลาดบางน้ำผึ้งเพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

นอกจากนั้นยังมีวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นจากการสร้างตลาดให้กับคนในชุมชนด้วย ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากลูกไม้และวัสดุธรรมชาติ ซึ่งการมีตลาดทำให้กลุ่มคนที่ชอบในงานประดิษฐ์โดยใช้ลูกไม้ นำวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติอยู่ในตำบลบางน้ำผึ้งมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อเป็นรายได้เสริมจากการทำงานประจำ

“จุดเริ่มต้นที่ทำก็คือ ตลาดน้ำ ขายมาตั้งแต่เปิดตลาด ชอบงานศิลปะอยู่ แล้ว ตอนแรกที่ทำก็ทำแจกเพื่อนๆ สนุกสนาน ไม่ได้ทำเป็นกลุ่มเป็นก้อน พอดีมีตลาดน้ำขึ้นมาก็เลยเข้ามาทำ”

(ไพโรจน์ สว่างพงษ์, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2552)

4) บุคลากรของ อบต.เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

อบต.บางน้ำผึ้งได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้ง คือ คุณสุธาสิณี ชัยเชื่อนพันธ์ ซึ่งเป็นผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้ง นอกจากนั้นคุณสุธาสิณียังเป็นผู้จัดการตลาดบางน้ำผึ้งด้วย โดยจะทำหน้าที่ดูแลทั่วไป และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่สามารถเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งประสานงานกับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่มีความประสงค์จะเข้ามาศึกษาดูงานทางด้านวิสาหกิจชุมชนภายในตำบล รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เมื่อหน่วยงานนั้นมีความต้องการเข้ามาใช้บริการบ้านพักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ด้วย โดยคุณสุธาสิณีนั้นเป็นคนในตำบลบางน้ำผึ้ง และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีดี มีจิตอาสาในการทำงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ผู้จัดการตลาดน้ำเก่งมากนะ ใครมาหาเขาไม่เคยผิดหวัง เขาจะดูแล ช่วยหา
ให้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแม่”

(อารมณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2553**)

จะเห็นได้ว่า อบต.บางน้ำผึ้งเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในตำบล จึงได้มีการ
ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วยกันหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการวางแผนชุมชน การร่วมวางแผนประกอบการ
วิสาหกิจชุมชน บุคลากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และการจัดหาตลาดเพื่อขายสินค้า
ของวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชน ซึ่ง
ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถขายสินค้าและบริการได้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มรายได้ให้กับคนในตำบลบาง
น้ำผึ้งด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“เราขายสินค้าวันเสาร์ อาทิตย์ ที่ตลาดน้ำก็เท่ากับเงินเดือนเราเดือนหนึ่งแล้ว”

(ศิริพร พูลสุข, **สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2552**)

“หัวใจของการดำเนินวิสาหกิจชุมชน คือ การมีตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชน”

(สำเนา รัศมิ์ทติ, **สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2553**)

2.3.2 สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต. บางน้ำผึ้ง

อบต.บางน้ำผึ้ง ให้ความสำคัญกับวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชน จึงมุ่งเน้นการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนที่สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน และใช้ทุนที่มีอยู่ของ
ตำบลในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
เพื่อให้คนในตำบลมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ขึ้น จากการศึกษาพบว่า อบต.บางน้ำผึ้งนั้นได้เข้าไปจัด
กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในแต่ละชั้น ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้น เริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้น
เริ่มต้นนี้ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้คนในชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ใน
เรื่องทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนั้นการจัดการศึกษาของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อส่งเสริม
วิสาหกิจชุมชนในชั้นเริ่มต้นยังเป็นการจัดการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการ
วิสาหกิจชุมชนด้วย ดังนี้

1.1) การจัดทำเวทีประชาคมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์สภาพของชุมชน

อบต. บางน้ำผึ้ง มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเริ่มต้นของวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์โดยมีการจัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้ อบต. และคนในชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักเรียนรู้ชุมชนมากขึ้น เพื่อนำทุนที่มีอยู่มาใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จากนั้นจึงเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันถึงความเป็นไปได้ของการดำเนินการบ้านพักโฮมสเตย์ในชุมชน ทำให้เกิดข้อสรุปร่วมในการเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ขึ้น

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดเวทีประชาคมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- นายก อบต.บางน้ำผึ้งที่เห็นความสำคัญในการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เพื่อนำมาใช้ศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน
- แกนนำชุมชนที่พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งใหม่ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

1.2) การเรียนรู้ดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนขึ้นภายในชุมชน

เนื่องจาก อบต.บางน้ำผึ้งมุ่งเน้นที่จะพัฒนาตำบลเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงมีเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อบต.จึงได้สนับสนุนงบประมาณ และประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ในการให้กับผู้นำวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ไปศึกษาดูงานในชุมชนต่างๆ ที่มีการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนลักษณะเดียวกันที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ให้เหมาะกับตำบลบางน้ำผึ้ง

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน ตามวัตถุประสงค์ของการไปศึกษาดูงาน
- งบประมาณของ อบต.บางน้ำผึ้งในการศึกษาดูงาน

2) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้น ดำเนินการ

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นดำเนินการ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ในเรื่อง การตลาด การผลิต และการเงิน ดังนี้

2.1) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการบริหาร จัดการวิสาหกิจชุมชนในด้านต่างๆ

อบต.บางน้ำผึ้ง มีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบในลักษณะเป็นผู้ประสานงานกับ นักวิชาการ ผู้มีความรู้ต่างๆ ให้เข้ามาจัดการฝึกอบรมให้กับวิสาหกิจชุมชนตามที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ โดย อบต.บางน้ำผึ้งมีบุคลากรที่ช่วยในการประสานงานในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ให้ตรงกับความต้องการของวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้ช่วยนักพัฒนาการชุมชน ซึ่งทำหน้าที่ดูแล และ ประสานงานผู้นำวิสาหกิจชุมชนในตำบลบางน้ำผึ้ง เมื่อทราบว่าวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ใน ด้านใดก็จะประสานงานกับบุคลากรของหน่วยงานรัฐและเอกชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้นๆ เพื่อให้เข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเรื่องที่มีความต้องการ ดังเช่นเมื่อวิสาหกิจชุมชนบาง น้ำผึ้งโฮมสเตย์ต้องการความรู้เกี่ยวกับการจัดบ้านพักให้ได้มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ทาง อบต.ก็ได้มีการ ประสานงานไปยังสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้ามาให้ ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการประสานงานกับหน่วยงาน ภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.บางน้ำผึ้ง ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐตาม ความต้องการของวิสาหกิจชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่สนับสนุนนักวิชาการเกี่ยวกับการ บริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

2.2) การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

อบต.บางน้ำผึ้งเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้ง โฮมสเตย์ และชุมชน เพื่อให้เห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทุนของ ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผ่านโครงการรณรงค์รักษา

สภาพแวดล้อม การให้ความรู้กับชุมชนโดยปราชญ์เกษตรซึ่งเป็นคนตำบลท่าข้ามในการเทน้ำหมักชีวภาพ (EM) ลงในแม่น้ำลำคลอง เพื่อบำบัดน้ำเสีย ซึ่งการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาตินี้ทำให้บางน้ำฝั่งคงความเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับคนภายนอกชุมชน และนำมาซึ่งรายได้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.บางน้ำผึ้ง ในการจัดโครงการให้กับวิสาหกิจชุมชนและชุมชน เกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน

2.3) การดำเนินการตลาดบางน้ำผึ้งเพื่อเป็นแหล่งพบปะเรียนรู้ลูกค้าของวิสาหกิจชุมชน และเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน

อบต.บางน้ำผึ้ง ได้ริเริ่มให้มีการดำเนินการตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นภายในตำบล เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้า และเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยมีการจัดพื้นที่ให้วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งเข้ามาจำหน่ายสินค้าโดยตรงไปยังกลุ่มลูกค้า ทำให้ผู้ดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้พบกับลูกค้าโดยตรง ดังนั้นตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจึงเป็นแหล่งพบปะเรียนรู้ลูกค้าของวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญที่ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทราบความต้องการของลูกค้า เพื่อนำมาผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าต่อไป

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินการตลาดบางน้ำผึ้งเพื่อเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับวิสาหกิจชุมชน และเป็นแหล่งพบปะเรียนรู้ลูกค้าของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย

- พื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวิสาหกิจชุมชน และลูกค้า
- งบประมาณสนับสนุนของ อบต.

3) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้งเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนา เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการพัฒนาระบบการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนด้วย ดังนี้

3.1) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบนอกระบบโรงเรียนของอบต.บางน้ำผึ้ง
นี้เป็นการติดตามการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และเมื่อวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในด้าน
ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่ อบต.ก็จะประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่มี
ความรู้ในเรื่องที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องการ มาทำการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์
ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้ง
โฮมสเตย์ได้ให้สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว เข้ามาฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับคนในชุมชน
เพื่อพัฒนาสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและคนภายในตำบลอย่างต่อเนื่องให้มีมนุษย์สัมพันธ์อันดีกับ
นักท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการประสานงานกับหน่วยงาน
ภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.บางน้ำผึ้ง ที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐตามความ
ต้องการของวิสาหกิจชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่สนับสนุนนักวิชาการเกี่ยวกับการ
พัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

3.2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้

อบต.บางน้ำผึ้งนั้นมีเครือข่ายในการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็น
ผลจากการดำเนินการตลาดน้ำบางน้ำผึ้งในพื้นที่ จึงมีการเชื่อมโยงกันระหว่างตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และ
วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ในการไปศึกษาดูงานร่วมกันทำให้สมาชิกตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และ
วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์เห็นภาพรวมในการพัฒนาตำบลเพื่อการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งการได้ไปศึกษาดู
งานทำให้ได้ความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินงานต่อไป นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งยังเป็นแหล่ง
เรียนรู้ดูงานให้กับวิสาหกิจชุมชนลักษณะเดียวกันภายนอกชุมชนด้วย รวมทั้งการที่ อบต.ได้เข้าร่วม
โครงการ 84 ตำบลวิถีพอเพียง ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้การพัฒนาตำบลตามแนวปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ได้รับงบประมาณที่เข้ามาสนับสนุนการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตำบลมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้นำวิสาหกิจชุมชนต่างๆ และคนในชุมชน
มีโอกาสได้ไปศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มากขึ้นด้วย ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“โครงการ 84 วิถีพอเพียง เขาจะให้งบประมาณมาให้เราไปเรียนรู้ดูงาน และ
 เพิ่มความรู้ในการดำเนินงาน อย่างที่ผ่านมาไปดูคลองโคน ที่สมุทรสงคราม
 ในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน แล้วปลายเดือนนี้ก็มีจัดอบรมเจ้าบ้านที่ดี ให้
 การท่องเที่ยวมาจัดให้”

(อาภรณ์ พานทอง, *สัมภาษณ์* 13 มีนาคม 2553)

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นในการประสานงานกับหน่วยงาน
 ภายนอกเพื่อให้ความรู้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนั้น ประกอบด้วย

- บุคลากรของ อบต.บางน้ำผึ้ง ที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐตามความ
 ต้องการของวิสาหกิจชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่สนับสนุนนักวิชาการเกี่ยวกับ
 การพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

2.3.3 ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.บาง น้ำผึ้ง

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้งนั้น เป็น
 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหลัก เพื่อให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการศึกษาดูงาน และ
 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นๆ อย่างไรก็ตามพบว่า อบต.บางน้ำผึ้งมีปัญหาในการจัดกระบวนการ
 เรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

1) **ไม่มีการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเข้ากับการจัดการศึกษาใน
 ระบบโรงเรียน** เนื่องจากทำให้ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนจัดเป็นการ
 วางแผนในระยะยาวเพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน แต่จาก
 การศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้ง นั้นพบว่า ยังไม่มีการ
 นำเอาความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเข้าไปเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งอาจ
 ทำให้เยาวชนไม่เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในตำบลได้

2) **ไม่มีการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานที่เป็นระบบ** จากการสอบถาม
 และสังเกตพบว่า อบต.บางน้ำผึ้งมีการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่เป็นประจำ เนื่องจาก
 มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามการไปศึกษาดูงานแต่ละ
 ครั้งนั้นยังขาดการถอดบทเรียนร่วมกันของผู้ที่ไปศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้ที่ได้มาจัดเก็บไว้เป็นระบบ
 และเป็นประโยชน์ต่อคนอื่น ๆ ภายในชุมชน ดังนั้นหากมีการถอดบทเรียนและจัดเก็บความรู้ที่ได้เป็นอย่างดี

ระบบ จะทำให้ อบต.บางน้ำผึ้งมีฐานความรู้ให้กับคนในชุมชนนำไปใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน หรือประกอบอาชีพได้

2.3.4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้ง เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.บางน้ำผึ้ง เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

- **ผู้บริหาร อบต.**นายก อบต.บางน้ำผึ้งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่อยู่ในตำบลบางน้ำผึ้ง เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้ และสามารถพึ่งพาตนเอง โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบลบางน้ำผึ้ง ดังนั้นจึงได้เน้นเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้ถึงปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยตนเองผ่านเวทีประชาคม รวมทั้ง นายก อบต.บางน้ำผึ้งเห็นความสำคัญของการพัฒนาจากภายในชุมชน การรับฟังความคิดเห็น และปัญหาจากคนในตำบล เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตำบลต่อไป ดังคำกล่าวของ นายก อบต.ว่า

“มันต้องดึงทุกอย่างเข้ามาหาเรา อย่างเรานี่เราต้องให้พนักงานลงไปถึงบ้าน ไม่ใช่มานั่งคอยที่ อบต.ถามว่า อบต.มีงานอะไรทำบ้าง ไม่มีหรอก ต้องลงลุยพื้นที่ ลงไปหาชาวบ้านเขา ชาวบ้านเขาก็มีอะไรสะท้อนกลับมาด้วย”

(สำเนา รัศมิ์ทิตติ, **สัมภาษณ์** 15 มีนาคม 2553)

- **แกนนำชุมชน** แกนนำชุมชนของตำบลบางน้ำผึ้ง มีลักษณะที่ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และลงมือปฏิบัติจริงเพื่อใช้ความรู้ที่นั้นให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรทั้งภาครัฐและเอกชนมาปรับใช้ในชุมชน นอกจากนั้นยังถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย จัดว่าเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนความรู้ต่างๆ ให้กับคนในชุมชนบางน้ำผึ้ง ดังคำกล่าวของแกนนำชุมชนว่า

“คนสิบคนไปดูงาน ได้มาสักคนสองคนก็ดีแล้ว ผู้ใหญ่ไปดูงาน บางคนก็ไปเที่ยว เราก็ไปจดเก็บ แล้วก็มาทำ”

(อาภรณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์** 13 มีนาคม 2553)

- **ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต.บางน้ำผึ้ง และคนภายในชุมชน** เนื่องจาก อบต. และคนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอ รวมทั้งการเป็นชุมชนในลักษณะเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่เดิมมาก่อน ทำให้คนในตำบลบางน้ำผึ้งมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน นอกจากนั้นการที่

อบต.ได้ริเริ่มให้มีการจัดทำตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นในตำบล และประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ ส่งผลให้คนในตำบลมีรายได้เพิ่ม และเกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นจากการร่วมกันประกอบการตลาดน้ำในทุก ๆ วันเสาร์และอาทิตย์ การจัดเวทีประชาคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ทั้งในลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังคำกล่าวของผู้นำชุมชน และ ผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตรกล่าวไว้ดังนี้

“ที่นี่จะดีอย่างคือให้ประชาคมเป็นหลัก มีอะไรก็จะรับรู้ร่วมกัน ไม่ใช่นายกทำคนเดียว”

(อาภรณ์ พานทอง, *สัมภาษณ์* 28 ตุลาคม 2553)

“ประชาคมที่นี่จะเข้มข้นไม่เหมือนที่อื่น ชาวบ้านจะออกมาช่วยกันเยอะ มากินข้าวเย็นกัน แล้วก็เริ่มประชุมตอนหกโมง ห้าโมงกว่าอาหารมาตั้ง บางหมู่ใช้เวลาสองสามชั่วโมง บางหมู่ก็ชั่วโมงกว่า เราจะเปิดหัวข้อสำคัญให้”

(สำเนา รัศมิ์ทิตติ, *สัมภาษณ์* 15 มีนาคม 2553)

▪ **บุคลากรที่สนับสนุนงานด้านวิสาหกิจชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้ง** มีความพร้อม และเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ทำให้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งเรื่องการประชุมงานเพื่อสนับสนุนทางด้านวิชาการต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชน และประสานงานระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ นอกจากนั้นยังรับผิดชอบในเรื่องการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้งด้วย และด้วยบุคลิกลักษณะเป็นผู้ที่เปิดรับฟังความคิดเห็น และยินดีช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอจึงทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และคนในชุมชนสามารถพูดคุย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ง่าย ดังที่ผู้นำชุมชนกล่าวถึงว่า

“ผู้จัดการตลาดน้ำเก่งมากนะ ไครมาหาเขาไม่เคยผิดหวัง เขาจะดูแล ช่วยหาให้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่”

(อาภรณ์ พานทอง, *สัมภาษณ์* 13 มีนาคม 2553)

▪ **ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายของ อบต.** เนื่องจาก อบต.บางน้ำผึ้ง มีนายก อบต.ที่อยู่ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาตั้งแต่ปี 2546 ซึ่งระหว่างปี 2546-2549 นั้นเป็นนายก อบต.บางน้ำผึ้งโดยการแต่งตั้ง และก่อนที่นายก อบต.บางน้ำผึ้ง จะเข้ามาดำรงตำแหน่งนายก อบต.บางน้ำผึ้ง นั้นเคยเป็นกรรมการบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งมาแล้ว 2 ปี และดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลบางน้ำผึ้งมาเป็นเวลา 6 ปีในช่วง พ.ศ.2538 – 2543 ทำให้นายก อบต.บางน้ำผึ้งรู้จักพื้นที่ตำบลบางน้ำผึ้ง และมีความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก การดำเนินนโยบายต่างๆ จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนก็เช่นกัน เห็นได้จากการจัดทำแผนพัฒนาตำบลระยะ 3 ปี และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลบางน้ำผึ้ง ที่ให้

ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นอกจากนั้นยังสนับสนุนในเรื่องการศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องเป็นประจำเพื่อให้คนในตำบลได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนและนำกลับมาปรับใช้ในชุมชนได้

■ **อบต.มีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน** จากการวิเคราะห์ชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้งทำให้ อบต.บางน้ำผึ้งมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพของตำบลทางด้านการท่องเที่ยว นำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศึกษาดูงานของคนในชุมชน ในขณะเดียวกันทำให้ อบต.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่สนับสนุนการท่องเที่ยว รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ก็ได้ผลประโยชน์จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว สามารถเรียนรู้ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้จากตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นตลาดภายในชุมชนที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งจากกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่ขอการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย ดังคำกล่าวของนายก อบต.ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในตำบลโดยเริ่มจากตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ดังนี้

“อยากให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จก่อน ดูว่าเรามีเอกลักษณ์อะไร ตลาดของเราจะไม่เหมือนที่อื่น ชายธรรมชาติ เป็นตลาดที่อยู่ในสวน ไม่มีใครทำ ที่เขาทำกันก็ร้อน ไม่มีที่พักผ่อน ไม่มีที่นั่งเล่น แล้วไอเซนเราก็ดีอยู่แล้ว เพราะในหลวงทำให้จุดนี้เป็นปอดของคนกรุงเทพ น่าจะขายตัวนี้ได้ ก็เอามาคุยกับชาวบ้าน ว่ามีอะไรก็เอาออกมาขายกันนะ ทำสวนปลูกพืชอะไรก็เอาออกมาขายกันในชุมชน ก็เริ่มจากจุดนี้”

(สำเนา รัศมีทิตติ, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2553)

■ **อบต.บางน้ำผึ้งมีเครือข่ายการเรียนรู้** จากการที่ อบต.บางน้ำผึ้งให้ความสนใจในเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อบต.บางน้ำผึ้งจึงมีเครือข่ายในการเรียนรู้ทั้งที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหมือนกัน และเป็นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ซึ่งเกิดการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายจากการศึกษาดูงาน จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งจากองค์กรชุมชนด้วยกันเอง และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทำให้ อบต.บางน้ำผึ้ง มีความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นนำมาใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสามารถสร้างพันธมิตรร่วมมือใหม่ ๆ ในการพัฒนาชุมชนด้วย เช่น การได้รับทราบรายละเอียดโครงการ 84 ตำบล วิถีพอเพียง ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) จากการที่ ปตท. ได้จัดกลุ่มผู้นำชุมชนมาศึกษาดูงานที่บางน้ำผึ้ง นายก อบต.บางน้ำผึ้งจึงเกิดความสนใจในโครงการและทำเรื่องขอเข้าร่วมโครงการไป เมื่อผ่านการประเมิน ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาตำบลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยงบประมาณนั้นก็ได้นำไปใช้ให้คนใน

ชุมชนไปศึกษาดูงาน รวมทั้งผู้นำวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ในตำบลด้วย เพื่อนำความรู้มาพัฒนาตำบลต่อไป
ดังคำกล่าวของนายก อบต.บางน้ำผึ้งและ ผู้นำชุมชน ว่า

“ปตท.เขามาดูงาน ผมก็บอกว่า ทำยังไงผมอยากเข้าร่วมโครงการนี้ด้วย เขาก็บอกว่าถ้าอย่างนั้นนายกก็สมัครมาสิ แล้วจะมีคนมาประเมินว่าผ่านไม่ผ่าน เข้าร่วมได้ไม่ได้ ผมก็เลยให้น้องภาเขียนโครงการไป แล้วก็ให้เจ้าหน้าที่เขามาตรวจ ทีแรกยังไม่ถึง 84 หรือ 85 แต่เขาเอาคนมาดูงานกับเรา เราก็คิดว่าโครงการแบบนี้เราน่าจะเข้าร่วมด้วยนะ”

(สำเนา รัศมีทิตติ, **สัมภาษณ์** 15 มีนาคม 2553)

“โครงการ 84 วิธีพอเพียงของปตท.เขาส่งเราไปดูงาน สำคัญนะ จะมีตัวเงินเป็นเงินให้ไปอบรม คือ มีงบประมาณค่าอาหาร ค่าอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ คนก็จะมารวมกัน ก็ถือว่าเป็นการประชุมร่วมกัน ก็จะได้ความรู้จากตรงนี้”

(อาภรณ์ พานทอง, **สัมภาษณ์** 13 มีนาคม 2553)

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา

จากการศึกษากรณีศึกษา พบว่า การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ทั้ง 2 แห่งนั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตำบล โดยเป้าหมายในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของ อบต.ทั้ง 2 แห่งนั้นแตกต่างกัน สำหรับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อบต.ท่าข้ามนั้นส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการลดรายจ่าย ลดการพึ่งพิงจากภายนอกทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองมากขึ้น ทำให้กลุ่มลูกค้าของวิสาหกิจชุมชนเป็นคนภายในตำบลเอง ในขณะที่การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นเป็นไปเพื่อการสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน พัฒนาสภาพเศรษฐกิจของคนในตำบลให้ดีขึ้นกลุ่มลูกค้าของวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นคนภายนอกชุมชนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามการดำเนินวิสาหกิจชุมชนในตำบลทั้ง 2 แห่งนั้นส่งผลให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมที่ดีขึ้น คือ ทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน สำหรับปัญหาในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น ปัญหาหลัก คือ การขาดความรู้ทางด้านกระบวนการผลิตของสมาชิกชุมชนในวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ความรู้ใหม่ภายนอกชุมชนในการผลิตสินค้า และวัตถุดิบในชุมชนไม่เพียงพอในการผลิตสินค้า ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นจะยั่งยืนได้ต้องใช้วัตถุดิบภายในพื้นที่ในการผลิตสินค้าเป็นหลัก แต่ทั้งสองปัญหาหลักในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้สามารถแก้ไขได้จากการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และ อบต.ทั้ง 2 แห่งนั้นมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยจากการศึกษาสรุปได้ว่าทั้ง 2

อบต.มีสภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนดังนี้

3.1 สภาพ ปัญหาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

3.1.1 สภาพการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาสภาพการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน นั้น พบว่า อบต.ทั้ง 2 แห่ง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในแต่ละชั้นดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้น

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นนี้ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้คนในชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย โดยการจัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน นอกจากนี้ อบต.ยังจัดการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนโดยการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เห็นสภาพจริงในการดำเนินการ และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ ด้วย นอกจากนั้น อบต.ทำข้าม ยังมีจัดการเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการกลุ่มขึ้นในชุมชน ผ่านการจัดการประชุม เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มกันทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดผลพลอยได้ทางด้านสังคมด้วย

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต.ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นนี้ คือ บุคลากรของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงาน และร่วมเก็บข้อมูลชุมชนกับคนในชุมชน งบประมาณในการดำเนินการ รวมทั้งฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ดูงานของวิสาหกิจชุมชนด้วย จากการจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นนี้จะเห็นได้ว่า อบต.เข้ามามีบทบาทหลักในฐานะผู้จัดการเรียนรู้เอง (Provider) ทั้งการจัดเวทีประชาคมในชุมชน และการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

2) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการ

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ในเรื่อง การตลาด การผลิต และการเงิน โดยการประสานงานกับผู้รู้หรือแหล่งภูมิปัญญาภายในชุมชน หน่วยงานภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความรู้ด้านต่างๆ ตามที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ ซึ่ง อบต.มีบุคลากรที่ช่วยประสานงานในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ตรง

กับความต้องการของวิสาหกิจชุมชนด้วย นอกจากนั้น อบต.ยังมีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งวัดถุดิบ ภายในชุมชนก็มีความสำคัญ เนื่องจากจากการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนที่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้นั้นวัดถุดิบส่วนใหญ่เป็นวัดถุดิบที่อยู่ภายในชุมชน รวมทั้งการจัดพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้วิสาหกิจชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มลูกค้าทำให้มีการพัฒนาสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากขึ้นด้วย เช่น การดำเนินการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ของ อบต.บางน้ำผึ้ง ในขณะเดียวกัน อบต.ก็ให้ความรู้กับชุมชนเพื่อให้ยอมรับสินค้าของวิสาหกิจชุมชน เช่น การทำแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ของ อบต.ท่าข้าม เป็นต้น

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต.ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ คือ บุคลากรของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และวิสาหกิจชุมชน ฐานข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนของหน่วยงานต่างๆ ที่ใช้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และแหล่งวัดถุดิบในพื้นที่ และพื้นที่ในการเรียนรู้เชิงประจักษ์ให้กับวิสาหกิจชุมชนและคนในชุมชน จากการจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ อบต.เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้สนับสนุน (Supporter) ให้เกิดการเรียนรู้

3) การจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

การจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการพัฒนาระบบการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน โดย อบต.จะติดตามการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนอยู่เสมอเมื่อทราบว่าวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ทางด้านใดก็จะทำการประสานงานกับแหล่งความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน นอกจากนั้น อบต.ได้สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้คู่งานของวิสาหกิจชุมชนอื่น และมีการแลกเปลี่ยนงานเพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทำให้เกิดการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต.ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้ คือ บุคลากรของ อบต.ท่าข้ามที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่สนับสนุนวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จากการจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนา

พัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้ อบรม.เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้สนับสนุน (Supporter) ให้เกิดการเรียนรู้

นอกจากการจัดการเรียนรู้ของ อบรม.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามขั้นการดำเนินการแล้ว จากการศึกษาพบว่า อบรม.ทำข้ามได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เด็กเข้าใจเรื่องของการพึ่งตนเอง และการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย โดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นให้กับเด็กในโรงเรียน ซึ่ง อบรม.ทำข้ามได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสนับสนุนและส่งเสริมวิชาการเขต 12 กระทรวงศึกษาธิการ และ อบรม.ได้จัดบุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องการผลิตสินค้า และเห็นความสำคัญของการพึ่งตนเองไปเป็นวิทยากรในหลักสูตรด้วย

3.1.2 ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบรม.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ผลการศึกษาจากกรณีศึกษา พบว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบรม.ทำข้าม และบางน้ำผึ้งนั้น เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ประสบกับปัญหา ดังนี้

1) **ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน** เนื่องจาก อบรม.ต้องใช้งบประมาณในการพัฒนาตำบลด้านอื่นๆ ด้วย ทำให้มีงบประมาณในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม อบรม.ได้มีการแก้ปัญหาในเรื่องงบประมาณ โดยการหาแหล่งทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชน

2) **สมาชิกสภา อบรม.ยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน** เนื่องจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบรม.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น เป็นการใช้งบประมาณของ อบรม.ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชน ที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเห็นผลเป็นรูปธรรม ไม่สามารถเห็นผลได้ชัดเจนเช่นเดียวกับการใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้น สมาชิกสภา อบรม.จึงยังไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เท่าที่ควร สำหรับการแก้ปัญหาเรื่อง สมาชิก อบรม.ไม่ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนี้ ผู้บริหาร อบรม.ได้ใช้การจัดเวทีประชาคมของคนในชุมชนในการแก้ปัญหา เพื่อให้สมาชิก อบรม.รับทราบความต้องการของชาวบ้าน และเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

3) **ไม่มีการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานที่เป็นระบบ** จากการสอบถามและสังเกตพบว่า อบต.ท่าข้าม และ อบต.บางน้ำผึ้งนั้นมีการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่เป็นประจำ แต่ยังคงขาดการถอดบทเรียนร่วมกันของผู้ที่ไปศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้ที่ได้มาจัดเก็บไว้เป็นระบบ ดังนั้นหากมีการถอดบทเรียนและจัดเก็บความรู้ที่ได้อย่างเป็นระบบ จะทำให้ทั้ง 2 อบต.มีฐานความรู้ให้กับคนในชุมชนนำไปใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน หรือประกอบอาชีพได้

4) **ไม่มีการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเข้ากับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน** เนื่องจากการให้ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนจัดเป็นการวางแผนในระยะยาวเพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน แต่จากการศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.บางน้ำผึ้ง นั้นพบว่า ยังไม่มีการนำเอาความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเข้าไปเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งอาจทำให้เยาวชนไม่เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในตำบลได้

3.2 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

- **ผู้บริหาร อบต.** จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร อบต.ซึ่งก็คือ นายก อบต.ทั้งสองแห่ง เห็นความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชน โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวในการปฏิบัติ ดังนั้นจึงได้เน้นเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้ถึงปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งให้การสนับสนุนการจัดการฝึกอบรม ดูงานด้านต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชนขึ้นเพื่อให้ลดรายจ่าย สร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในตำบลส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

- **แกนนำชุมชน** จากการศึกษาพบว่าแกนนำชุมชนของ อบต.ท่าข้าม และ อบต.บางน้ำผึ้ง มีลักษณะร่วมกัน คือ ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และก็ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อใช้ความรู้ที่ได้นั้นให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรทั้งภาครัฐและเอกชนมาปรับใช้ในชุมชน นอกจากนั้นยังถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย จัดว่าเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนความรู้ต่างๆ ให้กับคนในตำบล

- **ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต.และวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.** จากการศึกษพบว่า อบต. และวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอ และ อบต.ยัง

ได้มีส่วนสนับสนุนทางด้านงบประมาณให้กับวิสาหกิจชุมชนด้วย ดังนั้นจึงทำให้อบต.สามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถช่วยเหลือตนเองได้

- **อบต. มีบุคลากรที่สนับสนุนงานด้านวิสาหกิจชุมชนของ** จากการศึกษาพบว่าทั้ง อบต.ท่าข้าม และ อบต.บางน้ำผึ้ง มีบุคลากรสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งเรื่องการให้ความรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน การรับฟังความคิดเห็นของวิสาหกิจชุมชน และการประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกชุมชนในการสนับสนุนทางด้านวิชาการที่ทางอบต.ไม่มีความรู้ จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

- **ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายของ อบต.** จากการศึกษาพบว่า อบต.ท่าข้าม และ อบต.บางน้ำผึ้ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลง นายก อบต.ในช่วงระยะเวลา 8-10 ปี ทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นโยบายด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนก็เช่นกัน เห็นได้จากยุทธศาสตร์พัฒนาตำบลของทั้ง 2 อบต. มีเรื่องการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเรียนรู้ดูงานเป็นประจำทุกปีเพื่อให้คนในตำบลได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนและนำกลับมาปรับใช้ในชุมชนได้ รวมทั้ง อบต.ได้เข้าไปให้การศึกษากับวิสาหกิจชุมชนที่อบต.เข้าไปมีส่วนร่วมในการก่อตั้งอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทราบเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันและร่วมทำงานด้วยกันมา

- **อบต.มีเครือข่ายการเรียนรู้** จากการศึกษาที่ อบต.ท่าข้าม และ อบต.บางน้ำผึ้ง ได้มีการจัดการศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำ และเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานให้กับชุมชนอื่นๆ ด้วย จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งจากองค์กรชุมชนด้วยตนเอง และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทำให้วิสาหกิจชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลภายนอกและนำความรู้ที่ได้นั้นมาใช้ในการพัฒนางานในชุมชนต่อไปได้ การมีเครือข่ายการเรียนรู้จึงทำให้ อบต.มีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และปรับประยุกต์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการพัฒนาตำบลด้วย

- **อบต.มีเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน** จากการศึกษาพบว่า ทั้ง อบต.ท่าข้าม และ อบต.บางน้ำผึ้ง มีเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน โดย อบต.ท่าข้ามมีเป้าหมายในการพัฒนา คือ การทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ในขณะที่ อบต.บางน้ำผึ้งมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพของตำบลทางด้านการท่องเที่ยว จากเป้าหมายที่ชัดเจนของทั้ง 2 อบต.นี้ นำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศึกษาดูงานของคนในชุมชน ในขณะเดียวกันทำให้ อบต.ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต.ด้วย

บทที่ 6

แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการนำผลการวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการศึกษากรณีศึกษา มายกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากนั้นทำการตรวจสอบแนวทางที่ได้โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการท้องถิ่น และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยนำเสนอข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การยกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 การยกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การยกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนี้ได้จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการศึกษากรณีศึกษา ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม เกี่ยวกับระดับความสำคัญ และการดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ของ อบต. เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน พบประเด็นที่นำมาใช้ในการยกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ

1.1.1 การดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต. และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ในตารางที่ 4-30 พบว่า อบต. ยังมีระดับการดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และน้อย ในขณะที่ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เห็นว่า ระดับการดำเนินงานของ อบต. ในเรื่องนี้นั้นอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า อบต. ยังไม่เห็นความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเท่าที่ควร นอกจากนั้นจากผลการ

สำรวจเกี่ยวกับส่วนงานหรือบุคคลากรที่รับผิดชอบด้านวิสาหกิจชุมชนโดยตรงของ อบต.พบว่า อบต.ร้อยละ 33.5 ไม่มีส่วนงานรับผิดชอบด้านวิสาหกิจชุมชนเลย

1.1.2 การดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นดำเนินการนั้น ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.และผู้แทนวิสาหกิจชุมชนในตารางที่ 4-30 พบว่า ผู้บริหาร อบต.เห็นว่า อบต.เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ทางด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผู้แทนวิสาหกิจชุมชนที่เห็นว่า อบต.จัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทางด้านนี้น้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า อบต.ยังไม่มีความรู้เพียงพอเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

1.1.3 การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนของ อบต. นั้น ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.และผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ดังปรากฏในตารางที่ 4-28 พบว่า ผู้บริหาร อบต.และผู้แทนวิสาหกิจชุมชนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องนี้ เนื่องจาก ผู้บริหาร อบต.เห็นว่า อบต.มีระดับความสำคัญในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต.มีระดับความสำคัญในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับระดับการดำเนินการของ อบต.ที่ผู้บริหาร อบต.เห็นว่า อบต.ดำเนินการในการจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง แต่ในขณะที่ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเห็นว่าดำเนินการจัดอยู่ในระดับน้อยที่สุด จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าการจัดแหล่งเรียนรู้ของ อบต.ในปัจจุบันอาจจะยังไม่ตรงกับความรู้ที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ

1.1.4 บทบาทของ อบต.ในการจัดประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนนั้น ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร อบต.และผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับระดับความสำคัญของ อบต.ในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังปรากฏในตารางที่ 4-29 พบว่า ผู้บริหาร อบต.เห็นว่า อบต.เข้าไปมีความสำคัญในระดับมากในการจัดประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนทั้งในเรื่องให้คนในชุมชนรู้จักชุมชนและทรัพยากรของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน การสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน เป็นต้น ในขณะที่ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต.เข้าไปมีความสำคัญระดับปานกลาง จากผลการสำรวจนี้สะท้อนให้เห็นว่า อบต.มีบทบาทและเป็นที่ยอมรับในการจัดประชาคมในตำบลเพื่อวิเคราะห์สภาพชุมชน และแก้ไขปัญหา ร่วมกันของคนในชุมชน หาก อบต.เห็นความสำคัญของการดำเนินวิสาหกิจชุมชนในฐานะ

เครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนแล้ว อบต.สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการประชาคม มาใช้ในการให้ความรู้กับชุมชนเพื่อนำแผนชุมชนไปใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชนต่อไปได้

จากประเด็นต่างๆ ที่ได้จากผลการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ควรมีการพัฒนา อบต.ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. และการให้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ อบต.มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน และสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.จากกรณีศึกษา เนื่องจาก อบต.ท่าข้าม และอบต.บางน้ำผึ้ง เป็น อบต.ที่เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตำบล รวมทั้งมีบุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลและสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.ทั้ง 2 แห่งจึงมีความพร้อมในการเข้าไปจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นต่างๆ รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต.นั้นมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อทำการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน และสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของ อบต.จึงทำให้ได้การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากกรณีศึกษาตามขั้นตอนการดำเนินการ โดยแต่ละชั้นจะประกอบด้วย เป้าหมายการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ บทบาทของ อบต. และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งได้นำมาใช้ในการยกวางแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการได้ ดังนี้

ตารางที่ 6-1 ยกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการ

ลำดับขั้นของ การดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน					
	เป้าหมายการเรียนรู้	เนื้อหาการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	บทบาทของ อบต.	ปัจจัยเงื่อนไข
1.ขั้นเริ่มต้น	- สมาชิกภายใน ชุมชน และวิสาหกิจ ชุมชนสามารถ วิเคราะห์สภาพชุมชน ได้	- การวิเคราะห์สภาพ ชุมชน เช่น ทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ปัญหาและความ ต้องการของคนใน ชุมชน	- การจัดเวทีประชาคมเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิเคราะห์ ข้อมูลชุมชนร่วมกัน	- สมาชิกภายในชุมชน - หน่วยงานภายนอกที่ มีความรู้ในการวิเคราะห์ สภาพชุมชน เช่น สถาบันการศึกษา อกส. มูลนิธิหมู่บ้าน กรมการ พัฒนาชุมชน เป็นต้น	- อบต. และผู้นำชุมชนร่วมกันเก็บข้อมูล ชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม และการ สัมภาษณ์คนในตำบล เกี่ยวกับ รายรับ รายจ่าย ทุนภายในชุมชน ปัญหา ความ ต้องการของคนในชุมชน - เจ้าหน้าที่ อบต.นำข้อมูลที่เก็บได้มา ประมวลผล - อบต.จัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้คน ในชุมชนวิเคราะห์ความต้องการ/ความ จำเป็นของชุมชน - อบต.นำความต้องการ/ความจำเป็นที่ ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกันในประชาคม มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อหาสินค้าที่ ตอบสนองความต้องการนั้น	- ผู้บริหาร อบต.และ ผู้นำชุมชน เห็น ความสำคัญของการ เก็บข้อมูลชุมชน - เจ้าหน้าที่ของ อบต.มีความรู้เกี่ยวกับ การจัดทำแผนชุมชน - คนในชุมชนมีส่วน ร่วมและเห็น ความสำคัญของการ เก็บข้อมูลชุมชน

ตารางที่ 6-1 (ต่อ) ยก่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ลำดับขั้นของ การดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน					
	เป้าหมายการ เรียนรู้	เนื้อหาการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	บทบาทของ อบต.	ปัจจัยเงื่อนไข
1.ขั้นเริ่มต้น (ต่อ)	- ศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน	1) ความเป็นไปได้ทางด้านการตลาด	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายและช่องทางการจัดจำหน่าย	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชน - ตลาดภายในและภายนอกชุมชน	- อบต. สนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลทางด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	- เจ้าหน้าที่ของอบต.มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินวิสาหกิจชุมชน
		2) ความเป็นไปได้ทางการผลิต	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์แหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตและความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้า	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชน - แหล่งศึกษาดูงาน - นักวิชาการที่มีความรู้ในกระบวนการผลิตสินค้า - ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	- อบต.ประสานงานกับแหล่งเรียนรู้เพื่อให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ - นักวิชาการที่มีความรู้ด้านการผลิต จากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ - ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น - แหล่งศึกษาดูงาน	- การสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่างเจ้าหน้าที่ของ อบต.และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน - อบต.มีฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการ
		3) ความเป็นไปได้ทางการเงิน	- สมาชิกเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้าและบริการจากนักวิชาการ/ครูภูมิปัญญา	- สมาชิกร่วมกันสำรวจทุนในการดำเนินการของสมาชิก และแหล่งทุนสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชน - แหล่งทุนภายในชุมชน เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ - แหล่งทุนภายนอกชุมชน เช่น ธกส.	- อบต.จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน -

ตารางที่ 6-1 (ต่อ) ยก่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ลำดับขั้นของ การดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน					
	เป้าหมายการเรียนรู้	เนื้อหาการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	บทบาทของ อบต.	ปัจจัยเงื่อนไข
2.ขั้นดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	- วิสาหกิจชุมชน สามารถบริหารงาน ด้านการตลาดได้ อย่างต่อเนื่อง	1) การพัฒนา สินค้าที่ตอบสนอง ความต้องการของ ลูกค้า กลุ่มเป้าหมาย	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับสินค้าที่ตอบสนองความต้องการ ของลูกค้า - การพบปะกับลูกค้าโดยตรงเพื่อรับฟังความ คิดเห็นจากลูกค้า	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - ลูกค้า กลุ่มเป้าหมาย	- อบต. สนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับความ ต้องการของลูกค้า และช่องทางการจัด จำหน่ายให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน - อบต.จัดแหล่งเรียนรู้ที่ได้ ประสบการณ์ตรงจากลูกค้าให้กับ วิสาหกิจชุมชน เช่น การจัดตลาดนัด วิสาหกิจชุมชนขึ้นในตำบล	- เจ้าหน้าที่ของ อบต.มีความรู้ เกี่ยวกับการ ดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน - สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนให้
		2) การ ประชาสัมพันธ์ สินค้า	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเรียนรู้ผ่าน กระบวนการกลุ่ม เพื่อศึกษาสื่อต่าง ๆ ทั้ง ภายในและภายนอกชุมชนในการ ประชาสัมพันธ์สินค้า	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - อบต.	- อบต.ให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อ ประชาสัมพันธ์ในชุมชน รวมทั้ง ประชาสัมพันธ์สินค้าวิสาหกิจชุมชนใน สื่อประชาสัมพันธ์ของ อบต.ด้วย เช่น วิทยุชุมชน แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เวป ไซด์ของ อบต.	ความสำคัญกับ การเรียนรู้ร่วมกัน - การสื่อสารอย่าง ต่อเนื่องระหว่าง เจ้าหน้าที่ของ อบต.และสมาชิก
		3) ช่องทางการจัด จำหน่ายสินค้า	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายที่ สามารถกระจายสินค้าไปยังลูกค้าได้ - สมาชิกเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับ การจัดการช่องทางการจัดจำหน่าย	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - ผู้มีประสบการณ์ ทางด้านช่องทางการ จัดจำหน่ายสินค้าของ วิสาหกิจชุมชน	- อบต.สนับสนุนฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ลูกค้าเป้าหมายเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมี ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ตรงกลุ่ม ลูกค้า - อบต.ประสานกับผู้ที่มีประสบการณ์ เพื่อให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน เรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย	วิสาหกิจชุมชน - อบต.มี ฐานข้อมูลทางด้าน การตลาดเพื่อ สนับสนุน วิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 6-1 (ต่อ) ยกเว้นแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

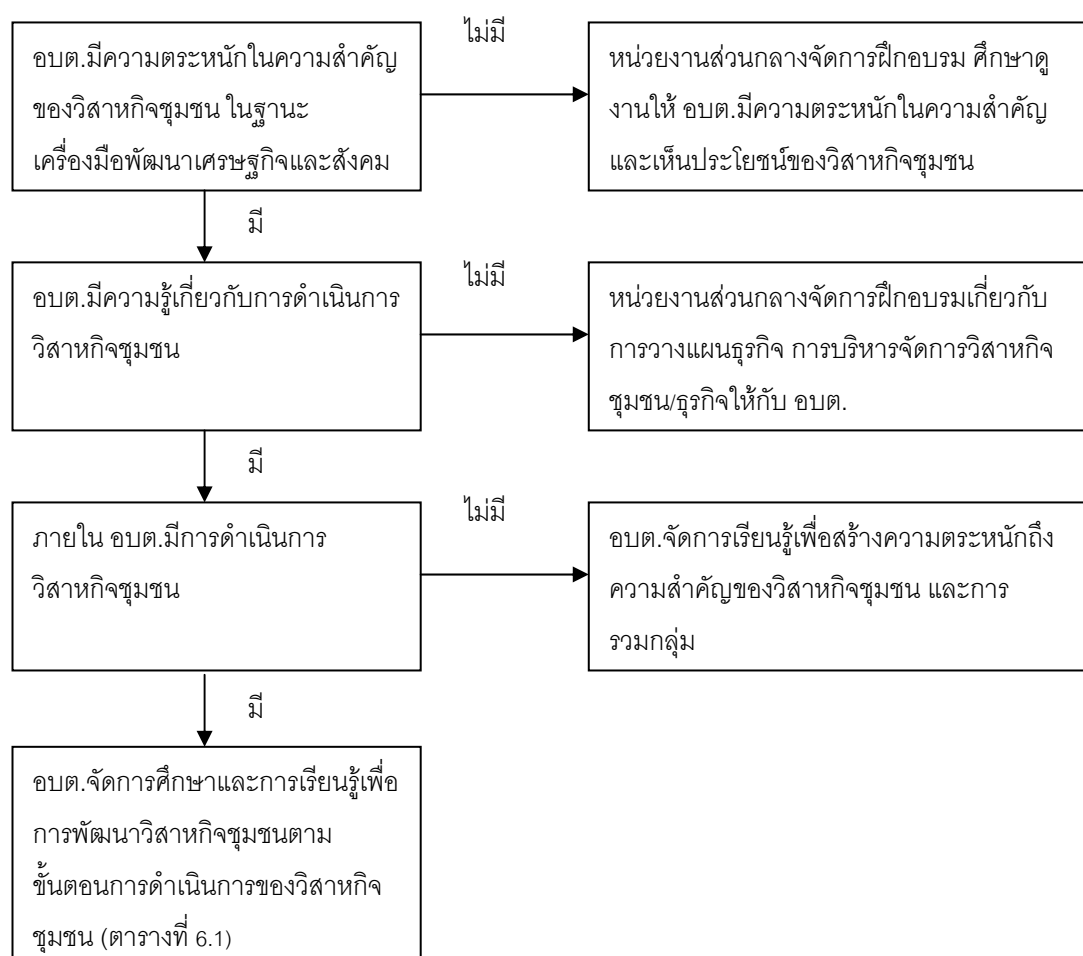
ลำดับขั้นของ การดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน					
	เป้าหมายการเรียนรู้	เนื้อหาการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	บทบาทของ อบต.	ปัจจัยเงื่อนไข
2.ขั้นดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน (ต่อ)	- วิสาหกิจชุมชน สามารถบริหารงาน ด้านการผลิตได้อย่าง ต่อเนื่อง	1) การจัดการ วัตถุดิบที่ใช้ในการ ผลิต	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในและ ภายนอกชุมชน - สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และแหล่งวัตถุดิบ ภายในชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ เกิดการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างยั่งยืน	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - แหล่งวัตถุดิบ ภายในชุมชน	- อบต. สนับสนุนฐานข้อมูล ทางด้านแหล่งวัตถุดิบในชุมชน ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน - อบต.จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนและแหล่งวัตถุดิบทั้งภายใน และภายนอกชุมชน	- เจ้าหน้าที่ของ อบต.มีความรู้ เกี่ยวกับการ ดำเนินการวิสาหกิจ ชุมชน และมีการ สื่อสารอย่างต่อเนื่อง กับสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนให้ความสำคัญ กับการเรียนรู้ร่วมกัน - อบต.มีฐานข้อมูล ทางด้านการผลิตเพื่อ สนับสนุนวิสาหกิจ ชุมชน
		2) การนำความรู้/ ภูมิปัญญามาปรับ ใช้ในขั้นตอนการ ผลิต	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเรียนรู้โดยการปฏิบัติ จริงเพื่อนำความรู้/ภูมิปัญญามาปรับใช้ในการ ผลิต โดยมีนักวิชาการ/ครูภูมิปัญญาเป็นที่เลี้ยง	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - นักวิชาการจาก หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน - ครูภูมิปัญญา ท้องถิ่น	- อบต.ประสานงานกับแหล่งเรียนรู้ ทางการผลิต ทั้งนักวิชาการของ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนให้ความสำคัญ กับการเรียนรู้ร่วมกัน - อบต.มีฐานข้อมูล ทางด้านการผลิตเพื่อ สนับสนุนวิสาหกิจ ชุมชน
		3) มาตรฐานของ สินค้าที่เป็นที่ ยอมรับของลูกค้า	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้รับการถ่ายทอด ความรู้ทางด้านวิชาการเกี่ยวกับกรรมวิธีการ ผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานสินค้านั้น ๆ	- หน่วยงานรับรอง มาตรฐานสินค้าต่างๆ เช่น	- อบต.ประสานกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการรับรองมาตรฐาน สินค้าเพื่อให้เข้ามาให้ความรู้กับ วิสาหกิจชุมชน	- หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ให้ การสนับสนุน

ตารางที่ 6-1 (ต่อ) ยกเว้นแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ลำดับขั้นของ การดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน	กระบวนการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน					
	เป้าหมายการเรียนรู้	เนื้อหาการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้	บทบาทของ อบต.	ปัจจัยเงื่อนไข
2.ขั้นดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน (ต่อ)	วิสาหกิจชุมชน สามารถบริหารงาน ด้าน การเงินและการ บัญชี	1) การจัดทำบัญชีที่ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบง่าย 2) การจัดสรรเงินปันผล	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดทำ บัญชี และการจัดสรรเงินปันผลชุมชน - การถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการ เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี และการ จัดสรรเงินปันผล	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - นักวิชาการที่มี ความรู้ทางด้าน การเงินและการบัญชี	- อบต.ประสานกับนักวิชาการในการ ถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดทำบัญชี และจัดสรรเงินปันผล	-
3.ขั้นพัฒนาการ ดำเนิน	วิสาหกิจชุมชน สามารถพัฒนา กระบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์ได้	1) การพัฒนากระบวนการ ผลิต - การลดต้นทุนในการผลิต - การนำเทคโนโลยีเข้ามา ใช้ในการผลิต	- การฝึกอบรมจากนักวิชาการที่มี ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้า - การศึกษาดูงานจากธุรกิจ/วิสาหกิจ ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการ พัฒนากระบวนการผลิต	- นักวิชาการที่มี ความรู้ในการ พัฒนาการผลิตสินค้า - วิสาหกิจชุมชน/ ธุรกิจต้นแบบ	- อบต.ประสานกับนักวิชาการในการ ถ่ายทอดความรู้ด้านพัฒนา กระบวนการผลิตให้กับวิสาหกิจชุมชน - อบต.จัดการศึกษาดูงานภายนอก ชุมชนให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ทางด้านการพัฒนากระบวนการผลิต	- วิสาหกิจชุมชน มีการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็งใน การดำเนินการ - วิสาหกิจชุมชน มีความพร้อมใน
		2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ - การเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่ ตอบสนองความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายเดิม และ สร้างกลุ่มเป้าหมายใหม่ - การพัฒนาภาพลักษณ์ ของผลิตภัณฑ์	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนถอดบทเรียน และวิเคราะห์กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ร่วมกัน - การศึกษาดูงานจากธุรกิจ/วิสาหกิจ ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการ พัฒนากระบวนการผลิต - การสำรวจตลาด/ช่องทางการจัด จำหน่ายสินค้า	- สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชน - วิสาหกิจชุมชน/ ธุรกิจต้นแบบ - ตลาด/ช่องทางการ จัดจำหน่าย	- อบต.ประสานกับนักวิชาการในการ ถ่ายทอดความรู้ด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้กับวิสาหกิจชุมชน - อบต.จัดการศึกษาดูงานภายนอก ชุมชนให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์	การพัฒนาการ ดำเนินการ - อบต.มี ฐานข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งเรียนรู้เพื่อ สร้างเครือข่ายการ เรียนรู้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อนำผลการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและกรณีศึกษามาวิเคราะห์จัดทำเป็นร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้เป็น 2 ขั้นคือ แนวทางการพัฒนา อบต. ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

แผนภาพที่ 6-1 แสดงกระบวนการประเมินความพร้อมของ อบต. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เริ่มจากการประเมินความพร้อมของ อบต. ซึ่งหากไม่มีความพร้อม หน่วยงานส่วนกลางของภาครัฐจำเป็นต้องเข้าไปช่วยพัฒนา อบต. ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเมื่อมีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจ

ชุมชนแล้ว อบต.สามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามขั้นตอนการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ดังปรากฏในตารางที่ 6.1

ตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากการยกร่างแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบแนวทางที่ได้โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการท้องถิ่น และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้เป็น 2 ส่วนคือ แนวทางการพัฒนา อบต.ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกับ อบต.ด้วยเพื่อที่ อบต.จะสามารถเข้าใจและนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ สำหรับแนวทางส่วนที่ 2 นั้น เป็นแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อ อบต.เห็นความสำคัญ และต้องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบลขึ้น โดยทั้ง 2 แนวทาง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบการเรียนรู้

2.1 แนวทางการพัฒนา อบต.ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้หาก อบต.ไม่มีความพร้อม และไม่เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นหน่วยงานส่วนกลางที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาความพร้อมของ อบต.ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความพร้อมของ อบต. ดังนี้

(1) การสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ อบต.เห็นความสำคัญของการใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และเข้าใจในเป้าหมายของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งการทำ

ให้ อบต. มีความตระหนักและความเข้าใจในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างแรกสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เนื้อหา: ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป้าหมายการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน

(1.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** การจัดการฝึกอบรมเพื่อสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาชุมชน จากผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ รวมทั้งอบต. ที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในตำบล

แหล่งเรียนรู้: ผู้บริหาร อบต. ที่ประสบความสำเร็จการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางด้านวิสาหกิจชุมชน

หน่วยงานที่ดำเนินการ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะผู้จัดการฝึกอบรมให้กับ อบต. และ หน่วยงานสนับสนุนความรู้ด้านต่างๆ ให้กับ อบต. เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น

(1.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** การจัดการศึกษาดูงานจาก อบต. ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จและทำให้ชุมชนดีขึ้น เป็นการให้ อบต. ได้ไปศึกษาและรับฟังแนวทางการดำเนินงานของ อบต. ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และไปศึกษาวิสาหกิจชุมชนเองที่ประสบความสำเร็จส่งผลให้ชุมชนดีขึ้นด้วย

แหล่งเรียนรู้: อบต. และวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และส่งผลต่อชุมชนให้ดีขึ้น

หน่วยงานที่ดำเนินการ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะผู้จัดการหลักที่จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับ อบต. และ หน่วยงานสนับสนุนฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น

จากการสนทนากลุ่มนั้นพบว่า เรื่องการสร้าง ความตระหนัก และความเข้าใจในวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญนอกจากการฝึกอบรมและการศึกษาดูงานแล้ว กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรใช้เครื่องมืออื่นๆ ในการจูงใจให้ อบต. เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนด้วย ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า

“กรมควรจะให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต. เป็นกิจกรรมที่เป็นผลงานของ อบต. ด้วย โดยกรมยอมรับมีการตั้งเกณฑ์ประเมิน อบต. ในส่วนนี้ด้วย และต้องหาทางที่จะประสานให้ อบต. ได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน และรับฟังแนวทางการดำเนินงานของ อบต. ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และไปศึกษาวิสาหกิจชุมชนเองที่ประสบความสำเร็จ และทำให้ชุมชนดีขึ้นด้วย”

(สุภาส จันทร์หงษ์, สทนากลุ่ม 20 เมษายน 2553)

(2) การวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ อบต. ในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) นำไปสู่การวางแผนธุรกิจชุมชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

เนื้อหา: การวางแผนธุรกิจ และความรู้เบื้องต้นในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน/ธุรกิจ จากนักธุรกิจ สถาบันการเงิน รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการให้กับบุคลากรของ อบต. ที่สนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

แหล่งเรียนรู้: นักธุรกิจ เจ้าหน้าที่สถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตร และ วิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ

หน่วยงานที่ดำเนินการ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในฐานะผู้จัดการฝึกอบรมให้กับ อบต. และ หน่วยงานสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับด้านการวางแผนธุรกิจ และการบริหารธุรกิจให้กับ อบต. เช่น สถาบันการเงิน ธุรกิจภาคเอกชน วิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

จากการสนทนากลุ่มนั้นพบว่า เรื่องการวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ อบต. ที่ต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น บุคลากรของ อบต. จึงควรได้รับการอบรมเรื่องนี้ ดังเช่น คำกล่าวที่ว่า

“บุคลากรของ อบต.ที่ทำหน้าที่ดูแลวิสาหกิจชุมชนควรได้รับการอบรม เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อย่างนักพัฒนา ชุมชนกว่าจะลงพื้นที่ได้เราต้องใช้อบรมก่อน 3 เดือน”

(ศศิรินทร์ หิรัญศศิธนนท์, **สนทนากลุ่ม 20** เมษายน 2553)

นอกจากการให้ความรู้ในเรื่องการวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจ ชุมชนแล้ว หน่วยงานส่วนกลาง เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเกษตร ควร มีฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการทำงานของ อบต.ด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“น่าจะมีฐานข้อมูลให้กับ อบต.ให้รู้ว่าเราจะได้รับความรู้ใด จากแหล่ง ไหน อันนี้น่าสนใจ”

(กฤษฎดา สมประสงค์, **สนทนากลุ่ม 20** เมษายน 2553)

(3) **การวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชน** เป็นการให้ความรู้ อบต.ในการ วิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชน รวมทั้งการทำข้อมูลชุมชนเพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งทางด้านทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการและปัญหาของชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้: การจัดเก็บข้อมูลชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์และ ประเมินสภาพชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การโครงการอบรมการวิเคราะห์และประเมินสภาพ ชุมชน เป็นฝึกอบรมทางด้านวิชาการ เช่น ข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์ชุมชน เทคโนโลยีที่ จำเป็นในการวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชน รวมทั้งการฝึกปฏิบัติในการเก็บข้อมูลชุมชนจริงๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน ด้วย

แหล่งเรียนรู้: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน และมูลนิธิ สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีความรู้ในการทำแผนชุมชน ซึ่งต้องใช้การ วิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน

หน่วยงานที่ดำเนินการ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะผู้จัดการ ฝึกอบรมให้กับ อบต. ร่วมกับหน่วยงานสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับด้านการวิเคราะห์และประเมิน สภาพชุมชน

จากการสนทนากลุ่มนั้นพบว่า เรื่องการวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชนนั้นเป็น ความรู้ที่ อบต.จำเป็นต้องมีเนื่องจากจะทำให้ อบต.ทราบถึงศักยภาพ และทุนของชุมชน รวมทั้ง ปัญหาและความต้องการของชุมชนด้วย ซึ่งนำไปสู่การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนบนฐานข้อมูลที่ จำเป็นในการดำเนินงานที่ถูกต้อง นอกจากนั้นในปัจจุบันกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ยังมีการ ฝึกอบรม อบต.และเทศบาล เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจท้องถิ่นที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยซึ่งการอบรมนี้ได้มีการให้ความรู้เรื่องการทำแผนชุมชนซึ่งมีการให้ความรู้เรื่องการวิเคราะห์ และประเมินสภาพชุมชนด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“โครงการปี 51-52 โครงการพัฒนา อบต เทศบาล ให้เกิดเศรษฐกิจ ท้องถิ่นที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ให้แต่ละ อบต.มา อบรมเรื่องเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้สอดคล้องกับ สภาพชุมชน เป้าหมายก็คือเมื่อจบแล้วแต่ละอบต.มีแผนท้องถิ่นที่ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำ ด้วย คือต้องมีเวทีในการพัฒนาไปทำแผนแม่ชุมชนก่อนไปสู่แผน งบประมาณแต่ละปีของ อบต.”

(สุภาส จันทร์หงษ์, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2553)

นอกจากการวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชนแล้ว จากการสนทนากลุ่มพบว่า อบต.ยังต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนด้วยเพื่อให้ อบต.ทราบว่า ในพื้นที่ของ อบต.นั้น มีการดำเนินวิสาหกิจชุมชนใดบ้าง มีการผลิตสินค้าและบริการลักษณะใด มีจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจอย่างไร การจัดทำฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนนี้จะช่วยให้ อบต.วางแผนในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างถูกต้อง

“อบต.ควรมีเวทีประเมินสภาพชุมชน มีกระบวนการ mapping วิสาหกิจชุมชนว่ามีใคร ทำอะไร มีข้อจำกัดอย่างไร”

(รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, สนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2553)

สรุปได้ว่าการพัฒนาความพร้อมของ อบต.ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความพร้อมของ อบต.ในเรื่อง การสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนธุรกิจและ การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชน โดยหน่วยงานหลัก ที่เข้ามาช่วยพัฒนาความพร้อมของ อบต.คือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และมีหน่วยงาน สนับสนุนเป็นหน่วยงานที่มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน นอกจากการพัฒนา

ความพร้อมของ อบต.แล้วควรมีการสนับสนุนฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแก่ อบต.ด้วย

2.2 แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

เมื่อ อบต.มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแล้ว อบต.สามารถมีเข้าไปมีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ทั้ง การเป็นผู้จัดการเรียนรู้เอง (Provider) การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และผู้สนับสนุน (Supporter) ให้เกิดการเรียนรู้ได้ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

อย่างไรก็ตามหาก อบต.ได้จัดทำฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่แล้วพบว่ายังไม่มี การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนเลยในตำบล อบต.ควรจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน เป็นการให้ความรู้คนในชุมชน เพื่อให้ตระหนัก และเข้าใจถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นการประกอบการร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านสังคมของคนในชุมชนด้วย โดยมีองค์ประกอบดังนี้

เนื้อหาการเรียนรู้: ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป้าหมายการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดการศึกษาดูงานจากวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จและทำให้ชุมชนดีขึ้น เป็นการให้คนในชุมชนไปศึกษาและรับฟังแนวทางการดำเนินงานจากวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จและส่งผลให้ชุมชนดีขึ้นด้วย

แหล่งเรียนรู้: วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนและส่งผลต่อชุมชนให้ดีขึ้น

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดการศึกษาดูงานให้กับคนในชุมชนเพื่อสร้างความตระหนัก และความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

จากการสนทนากลุ่มพบว่า อบต.สามารถสร้างความตระหนัก และความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชนได้ รวมทั้งสร้างแกนนำวิสาหกิจชุมชนได้จากการไปศึกษาดูงานเช่นกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

“อบต.สามารถสร้างแกนนำวิสาหกิจชุมชนขึ้นมาได้จากการพาไป
ศึกษาดูงาน ให้มุ่งเรื่องวิถีคิดมากกว่ากิจกรรม”

(สุภาส จันทร์หงษ์, สอนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2553)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีเป้าหมาย คือให้
วิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง โดย อบต.สามารถเข้าไปจัดกระบวนการ
เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในแต่ละชั้น ดังนี้

2.2.1 ชั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นเริ่มต้น
วิสาหกิจชุมชนนี้ ทำให้วิสาหกิจชุมชนทราบความต้องการ และปัญหาของคนในชุมชน
ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนั้นสมาชิก
วิสาหกิจชุมชนสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน ในด้านต่างๆ ดังนี้
ด้านผลิตภัณฑ์ การตลาด คู่แข่ง ทักษะความสามารถในการจัดการ และการเงิน เพื่อใช้ในการ
ดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ จากการสนทนากลุ่มเห็นได้ว่า อบต.เข้ามามีบทบาทในการจัด
กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นนี้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ประเด็นแรกที่จะทำให้รู้จักชุมชนนั้นก่อน ก็คือ อบต.เป็นนักวิจัย เป็น
ผู้นำ จุดเริ่มต้นของ อบต.น่าจะเริ่มจากการเรียนรู้ตัวเขาเอง อบต.
ไม่ใช่คนข้างนอก เขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน”

(จิระนุช ชาญณรงค์กุล, สอนทนากลุ่ม 20 เมษายน 2553)

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นเริ่มต้นนั้น มี
องค์ประกอบ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์สภาพของชุมชน เป็นความรู้ที่ให้แก่คนในชุมชนเรียนรู้ในการ
เก็บข้อมูลชุมชน เช่น รายรับรายจ่ายของคนในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
แหล่งเงินทุนชุมชนการเก็บข้อมูลชุมชนนี้นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน โดยสามารถนำข้อมูล
ชุมชนที่ได้จากการวิเคราะห์นี้มาใช้ตัดสินใจเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจ
ชุมชนในชุมชนด้วย

เนื้อหาการเรียนรู้: การเก็บข้อมูลชุมชนเพื่อรู้จักชุมชน และนำข้อมูลที่ได้
ไปใช้ในการวิเคราะห์สภาพชุมชน

(1.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบรม. และผู้นำชุมชนร่วมกันเก็บข้อมูลชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์คนในตำบล เกี่ยวกับ รายรับ รายจ่าย ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา ปัญหา และความต้องการของคนในชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผล เก็บไว้เป็นฐานข้อมูลชุมชน และจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

แหล่งเรียนรู้: คนภายในชุมชน ครูภูมิปัญญาภายในชุมชน

บทบาทของ อบรม. ในการจัดการเรียนรู้: อบรม.เป็นผู้จัดเวทีประชาคม และร่วมกับผู้นำชุมชนในการเก็บข้อมูลชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบรม.

- เจ้าหน้าที่ของ อบรม.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน และเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ ข่าวสารที่มีประโยชน์สำหรับวิสาหกิจชุมชน และคนในชุมชน

- ความรู้ในการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากชุมชน

(1.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบรม.และโรงเรียนในชุมชนร่วมกันจัดทำโครงการเยาวชนคนรักท้องถิ่น โดยให้เยาวชนในตำบลร่วมกันสำรวจทรัพยากร ภูมิปัญญาต่างๆ ที่มีอยู่ในตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนรู้จักชุมชน เห็นคุณค่าของทรัพยากร ภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น

แหล่งเรียนรู้: คนภายในชุมชน ครูภูมิปัญญาภายในชุมชน

บทบาทของ อบรม. ในการจัดการเรียนรู้: อบรม.เป็นผู้สนับสนุนโรงเรียน และเยาวชน ในการสำรวจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบรม.

- เจ้าหน้าที่ของ อบรม.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับโรงเรียน และชุมชน เพื่อช่วยเหลือเยาวชน

- งบประมาณในการดำเนินงาน

(2) **การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน** เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วยความเป็นไปได้ทางการตลาด เช่น การประเมินปริมาณความต้องการสินค้าทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน กลุ่มลูกค้าเป้าหมายของสินค้า ความเป็นไปได้ทางการเงิน เช่น แหล่งทุนสนับสนุน

ภายในตำบลงบประมาณช่วยเหลือจากทางภาครัฐ ความเป็นไปได้ทางการผลิต เช่น การประเมินปริมาณวัตถุดิบในชุมชน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหาการเรียนรู้: การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาด

(2.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบต. จัดเวทีประชาคมเพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ข้อมูลชุมชนที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพชุมชน ซึ่งรวมความเป็นไปได้ทางด้านการเงิน การตลาด การผลิต เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้: สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และคนภายในชุมชน

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต. เป็นผู้จัดเวทีประชาคมให้กับวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน
- ฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในการประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการทางด้านการตลาด แหล่งวัตถุดิบ ความรู้เบื้องต้นในการผลิตสินค้า นักวิชาการ และครูภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น แหล่งทุนภายในและภายนอกชุมชน แหล่งศึกษาดูงาน และโรงเรียนภายในท้องถิ่น

(2.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีความรู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนเบื้องต้น และนำมาใช้ประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน

แหล่งเรียนรู้: สมาชิกวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการ/ครูภูมิปัญญา

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต. เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน/บุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน

- **ฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน**ในการประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการทางด้านการตลาด แหล่งวัตถุดิบ ความรู้เบื้องต้นในการผลิตสินค้า นักวิชาการ และครูภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น แหล่งทุนภายในและภายนอกชุมชน และแหล่งศึกษาดูงาน

(2.3) กิจกรรมการเรียนรู้: การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีความรู้และประสบการณ์จริงในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และนำมาใช้ประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จากศักยภาพที่มีอยู่ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

แหล่งเรียนรู้: แหล่งศึกษาดูงานที่เป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้ประสานงานแหล่งศึกษาดูงานที่เป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน
- **ฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน**ในการประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการทางด้านการตลาด แหล่งวัตถุดิบ ความรู้เบื้องต้นในการผลิตสินค้า นักวิชาการและครูภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น แหล่งทุนภายในและภายนอกชุมชน และแหล่งศึกษาดูงาน

จะเห็นได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นนี้ อบต.จะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการศึกษา คือ การจัดเวทีประชาคมให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการจัดเวทีประชาคมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย ทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต.ในการจัดการเรียนรู้คือ ฐานข้อมูลสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และเจ้าหน้าที่ของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน

2.2.2 ขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความรู้ในการบริหารทางด้านการผลิต การตลาด และการเงิน โดยนำทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ จึงเป็นการจัดการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับ

การบริหารจัดการทางธุรกิจ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนจัดว่าเป็นองค์กรธุรกิจองค์กรหนึ่ง ดังคำกล่าวที่ว่า

“วิสาหกิจชุมชนก็เป็นองค์กรธุรกิจ องค์กรหนึ่งภายในชุมชน การให้ความรู้ในการดำเนินงานจึงเป็นเรื่องของการให้ความรู้ทางด้านธุรกิจ”

(รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, **สนทนากลุ่ม 20** เมษายน 2553)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ มีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **การบริหารจัดการด้านการตลาด** เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางด้านการตลาดในเรื่องผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า การกำหนดลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย การกำหนดราคาสินค้า ช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้า การประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายรู้จักสินค้า เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถจำหน่ายสินค้า และสร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลุ่มลูกค้าเป้าหมายนั้นอาจจะเป็นคนภายในหรือภายนอกชุมชนก็ได้

เนื้อหาการเรียนรู้: การบริหารจัดการด้านการตลาดเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนจำหน่ายสินค้าและบริการได้อย่างต่อเนื่อง

(1.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** การถ่ายทอดความรู้ทางด้านการตลาด ในเรื่องของรูปแบบผลิตภัณฑ์ ราคาขายที่เหมาะสม ช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย และการประชาสัมพันธ์สินค้า โดยการประสานงานให้นักวิชาการ ผู้มีความรู้และประสบการณ์จากภายในและภายนอกชุมชน เข้ามาให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน และช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

แหล่งเรียนรู้: นักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์จากภายในชุมชน หรือภายนอกชุมชน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต. เป็นผู้ประสานงานกับนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้กับวิสาหกิจชุมชน และสนับสนุน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน และหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกที่เข้ามาให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน

- **ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการ/ผู้มีประสบการณ์ แหล่งเรียนรู้** เพื่อประสานให้เข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

(1.2) กิจกรรมการเรียนรู้: การจัดแหล่งเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์ตรงจากลูกค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน เช่น การจัดตลาดนัดวิสาหกิจชุมชนขึ้นในตำบล

แหล่งเรียนรู้: พื้นที่พบปะกับลูกค้า และกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดแหล่งเรียนรู้ เช่น ตลาด ให้กับวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- **พื้นที่** และงบประมาณในการดำเนินการตลาดในตำบล
- **เจ้าหน้าที่** ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน

(2) การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการวัตถุดิบในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้มีวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอย่างต่อเนื่อง ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

เนื้อหาการเรียนรู้: การใช้วัตถุดิบ และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

(2.1) กิจกรรมการเรียนรู้ อบต.จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน

แหล่งเรียนรู้: ผู้ผลิตวัตถุดิบภายในชุมชน

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- **เจ้าหน้าที่** ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน และแหล่งวัตถุดิบ

- **ฐานข้อมูล** เกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบในชุมชน

(2.2) กิจกรรมการเรียนรู้ อบต.ร่วมกับโรงเรียนจัดทำโครงการรณรงค์ และสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเกิดทักษะการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

แหล่งเรียนรู้: ผู้ผลิตวัตถุดิบภายในชุมชน ครู/ผู้รู้ในตำบล และคนในชุมชน

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้สนับสนุนโรงเรียนทางด้านงบประมาณ บุคลากรซึ่งเป็นผู้ผลิตที่ทำกรฝึกอบรม

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน และโรงเรียน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรภายในชุมชน

(3) **การบริหารจัดการด้านการผลิต** เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้า การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้การดำเนินการทางด้านการผลิตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ

เนื้อหาการเรียนรู้: กระบวนการผลิตสินค้าโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ทำให้ผลิตได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

(3.1) **กิจกรรมการเรียนรู้** การถ่ายทอดความรู้เรื่องกระบวนการผลิต และ การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการภายในชุมชน จากนักวิชาการ ผู้มีประสบการณ์ ครู ภูมิปัญญา

แหล่งเรียนรู้: ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้มีประสบการณ์จากภายนอกชุมชน เช่น นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร พัฒนาการชุมชน เป็นต้น

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้ประสานงานให้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ เข้ามาให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน และโรงเรียน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตทั้งภายในและภายนอกชุมชน

(3.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** การศึกษาดูงานกระบวนการผลิต ในวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าเหมือนกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำแนวทางการผลิตใหม่ๆ มาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

แหล่งเรียนรู้: วิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่ดำเนินการผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดการศึกษาดูงานให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน และโรงเรียน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตภายนอกชุมชน

(4) **การบริหารจัดการด้านการเงิน และบัญชี** เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดหาแหล่งเงินทุนภายใน หรือภายนอกชุมชน เพื่อทำให้เกิดการดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องของวิสาหกิจชุมชน เช่น การขอรับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ การกู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์ รวมทั้งการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการบัญชี เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีการทำบัญชีที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการ

เนื้อหาการเรียนรู้: การจัดหาแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน และการจัดทำบัญชีที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

(4.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบต.ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนในตำบลในการเข้าถึงแหล่งทุน เพื่อการลงทุนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

แหล่งเรียนรู้: ผู้บริหาร อบต. ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ และหน่วยงานสนับสนุนทุนภายนอกชุมชน

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดการให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนในตำบลเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนภายในตำบล

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต.ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้และประสานกับแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน

(4.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** การถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการทำบัญชีให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยนักวิชาการที่มีความรู้ทางด้านการจัดทำบัญชีที่โปร่งใส ตรวจสอบง่าย

แหล่งเรียนรู้: นักวิชาการที่มีความรู้ทางด้านการจัดทำบัญชีจากหน่วยงานภายนอก เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต. เป็นผู้ประสานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนในตำบลเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้และประสานกับแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่สนับสนุนนักวิชาการหรือบุคลากรทางด้านการจัดทำบัญชี

จะเห็นได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในชั้นดำเนินการนั้น เป็นการให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนในเรื่องการดำเนินธุรกิจ โดยอบต. เข้ามา มีบทบาททั้งเป็นผู้จัดการเรียนรู้เอง และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งเป็นเสมือนผู้สนับสนุนในลักษณะของพี่เลี้ยงวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม อบต. ควรมีฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ นักวิชาการ/ผู้รู้ รวมถึงครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อที่ เป็นผู้ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนได้

2.2.3 ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ขึ้นหลังจากวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าเพิ่มให้กับชุมชน และรายได้เพิ่มสำหรับคนในชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนด้วย การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น มีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) **การประเมินศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน** เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาการดำเนินการให้ดีขึ้น

เนื้อหาการเรียนรู้: การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินการ

กิจกรรมการเรียนรู้: อบต. จัดเวทีให้กับวิสาหกิจชุมชนเพื่อถอดบทเรียน เปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการ และจัดทำฐานข้อมูลความรู้ของวิสาหกิจชุมชน โดยมีหน่วยงานในพื้นที่ที่ทำการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย

แหล่งเรียนรู้: สมาชิกวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการจากหน่วยงานที่สนับสนุนในพื้นที่ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต. เป็นผู้จัดเวทีให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันกับนักวิชาการหน่วยงานที่สนับสนุน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้และประสานงานกับวิสาหกิจชุมชนและนักวิชาการจากหน่วยงานสนับสนุนในพื้นที่
- ความรู้ในการประกอบกรวิสาหกิจชุมชนจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และนักวิชาการจากหน่วยงานสนับสนุนในพื้นที่

(2) **การพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าและบริการ** เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยลดต้นทุนในการผลิต สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต

เนื้อหาการเรียนรู้: การวิเคราะห์กระบวนการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

(2.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบต. ประสานงานกับหน่วยงานที่ทำการสนับสนุนสินค้านั้นๆ เพื่อให้นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์กระบวนการผลิตในปัจจุบัน หาคจุดอ่อน และแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพพร้อมกัน

แหล่งเรียนรู้: สมาชิกวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่สนับสนุน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต. เป็นประสานงานให้นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- เจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชนและนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่างๆ
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ

(2.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบรม.จัดการศึกษาดูงานที่บริษัท หรือวิสาหกิจชุมชนที่มีความก้าวหน้าในเรื่องกระบวนการผลิตสินค้า ที่มีลักษณะเดียวกับวิสาหกิจชุมชน และมีการถอดบทเรียนจากการดูงานเพื่อนำมาใช้พัฒนากระบวนการผลิตของวิสาหกิจชุมชน

แหล่งเรียนรู้: บริษัทหรือวิสาหกิจชุมชนที่เป็นต้นแบบทางด้านการผลิตสินค้าในลักษณะเดียวกับวิสาหกิจชุมชน

บทบาทของ อบรม. ในการจัดการเรียนรู้: อบรม.เป็นผู้จัดการศึกษาดูงานให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบรม.

- เจ้าหน้าที่ของ อบรม.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชนบริษัทหรือวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ
- ฐานข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทหรือวิสาหกิจชุมชนต้นแบบในด้านการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ

(3) **การพัฒนาผลิตภัณฑ์** เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป้าหมาย หรือเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อหากลุ่มลูกค้าเป้าหมายใหม่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับวิสาหกิจชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากขึ้น และตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายใหม่

(3.1) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบรม.ประสานงานนักวิชาการ สถาบันการศึกษาให้เกิดโครงการฝึกอบรมในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า

แหล่งเรียนรู้: นักวิชาการ และสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้สมาชิกในชุมชน

บทบาทของ อบรม. ในการจัดการเรียนรู้: อบรม.เป็นประสานงานนักวิชาการ สถาบันการศึกษามาทำการฝึกอบรมด้านความคิดสร้างสรรค์

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบรม.

- เจ้าหน้าที่ของ อบรม.ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชนและนักวิชาการ และสถาบันการศึกษา

- **ฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักวิชาการ และสถาบันการศึกษาที่มีองค์ความรู้ในเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์**

(3.2) กิจกรรมการเรียนรู้: อบต.จัดการศึกษาดูงานตามแหล่งจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเห็นสินค้าที่หลากหลาย และสินค้าของคู่แข่ง ทำให้เปิดโลกทัศน์ และความคิดสร้างสรรค์ โดยหลังจากการศึกษาดูงานแล้วต้องมีการสรุปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อที่จะได้เกิดการต่อยอดความรู้

แหล่งเรียนรู้: แหล่งจัดจำหน่ายสินค้าและบริการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชน

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดการศึกษาดูงาน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- **ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งจัดจำหน่ายสินค้าและบริการของวิสาหกิจชุมชน**

(4) การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

เนื้อหาการเรียนรู้: การเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชนกับคนภายในชุมชน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

(4.1) กิจกรรมการเรียนรู้: อบต.สนับสนุนให้สถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เยาวชนรู้จักวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ และเห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่เกี่ยวข้องกันก็มีการจัดโครงการรณรงค์ให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของวิสาหกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

แหล่งเรียนรู้: สถานศึกษา วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- **ฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน**

(4.2) **กิจกรรมการเรียนรู้:** อบต.สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านการศึกษาดูงาน กับวิสาหกิจชุมชนที่มีลักษณะเหมือนกัน และผ่านเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แหล่งเรียนรู้: เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ

บทบาทของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้: อบต.เป็นผู้จัดการศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย

ทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของ อบต.

- **ฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ**

ปัจจัยในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามขั้นการดำเนินการนี้ จะเห็นได้ว่า คือ การที่ อบต.มีฐานข้อมูลสนับสนุนการดำเนินการในด้านต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการมีฐานข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ด้วย เพื่อให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต. ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนา ทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย

บทที่ 7

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) วิเคราะห์สภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2) นำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และ การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยมีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นตามการรับรู้ของกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 และ 397 คน ตามลำดับ ซึ่งได้รับการตอบกลับจากผู้บริหาร อบต.จำนวน 247 ชุด คิดเป็นร้อยละ 65.34 และจากผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 241 ชุด คิดเป็นร้อยละ 60.71

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหา ปัจจัยเงื่อนไข และแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งเป็นการศึกษาพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง จากการคัดเลือกของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ อบต.ท่าข้าม อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา และ อบต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.ที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยการวิเคราะห์ผลการสำรวจและการศึกษากรณีศึกษา และจัดทำเป็นแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากนั้นทำการตรวจสอบแนวทางที่ได้โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาท้องถิ่น และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วม

การสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่น่าเสนอ

จากกระบวนการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.1.1 สภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากผลการวิจัยจากแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถาม และการศึกษากรณีศึกษาพบว่าสภาพการจัดการศึกษาของ อบต. ในปัจจุบันนั้นพบว่า

1) การจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้น

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถาม และการศึกษากรณีศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นนี้ อบต. เข้าไปมีบทบาทการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนร่วมกัน นอกจากนั้นจากการศึกษากรณีศึกษา พบว่า อบต. มีการจัดการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย โดยการจัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนภายในชุมชน และการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เห็นสภาพจริงในการดำเนินการ และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนด้วย นอกจากนี้ อบต. ทำข้าม ยังมีการจัดการเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการกลุ่มขึ้นในชุมชน ผ่านการจัดการประชุม เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มกันทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดผลพลอยได้ทางด้านสังคมด้วย

จากการศึกษากรณีศึกษาพบว่า ทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นนี้ คือ บุคลากรของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงาน และร่วมเก็บข้อมูลชุมชนกับคนในชุมชน งบประมาณในการดำเนินการ รวมทั้งฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่ง

เรียนรู้ดูงานของวิสาหกิจชุมชนด้วย จากการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในขั้นเริ่มต้นนี้จะเห็นได้ว่า อบต. เข้ามา มีบทบาทหลักในฐานะผู้จัดการเรียนรู้เอง (Provider) ทั้ง การจัดเวทีประชาคมในชุมชน และการจัดการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

2) การจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้น ดำเนินการ

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน เห็นว่า อบต. ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการอยู่ในระดับ น้อยที่สุด ส่วนทางผู้บริหาร อบต. นั้น เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในระดับปานกลาง เรื่อง การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การ สนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การพัฒนา บุคลากรในชุมชนเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการสนับสนุนอาคารสถานที่ เทคโนโลยีในการฝึกอบรมให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน แต่ผู้บริหาร อบต. เห็นว่า อบต. มีการ ดำเนินการจัดการเรียนรู้ในระดับน้อย เรื่อง การให้ความรู้ด้านการกำหนดทิศทางเป้าหมายของ วิสาหกิจชุมชน การกำหนดโครงสร้างองค์กร การจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงาน การจัดทำ บัญชี และการจัดการด้านตลาด

ผลการศึกษากรณีศึกษา พบว่าการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิก วิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ในเรื่อง การตลาด การผลิต และ การเงิน โดยการประสานงานกับผู้รู้หรือแหล่งภูมิปัญญาภายในชุมชน หน่วยงานภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความรู้ด้านต่างๆ ตามที่วิสาหกิจชุมชนต้องการ ซึ่ง อบต. มีบุคลากรที่ช่วย ประสานงานในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ตรงกับความต้องการของ วิสาหกิจชุมชนด้วย นอกจากนี้ อบต. ยังมีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชนก็มี ความสำคัญ เนื่องจากจากการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนที่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้นั้น วัตถุดิบส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่อยู่ภายในชุมชน รวมทั้งการจัดพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้วิสาหกิจ ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มลูกค้าทำให้มีการพัฒนาสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของ ลูกค้ามากขึ้นด้วย เช่น การดำเนินการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ของ อบต. บางน้ำผึ้ง ในขณะที่เดียวกัน อบต. ก็ให้ความรู้กับชุมชนเพื่อให้ยอมรับสินค้าของวิสาหกิจชุมชน เช่น การทำแปลงสาธิตการใช้ ปุ๋ยชีวภาพ ของ อบต. ท่าข้าม เป็นต้น

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ คือ บุคลากรของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และวิสาหกิจชุมชน ฐานข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนของหน่วยงานต่างๆ ที่ใช้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และแหล่งวัตถุดิบในพื้นที่ และพื้นที่ในการเรียนรู้เชิงประจักษ์ให้กับวิสาหกิจชุมชนและคนในชุมชน จากการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ อบต. เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้สนับสนุน (Supporter) ให้เกิดการเรียนรู้

3) การจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเห็นว่า อบต. ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนทางด้านผู้บริหาร อบต. นั้น เห็นว่า อบต. มีการดำเนินงานในระดับปานกลางในการจัดการเรียนรู้ในเรื่อง การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และการให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเองและคนในชุมชนเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม ผู้บริหาร อบต. เห็นว่า อบต. มีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในระดับน้อยในเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล และการร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาจากกรณีศึกษานั้น พบว่า การจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้น เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการพัฒนาระบบการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน โดย อบต. จะติดตามการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนอยู่เสมอเมื่อทราบว่าวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ทางด้านใดก็จะทำการประสานงานกับแหล่งความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ อบต. ได้สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้คู่ขนานของวิสาหกิจชุมชนอื่น และมีการแลกเปลี่ยนงานเพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทำให้เกิดการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย

จากการวิเคราะห์พบว่าทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้ คือ บุคลากรของ อบต. ทำซ้ำที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่สนับสนุนวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาการ

ดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน จากการจัดการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้ อบต. เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้สนับสนุน (Supporter) ให้เกิดการเรียนรู้

1.1.2 ปัญหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับมาก คือ ปัญหาเรื่องงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษากรรณศึกษาในพื้นที่ อบต. ท่าข้าม ปัญหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่พบในระดับมากจากผลการวิจัยจากแบบสอบถาม คือ บุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และด้านการศึกษาไม่เพียงพอ และบุคลากรของ อบต. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ส่วนผลการศึกษากรรณศึกษา พบว่า อบต. ท่าข้าม ประสบปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สมาชิกสภา อบต. ยังไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่วน อบต. บางน้ำผึ้ง ประสบปัญหาเรื่องไม่มีการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเข้ากับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน สำหรับปัญหาในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ทั้ง 2 อบต. มีเหมือนกันคือ ไม่มีการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานที่เป็นระบบ

1.1.3 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม พบว่าปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ อบต. มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนและวิสาหกิจชุมชน อบต. มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน ในขณะที่ผลจากการศึกษากรรณศึกษา พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้บริหาร อบต. เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีการกำหนดเป็นนโยบายอย่างต่อเนื่อง มีบุคลากรสนับสนุนการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งอบต. มีเครือข่ายการเรียนรู้

1.2 การนำเสนอแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการนำผลการวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการศึกษากรณีศึกษามายกร่างแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากนั้นทำการตรวจสอบแนวทางที่ได้โดยใช้การสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการท้องถิ่น และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทำให้ได้แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้เป็น 2 ส่วนคือ แนวทางการพัฒนา อบต.ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. นอกจากนั้นยังต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนกับ อบต.ด้วยเพื่อที่ อบต.จะสามารถเข้าใจและนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ สำหรับแนวทางส่วนที่ 2 นั้นเป็นแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อ อบต.เห็นความสำคัญ และต้องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในตำบลขึ้น

1.2.1 แนวทางการพัฒนา อบต.ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาชุมชน ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความพร้อมของ อบต.ดังนี้

1) **การสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน** เพื่อให้ อบต.เห็นความสำคัญของการใช้วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และเข้าใจในเป้าหมายของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน

2) **การวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน** เพื่อให้ อบต.ในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) นำไปสู่การวางแผนธุรกิจชุมชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน โดยการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวางแผนธุรกิจ และการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน/ธุรกิจ จากนักธุรกิจสถาบันการเงิน รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ

3) **การวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชน** เป็นการให้ความรู้ อบต. ในการวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชน รวมทั้งการทำข้อมูลชุมชนเพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งทางด้านทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการและปัญหาของชุมชน โดยการจัดโครงการฝึกอบรมทั้งทางด้านวิชาการ และการฝึกปฏิบัติเก็บข้อมูลจริงในพื้นที่

1.2.2 แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามขั้นตอนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

เมื่อ อบต. มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแล้ว อบต. สามารถมีเข้าไปมีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ทั้ง การเป็นผู้จัดการเรียนรู้เอง (Provider) การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และผู้สนับสนุน (Supporter) ให้เกิดการเรียนรู้ได้ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

1) **ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน**

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนนี้ ทำให้วิสาหกิจชุมชนทราบความต้องการ และปัญหาของคนในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบภายในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนั้นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน ในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ การตลาด คู่แข่ง ทักษะความสามารถในการจัดการ และการเงิน เพื่อใช้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ อบต. จะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการศึกษา คือ การจัดเวทีประชาคมให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการจัดเวทีประชาคมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนด้วย ทรัพยากรที่จำเป็นของ อบต. ในการจัดการเรียนรู้คือ ฐานข้อมูลสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และเจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชน

2) **ขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชน**

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนนี้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความรู้ในการบริหารทางการผลิต การตลาด และการเงิน โดยนำทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนี้ จึงเป็นการจัดการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางธุรกิจ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนจัดว่าเป็นองค์กรธุรกิจองค์กรหนึ่ง โดยอบต. เข้ามามีบทบาททั้งเป็นผู้จัดการเรียนรู้เอง และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาที่ดิน รวมทั้งประสานงานกับคณาภูมิปัญญาภายใน

ด้วย เข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งเป็นเสมือนผู้สนับสนุนในลักษณะของพี่เลี้ยงวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม ใดก็ดี อบต. ควรมีฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ นักวิชาการ/ผู้รู้ รวมถึงครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อที่ป็นผู้ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชนได้

3) **ขั้นพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน**

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ขึ้นหลังจากวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนากระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าเพิ่มให้กับชุมชน และรายได้เพิ่มสำหรับคนในชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานและการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนด้วย โดย อบต. เข้ามามีบทบาทเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนากระบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์ นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนอื่น และการเดินทางไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ได้ความรู้ที่จะนำมาพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 2 **อภิปรายผลการวิจัย**

ผลจากการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

2.1 **วิสาหกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ อบต.**

จากผลการศึกษาระดับศึกษา พบว่า วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ อบต. ทำข้าม และบางน้ำผึ้ง นั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตำบลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของ อบต. โดยการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจนั้นสามารถเห็นได้ชัดเจน คือ การลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนให้คนในชุมชนสามารถบริโภคสินค้าที่ผลิตขึ้นเองในชุมชน การสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และคนในชุมชนที่ป็นผู้ผลิตวัตถุดิบให้กับวิสาหกิจชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ส่งผลให้เกิดการเห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนที่สามารถนำมาสร้างรายได้ ลดรายจ่ายได้ ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมีการทำให้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนั้นยังเกิดการพัฒนาด้านสังคม คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของคนชุมชน การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน ซึ่งการพัฒนาด้านสังคมนี้นี้เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในตำบล นอกจากนั้นแล้วการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนยังสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ผ่านการศึกษาดูงาน การ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ด้วย สอดคล้องกับคำกล่าวของ เสรี พงศ์พิศ และสุภาส จันทร์หงส์ (2549) ว่า วิสาหกิจชุมชนนั้นแตกต่างจากรัฐกิจอื่นที่มุ่งแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก แต่อาจไม่ให้ความสำคัญต่อผลเสียที่อาจเกิดกับสิ่งแวดล้อม และสังคมเท่าที่ควร แต่วิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป็นการประกอบการบนพื้นฐานการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้ค่า เพื่อการพึ่งพาตนเองและครอบครัว ชุมชน และระหว่งชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ทางด้านสังคมแก่ชุมชนมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด มุ่งต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบมีสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน และมุ่งต่อการรักษาระบบนิเวศน์โดยรวมด้วย

นอกจากนั้นการที่ อบต. ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ที่ดำเนินการโดยเน้นเรื่องวิถีคิด และมีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจในการดำเนินการทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกชุมชนนั้น จัดได้ว่าเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน และแก้ไขปัญหาความยากจนภายในชุมชน สอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร(2549) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของ อบต.กับการแก้ไขปัญหาความยากจน ว่า การแก้ปัญหาความยากจนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ปฏิบัติ คือ ต้องใช้ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กันไปกับการทำงานของ อบต.หน่วยงานราชการ และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็คือคนยากจน โดยใช้ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์การทำงาน ความรอบรู้ และความสามารถในการจัดการองค์กร การเรียนรู้สามารถทำได้ผ่านกระบวนการถ่ายทอด และการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาคความยากจนได้อย่างยั่งยืนนั้นต้องเป็นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปรับปรุงวิถีคิด ระบบคุณค่า และการปฏิบัติ

2.2 แนวทางการพัฒนา อบต.ให้มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพนั้น จากผลการศึกษาพบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้นั้นไม่ควรมุ่งแต่ผู้รับกระบวนการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องให้ความสำคัญกับผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วย เนื่องจาก หากผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ไม่มีความพร้อม หรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จะส่งผลให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จน้อย หรือไม่ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น ควรพิจารณาด้วยว่า อบต.หรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้มีความพร้อมหรือไม่ และเห็นความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือไม่ ซึ่งอาจพบว่า อบต.เห็นความสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ไม่มีความพร้อมในเรื่องความรู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นในการเตรียมความพร้อมให้กับ อบต.ที่จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการ

พัฒนาวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนา อบต. อาจจะต้องแบ่งกลุ่มตามความพร้อมและความรู้ที่ อบต. แล้วจึงจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพของ อบต. ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้

2.3 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของไทย เปรียบเทียบกับโครงการ One Village One Product ของญี่ปุ่น

โครงการ One Village One Product movement (OVOP) เกิดขึ้นที่เมืองโออิตะ (Oita) Teruhiko Yoshimura (2547) กล่าวว่า โครงการ One Village One Product movement (OVOP) เกิดขึ้นจากแนวคิดของผู้ว่าการเมืองโออิตะ (Oita) Morihiko Hiramatsu ในปี 2522 เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นตกต่ำหลังจากเกิดวิกฤติน้ำมันในปี 2513 รวมทั้งคนในชุมชนก็หันมาสนใจผลกระทบทางลบจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การลดลงของประชากรในชนบท และปัญหาเรื่องโครงสร้างอายุในสังคม ทำให้เริ่มหารูปแบบการพัฒนาที่เกิดขึ้นเพื่อทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทซึ่งเดิมนั้นปัญหานี้เกิดขึ้นเนื่องจากการมุ่งเน้นแต่ประชากรในเมือง ดังนั้นโครงการ OVOP จึงเป็นการสร้างธุรกิจใหม่ให้กับชนบทโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น และเปลี่ยนความคิดของคนในท้องถิ่นที่จะพึ่งพาแต่รัฐและจูงใจให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น จะเห็นได้ว่าโดยเป้าหมายของการดำเนินการแล้วโครงการ OVOP และ วิสาหกิจชุมชนนั้นมีเป้าหมายเหมือนกัน คือ สร้างรายได้ และลดรายจ่ายของคนในชุมชนโดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น

ผลจากการวิจัยพบว่า แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น อบต. ต้องเข้าไปมีส่วนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชน จนถึงขั้นการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาโครงการ OVOP ของเมืองโออิตะที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบัน (Kunio Igusa, 2005: online) ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความพร้อมของ อบต. โดยการสร้างความตระหนักและเข้าใจความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ อบต. ในฐานะผู้จัด ผู้ประสานงาน และผู้สนับสนุนการเรียนรู้เห็นความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับการดำเนินการในระยะเริ่มแรกของโครงการ OVOP ที่มีการเผยแพร่แนวคิดให้เกิดขึ้นในหมู่ข้าราชการและองค์กรในท้องถิ่นให้เป็นเครือข่ายการทำงาน รับแนวคิดไปเผยแพร่ยังหมู่บ้านห่างไกล ซึ่งเป็นการสร้างความตระหนักในความสำคัญของโครงการให้กับผู้ที่สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

2) การจัดการเรียนรู้เพื่อการวิเคราะห์สภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนในขั้นเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนนั้น ทำให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนม ทุน ทรัพยากรภูมิปัญญาที่ใช้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับ โครงการ OVOP ในช่วงแรกที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการจัดตั้งกลุ่มศึกษาและสนับสนุนให้แต่ละท้องถิ่นตั้งกลุ่มศึกษาขึ้น เพื่อประดิษฐ์คิดค้น ผลิตและคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมในแต่ละท้องถิ่นและที่สามารถผลิตขึ้นใหม่จากทรัพยากรในท้องถิ่น โดยนำจุดแข็งที่ท้องถิ่นนั้นมีมาพัฒนาเป็นสินค้าที่คนในท้องถิ่นภาคภูมิใจและเป็นที่ยอมรับของตลาด และกลุ่มทำหน้าที่ผลิตสินค้า โดยที่รักษาสภาพแวดล้อมและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตาม อนาคตในประเทศไทยยังไม่มีบุคลากรหรือส่วนงานที่สนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนอย่างชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลให้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นไปได้ช้า

3) การจัดการเรียนรู้เพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในขั้นดำเนินการนั้น จะช่วยให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ทางการบริหารจัดการทางธุรกิจ ทำให้ทราบถึงโอกาสในการดำเนินธุรกิจด้วย สอดคล้องกับ โครงการ OVOP ที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาผู้ประกอบการขึ้น เพื่อสร้างกลุ่มผู้นำท้องถิ่นในการประกอบการ

นอกจากมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเมืองโออิตะยังสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การประชาสัมพันธ์สินค้าแก่ผู้บริโภค จัดบริษัทร่วมทุนของเอกชนในท้องถิ่นเพื่อเป็นตัวแทนขายสินค้าในโครงการ OVOP และมีการให้รางวัลกับโครงการที่ประสบความสำเร็จและพึ่งพาตนเองได้ด้วย การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในด้านอื่นๆ นี้ส่งผลให้การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งจากการศึกษาในกรณีศึกษาพบว่า อนาคต.ท่าข้าม และ อนาคต.บางน้ำผึ้ง มีการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในด้านอื่นๆ เช่นกัน เช่น การจัดตลาดสำหรับขายสินค้า การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสินค้าให้กับคนในชุมชน เป็นต้น

2.4 เครื่องข่ายในการเรียนรู้ เป็นปัจจัยความสำเร็จหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อนาคต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากผลการศึกษาระณีศึกษา พบว่า ปัจจัยความสำเร็จหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อนาคต.เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ การมีเครือข่ายการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ภายในเครือข่าย ดังเช่น อนาคต.ท่าข้าม มีเครือข่ายการเรียนรู้ในการทำแผนชุมชน ส่วน อนาคต.บางน้ำผึ้งนั้นมีเครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งทั้งสองแห่งนั้นได้ใช้เครือข่ายการเรียนรู้มาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนใน

ขึ้นการดำเนินการต่างๆ ด้วย สอดคล้องกับ วุฒิสสาร ต้นไชย (2549) ที่ว่า อบต.ต้องเข้าใจว่าความมีอิสระไม่ได้หมายความว่าไม่ได้ขึ้นกับใคร ความมีอิสระคือการทำงานที่สามารถตัดสินใจใช้งบประมาณเพื่อโครงการอะไรก็ได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า อบต.ต้องทำงานคนเดียวลำพัง ดังนั้น อบต.ควรร่วมกับหน่วยงานระดับต่างๆ ดังนี้คือ รัฐบาลและภาคราชการที่ อบต.ต้องบูรณาการในแนวตั้งร่วมกับรัฐบาล การจำแนกบทบาทที่ชัดเจนระหว่างท้องถิ่นกับภูมิภาคจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเกิดเอกภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกัน อบต.ต้องร่วมกับภาคประชาสังคม องค์กรประชาชน องค์กรอาสาสมัคร หรือกลุ่มคนในชุมชน โดยต้องไม่ลืมว่า อบต.เป็นองค์กรของประชาชน สุดท้าย อบต.ต้องร่วมกับภาคเอกชนหรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งเทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการแก้ไขปัญหาหลายๆ เรื่องด้วย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 ข้อเสนอแนะระดับประเทศ

1) หน่วยงานราชการทั้งในระดับชาติ และส่วนจังหวัดควรดำเนินการประสานความร่วมมือโดยอาจจัดตั้งคณะทำงานด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการสร้างกลไกการทำงานให้มีแกนหลักในการประสานงานทั้งระดับชาติ และระดับจังหวัด อันจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงประสานความร่วมมืออย่างเป็นองค์รวมทั้งประเทศ และก่อให้เกิดการทำงานอย่างเป็นบูรณาการก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

2) หน่วยงานระดับสูงของรัฐในระดับ กรม กระทรวง หรือรัฐบาลควรกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานด้านพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนที่มุ่งเน้น “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ให้มีความชัดเจนเพื่อที่ชุมชน ท้องถิ่นในระดับปฏิบัติการเช่น อบต. เทศบาล และอบจ. จะได้นำไปปฏิบัติในการส่งเสริมการดำเนินวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นตนเองได้ให้เกิดเป็นรูปธรรมได้

3) รัฐควรส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการค้นหาต้นแบบของการทำงานเชิงเครือข่ายอื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้ประกอบการในระดับอปท. ระดับจังหวัด หรือหน่วยงานที่สนใจ เพื่อเพิ่มพลังเครือข่ายระหว่างวิสาหกิจชุมชน ผ่านกิจกรรมการถอดบทเรียน ตลาคัดนัดความชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการประชุมร่วมกันระดับท้องถิ่น และประเทศ ให้เกิดเวทีระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างกัน ซึ่งที่ผ่านมามีการจัดทำแผนที่ชุมชน และการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน อาจมีประสบการณ์การทำงาน ประสพปัญหา หรือการแก้ไขปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเครือข่ายต่างๆ อาจนำมาสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ชุมชนที่มีความเหมาะสม ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

3.2 ข้อเสนอแนะระดับท้องถิ่นและชุมชน

1) การขับเคลื่อนเครือข่ายเชิงองค์กร โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานหรือภาคีในจังหวัด ผ่านการจัดกิจกรรมการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนต่างๆ ให้เกิดพลังหนุนเสริมในเรื่องข้อมูล คนทำงาน เกิดภาคีที่เป็น “กัลยาณมิตร” ด้านการตลาด วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ใน แต่ละท้องถิ่นที่จะช่วยให้เกิดการผลักดันการทำงานยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น ได้ดียิ่งขึ้น

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาสังคมให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสร้างกลไกระดับท้องถิ่นที่ทำให้เข้าถึงและเข้าใจทุกสภาพปัญหาได้ อาทิ การทำประชาคมชุมชนระดับท้องถิ่น ฯลฯ หรือการสร้างพื้นที่ดีๆ แหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย ไม่ว่าจะเป็น ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการ ตลาดนัดผู้ประกอบการ รวมถึงการเปิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีพื้นที่ในการทำงานร่วมกันในการพัฒนาสังคม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2543. ข้อมูลสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2543. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.

กรมพัฒนาชุมชน. 2546. คู่มือปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดทีเอ็มโปรดักชั่น.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2549. สถิติข้อมูลการศึกษาท้องถิ่น โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีการศึกษา 2549. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2544. แนวนโยบายการจัด การศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะ 15 ปี (พ.ศ.2545-2559). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. 2546. เอกสารวิชาการ กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิมเตียน ไชยกุล. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552.

เกศสุดา สิทธิสันติกุล, บรรณาธิการ. 2549. อบต.แนวใหม่ใช้วิจัยนำพัฒนา. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2546. การศึกษาฐานชุมชนไม่เรียงจนครศรีธรรมราช วันที่ 1 – 3 ธันวาคม 2546. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.pattanathai.nesdb.go.th/PTFweb/PTFdata/Nisit/My%20Homepage/data/marang.doc> [2550, ธันวาคม 10]

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2547. โครงการสร้างชุมชนเข้มแข็งแก้ปัญหาสังคม ปิงปองประมาณ 2547 ของหน่วยงานต่างๆ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

http://pattanathai.nesdb.go.th/community_ppr/10%20Project_47.html [2551, มกราคม 10]

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2549. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.nesdb.go.th> [2550, ธันวาคม 22]

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, สำนักงาน. 2551. รายงานความก้าวหน้าการจดทะเบียน.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://sceb.doae.go.th/> [2551, กันยายน 30]

คมกฤษ จันทร์ขจร. 2552. การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jedu/article/view/832> [2553, มกราคม 31]

คมพล สุวรรณภู. 2544. การศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้อิงชุมชนในด้านการดูแลรักษาสุขภาพเพื่อการพึ่งพาตนเองด้านสาธารณสุขของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุมพล หนีพพานิช. 2548. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะภาคเหนือ: รายงานการวิจัย. ม.ป.ป..

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. 2548. วิสาหกิจชุมชน: เอกสารวิชาการ. ชัยนาท : สำนักส่งเสริมและพัฒนากาเกษตรเขตที่ 1 จังหวัดชัยนาท กรมส่งเสริมการเกษตร.

ถัน แก้วสุขผ่อง. สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2552.

ทองอินทร์ วงศ์โสธรและคณะ. 2544. วิทยาลัยชุมชน: รูปแบบสถาบันอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ทัศนาศา แหม่มณี. 2545. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์. 2551. สรุปย่อแนวคิดกรมองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น อบต.ปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tambon.net/> [2551, มีนาคม 4].

นิรมล ฐานะวัน. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม.

สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2552

บัณฑิตา ศรีชัยมูล. 2547. การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บุญอนันต์ พิณยทรัพย์ และ พลพวรรณ คำพวรรณ. 2548. การศึกษาชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการสร้างสรรค์คืนพลังสู่ชุมชน : หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://rc.nida.ac.th/research_detail.php?id=254801 [2551, กุมภาพันธ์ 22]

ปรัชญา เวสารัชช์. 2545. ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร: ประมวลสาระ. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

ประสม ไชยกุล. สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2552.

- ประภาพรพรณ ไชยวงษ์. 2544. การวิเคราะห์บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี ศรีสุวรรณชนะ. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักเกษตรอำเภอหาดใหญ่. สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2552.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2549. อบต. กับการจัดการความรู้และการแก้ปัญหาความยากจน ใน เวทีท้องถิ่น, หน้า 91-103. จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์: สถาบันพระปกเกล้า.
- พรศรี ยงค์อุประพันธ์. 2547. วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล ชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัชรินทร์ งามสวัสดิ์. 2547. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พาดินชัย, กระทรวง. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2548. ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://library.dip.go.th/multim1//News/N01209.doc> [2550, ธันวาคม 7]
- พิทยา ว่องกุล, 2545. หลักการคิดและการพัฒนากิจชุมชน – วิสาหกิจชุมชนแบบองค์รวมที่ยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.hppthai.org/database/23%20Pittaya.pdf [2550, ธันวาคม 14]
- พีรพงษ์ ปราบริปู. 2547. การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มดีเหล็กบ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. รายงานการค้นคว้าแบบอิสระเชิงวิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2548. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ใหม่ของประเทศไทย: ความท้าทายของกรมการปกครอง. กรุงเทพฯ: กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง.
- ไพโรจน์ สว่างพงษ์. สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2552.
- ภัทรเดช ทองแป้น. นักวิชาการการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม. สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552.

- มหาดไทย, กระทรวง. กรมการปกครอง. 2551. โครงการแก้ไขความยากจนเชิงบูรณาการ กิ่งอำเภอ
ตะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.amphoe.com/menu.php?mid=10&am=867&pv=20> [2551, ตุลาคม 8]
- มหาดไทย, กระทรวง. กรมพัฒนาชุมชน. 2550. การจัดการความรู้ด้านเศรษฐกิจฐานราก.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.cep.go.th/cep_web/km.htm [2551, มีนาคม 19]
- มหาดไทย, กระทรวง. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2547. ข้อมูลทั่วไปของกรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. แหล่งที่มา:
<http://www.thailocaladmin.go.th/5info/districtlocal.jsp> [2550, ตุลาคม 10]
- มหาดไทย, กระทรวง. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2550. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของ
ชุมชนเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.thailocaladmin.go.th/electronic_book?EType=2&fpage=y&action=changePage&page=1 [2551, มีนาคม 19]
- มัญญ สอนเกิด. 2547. เศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://cdd.go.th/webfund/economic1.doc> [2551, มีนาคม 4]
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2551. ชุมชนดอนประดู่ ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัด
พัทลุง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.ru.ac.th/tambon/mooban/bandonpradu.htm> [2551, มิถุนายน 18]
- มูลนิธิพัฒนาไท. 2550. แผนชุมชน คืออะไร ทำไมต้องทำ ทำอย่างไร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://pattanathai.nesdb.go.th/community_ppr/indexmaippr47.htm [2551,
พฤษภาคม 10]
- มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2550. โครงการพลังแผ่นดิน:
กรณีศึกษาธุรกิจชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://pattanathai.nesdb.go.th/PTFweb/Interesting_menu/PalangPanDin/Project/Business/Rbusiness.doc [2551, เมษายน 16]
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. 2548. องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษา.
กรุงเทพฯ: กลุ่มนโยบายส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษา สำนักงานนโยบายและ
แผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, สำนักงาน. 2548. พระราชบัญญัติส่งเสริม
วิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://sceb.doae.go.th/Law/smcelaw.pdf> [2551, เมษายน 25]

- วัชนา สังข์ศรีศรี. 2545. วิสาหกิจชุมชน: รากฐานที่มั่นคงของเศรษฐกิจไทย. วารสารผู้ส่งออก ปีที่ 16 (ตุลาคม 2545): 1-49.
- วิจิต ชาติเพชร และคณะ. 2550. วิสาหกิจชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://yator.yru.ac.th/~research/document/publication/smce.html> [2551, มีนาคม 12]
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชา เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิรัตน์ วงศ์รอด. 2544. การศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลพื้นที่จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิสาร ต้นไชย. 2549. การเอาชนะความยากจนบนเส้นทางการกระจายอำนาจ ใน เวทีท้องถิ่น, หน้า 123-134. จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์: สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ต้นไชย. 2549. อบต.กับการแก้ไขปัญหาความยากจน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- ศิริพร พูลสุข. สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2552
- ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนอำเภอจะนะ. 2551. มหาวิทยาลัยชาวบ้าน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://ictchana.tkc.go.th> [2551, สิงหาคม 10]
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2545. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/wijai/basic%20curriculum.pdf> [2551, เมษายน 16]
- สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน. 2552. โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ceithai.com/d01.htm> [2552, สิงหาคม 7].
- สถาบันวิจัยใหม่ท้องถิ่น. 2550. วิถีใหม่ด้านการส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.polsci.chula.ac.th/initiatives/findings.htm> [2551, เมษายน 2]
- สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้. 2550. หลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://dnfe5.nfe.go.th/localdata/RSouth/KraBe/Curri.htm> [2550, ธันวาคม 10]
- สมศรี จินะวงษ์. 2544. กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สะพีณะ จันทการักษ์. สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2552.

สาธารณสุข, กระทรวง. กรมสุขภาพจิต. 2550. สภาพัฒน์พบคนไทยไม่สุขต้องปรับปรุงเกือบทุกด้าน.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dmh.go.th/sty_libnews/news/view.asp?id=7311
[2551, กุมภาพันธ์ 24]

สินธพ อินทร์ดี. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม. สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2552.

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. 2539. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน เอกสารการประชุมเรื่อง การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักกองทุน สนับสนุนการวิจัย.

สุกัญญา เอกนิล. 2547. วิสาหกิจชุมชนกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: ศึกษากรณีกลุ่ม เกษตรกรทำสวน ตำบลแพกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. 2547. วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัย ปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตไกล. กรุงเทพฯ: สามลดา.

สุนัน จันทกุล. ผู้ช่วยนักวิชาการการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม. สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2552.

สุธาสิณี ชัยเชื่อนพันธ์. ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2552.

สุรวี วงศ์ไผ่. 2546. การประเมินผลการดำเนินงานด้านวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มทอผ้า บ้าน ป่าแดง ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร. ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการ พัฒนาชุมชนเขตที่ 6.

สุรัตนา สุวรรณรัตน์. สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2552.

สุวกิจ ศรีปัดดา. 2549. การประยุกต์หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง กับวิสาหกิจชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุวัฒน์ นวลสะอาด. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2553.

สุเมธ ดันติเวชกุล. 2544. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.cddweb.cdd.go.th> [2551, มกราคม 30]

เสรี พงศ์พิศ. 2548. ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.

เสรี พงศ์พิศ. 2548. ผลสัมฤทธิ์ประชาพิสัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.phongphit.com/index.php?option=com_content&task=view&id=177&Itemid=2 [2550, ธันวาคม 26]

เสรี พงศ์พิศ วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ. 2544. วิสาหกิจชุมชน แผนแม่บท แนวคิด

แนวทาง ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไท.

เสรี พงศ์พิศ และสุภาส จันทร์หงษ์. 2549. ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริม
การเกษตร.

สำเนา รัศมีทิตติ. นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์, 31 มกราคม 2552.

สำเนา รัศมีทิตติ. นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2553.

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาคราม. 2550. การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเขาคราม. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.khaokram.com> [2550, ธันวาคม 16]

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาคราม. 2550. แผนพัฒนาตำบล พื้นที่วิสาหกิจชุมชน ตำบลเขาคราม.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.khaokram.com/ptntb.htm> [2550, พฤศจิกายน 3]

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกีฮ่วน. 2551. บ้านน้ำเกีฮ่วนชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.namkain.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=140973>

[2551, พฤษภาคม 16]

อรุณ ทองวิไล. สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2552.

อรุณ ทองวิไล. สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2552.

อักษรเจริญทัศน์. 2548. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.aksorn.com/Document/curriculum.doc>. [2548 สิงหาคม 19]

อัษฎลี ธรรมะวิธิกุล. 2540. โฉมใหม่การศึกษาท้องถิ่นหลัง อบต.แสดงพลัง. หนังสือพิมพ์มติชน
ฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม 2540.

อาภรณ์ พานทอง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2553.

อาภรณ์ พานทอง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2552.

อาภรณ์ พานทอง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบางน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2552.

อินทรีย์ บัวสมบุญ และสาธิต ผลเจริญ. 2543. อบต.กับการจัดการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ 28

(พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์): 138-148.

อุทุมพร อินทจักร์. 2546. การศึกษาแบบแผนและกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายใต้โครงการเสริมสร้าง

ผู้ประกอบการใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถ

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกวิทย์ ณ ถกลาง. 2540. ภูมิปัญญาไทยสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.

นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

เอื้อม ไชยกุล. สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2552.

ภาษาอังกฤษ

Communities Strengthening and Volunteering Department for Victorian Communities.

2006. Enterprising Community. [Online]. Available from:

<http://www.dvc.vic.gov.au> [2008, Apr 3]

Development Trust Association. 2006. What is community enterprise?. [Online]. Available

from: <http://www.dta.org.uk/content/resources/inclusion.htm> [2009, Jun 26]

Economy, Trade and Industry, Ministry, 2007. [Online]. Available from:

<http://www.meti.go.jp/english/information/downloadfiles/OVOPprojecte.pdf> [2008, December 17]

Emeka Nwankwo, Nelson Phillips and Paul Tracey. 2007. Social Investment through Community Enterprise: The Case of Multinational Corporations Involvement in the Development of Nigerian Water Resources. Journal of Business Ethics 73: 91-101.

Human Resources and Social Development Canada. 2005. Social Economy: Question and Answer. [Online]. Available from:

http://www.hrsdc.gc.ca/en/cs/comm/sd/social_economy.shtml [2008, Jan 5]

Kunio Igusa. 2005. Globalization in Asia and Local Revitalization Efforts: A View from One Village One Product (OVOP) Movement in Oita. [Online]. Available from:

<http://www.ide.go.jp/English/Ideas/School/pdf/igusa.pdf> [2010, May 13]

Loewenthal, Del. 1986. Developing Community Enterprise Managers. Journal of European Industrial Training 10: 22-27.

MacLeod, Greg, McFarlane, Bruce, Davis, Charles H.. 1997. The knowledge economy and the social economy University support for community enterprise development as a strategy for economic regeneration in distressed regions in Canada and Mexico. International Journal of Social Economics 24:1302.

Oz Osborne. 2006. Social and Community Enterprise: A European perspective. [Online].

Available from: <http://www.anped.org/media.php> [2008, July 11]

- Paul Tracey, Nelson Phillips and Helen Haugh. 2005. Beyond Philanthropy: Community Enterprise as a Basic for Corporate Citizenship. Journal of Business Ethics 58: 327-344.
- Roger Tym and others. 1999. Community enterprise – Communities and Local Government. [Online]. Available from: <http://www.communities.gov.uk/index.asp?id=1128393> [2008, Apr 2]
- Victorian Communities, Department. 2007. Enterprising Communities. [Online]. Available from: <http://www.dvc.vic.gov.au> [2008, May 29]
- Walaitat Worakul. 2006. Thailand's Best Practices and Lessons Learned Community-Based Microfinance. An Empowering Approach towards Poverty Alleviation and Community Self-Reliance. [Online]. Available from: <http://www.undp.or.th> [2008, July 9]
- Yoshimura, T. 2004, Sustainable Local Development and Revitalization: Case of One Village One Product Movement: Its Principles and Implications. [Online]. Available from: www.uncrd.or.jp/hs/doc/04a_14jun_teru_ovop.pdf [2007, June 5]

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม

1. รศ.ดร.สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นางจิระนุช ชาญณรงค์กุล ผู้อำนวยการส่วนส่วนบริหารจัดการงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย สำนักเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
3. นายนพดล แก้วสุพัฒน์ นายกสมาคม อบต.แห่งประเทศไทย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเลือกกรณีศึกษา

1. นายกฤษดา สมประสงค์ หัวหน้าฝ่ายการมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
2. นางจิระนุช ชาญณรงค์กุล ผู้อำนวยการส่วนส่วนบริหารจัดการงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย สำนักเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
3. นายนพดล แก้วสุพัฒน์ นายกสมาคม อบต.แห่งประเทศไทย

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

1. นายสุภาส จันทร์หงษ์ รองผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
2. นางจิระนุช ชาญณรงค์กุล ผู้อำนวยการส่วนส่วนบริหารจัดการงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย สำนักเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
3. นางยุพา อินทราเวช ผู้อำนวยการส่วนกิจการและการประชุมคณะกรรมการสำนักเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
4. นางศศิรินทร์ ธีรฤๅศศิรินทร์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
5. นายกฤษดา สมประสงค์ หัวหน้าฝ่ายการมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
6. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

**แบบสอบถามสภาพ ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไขและแนวทางการจัดการศึกษา
เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล**

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยแบ่งเป็น 4 ตอนคือ (1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และองค์การบริหารส่วนตำบลของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (3) สภาพปัญหาในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ (4) ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และองค์การบริหารส่วนตำบลของผู้ตอบ

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2. อบรม.ของท่านเป็นอบรม.ขนาดใด
 (1) ใหญ่ (2) กลาง (3) เล็ก
3. ตำแหน่ง (1) นายกเทศมนตรี/นายก อบต.
 (2) รองนายกเทศมนตรี/รองนายก อบต.
 (3) หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล/ปลัด อบต.
 (4) ผู้อำนวยการกองการศึกษาของเทศบาล/ อบต.
 (5) อื่น ๆ (โปรดระบุ)
4. อายุ (1) ไม่เกิน 30 ปี (2) 30-40 ปี (3) 41-50 ปี (4) 50 ปีขึ้นไป
5. ระดับการศึกษาสูงสุด
 (1) มัธยมต้น (2) มัธยมปลาย
 (3) ปวช. (4) ปวส.
 (5) อนุปริญญา (6) ปริญญาตรี (สาขา.....)
 (7) ปริญญาโท (สาขา.....) (8) ปริญญาเอก (สาขา.....)
 (9) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
6. ประสบการณ์ในการทำงานที่ อบรม.ของท่าน
 (1) ต่ำกว่า 1 ปี (2) 1-4 ปี (3) 5-8 ปี (4) 8 ปีขึ้นไป
7. ประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบันที่ อบรม.ของท่าน
 (1) ต่ำกว่า 1 ปี (2) 1-4 ปี (3) 5-8 ปี (4) 8 ปีขึ้นไป

8. ปัจจุบัน อบต. ของท่านมีบทบาทในการจัดการศึกษาอย่างไร

- (1) จัดการศึกษาเอง
- (2) ไม่ได้จัดการศึกษาเอง แต่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (โปรดข้ามไปตอบข้อ 10)

9. ในกรณีที่จัดการศึกษาเอง อบต.ของท่านจัดการศึกษารูปแบบใด และระดับหรือลักษณะใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ในระบบโรงเรียน	☐ (1) ระดับอนุบาล	☐ (2) ระดับประถมศึกษาตอนต้น
	☐ (3) ระดับประถมศึกษาตอนปลาย	☐ (4) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
	☐ (5) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
นอกระบบ	☐ (6) หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น	☐ (7) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
	☐ (8) จัดฝึกอบรมตามความต้องการของชุมชน	☐ (9) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
ตามอัธยาศัย	☐ (10) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน	☐ (11) ห้องสมุดตำบล
	☐ (12) ศูนย์คอมพิวเตอร์ตำบล	☐ (13) พิพิธภัณฑ์
	☐ (14) จัดสัมมนา หรือเวทีประชาคม	☐ (15) จัดทัศนศึกษา และดูงาน
	☐ (16) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

10. อบต.ของท่านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- (1) เป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา
- (2) สนับสนุนงบประมาณ
- (3) สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา
- (4) ร่วมวางแผนจัดการศึกษา
- (5) ร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- (6) ประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดการศึกษา
- (7) อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

11. ในพื้นที่ความรับผิดชอบของ อบต. ของท่านมีการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- (1) ผลิตภัณฑ์อาหาร
- (2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า
- (3) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร
- (4) เครื่องไม้/เฟอร์นิเจอร์
- (5) เครื่องจักสาน
- (6) ออมทรัพย์ชุมชน
- (7) การท่องเที่ยว
- (8) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

12. อบต. ของท่านมีการแต่งตั้งส่วนงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบงานด้านวิสาหกิจชุมชนโดยตรงหรือไม่

(1) มี ชื่อส่วนงาน.....

ชื่อตำแหน่งที่รับผิดชอบ

(2) ไม่มีส่วนงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบโดยตรง

แต่มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบงานด้านวิสาหกิจชุมชนคือ

(3) ไม่มีเลย

13. ท่านหรือบุคลากรใน อบต. ของท่านเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนหรือไม่

(1) ไม่เคย

(2) เคย (โปรดระบุเรื่องที่เข้าอบรม และหน่วยงานที่จัดการอบรม)

หน่วยงาน	เรื่องที่ได้รับการอบรม
☐ (2.1) อบรมส่งเสริมการเกษตร	
☐ (2.2) อบรมการพัฒนาชุมชน	
☐ (2.3) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	
☐ (2.4) สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	
☐ (2.5) อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

14. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของ อบต. ของท่าน

หน่วยงาน	ระดับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่					
	มากที่สุด (5)			ไม่มีเลย (0)		
	5	4	3	2	1	0
1) อบรมส่งเสริมการเกษตร						
2) อบรมพัฒนาชุมชน						
3) สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
4) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย						
5) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....						

15. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนจากประสบการณ์ของท่าน

ประเด็นเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็น					
	เห็นด้วยมากที่สุด (5)			ไม่เห็นด้วย (0)		
	5	4	3	2	1	0
1) วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการร่วมกันของคนในชุมชน						
2) วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการวางแผนชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน						
3) ผลกำไรที่ได้จากการประกอบการวิสาหกิจชุมชนกลับคืนสู่ชุมชน						
4) สินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชนผลิตจากทรัพยากรที่มีในชุมชน						
5) วิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนลดการพึ่งพาสินค้าภายนอกชุมชน						
6) วิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้						
7) วิสาหกิจชุมชนสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน						
8) วิสาหกิจชุมชนเน้นการผลิตสินค้า/บริการตอบสนองความต้องการภายในชุมชน						
9) วิสาหกิจชุมชนเน้นการผลิตสินค้า/บริการตอบสนองความต้องการภายนอกชุมชน						
10) วิสาหกิจชุมชนทำให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง						

16. งบประมาณที่ อบต.ของท่านจัดสรรเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนคิดเป็นร้อยละเท่าใดจากงบประมาณทั้งหมด

(1) น้อยกว่าร้อยละ 2

(2) ร้อยละ 2-5

(3) ร้อยละ 6-10

(4) ร้อยละ 11-15

(5) มากกว่าร้อยละ 15

17. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อระบุระดับความสำคัญของบทบาท อบต.ของท่านในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามความคิดเห็นของท่าน และบทบาทของ อบต.ของท่านในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานอยู่จริงในปัจจุบัน

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของอบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญ ของ อบต.ของท่านในการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน						ระดับการดำเนินการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนของ อบต.ของท่าน ในปัจจุบัน					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)						มากที่สุด (5) → ไม่ทำเลย (0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
1) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชน												
2) สนับสนุนและร่วมกับชุมชนในการวางแผนชุมชน												
3) ร่วมวางแผนการประกอบการวิสาหกิจชุมชน												
4) จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน												
5) จัดหาแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน												
6) จัดหาสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน												
7) ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารและดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน												
8) ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการให้ความสนับสนุน และช่วยเหลือด้านต่าง ๆ กับวิสาหกิจชุมชน												
9) จัดแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน												
10) จัดหาบุคลากรของ อบต.เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน												
11) จัดตลาดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน												
12) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....												

18. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อระบุระดับความสำคัญ และระดับการดำเนินการของ อบต.ของท่านในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของ อบต.ของท่านใน การจัดกระบวนการเรียนรู้						ระดับการดำเนินการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของ อบต.ของท่านในปัจจุบัน					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)						มากที่สุด (5) → ไม่มีส่วนร่วม(0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
1) กำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน												
2) จัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน												
3) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน												

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของ อบต.ของท่านใน การจัดกระบวนการเรียนรู้						ระดับการดำเนินการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของ อบต.ของท่านในปัจจุบัน					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)						มากที่สุด (5) → ไม่มีส่วนร่วม(0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
4) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน												
5) ให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการ วางแผนวิสาหกิจชุมชน												
6) จัดให้ไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือ ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผน ชุมชน												
7) จัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน												
8) พัฒนานักกลางในชุมชนเองเพื่อให้ความรู้ และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล												
9) จัดการฝึกอบรมเพื่อใช้ในการประกอบ วิสาหกิจชุมชน												
10) สนับสนุนงบประมาณในการจัดเวที ประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน												
11) สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน												
12) สนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อและเทคโนโลยี ในการฝึกอบรม ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน												
13) ร่วมกับโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน												
14) ร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมสถานศึกษา เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เช่น การฝึกงานภาคฤดู ร้อน												
15) ให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางของวิสาหกิจชุมชน												
16) ให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจ ชุมชน												
17) ให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการ ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน												
18) ให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้าง องค์กร และการแบ่งหน้าที่												
19) ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของ ชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม												
20) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็น สวัสดิการชุมชน												

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของ อบต.ของท่านใน การจัดกระบวนการเรียนรู้						ระดับการดำเนินการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของ อบต.ของท่านในปัจจุบัน					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)						มากที่สุด (5) → ไม่มีส่วนร่วม(0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
21) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาด ให้กับวิสาหกิจชุมชน												
22) จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนใน ตำบล												
23) สนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรม/ ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจ ชุมชน												
24) จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน												
25) ให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และกับคนใน ชุมชนเพิ่มเติม												
26) ร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ จากภูมิปัญญา ท้องถิ่น												
27) จัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เกิดความคิดสร้างสรรค์												
28) อื่น ๆ (โปรด ระบุ).....												

ตอนที่ 3 ปัญหาในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

19. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อระบุระดับปัญหาในการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจากประสบการณ์ของท่าน

ปัญหาการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ระดับปัญหา					
	มากที่สุด (5) → ไม่มีปัญหา (0)					
	5	4	3	2	1	0
1) อบต. ไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
2) กฎระเบียบทางราชการ ไม่เอื้ออำนวยให้ อบต. จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
3) ผู้บริหาร อบต. ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
4) สมาชิกสภาของ อบต. ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
5) บุคลากรด้านการศึกษาของ อบต. มีไม่เพียงพอ						
6) บุคลากรด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีไม่เพียงพอ						
7) บุคลากรของ อบต. ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน						
8) อบต. ไม่ทราบดีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
9) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนยุ่งยาก						
10) ไม่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนสำหรับ อบต.						
11) ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน						
12) ชุมชนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนชุมชน จึงไม่ให้ความสำคัญกับการจัดเวที ประชาคม เพื่อวางแผนชุมชน						
13) ไม่มีกระบวนการในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกันระหว่าง อบต. และชุมชน						
14) วิสาหกิจชุมชน และ อบต. ขาดความร่วมมือระหว่างกัน						
15) วิสาหกิจชุมชนในตำบลยังไม่เห็นความสำคัญของ อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
16) ขาดแคลนสถานที่สำหรับจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
17) อบต. และสถานศึกษาในพื้นที่ขาดความร่วมมือกันในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
18) การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันของ อบต. ยังไม่ตรงตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน						
19) อื่นๆ (โปรดระบุ).....						

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

20. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อระบุความสำคัญของปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขในการจัดการศึกษาของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ระดับความสำคัญของปัจจัยเงื่อนไข					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)					
	5	4	3	2	1	0
1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมการเกษตร เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงบประมาณที่มีอยู่เพื่อใช้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน						
2) กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
3) มีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับชุมชนและ อบต.						
4) มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต.						
5) อบต. มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน						
6) อบต. มีความสัมพันธ์อันดีกับวิสาหกิจชุมชน						
7) อบต. มีบุคลากรเพียงพอที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
8) ผู้บริหาร อบต. เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
9) สภาของ อบต. เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
10) อบต. มีนโยบาย และแผนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจน และต่อเนื่อง						
11) อบต. มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง						
12) ชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับ อบต.						
13) ชุมชนมีความพร้อมด้านทรัพยากร และมีปัญญาท้องถิ่น						
14) ชุมชนรู้จักทรัพยากร และมีปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนเป็นอย่างดี						
15) หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่พร้อมให้ความสนับสนุน อบต. ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
16) อบต. มีเครือข่ายกับ อบต. อื่น ๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						
17) สถานศึกษาใน อบต. มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน						
18) อื่นๆ (โปรดระบุ).....						

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

**แบบสอบถามสภาพปัญหา สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
และการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน**

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยแบ่งเป็น 4 ตอนคือ (1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน (3) สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ (4) การจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2. อายุ (1) ไม่เกิน 30 ปี (2) 31-40 ปี (3) 41-50 ปี (4) 51 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ (1) มัธยมต้น	☐ (2) มัธยมปลาย	☐ (3) ปวช.	☐ (4) ปวส.
☐ (5) อนุปริญญา	☐ (6)ปริญญาตรี	☐ (7)ปริญญาโท	☐ (8)ปริญญาเอก
☐ (9) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....			
4. ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

☐ (1) การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	☐ (2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื่อผ้า
☐ (3) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	☐ (4) เครื่องไม้/เฟอร์นิเจอร์
☐ (5) เครื่องจักสาน	☐ (6) ออมทรัพย์ชุมชน
☐ (7) การท่องเที่ยว	☐ (8) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
5. วิสาหกิจชุมชนของท่านเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีลักษณะใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) ใช้ทรัพยากรจากภายในชุมชนเท่านั้น	☐ (2) ใช้ทรัพยากรจากภายในและภายนอกชุมชน
☐ (3) ผลิตสินค้า/บริการในจำนวนน้อย	☐ (4) ผลิตสินค้า/บริการในจำนวนมาก
☐ (5) ผลิตสินค้า/บริการเพื่อชุมชนเป็นหลัก	☐ (6) ผลิตสินค้า/บริการเพื่อขายภายนอกชุมชนเป็นหลัก
☐ (7) ไม่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตสินค้า/บริการ	☐ (8) ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตสินค้า/บริการ
☐ (9) คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิก	☐ (11) สร้างรายได้เพิ่มนอกภาคเกษตร
☐ (12) ช่วยลดการพึ่งพิงสินค้าภายนอกชุมชน	☐ (13) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ อบต.	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของบทบาท อบต. ใน การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน						ระดับการดำเนินการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนของ อบต. ใน ปัจจุบัน					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)						มากที่สุด (5) → ไม่มีเลย (0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
3) จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการก่อตั้ง วิสาหกิจชุมชน												
4) จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชน												
5) จัดหาแหล่งทุนสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน												
6) จัดหาสถานที่ประกอบการวิสาหกิจชุมชน												
7) จัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงาน												
8) จัดการอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจ ชุมชน												
9) ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัด อบรมให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน												
10) จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน												
11) ร่วมวางแผนการประกอบการวิสาหกิจชุมชน												
12) จัดตลาดนัดเพื่อขายสินค้าให้กับวิสาหกิจชุมชน												
13) อื่น ๆ (โปรดระบุ)												

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

10. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อระบุระดับปัญหาในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนจากประสบการณ์ของท่าน และระดับการเข้าไปช่วยแก้ปัญหาการดำเนินการเหล่านั้นของ อบต.ตามความคิดเห็นของท่าน

ปัญหาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน	ระดับความรุนแรงของปัญหา						ระดับการเข้าไปช่วยแก้ปัญหาของ อบต.					
	มากที่สุด (5) → ไม่มีปัญหา (0)						มากที่สุด (5) → ไม่มีเลย(0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
1) ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการคิด และวางแผนวิสาหกิจชุมชน												
2) ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้า/บริการยังต้องพึ่งพา ภายนอกชุมชน												
3) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อผลิตสินค้า/บริการได้ไม่ เต็มที่												
4) ขาดความรู้ในการจัดการงบประมาณเพื่อดำเนินการ วิสาหกิจชุมชน												
5) ขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสินค้า/บริการ												
6) ขาดความรู้ในเรื่องช่องทาง การจัดจำหน่ายสินค้า/บริการ												
7) ขาดความรู้ในการประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้ารู้จักสินค้า/ บริการ												
8) ไม่มีศูนย์กลางในการระดมสมองเพื่อพัฒนาสินค้าของ วิสาหกิจชุมชน												
9) สินค้ามีการแข่งขันสูง เช่น มีการผลิตสินค้าเหมือนกันใน ชุมชนเดียวกัน												
10) ไม่มีตลาดสำหรับขายสินค้า/บริการของวิสาหกิจชุมชน												
11) ขาดฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิสาหกิจ ชุมชน												
12) ขาดหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือโดยตรงในการแนะนำ และแก้ปัญหา												
13) หน่วยงานสนับสนุนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจ ชุมชน												
14) อื่นๆ โปรดระบุ.....												

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 สภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

11. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในตามความรับรู้ของท่าน เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และหน่วยงานที่จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	มี การ จัด	ไม่มี การ จัด	หน่วยงานที่จัด						
			กรม ส่งเสริม การ เกษตร	กรม พัฒนา ชุมชน	สำนักงาน การศึกษา นอกโรงเรียน	สถาบัน ส่งเสริม วิสาหกิจ ชุมชน	องค์กร บริหาร ส่วน ตำบล	อื่น ๆ (โปรด ระบุ)	
1) จัดสัมมนา เวทีประชาคม เพื่อให้รู้จักชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน									
2) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน									
3) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน									
4) สนับสนุนโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ให้นักเรียนรู้จักชุมชน									
5) จัดให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนอยู่เสมอ									
6) จัดการอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน									
7) จัดการอบรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้าบริการของวิสาหกิจชุมชน									
8) จัดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ									
9) ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกชุมชนในการจัดอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน									
10) จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน									
11) ส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ									
12) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน									
13) สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น									
14) จัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์									

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ตอนที่ 4 การจัดการศึกษาของ อบต.เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ตามความเป็นจริง

12. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับความสำคัญของ อบต.ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของท่านในปัจจุบันตามความรับรู้ของท่าน

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของ อบต. เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของ อบต. ในการ จัดกระบวนการเรียนรู้						ระดับการดำเนินการจัด กระบวนการเรียนรู้ของ อบต. ของท่านในปัจจุบัน					
	มากที่สุด (5) → ไม่สำคัญ (0)						มากที่สุด (5) → ไม่มีส่วน ร่วม (0)					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
1) กำหนดนโยบายและแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับวิสาหกิจชุมชน												
2) จัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนรู้จักชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน												
3) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน												
4) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชน												
5) ให้ความรู้ในการนำแผนชุมชนมาใช้ในการวางแผนวิสาหกิจชุมชน												
6) จัดให้ไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้หรือชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน												
7) จัดการฝึกอบรมให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน												
8) พัฒนาบุคลากรในชุมชนเองเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในตำบล												
9) จัดการฝึกอบรมเพื่อใช้ในการประกอบวิสาหกิจชุมชน												
10) สนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้เกิดแผนชุมชน												
11) สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน												
12) สนับสนุนอาคาร สถานที่ สื่อและเทคโนโลยีในการฝึกอบรม ให้ความรู้กับวิสาหกิจชุมชน												
13) ร่วมกับโรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน												
14) ร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมสถานศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เช่น การฝึกงานภาคฤดูร้อน												
15) ให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของวิสาหกิจชุมชน												
16) ให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน												
17) ให้ความรู้ในการจัดทำฐานข้อมูลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน												
18) ให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร และการแบ่งหน้าที่												
19) ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม												
20) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน												
21) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชน												
22) จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในตำบล												
23) สนับสนุนงบประมาณในการจัดฝึกอบรม/ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน												
24) จัดแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน												
25) ให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง และกับคนในชุมชนเพิ่มเติม												
26) ร่วมพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น												
27) จัดการเรียนรู้เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์												
28) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....												

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือนี้อตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนลินรัตน์ รักกุศล เกิดวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2519 ที่จังหวัดนนทบุรี สำเร็จ การศึกษาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี การศึกษา 2539 สำเร็จการศึกษาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2543 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขา วิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548